

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КИРИЄВСЬКИЙ ОЛЕГ БОРИСОВИЧ

УДК: 342.951:339.543]:340.137](477+4-6ЄС)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

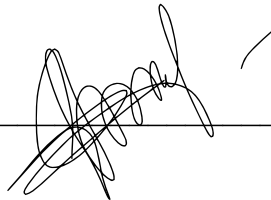
**ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ПРОЦЕСІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС**

293 «Міжнародне право»

29 «Міжнародні відносини»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Кириєвський О. Б.

Науковий керівник: **Роман Арестович Петров**, доктор юридичних наук,
професор

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Кириєвський О. Б. Гармонізація митного законодавства України та Європейського Союзу в процесі вступу України до ЄС. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» (29 – Міжнародні відносини). – Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, 2026.

У процесі вступу до Європейського союзу, Україна повинна буде повністю прийняти та дотримуватися всього комплексу норм права ЄС. На момент набуття статусу кандидата до ЄС, Україна також знаходилась у процесі виконання низки зобов'язань, що передбачені Угодою про Асоціацію з ЄС (надалі – «Угода»).

Водночас, у доктрині тривають дискусії щодо можливої зміни підходу до розширення ЄС. Невизначеність посилює і перспектива митної реформи в ЄС. У цих умовах, актуальним стає пошук можливих спільних рис (знаменників) процесу гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері, що можуть бути корисними як для України, так і для інших держав в процесі вступу, що і стало метою цього дослідження.

За результатами виконання завдань дослідження було досягнуто низки спільних знаменників (характеристик) у процесі гармонізації з «acquis» у митній сфері (а також інших, застосовних до процесу гармонізації, висновків). Перш за все, мова про необхідність змістовного, а не формально врахування ознак поняття «acquis вступу». До таких ознак, за результатами аналізу, можна віднести: (а) гнучкість та динамічність, (б) врахування індивідуальних характеристик країни-кандидата, (в) орієнтованість на практичну імплементацію, а не лише на впровадження норм, (г) орієнтованість на практичну імплементацію не тільки до моменту вступу, а й у продовжуваній

формі – після вступу, (г) гармонізація з «acquis вступу» повинна відбуватись не після виконання вимог Угоди, а одночасно (і узгоджено) із «acquis Угоди», (д) практичне визначення елементів «acquis» буде найефективнішим, якщо воно буде «холістичним», (е) повна гармонізація з «acquis вступу» відбудеться лише в момент приєднання і не вимагатиметься під час переговорів.

Крім того, у процесі вступу, необхідним є ширший погляд на обсяг «acquis» у митній сфері – як секторального «acquis», що охоплює не тільки «митне законодавство», чи елементи «митного союзу».

Також, можна ствердити про недостатнє застосування Угоди як інструменту вступу і, водночас, недостатність самих механізмів Угоди – в першу чергу, у контексті моніторингу динамічного «acquis» й результатів гармонізації. Також обґрунтовано, що Угода може і має бути основним або ефективним другорядним «інструментом» у процесі вступу у митній сфері. Водночас, її механізми, у контексті митної сфери доцільно переглянути.

Як ілюструють результати цього дослідження (унаслідок співставлення ознак «acquis вступу» у митній сфері із процесом та результатами гармонізації): як до набуття статусу кандидата, так і після (навіть попри посилення ролі обумовленості в контексті вступу), зміни у митній сфері на виконання гармонізаційних зобов'язань часто залишались хаотичними і непослідовними. Також, можна чітко відслідкувати не «холістичний», а «почерговий» підхід щодо виконання Угоди та рекомендацій у процесі вступу. Такий підхід може ускладнити й продовжуване виконання зобов'язань у митній сфері після можливого вступу.

Першочерговою причиною таких характеристик, окрім невідповідності синтезованим ознакам «acquis вступу» у митній сфері та вузького тлумачення «митної сфери», є недостатність інструментів планування процесу гармонізації на усіх її етапах. Попри індивідуальність процесу планування, це обов'язковий етап гармонізації, що повинен відбуватись як до, так і після набуття статусу кандидата, й може, у значній мірі, спиратись на застосування

угод між країнами-кандидатами та ЄС. При цьому, у митній сфері (і не тільки) інструменти планування й до набуття статусу уже можуть передбачати інтеграційну перспективу. Вказаний рівень планування був і залишається відсутнім в Україні. До інших причин можна віднести (а) слабкі інструменти обумовленості, застосовні до «acquis Угоди» (до набуття Україною статусу кандидата); (b) статичний характер частини інструментів щодо гармонізації; (c) надзвичайно амбітні цілі, поставлені у питаннях гармонізації з «acquis Угоди»; (d) відсутність системного і продовжуваного моніторингу питань апроксимації у митній сфері; (e) невчасне оновлення Угоди в частині митної сфери.

Крім того, дослідження, опираючись на розуміння «гармонізації», як процесу, що спрямований на досягнення однорідності у практичному застосуванні норм і регуляторного поля, ілюструє, що лише впровадження певних норм у національне законодавство не обов'язково означає (і найчастіше не означає) виконання відповідних зобов'язань. Відповідно, висновки щодо відсотка впровадження норм чи виконання Угоди у митній сфері (у результатах моніторингу) потрібно розглядати скептично.

Унаслідок вищенаведеного, у визначенні найновіших рекомендацій ЄС, можна прослідкувати низку парадоксів, зокрема: у наголосі на практичному виконанні й водночас недостатній оцінці можливості виконати нові рекомендації; статичності рекомендацій і водночас більш динамічному відслідковуванні змін; а також - комбінації водночас загальних та дуже вузьких й специфічних вимог.

У першу чергу, мова про оновлення Митного кодексу України у 2026 році, що мав би ґрунтуватись на Митному Кодексі Союзу (Union Customs Code), (надалі – «МКС») та інших актах ЄС у митній сфері. Така рекомендація піднімає низку проблемних питань: неможливість застосування низки норм МКС до вступу в ЄС, недостатня динамічність відслідковування змін до «acquis» у митній сфері тощо. На додаток, досвід інших держав свідчить, що

ані попередні хвилі розширення, ані поточні держави-кандидати не стикались із такою специфічною вимогою ЄС. Ситуацію також ускладнює реформа митного законодавства ЄС, концепція якої уже фіналізована і передбачає суттєві зміни до митного регулювання.

За такого стану справ, Україна, на практиці, може зіштовхнутись з кількома підряд перезавантаженнями митного законодавства. При цьому, наявні інструменти моніторингу відповідної проблематики не відображають.

З огляду на наведене, результати дослідження свідчать про потребу критичного перегляду існуючих підходів до гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері. Також дослідження висуває три гіпотези щодо альтернативних кроків у процесі гармонізації: (1) проведення проміжної та критичної оцінки стану гармонізації із орієнтацією на практичне застосування норм (на основі механізмів Угоди); (2) прийняття НРАА¹ із врахуванням секторального виміру «митної сфери»; (3) вдосконалення механізмів Угоди через більш динамічне формулювання зобов'язань та посилення ролі Підкомітету з митних питань.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що на основі комплексного аналізу зобов'язань України щодо гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері – як за Угодою, так і в процесі вступу до ЄС – вперше здійснено системне дослідження теоретичних аспектів гармонізації, а також тлумачення й визначення обсягу понять, що стосуються митної сфери. Результати дослідження співставлено з практичною характеристикою результатів гармонізації в Україні та враховано дотичний досвід інших держав, виявлено спільні характерні риси (знаменники) процесу гармонізації у митній сфері в умовах невідомості та фактори, що вплинули на такі характерні риси.

уперше:

¹ Національна програма адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)

— визначено предметний обсяг «митної сфери» як секторального *acquis* вступу через співвідношення з поняттями «митний союз» та «митне законодавство», а також обсягом відповідного переговорного розділу;

— здійснено комплексний ретроспективний аналіз процесу гармонізації у митній сфері з «*acquis*» ЄС за Угодою з моменту набрання нею чинності, а також після набуття статусу кандидата, з'ясовано, чи вплинуло набуття статусу кандидата на результати гармонізації у митній сфері;

— виявлено та охарактеризовано системний розрив між формальним впровадженням норм «*acquis*» ЄС у митне законодавство України та їх практичною імплементацією на прикладі норм щодо статусу Авторизованого Економічного Оператора (надалі – «АЕО»), процедури спільного транзиту, захисту прав інтелектуальної власності та Конвенції Пан-Євро-Мед, а також санкцій за митні правопорушення;

— узагальнено системні та спільні характеристики (знаменники) у процесі гармонізації з «*acquis*» ЄС у митній сфері і екстрапольовано їх на найновіші рекомендації ЄС у процесі вступу, а також на перспективу прийняття нового Митного кодексу в Україні та митної реформи в ЄС;

удосконалено:

— підхід до розуміння поняття «*acquis* вступу» у секторальному вимірі, а також доповнено перелік його ознак;

— підхід до «*acquis* Угоди» як складової частини «*acquis* вступу» та логічної узгодженості гармонізації у митній сфері в процесі вступу;

— розуміння інструментів Угоди у процесі вступу, виявлено можливі недоліки її застосування і запропоновано рішення для удосконалення ролі Угоди;

— підхід до планування процесу гармонізації з «*acquis*» у митній сфері з урахуванням досвіду країн Центральної та Східної Європи, а також Західних Балкан;

— підхід до оцінки результатів гармонізації у контексті практичного застосування (а не лише формальної транспозиції норм);

подальшого дослідження потребують:

— запропоновані альтернативні кроки щодо гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері, як альтернатива поточного підходу;

— врахування результатів цього дослідження у перехідному періоді у випадку прийняття нового Митного кодексу в Україні, а також щодо практичних результатів митної реформи та подальшої гармонізації з оновленим «acquis» у митній сфері.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання:

— у правотворчій діяльності – зокрема, при підготовці та розгляді проекту нового Митного кодексу України. Крім того, результати дослідження можуть слугувати основою для розробки проектів інших нормативно-правових актів у митній сфері. Висновки щодо планування процесу гармонізації також застосовні для розробки чи вдосконалення елементів планування такого процесу у митній сфері.

— у науково-дослідній сфері – при дослідженні інших підходів до гармонізації у митній сфері (ідеї щодо таких альтернатив висловлюються в 4 розділі цього дослідження). Також вони можуть стати сходиною у продовжуваній науковій дискусії щодо підходів до розширення ЄС, про яку йде мова у Вступі до цього дослідження.

— у правозастосовній діяльності – можуть слугувати підставою та методологічною основою для зміни підходу оцінки результатів гармонізації з «acquis» у митній сфері як за угодами про вільну торгівлю, так і в контексті вступу.

— у навчальному процесі – можуть і уже використовуються в розробці та викладанні навчальних програм з права ЄС, зовнішніх зносин ЄС, митного права та міжнародної торгівлі, а також для навчання (тренінгів тощо)

представників сфери правозастосування – зокрема представників державних органів, що долучені до процесу планування гармонізації та впровадження гармонізованих норм у митній сфері. Так, зокрема, на основі результатів цього дослідження розроблено та впроваджено курс «Митне право та міжнародна торгівля» в межах освітньо-професійної програми другого ступеня вищої освіти (магістр) Факультету права Закладу вищої освіти «Український католицький університет» (відповідна довідка є Додатком В до цього дослідження).

Ключові слова: Європейський союз, СОТ, митне право, *acquis*, Угода про асоціацію, право ЄС, митниця, гармонізація, Європейська інтеграція, авторизований економічний оператор (АЕО), санкції, інтеграція, євроінтеграція, оподаткування, війна.

ABSTRACT

Kyryievskiy O. B. Ukrainian and EU Customs Law Harmonization in the Context of Ukraine's Accession. – Qualification scientific work submitted as a manuscript.

PhD thesis to obtain the degree of Doctor of Philosophy in the Programme Subject Area 293 “International Law” (29 – International relations). – National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, 2026.

In the process of accession to the European Union, Ukraine will be required to fully adopt and comply with the entire body of EU law – so-called “acquis”. By the time Ukraine obtained EU candidate status, it had already been fulfilling obligations under the Association Agreement with the EU.

Simultaneously, ongoing academic debate relates to the possible reform of the EU’s approach to enlargement. The prospect of customs reform within the EU itself further increases the uncertainty in the field. Against this backdrop, it has become particularly important to identify common characteristics – or «common denominators» – of the harmonisation process with the EU “acquis” in the field of customs that could be useful both for Ukraine and for other candidate countries. This is the central aim of the present study.

Based on the research findings, the study identifies a number of common denominators in the harmonisation process with the customs “acquis”, as well as some broader conclusions applicable to the harmonisation process. First and foremost, the study underscores the need for a substantive – rather than merely formal – understanding of the characteristics of the «accession acquis». Based on the analysis conducted, these characteristics include: (a) flexibility and dynamism; (b) sensitivity to the individual circumstances of the candidate country; (c) an orientation towards practical implementation in a specific country, not merely the formal transposition of norms; (d) an ongoing orientation towards compliance not only at to the moment of accession but also after accession; (e) the need for

simultaneous harmonisation with the “accession acquis” – and in a logically coordinated manner – with the “Agreement acquis”, rather than sequential approach; (f) a holistic approach to defining the elements of the “acquis”; and (g) full harmonisation with the “accession acquis” will only be achieved at the moment of accession and is not required during the negotiation process itself.

The study also concludes that the accession process requires a broader understanding of the scope of the “acquis” in the “customs field”, as a sectoral acquis extending beyond “customs legislation” or the elements of a “customs union”.

Furthermore, the study finds that the Association Agreement has been insufficiently used as an accession instrument, and that the Agreement’s own mechanisms are inadequate – particularly in monitoring the dynamic nature of the customs “acquis” and the results of harmonisation. The study argues that the Agreement can and should serve as a primary, or at least an effective secondary, instrument in the accession process in the field – but its mechanisms require revision.

As the research findings demonstrate – through a comparison of the common characteristics (denominators) of the accession “acquis” in the field of customs with the process and outcomes of harmonisation – changes to customs legislation have often been inconsistent and fragmented, both before and after the obtaining of candidate status (despite the strengthening of accession conditionality). A clearly “sequential”, rather than “holistic”, approach to implementing the Association Agreement obligations and accession recommendations is also evident. Such an approach risks complicating the continued fulfilment of member obligations in the field following a possible accession.

The primary cause of these shortcomings – beyond the failure to align with the synthesised characteristics of the accession acquis in the customs field and the narrow interpretation “customs acquis” notion – is the inadequacy of planning across all stages of harmonisation. While the planning of harmonisation must always be country-specific, it is an obligatory step that should happen both before and after the

candidate status is obtained. It can draw substantially on agreements between candidate countries and the EU. In the field of customs (and beyond), planning instruments prior to the candidate status may already incorporate an integration perspective. Such planning approach was not applied in Ukraine. Additional contributing factors include: (a) weak conditionality mechanisms applicable to respective “Agreement acquis “ (prior to candidate status was obtained); (b) the static nature of harmonisation instruments in the field; (c) overly ambitious targets set for harmonisation with the “Agreement acquis”; (d) the absence of systematic and ongoing monitoring of approximation in the field of customs; and (e) the delayed update of the Agreement in the field.

The study further illustrates – drawing on an understanding of harmonisation as a process aimed at achieving uniformity in the practical application of rules and equal environment for traders – that the transposition of certain provisions into national law does not necessarily mean (and in most cases does not mean) that the corresponding obligations have been fulfilled. Accordingly, conclusions regarding the percentage of rules transposed, or the level of Agreement implementation in the customs field (as reflected in monitoring reports) should be treated with scepticism.

In light of the above, the study identifies a number of paradoxes in the EU’s most recent recommendations in the field of customs, including: an emphasis on practical implementation alongside an insufficient assessment of the feasibility to meet new requirements; static recommendations alongside a more flexible approach to tracking changes; and a combination of both very generic and highly specific requirements. The most prominent example is the recommendation to adopt a new Customs Code in 2026 on the basis of the Union Customs Code (UCC) and other EU customs regulations. This recommendation raises a few problematic issues: the impossibility of applying many UCC provisions prior to EU accession; insufficient dynamism in tracking changes to the customs “acquis”; and so forth. Moreover, the experience of other states shows that neither previous enlargement rounds nor current candidate countries have faced such a specific requirement. The EU’s

finalized concept of customs reform further complicates the situation. It envisages significant changes to customs regulations. In practical terms, Ukraine may thus face a series of successive resets of its customs legislation. The existing monitoring tools do not currently reflect these challenges.

In view of the foregoing, the findings of the study point to the need for a critical reassessment of existing approaches in harmonisation with the EU acquis in the field of customs. The study also puts forward three hypotheses regarding alternative steps in the harmonisation process: (1) conducting an interim and critical assessment of the state of harmonisation, focused on the practical application of rules (drawing on Association Agreement mechanisms); (2) adopting a National Programme for the Adoption of the Acquis (NPAA) that takes into account the sectoral dimension of the customs field; and (3) improving the mechanisms of the Agreement through more dynamic formulation of obligations and a strengthening the role for the Customs Sub-Committee.

Scientific novelty of the findings. The scientific novelty of the results lies in a comprehensive analysis of Ukraine’s harmonization obligations with the EU “acquis” in the field of customs – both under the Association Agreement and in the accession process. The study for the first time conducts a systematic examination of the theoretical aspects of harmonisation in the field of customs. It includes the interpretation and scope of customs-related concepts, and comparison with a practical harmonisation outcomes and experience of other states, identifying common characteristics (denominators) and the factors that have shaped them.

For the first time:

– the substantive scope of the “customs field” as a dimension of the sectoral accession “acquis” has been defined, by reference to the concepts of “customs union” and “customs legislation”, as well as to the scope of the relevant negotiating chapters;

– a comprehensive retrospective analysis has been conducted of the harmonisation process in the field under the Association Agreement, from the date

of its entry into force and following the obtaining of the candidate status, including an assessment of whether candidate status influenced the outcomes of harmonisation;

- a systemic gap has been identified and characterised between the formal transposition of EU customs “acquis” provisions into Ukrainian law and their practical implementation, as illustrated via norms relating to the Authorized Economic Operator (further – “AEO”), the common transit procedure, the protection of intellectual property rights, the Pan-Euro-Mediterranean Convention, and customs sanctions;

- the common characteristics (denominators) of the harmonisation process with the EU customs “acquis” have been identified and extrapolated to the EU’s most recent accession recommendations, as well as to the prospects of adopting a new customs code in Ukraine and reforming the EU’s own customs legislation;

The following issues are improved and detailed:

- the conceptual approach to the “acquis” in its sectoral dimension, including an expanded list of its characteristics;

- the understanding that the Association Agreement “acquis” forms part of the “accession acquis”, and that harmonisation in the customs field during the accession process should proceed in logical coordination with Agreement obligations, rather than sequentially;

- the understanding of the Association Agreement’s instruments in the accession process in the field, including identification of their shortcomings and proposals for improving the Agreement’s role;

- the approach to planning the harmonization process with the customs “acquis”, complemented by the experience of Central and Eastern European states as well as states of the Western Balkans;

- the approach to evaluation of the harmonisation results based on the criterion of practical application, rather than formal transposition of rules alone;

The following ideas to be further researched:

- the proposed alternative steps in the harmonisation process with the EU customs “acquis”, as an alternative to the current approach;
- the application of this study’s findings to the transitional period if a new customs code is adopted in Ukraine, and to the practical outcomes of the EU’s customs reform for the continued harmonisation with the updated customs “acquis”.

Practical significance of the findings. The findings of this study may be used:

- in legislative activities – in particular, in the preparation and consideration of the draft new Ukrainian Customs Code. The findings may also serve as a basis for developing other regulatory acts in the customs field. The conclusions concerning the planning of the harmonisation process are likewise applicable to the development or improvement of planning instruments in the field;
- in scientific research – in the study of alternative approaches to customs harmonisation (ideas for such alternatives are discussed in Chapter 4 of this study), and as a contribution to the ongoing academic debate on EU enlargement methodology referred to in the Introduction;
- in law-enforcement activities – as a foundation and methodological basis for revising the approach to evaluate the results of harmonisation with the customs “acquis”, both under free trade agreements and in the accession context;
- in educational activities – the findings can be and are already being used in the development and teaching of courses on EU law, EU external relations, customs law, international trade as well as in training programmes for practitioners, including representatives of public authorities involved in harmonisation planning and the implementation of customs rules. In particular, the results of this research were implemented in the development and introduction of the “Customs Law and International Trade” course within the second level of the higher education program (masters) of the Law Faculty at the Higher educational establishment «Ukrainian Catholic University» (the confirmation is in “Annex B” to this research).

Keywords: European Union, WTO, customs law, acquis, Association Agreement, EU law, customs, harmonization, European integration, Authorized Economic Operator (AEO), sanctions, integration, Eurointegration, taxation, war.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Kyryievskiy O, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* <<https://doi.org/10.54648/GTCJ2025007>>

2. Kyryievskiy O, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 11(3) *Lex Portus* <<https://doi.org/10.62821/lp11301>>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кириєвський О Б, 'Ключові виклики гармонізації митного законодавства з *acquis* ЄС' в *Імплементация норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках європейської інтеграції: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м Ірпінь, 6 жовтня 2025 р)* (Державний податковий університет 2025) 42–47 <https://dpu.edu.ua/images/2025/Photo_dlya_novyn_2025/Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/10%20zovten%20Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/Zbirnik%20materialiv%20kruglogo%20stolu_6_10_2025.pdf>

дата звернення 01 квітня 2026 р.

2. Кириєвський О Б, 'Апроксимація митного законодавства України до *acquis* ЄС в умовах реформи європейського митного права' в *Розвиток правової системи України в контексті євроінтеграційних прагнень: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю для молодих вчених, присвяченої тижню права (м Луцьк, 10 грудня 2025 р)* (Луцький національний технічний університет 2025) 451–457

**Наукові праці, які додатково відображають наукові результати
дисертації:**

1. Кириєвський О Б та Панахид О Т, *Посібник з набуття преференційного походження: особливості для малого і середнього бізнесу в Грузії, Молдові та Україні: навчальний посібник* (GIZ EasTnT 2025) <<https://storage.googleapis.com/b2match-as-1/5ngMxSh2YNcoQRmU6fTgVk4h>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

2. Кириєвський О Б, 'Найпоширеніші міти про митницю та їх спростування' (*Економічна правда*, 2024) <<https://epravda.com.ua/experts/nayposhirenishi-miti-pro-mitnicyu-ta-jih-sprostuvannya-800982/>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

3. Кириєвський О Б та Павленко І О, *Набуття товарами преференційного походження в Україні: навчальний посібник* (2023) <<https://bit.ly/4v7BArk>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

4. Кириєвський О Б, 'Режим спільного транзиту — крок до імплементації європейського митного законодавства' (*NV Бізнес*, 2022) <<https://biz.nv.ua/ukr/experts/mitniy-bezviz-z-yes-shcho-zminilos-dlya-ukrajinskih-pidpriyemciv-ostanni-novini-50284993.html>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	21
ВСТУП.....	23
РОЗДІЛ 1. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ З «ACQUIS» У МИТНІЙ СФЕРІ В ПРОЦЕСІ ВСТУПУ ДО ЄС	36
1.1. Вступ.....	36
1.2. «Acquis вступу»: визначення поняття, ознак та співвідношення з «acquis Угоди»	39
1.3. Поняття та обсяг «acquis вступу» у «митній сфері», співвідношення з поняттями «митне законодавство» та «митний союз»	62
1.4. Роль механізмів апроксимації Угоди у вступі в ЄС.....	76
Висновки до Розділу 1	94
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ГАРМОНІЗАЦІЇ З «ACQUIS» У МИТНІЙ СФЕРІ (ЗА УГОДОЮ ТА В ПРОЦЕСІ ВСТУПУ)	97
2.1. Планування процесу апроксимації з «acquis» у митній сфері	101
2.1.1. Доцільність планування та досвід інших країн	101
2.1.2. Український досвід планування процесу апроксимації з «acquis» у митній сфері	113
2.2. Ретроспективний аналіз виконання зобов'язань щодо апроксимації з «acquis Угоди» у митній сфері (до набуття Україною статусу кандидата). ..	121
2.2.1. «Факультативний» період апроксимації - до набуття Угодою чинності.	121
2.2.2. Аналіз виконання зобов'язань щодо апроксимації за Угодою до набуття Україною статусу кандидата	124

2.2.3. Оцінка результатів апроксимації за Угодою (до набуття статусу кандидата).....	139
2.3. Аналіз виконання зобов'язань щодо гармонізації у митній сфері (після набуття Україною статусу кандидата).	142
2.3.1. Аналіз результатів гармонізації у 2022 році.	142
2.3.2. Розширення процесу гармонізації у 2023-2024 рр.....	149
2.3.3. Оцінка результатів гармонізації (після набуття статусу кандидата).	157
Висновки до розділу 2	159
РОЗДІЛ 3. КЛЮЧОВІ ЗМІНИ У МИТНІЙ СФЕРІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ НОРМ ТА ГАРМОНІЗАЦІЇ З «ACQUIS» ЄС	164
3.1. Гармонізація та практичне застосування норм.	168
3.2. Впровадження програми «АЕО» та митних спрощень.	169
3.3. Інші ілюстративні елементи «acquis» у митній сфері.....	190
3.3.1. Приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту.....	190
3.3.2. Імплементация норм, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності	192
3.3.3. Приєднання до Конвенції Пан-Євро-Мед	194
3.3.4. Санкції за адміністративні правопорушення у митній сфері	196
Висновки до розділу 3	199
РОЗДІЛ 4. ПОДАЛЬША ГАРМОНІЗАЦІЯ З «ACQUIS» У МИТНІЙ СФЕРІ: ВИКЛИКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	203
4.1. Поточні результати моніторингу гармонізації в процесі вступу.....	204
4.2. «Новий» митний кодекс.....	216

4.3. Митна реформа в ЄС.....	227
4.4. Моделювання альтернативних кроків щодо гармонізації з «acquis» у митній сфері у процесі вступу	231
4.4.1. Проміжна та критична оцінка прогресу у виконанні Угоди та вимог у контексті вступу.....	231
4.4.2. Планування процесу гармонізації.....	233
4.4.3. Більш інтенсивне використання інструментів Угоди	234
Висновки до розділу 4	236
ВИСНОВКИ	238
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	244
ДОДАТКИ	295

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АЕО – Авторизований економічний оператор

АЕО-Б – Авторизований економічний оператор у сфері безпеки та захисту

АЕО-С – Авторизований економічний оператор який надає право на застосування митних спрощень

АСАА – Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products)

СВАМ – Механізм вуглецевого коригування на кордоні (Carbon Border Adjustment Mechanism)

СЈЕУ – Суд Справедливості Європейського Союзу (Court of Justice of the European Union)

СVM – Механізм співпраці та верифікації (Cooperation and Verification Mechanism)

ДФЄС (TFEU) – Договір про функціонування Європейського Союзу (Treaty on the Functioning of the European Union)

Держмитслужба – Державна митна служба України

ENP – Європейська політика сусідства (European Neighbourhood Policy)

EUCDM – Митна модель даних ЄС (EU Customs Data Model)

EU DR – Регламент ЄС щодо продуктів, пов'язаних із знеліснюванням (EU Deforestation Regulation, Regulation (EU) 2023/1115)

EUCA – Митний орган ЄС (EU Customs Authority)

ЄС – Європейський Союз

КМУ – Кабінет Міністрів України

МКС – Митний кодекс Союзу (Union Customs Code, UCC, Regulation (EU) No 952/2013)

МКУ – Митний кодекс України

MASP-C – Багаторічний стратегічний план розвитку електронної митниці ЄС (Multi-annual Strategic Plan for Electronic Customs)

MRA – Угода про взаємне визнання (Mutual Recognition Agreement)

NCTS – Нова комп'ютеризована транзитна система (New Computerised Transit System)

НРАА – Національна програма адаптації *acquis* (National Programme for the Adoption of the *Acquis*)

ПВЗВТ – Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі

ПЄМ Конвенція – Пан-Євро-Середземноморська конвенція про правила походження (Pan-Euro-Mediterranean Convention)

Підкомітет – Підкомітет Україна – ЄС з питань митного співробітництва

Переговорна рамка – Звіт Міністерської зустрічі з відкриття Міжурядової конференції щодо приєднання України до ЄС (Люксембург, 25 червня 2024 року)

Угода – Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони

Українська НРАА – Національна програма адаптації законодавства України до права Євросоюзу (*acquis* ЄС)

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. З огляду на норми Конституції України, набуття членства в ЄС є одним із стратегічних завдань України². Відповідно, наукове та міжнародно-правове забезпечення цього процесу стає пріоритетним для наукової та юридичної спільноти. Особливо актуальним це стає в умовах повномасштабної збройної агресії проти України.

Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС у 2022 році в розпал і в певному взаємозв'язку з повномасштабною агресією РФ, яка також стала певним «каталізатором» подачі Україною заявки на членство в ЄС (у перші дні вторгнення).

Набуття статусу кандидата зумовлює низку зобов'язань. У процесі вступу до Європейського Союзу Україна повинна буде повністю прийняти та дотримуватися «всього комплексу норм права ЄС або ж «acquis»³ ЄС, на момент приєднання»⁴.

Водночас, на момент отримання статусу кандидата до ЄС, Україна знаходилась у процесі виконання низки зобов'язань, що зумовлені Угодою про Асоціацію з ЄС (надалі – «Угода»)⁵.

Обидва набори зобов'язань охоплюють питання пов'язані із митною сферою, й вірогідно, попри різний обсяг, вказані зобов'язання можуть бути взаємопов'язаними в процесі вступу.

В ширшому контексті, набуття Україною статусу кандидата до ЄС співпало, а також, певною мірою, спровокувало дискусію щодо розширення ЄС і зміни парадигми щодо методології такого розширення. Відповідні події

² Конституція України від 28 червня 1996 р. зі змінами від 1 січня 2020 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>> дата звернення 10 березня 2026 р.

³ Визначення та дискусія щодо обсягу поняття у митній сфері наведена у Розділі I дослідження.

⁴ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁵ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони

спричинили зміну фокусу наукової дискусії у контексті розширення з того «чи варто» (стану «втоми від розширення» «Enlargement fatigue»⁶) до того – «як» варто розширюватись.

Ключовими «вузлами» академічного дискурсу щодо зміни методології розширення є дискусія щодо т.зв. «поступової інтеграції» («gradual integration»⁷ або «staged approximation»), моделі т.зв. «геополітичного розширення» («geopolitical enlargement»^{8,9}), а також нещодавно озвученого (або ж відновленого у публічному просторі) Президентом Фінляндії – Александром Стуббом¹⁰ підходу від щодо «гнучкої інтеграції» («Flexible integration»¹¹).

Перший підхід стосується можливої альтернативи існуючій моделі розширення, за якою країни-кандидати отримують доступ до програм ЄС, елементів спільного ринку та окремі інституційні права ще до формального вступу – пропорційно до досягнутого ними прогресу в інтеграційному

⁶ Tanja A. Börzel, Antoaneta Dimitrova & Frank Schimmelfennig, 'European Union Enlargement and Integration Capacity: Concepts, Findings, and Policy Implications' (2017) 24(2) *Journal of European Public Policy* 157 <<https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1265576>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁷ Peter Van Elsuwege. 'Towards Further Enlargement of the European Union: Legal Pathways to the Gradual Integration of Candidate Countries'. *European Foreign Affairs Review* 30, no. 4 (2025): 483–506.

⁸ Roman Petrov and Christophe Hillion, "'Accession through War" – Ukraine's Road to the EU' (2022) 59(5) *Common Market Law Review* 1289 <<https://kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals%5CCOLA%5CCOLA2022092.pdf>> дата звернення 01 березня 2026 року.

⁹ Maryna Rabinovych, 'EU Enlargement Policy Goes East: Historical and Comparative Takes on the EU's Rule of Law Conditionality vis-à-vis Ukraine' (2024) 16 *Hague Journal on the Rule of Law* 715 <<https://link.springer.com/article/10.1007/s40803-024-00223-6>> дата звернення 01 березня 2026 року.

¹⁰ Alexander Stubb, 'Finland's President, Alexander Stubb, on Why Europe Needs Flexible Integration' (*Chatham House*, London, 17 March 2026) <<https://www.chathamhouse.org/events/all/standard-event/finlands-president-alexander-stubb-why-europe-needs-flexible-integration>> дата звернення 28 березня 2026 року.

¹¹ Alexander Stubb. 'Flexible integration and the Amsterdam Treaty: Negotiating differentiation in the 1996-97 IGC' London School of Economics and Political Science (United Kingdom) ProQuest Dissertations & Theses, 1999. U615822. <<https://www.proquest.com/openview/1e923c9c18cce39b499d9e9379e0ac0e/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>> дата звернення 28 березня 2026 року.

процесі^{12, 13,14,15}. Друга дискусія стосується балансу між дотриманням формальних вимог вступу та геополітичними інтересами ЄС – зокрема в контексті війни в Україні та розгляду розширення як «стратегічної інвестиції в мир, безпеку, стабільність і процвітання»^{16,17,18}. Це, по суті, пошук балансу між т.зв. «технократичним розширенням» та «розширенням на основі цінностей»¹⁹. Третій, підхід, дуже спрощено – полягає у гнучкому підході до розширення (зокрема щодо можливості часткової інтеграції певних держав на основі досягнень і геополітичних інтересів)^{20,21}.

Результати цих дискусій впливатимуть на питання розширення ЄС, і, як наслідок, на митну сферу. Водночас, поки відповідні теоретичні дискусії

¹² Peter Van Elsuwege. 'Towards Further Enlargement of the European Union: Legal Pathways to the Gradual Integration of Candidate Countries'. *European Foreign Affairs Review* 30, no. 4 (2025): 483–506. <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Foreign+Affairs+Review/30.4/EERR2025033>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹³ Dragana Jaćimović and Aizat Shaipova, 'A New Approach to EU Enlargement: Applying the Staged Integration Model' (*European Liberal Forum Discussion Paper* No 6, November 2023) <<https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2023/11/Discussion-Paper-6-New-Approach-to-EU-Enlargement-Applying-the-Staged-Integration-Model.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹⁴ Michael Emerson and Steven Blockmans, 'A Redynamised EU Enlargement Process, but Hovering Between Accession and the Alternatives' (*SCEEUS Guest Report* No 1, 28 January 2025) <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/a_redynamised_eu_enlargement_process_but_hovering_between_accession_and_the_alternatives_report_sceeus_2025.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹⁵ Stefan Lehne, Zoran Nechev and Richard Grieverson, 'Access Before Accession: Rethinking the EU's Gradual Integration' (*Carnegie Europe*, August 2025) <<https://carnegieendowment.org/research/2025/08/access-before-accession-rethinking-the-eus-gradual-integration>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹⁶ Marius Ghincea and Laurențiu Pleșca, 'From Transformation to Demarcation: Explaining the EU's Shifting Motivations of the Enlargement Policy' (2025) 32(12) *Journal of European Public Policy* 2999 <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2025.2498033#d1e922>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹⁷ Maryna Rabinovych, 'EU Enlargement Policy Goes East: Historical and Comparative Takes on the EU's Rule of Law Conditionality vis-à-vis Ukraine' (2024) 16 *Hague Journal on the Rule of Law* 715 <<https://link.springer.com/article/10.1007/s40803-024-00223-6>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹⁸ Per Ekman and others, 'Reconsidering the Depth and Size of the EU in View of Enlargement in a Time of War' in Per Ekman and others (eds), *The Depth and Size of the European Union in a Time of War* (Palgrave Macmillan, 2025) <https://doi.org/10.1007/978-3-031-83441-7_11> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹⁹ Roman Petrov and Christophe Hillion, "'Accession through War' – Ukraine's Road to the EU" (2022) 59(5) *Common Market Law Review* 1289 <<https://kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals%5CCOLA%5CCOLA2022092.pdf>> дата звернення 01 березня 2026 року.

²⁰ Alexander Stubb, 'Finland's President, Alexander Stubb, on Why Europe Needs Flexible Integration' (*Chatham House*, London, 17 March 2026) <<https://www.chathamhouse.org/events/all/standard-event/finlands-president-alexander-stubb-why-europe-needs-flexible-integration>> дата звернення 28 березня 2026 року.

²¹ Alexander Stubb. 'Flexible integration and the Amsterdam Treaty: Negotiating differentiation in the 1996-97 IGC' London School of Economics and Political Science (United Kingdom) ProQuest Dissertations & Theses, 1999. U615822. <<https://www.proquest.com/openview/1e923c9c18cce39b499d9e9379e0ac0e/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>> дата звернення 28 березня 2026 року.

тривають, на практиці триває й процес вступу та інтеграції – і за період 2022-2026 років (зокрема, в контексті України і митної сфери), він вже фактично набрав певних характерних рис й цілком реальних наслідків: зокрема, формулювання дуже специфічних і конкретних вимог, що уже завтра впливатимуть на митну сферу і трейдерів (для прикладу прийняття нового Митного кодексу в Україні уже в 2026 році).

Відповідно, надзвичайно актуальним стає пошук спільних рис (знаменників) процесу гармонізації з *acquis* у митній сфері та універсальних рекомендацій щодо такої гармонізації, що можуть бути корисними як для України, так і для інших держав у процесі вступу в умовах значної теоретичної та практичної невизначеності щодо розширення ЄС. І, хоч завданням цього дослідження не є пошук загальної відповіді на поточну дискусію, пошук таких спільних рис, та універсальних норм чи рекомендацій у митній сфері – може створити аргументи й для її вирішення.

До актуальності такого завдання й до посилення умов невизначеності можна додати також виклики, пов'язані із динамічною зміною секторальних регулювань у митній сфері в самому ЄС. Як відомо, у 2023 році Європейська Комісія висунула пропозицію «щодо найбільш амбітної та комплексної реформи Митного союзу ЄС з часу його створення у 1968 році»²². Відповідні тенденції невизначеності, а отже і важливість пошуку спільних знаменників у процесі гармонізації посилюють і існуючі проблеми у деяких специфічних регулюваннях у межах митної сфери в ЄС – для прикладу, щодо статусу Авторизованих Економічних операторів, чи санкцій за митні правопорушення (що залишаються (принаймні на позір) негармонізованими між самими країнами-членами ЄС). Результати такого пошуку зможуть слугувати

²² European Commission and Directorate-General for Taxation and Customs Union, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Establishing the Union Customs Code and the European Union Customs Authority, and Repealing Regulation (EU) No 952/2013* (17 May 2023) COM(2023) 258 final.

своєрідною дорожньою картою для подальшої інтеграції України в ЄС у частині митної сфери.

Узагальнюючи, **метою вказаного дисертаційного дослідження** є пошук спільних рис (знаменників) процесу гармонізації з *acquis* у митній сфері в умовах теоретичної та нормативної невизначеності процесу розширення, з урахуванням змін митного законодавства ЄС та існуючих проблем його імплементації державами-членами.

Вказаній меті дослідження кореспондують поставлені **завдання**:

Розділ I:

- обрати підхід щодо обсягу «*acquis*» вступу, з'ясувати ознаки цього поняття й його співвідношення з обсягом «*acquis*», передбаченим Угодою;
- визначити обсяг «митної сфери» у контексті «*acquis*» вступу;
- проаналізувати можливість використання й роль Угоди як інструменту гармонізації у митній сфері в процесі вступу;

Розділ II:

- проаналізувати етап планування процесу гармонізації з «*acquis*» у митній сфері в Україні та відповідний досвід інших країн Центральної і Східної Європи, а також Західних Балкан;
- провести ретроспективний аналіз процесу виконання Угоди в митній сфері та визначити характерні ознаки цього процесу в Україні;
- проаналізувати вплив набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС на процес гармонізації у митній сфері, а також фактичне використання механізмів Угоди для досягнення цілей вступу;

Розділ III:

- проаналізувати, чи можна вважати норми, впроваджені в українське законодавство, справді гармонізованими з «*acquis*» ЄС у митній сфері та оцінити достовірність результатів моніторингу та оцінки стану виконання зобов'язань (за Угодою і в процесі вступу) на основі аналізу ключових законодавчих змін;

Розділ IV:

- екстраполювати висновки та результати попередніх завдань (як спільні риси (знаменники) у процесі вступу) на поточні та майбутні вимоги в процесі вступу щодо України, а також на контекст митної реформи в ЄС;
- запропонувати потенційні напрями подальших альтернативних дій у контексті гармонізації у митній сфері на основі результатів дослідження.

Об'єктом цього дослідження є суспільні відносини у сфері гармонізації з секторальним «acquis» (у митній сфері), як елемент інтеграції до ЄС.

Предметом цього дослідження є зобов'язання України щодо гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері в контексті вступу до ЄС та за Угодою про Асоціацію, характерні теоретичні та практичні риси процесу гармонізації, а також його результати.

Методологія дослідження поєднує загальнонаукові та спеціальні (характерні для правових досліджень) методи. *Метод синтезу* застосовується для характеристики понять «acquis Угоди» та «acquis вступу», а також їх ознак. *Порівняльно-правовий аналіз* використовується для дослідження зобов'язань, що впливають як з Угоди про Асоціацію, так і з процесу вступу. Для визначення предметного обсягу «митної сфери» у контексті «acquis вступу» застосовується *системно-функціональний аналіз* у поєднанні з *нормативним тлумаченням*, а також *доктринальним аналізом*.

Історико-правовий аналіз, а також *лексичний аналіз* застосовується для оцінки процесу виконання апроксимаційних зобов'язань з моменту набрання чинності Угодою. Цей метод був доповнений також *порівняльно-правовим підходом* для врахування досвіду інших країн. *Фактологічний аналіз* правозастосування використовується у третьому розділі для оцінки практичної імплементації норм на рівні митних органів і трейдерів, а *метод екстраполяції* використовується для застосування висновків дослідження до подальших рекомендацій ЄС у процесі вступу у митній сфері, а також у

контексті митної реформи ЄС. Також застосовано *метод моделювання* для побудови можливих альтернативних сценаріїв розвитку процесу гармонізації.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці національних та іноземних учених у сферах права ЄС, міжнародного торговельного права, митного права.

Дослідженню поняття «*acquis*» та «*acquis*» вступу, його ознак і співвідношення з «*acquis*» Угоди присвячені праці таких іноземних науковців, як D. Kochenov, H. Grabbe, F. Schimmelfennig, T.P. Woźniakowski, J. Czuczai, C. Delcourt, Zs. Darvas та M. Dabrowski, L. Léry Moffat, A. Sapir та G. Zachmann, A. Magen, P. Van Elsuwege, T. Komarova та A. Łazowski та деякі інші. Серед вітчизняних дослідників відповідну проблематику в різні роки розглядали Р. Петров, І. Дір, А. Штефан, В. Теремецький, Н. Расторгуєва, А.С. Вавринчук, Я. Костюченко та Н.І. Атаманчук та інші.

Питання гармонізації, апроксимації та імплементації законодавства досліджуються на основі праць G. Van der Loo, E. Lohse, G. Harpaz та L. Herman, J. Langbein та K. Wolczuk, R. Dragneva та K. Wolczuk, а також M. Králiková у частині проблематики розриву між формальною транспозицією та практичною імплементацією норм. Серед вітчизняних дослідників у зазначеній сфері слід відзначити праці О. Мірошніченка, Н. Пархоменко, К. Сьоха та М. Гультая.

Умовність та обумовленість процесу вступу, а також постакцесійна відповідність були предметом досліджень U. Sedelmeier, J. Hughes, G. Sasse та C. Gordon, K. Inglis, F. Trauner, D. Papadimitriou та E. Gateva, A. Vervoort, C. Lacatus, R. Vassileva, а також B. Steunenbergh та A. Dimitrova.

Митно-правова проблематика, секторальний «*acquis*» у митній сфері та обсяг митного законодавства ЄС частково аналізувались у працях A. Herdina, G. Mosiej, V. Doix, A. Rogmann, G. Valantiejus та S. Katuoka, K. Lasinski-Sulecki, D. Rovetta та інші. Серед вітчизняних дослідників митно-правової проблематики слід відзначити праці Б. Кормича.

Практичний вимір гармонізації у конкретних сферах – інституті АЕО, процедурі спільного транзиту, захисті прав інтелектуальної власності та митних санкціях – досліджується на основі праць Н.-J. Schramm, Т. Ostriкова, R. Kril, а також О. Іванишиної, С. Лекара та А. Купріянової, Е. Деркача, Н.І. Атаманчук, А. Кормича, В. Завальнюка, О. Тодоцака та О. Ульянова, М. Ігнат'єва, та інших.

Питання планування апроксимації та досвіду країн Центральної і Східної Європи та Західних Балкан висвітлюються через дослідження J. Laftili, V. Nakrosis та M. Ristevska Jordanova.

На монографічному рівні ключове значення для цього дослідження мають праці Р.А. Петрова «Транспозиція «acquis» Європейського Союзу у правові системи третіх країн» (Істина, 2012), «Exporting the Acquis Communautaire through European Union External Agreements» (Nomos, 2011) та G. Van der Loo «The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership» (Brill Nijhoff, 2016).

Нормативною основою дослідження є: Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема Глава 5 Розділу IV та Додаток XV до неї; Звіт Міністерської зустрічі з відкриття Міжурядової конференції щодо приєднання України до ЄС; установчі договори ЄС, насамперед Договір про функціонування Європейського Союзу; акти вторинного законодавства ЄС, передусім Митний кодекс Союзу та імплементаційний та делеговані акти до нього, а також Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження та Конвенція про процедуру спільного транзиту; Рішення Суду Справедливості Європейського Союзу, акти інституцій ЄС, що не мають обов'язкової юридичної сили, зокрема рекомендації, настанови та повідомлення Комісії; звіти Європейської комісії щодо розширення та виконання Угоди, рішення і матеріали засідань Підкомітету Україна–ЄС з питань митного співробітництва; законодавство

України, зокрема Митний кодекс України, акти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України та Державної митної служби України щодо планування та виконання апроксимаційних зобов'язань.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що на основі комплексного аналізу зобов'язань України щодо гармонізації з *acquis* ЄС у митній сфері – як за Угодою про асоціацію, так і в процесі вступу до ЄС – вперше здійснено системне дослідження теоретичних аспектів гармонізації і тлумачення й визначення обсягу понять, що стосуються митної сфери, і співставлено їх з практичною та порівняльно-правовою характеристикою результатів гармонізації, виявлено характерні риси (знаменники) процесу гармонізації у митній сфері та фактори, що вплинули на такі характерні риси.

уперше:

— визначено предметний обсяг «митної сфери» як секторального *acquis* вступу через співвідношення з поняттями «митний союз» та «митне законодавство», а також обсягом відповідного переговорного розділу;

— здійснено комплексний ретроспективний аналіз процесу гармонізації у митній сфері з «*acquis*» ЄС за Угодою з моменту набрання нею чинності, а також після набуття статусу кандидата, з'ясовано, чи вплинуло набуття статусу кандидата на результати гармонізації у митній сфері;

— виявлено та охарактеризовано системний розрив між формальним впровадженням норм «*acquis*» ЄС у митне законодавство України та їх практичною імплементацією на прикладі норм щодо статусу Авторизованого Економічного Оператора (надалі – «АЕО»), процедури спільного транзиту, захисту прав інтелектуальної власності та Конвенції Пан-Євро-Мед, а також санкцій за митні правопорушення;

— узагальнено системні та спільні характеристики (знаменники) у процесі гармонізації з «*acquis*» ЄС у митній сфері і екстрапольовано їх на найновіші рекомендації ЄС у процесі вступу, а також на перспективу прийняття нового Митного кодексу в Україні та митної реформи в ЄС;

удосконалено:

- підхід до розуміння поняття «acquis вступу» у секторальному вимірі, а також доповнено перелік його ознак;
- підхід до «acquis Угоди» як складової частини «acquis вступу» та логічної узгодженості гармонізації у митній сфері в процесі вступу;
- розуміння інструментів Угоди у процесі вступу, виявлено можливі недоліки її застосування і запропоновано рішення для удосконалення ролі Угоди;
- підхід до планування процесу гармонізації з «acquis» у митній сфері з урахуванням досвіду країн Центральної та Східної Європи, а також Західних Балкан;
- підхід до оцінки результатів гармонізації у контексті практичного застосування (а не лише формальної транспозиції норм);

подальшого дослідження потребують:

- запропоновані альтернативні кроки щодо гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері, як альтернатива поточного підходу;
- врахування результатів цього дослідження у перехідному періоді у випадку прийняття нового Митного кодексу в Україні, а також щодо практичних результатів митної реформи та подальшої гармонізації з оновленим «acquis» у митній сфері.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційне дослідження було обговорене на засіданні кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Києво-Могилянська академія» 7 квітня 2026 р., під час участі у програмі академічної мобільності Гентського університету (жовтень-листопад 2025 року) у співпраці з Peter Van Elsuwege, професором права ЄС Гентського університету, а також автор у 2024 році був номінований як представник до переговорної (робочої) групи щодо розділу переговорів «Митний союз» з ЄС та надсилав пропозиції щодо вдосконалення гармонізації з «acquis» ЄС Представництву Європейського Союзу в Україні (в рамках

запиту Представництва до Європейської Бізнес Асоціації) для підготовки звіту та рекомендацій для України на 2026 р.

Окремі одержані узагальнення і висновки, а також новаторські ідеї оприлюднені у виступах і публікаціях на науково-практичних конференціях та семінарах:

— I Всеукраїнська науково-практична конференція для молодих вчених з міжнародною участю «Розвиток правової системи України в контексті євроінтеграційних прагнень» (м. Луцьк, 10 грудня 2025 року);

— Семінар «Митний дискурс» Асоціації професійних митних посередників (14 листопада 2025 року);

— Науково-практичний круглий стіл «Імплементация норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках Європейської інтеграції» у рамках програм Erasmus+ та Jean Monnet Modules (м. Ірпінь, 6 жовтня 2025 року);

— Захід «Trade Talks» Асоціації міжнародних експедиторів у партнерстві з Європейською Бізнес Асоціацією та іншими організаціями (25 вересня 2025 року);

— IV Форум з митного права та міжнародної торгівлі Асоціації правників України (м. Чернівці, 5 вересня 2025 року);

— Онлайн-семінар «International Trade Basics 8.0» Європейської Бізнес Асоціації (травень 2025 року);

— Семінар Асоціації професійних митних посередників «Новели митного законодавства» (22–23 листопада 2024 року);

— Аспірантський дослідницький семінар Національного університету «Києво-Могилянська академія» (24 квітня 2024 року);

— Онлайн-семінар «International Trade Basics 7.0» Європейської Бізнес Асоціації (2 жовтня 2024 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане здобувачем самостійно з використанням останніх досягнень теорії та практики

міжнародного права. Усі висновки, узагальнення, припущення, пропозиції зроблені автором завдяки особистій дослідницькій роботі. У дисертації ідеї та розробки належать автору. Усі публікації здійснені без співавторства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання:

— у правотворчій діяльності – зокрема, при підготовці та розгляді проєкту нового Митного кодексу України. Крім того, результати дослідження можуть слугувати основою для розробки проєктів інших нормативно-правових актів у митній сфері. Висновки щодо планування процесу гармонізації також застосовні для розробки чи вдосконалення елементів планування такого процесу у митній сфері.

— у науково-дослідній сфері – при дослідженні інших підходів до гармонізації у митній сфері (ідеї щодо таких альтернатив висловлюються в 4 розділі цього дослідження). Також вони можуть стати сходиною у продовжуваній науковій дискусії щодо підходів до розширення ЄС, про яку йде мова у Вступі до цього дослідження.

— у правозастосовній діяльності – можуть слугувати підставою та методологічною основою для зміни підходу оцінки результатів гармонізації з «acquis» у митній сфері як за угодами про вільну торгівлю, так і в контексті вступу.

— у навчальному процесі – можуть і уже використовуються в розробці та викладанні навчальних програм з права ЄС, зовнішніх зносин ЄС, митного права та міжнародної торгівлі, а також для навчання (тренінгів тощо) представників сфери правозастосування – зокрема представників державних органів, що долучені до процесу планування гармонізації та впровадження гармонізованих норм у митній сфері.

Структура та обсяг дисертації відповідають поставленій меті та завданням. Кваліфікаційна праця складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг

дисертації складає 302 сторінки, основний текст – 226 сторінок, 50 сторінок – список використаних джерел (327 найменувань) і додатки – 8 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ З «ACQUIS» У МИТНІЙ СФЕРІ В ПРОЦЕСІ ВСТУПУ ДО ЄС

1.1. Вступ

У процесі вступу до Європейського союзу, Україна повинна буде повністю прийняти та дотримуватися «всього комплексу норм права ЄС або ж «acquis» ЄС, на момент приєднання» – саме так визначено у так званій «Переговорній рамці» – Звіті Міністерської зустрічі з відкриття Міжурядової конференції щодо приєднання України до ЄС (Люксембург, 25 червня 2024 року)²³.

Поняття «acquis» також безпосередньо використовується в Додатку XV до Глави 5 Угоди про асоціацію²⁴ (надалі – «Угода»), зокрема щодо законодавства ЄС у «митній сфері», з яким Україна повинна гармонізувати²⁵ своє.

²³ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (Luxembourg, 25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 01 березня 2026 року.

²⁴ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (підписана 27 червня 2014, чинна з 1 вересня 2017).

²⁵ В Угоді, Переговорній Рамці та Звітах про розширення, у контексті впровадження елементів *acquis* неоднорідно згадуються терміни «імплементация», «прийняття», «апроксимация», а також «узгодження» («legal alignment») та гармонізація («harmonization») у питаннях, дотичних до митної сфери.

Вживання терміну «гармонізація», на думку Eva Lohse, Guy Harpaz та Lior Herman, зазвичай передбачає досягнення певного наперед визначеного результату – уніфікації або однорідності («uniformity»), для досягнення певної мети, що виходить за межі схожості норм і стосується гармонізованого їх застосування. Це також підтверджується лексичним порівнянням визначень понять «гармонізація» та «апроксимация», де перше у контексті права ЄС, передбачає зміни у національному законодавстві, що ведуть до однорідності («uniformity»). В свою чергу, апроксимация хоч і пов'язується з досягненням певної мети (функціонування вільного ринку), але не веде до однорідності та є більш характерною для виконання зобов'язань за Угодою (що також впливає з положень Угоди, пов'язаних із митною сферою, зокрема статтей 84 та 302).

Відповідно, не дивлячись на синонімічне вживання низки термінів, спрямованих на застосування *acquis* ЄС в Україні в процесі вступу, а також на те, що в контексті внутрішньої апроксимациї з правом ЄС між країнами-членами, ці терміни можуть мати дещо інше співвідношення, ми вважаємо, що термін «гармонізація» буде найкоректнішим для цього дослідження через його спрямованість на досягнення однорідності та співзвучності (але не копіювання актів), охоплення усіх ознак *acquis* у митній сфері, які визначені у цьому дослідженні, та наявність мети уніфікації для отримання повноправного членства в ЄС. При цьому, на позначення виконання зобов'язань за Угодою ми послуговуватимемось терміном «апроксимация», як це передбачено самою Угодою.

Це поняття також згадується й у національному законодавстві, що пов'язане із вступом України в ЄС й що стосується митної сфери. Зокрема, однією зі стратегічних цілей Національної стратегії доходів до 2030 року²⁶ є: «передбачувана та прогнозована митна система на основі практики ЄС», а однією з конкретних: «повна імплементація положень *acquis* ЄС в митній сфері» (шляхом прийняття нового митного кодексу).

Відповідно, аналізуючи зобов'язання України у митній сфері за Угодою, а також на шляху до вступу в ЄС, ми неминуче зіткнемось із поняттями «*acquis*», «митної сфери» та «митного законодавства», й проблематикою визначення їх обсягу.

Водночас, поняття «*acquis*» не має нормативного визначення в праві ЄС, а дискусія щодо його змісту в доктрині права ЄС є надзвичайно широкою. Попри це, в літературі поняття «*acquis*» у контексті вступу (надалі – «*acquis* вступу»), часто не розкривається, а його ознаки не синтезуються. Крім того, воно не співвідноситься з обсягом зобов'язань щодо апроксимації з «*acquis*» ЄС, що виникають за Угодою, а отже роль Угоди, що укладалась без перспективи членства, у контексті вступу залишається розмитою в літературі.

І хоч перспективи членства України в ЄС надають вивченню «*acquis* вступу», його ознак та співвідношення з «*acquis* Угоди» – значної практичної актуальності, аналіз нещодавніх публікацій (в першу чергу, у національній науці) дозволяє зробити висновок, що це питання є малодослідженим.

Те ж стосується й предметного обсягу понять «митна сфера» (як це визначено в Угоді), «митний союз» (як це визначено в 29 розділі Переговорної рамки) та «митне законодавство» (яке широко згадується у низці актів, пов'язаних зі вступом та гармонізацією). Вказані поняття не визначені нормативно, й відповідні визначення у відношенні до поняття «*acquis* вступу» також не наводяться у доктрині права. Водночас, низка досліджень, ведучи

²⁶ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р № 1218-р «Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року» (*Офіційний вісник України*, 2024, № 11, ст. 722).

мову про «митну сферу», концентрується саме на нормах розділу переговорної рамки «митний союз», що, на нашу думку, значно звужує предметний підхід до гармонізації норм у відповідній сфері.

Й наостанок, з огляду на співвідношення ознак *acquis* Угоди та *acquis* вступу, й можливу зміну ролі Угоди у процесі вступу, доцільно зрозуміти, чи механізми апроксимації, передбачені Угодою, є достатніми для виконання завдань вступу. В літературі є низка досліджень Угоди як засобу інтеграції, проте без врахування контексту вступу. У зміненому контексті – досліджень вказаного питання не так багато, а у митній сфері – і поготів. Відповідно, ми також присвятимо увагу ролі Угоди у гармонізації *acquis* у митній сфері в процесі вступу.

Іншим виявом цих проблем є відсутність єдиного розуміння та підходу до обсягу цих понять не тільки в науковій літературі, а й у правозастосуванні. Для прикладу – з низки підзаконних нормативно-правових актів щодо процесу вступу (про які детальніше йтиме мова в розділі 2 цього дослідження), а також публічних комунікацій державних органів^{27,28,29}, можна прослідкувати звуження обсягу «*acquis* вступу» у митній сфері до розділу переговорної рамки щодо «митного союзу» та неврахування ролі Угоди у процесі вступу^{30,31}. Показовим прикладом, у цьому контексті, є те, що навіть у 2024 році, коли Україна вже мала статус кандидата на вступ в ЄС, у пояснювальній записці до

²⁷ Державна митна служба України, 'Шлях до ЄС: Митна сфера України отримала високу оцінку від Єврокомісії' (*Державна митна служба України*, 2024) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/shliakh-do-ies-mitna-sfera-ukrayini-otrimala-visoku-otsinku-vid-ievrokomisiji-1842>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁸ Кабінет Міністрів України, 'Українська митниця в горизонті 2030: мета – підготовка до вступу до Митного союзу та ЄС. Колонка Юрія Драганчука для НВ' (Кабінет Міністрів України) <<https://www.kmu.gov.ua/news/ukrainska-mytnytsia-v-horyzonti-2030-meta-pidhotovka-do-vstupu-do-mytnoho-soiuzu-ta-ies-kolonka-iurija-drahanchuka-dlia-nv>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁹ Кабінет Міністрів України, 'Підготовка до переговорів про вступ до ЄС: Мінфін повністю імплементував 742 акти права ЄС – 46% від усіх імплементованих Україною' (Кабінет Міністрів України) <<https://www.kmu.gov.ua/news/pidhotovka-do-perehovoriv-pro-vstup-do-ies-minfin-povnistiu-implementuvav-742-akty-prava-ies-46-vid-usikh-implementovanykh-ukrainoiu>> дата звернення 10 березня 2026 р.

³⁰ Кабінет Міністрів України, 'Митний огляд: українська митниця – розвиток попри війну за II квартал 2025 року' (Кабінет Міністрів України) <<https://www.kmu.gov.ua/news/mytnyi-ohliad-ukrainska-mytnytsia-rozvytok-popry-viinu-za-ii-kvartal-2025-roku>> дата звернення 10 березня 2026 р.

³¹ 'Митна інтеграція України з ЄС: прогрес виконання зобов'язань та технологічна сумісність' (*NV Бізнес*, 2025) <<https://biz.nv.ua/ukr/economics/mitna-integraciya-ukrayini-z-yes-progres-vikonannya-zobov-yazan-ta-tehnologichna-sumisnist-50551707.html>> дата звернення 10 березня 2026 р.

законопроекту про внесення змін до Митного кодексу³² необхідність наближення митного законодавства до *acquis* ЄС обґрунтовувалась виключно виконанням зобов'язань за Угодою, без будь-якого посилання на вимоги процесу вступу.

Тому у цьому розділі дослідження ми прагнемо (1) обрати підхід щодо обсягу «*acquis* вступу», (2) з'ясувати ознаки цього поняття й його співвідношення з обсягом «*acquis*», передбаченим Угодою та (3) визначити обсяг «митної сфери» у контексті «*acquis* вступу». На додачу, отримавши відповіді на вказані запитання, ми також проаналізуємо (4) можливість використання й роль Угоди як інструменту гармонізації у митній сфері – в процесі вступу.

Це, в свою чергу, дозволить проаналізувати процес змін митного законодавства, що відбувся з моменту укладення Угоди й набуття Україною статусу кандидата, й визначити теоретичні та практичні виклики, а отже, зможе слугувати спільним знаменником (дороговказом) у процесі вступу – як для України, так і для інших кандидатів.

1.2. «Acquis вступу»: визначення поняття, ознак та співвідношення з «acquis Угоди»

У міру поглиблення Європейської інтеграції, гармонізація з «*acquis*» стає дедалі складнішим процесом для країн-кандидатів, оскільки мова йде про прийняття «*acquis*» як *fait accompli* (довершеного факту).³³

Зазвичай, ми вживаємо поняття «*acquis*» в значенні, наведеному у глосарії ЄС (EU glossary)³⁴, як збірник спільних прав та обов'язків, що складають основу права ЄС та інкорпоровані в правові системи держав-членів.

³² Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» (проект № 10411 від 16 січня 2024 р) <<https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43539>> дата звернення 10 березня 2026 р.

³³ Andreas Gerding, 'Approximation of Laws by Non-EU Countries to the EU Acquis: Setting the Scene' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* 357.

³⁴ "Acquis Communautaire" means the collection of common rights and obligations that constitute the body of EU law and is incorporated into the legal systems of EU Member States. The EU acquis evolves continuously over time

Водночас, вказане визначення не є нормативно прийнятим у законодавстві ЄС – немає єдиної нормативної дефініції «acquis». Цей термін вживається у різних значеннях, деколи зводяться до синонімічного із «законодавством ЄС».

Уже в Переговорній рамці щодо України, «acquis» в контексті вступу (надалі – «acquis вступу») визначається як невиключний та динамічний перелік, де одразу у визначенні згадуються й акти без обов’язкової юридичної сили³⁵, що робить це визначення (у контексті вступу до ЄС) навіть дещо ширшим, аніж попереднє.

Парадоксально, хоч в законодавстві ЄС немає єдиного нормативного визначення «acquis», в українському національному законодавстві воно є – перш за все, у Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»³⁶. Визначення містить (хоч і не виключний) перелік первинних та вторинних елементів «acquis». Крім того, у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) «acquis» розуміється як синонім до «права Європейського Союзу»³⁷. Звісно, оскільки закон, в основному, стосується уже нечинної Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС, а постанова – це швидше інструкція для органів державної

and includes, among other, the content, principles and political objectives of the EU Treaties; any legislation adopted to apply those treaties and the case-law developed by the Court of Justice of the European Union - European Union, 'EU acquis' (Glossary of summaries, EUR-Lex) <<https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary.html>> accessed 2 May 2025.

³⁵ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (Luxembourg, 25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 01 березня 2026 року.

³⁶ Правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ - Закон України 'Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу' № 1629-IV, 18 березня 2004 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>> accessed 13 November 2025.

³⁷ Постанова Кабінету Міністрів України 'Порядок проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС)' 2023 (Постанова КМУ № 189) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-п#Text>> дата звернення 01 березня 2026 року.

влади щодо проведення скринінгу, ми не будемо вдаватись у змістовне співвідношення з його вживанням в ЄС, чи коректність того, чи іншого вживання у національному законодавстві. Водночас, приклади ілюструють, що «acquis» – багатогранне поняття, а підхід до визначення його обсягу часто залежить від конкретної ситуації. Це цілком можна екстраполювати на його значення у контексті вступу до ЄС (і його обсягу у митній сфері).

Різні підходи до визначення поняття «acquis», його обсягу та ознак можемо побачити у наукових працях, зокрема, проф. Р.А. Петрова, Zsolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry, Moffat André Sapir, Georg Zachmann, D. Kochenov, Tomasz P. Woźniakowski, Frank Schimmelfennig та Michał Matlak, С. Delcourt, Öberg, M.-L., Jenő Czuczai, A. Magen, Andreas Herdina, В. І. Муравйова, І. Діра, А. С. Вавринчук, Трихліб К.О., А. Штефан, Я. Костюченка, Н.І. Атаманчук та інших.

Така різноманітність підсумована професором Петровим Р.А.³⁸, який зазначає, що з огляду на відсутність спільного підходу до визначення цього терміну у доктрині права ЄС, різні підходи до поняття «acquis» можуть суттєво змінити напрямок дискусії.

Аналогічно, як і «acquis», поняття «acquis вступу» не має однозначного визначення у літературі, водночас дискусія щодо його обсягу й ознак є набагато більш обмеженою. У світлі поживавлення євроінтеграційних прагнень України та набуття нею статусу кандидата до ЄС, у вітчизняній науці за останні роки, з'явилась низка публікацій щодо поняття acquis у контексті вступу.

Попри це, бракує досліджень, які б розмежовували поняття «acquis» та «acquis вступу» або аналізували особливості останнього. Так, І. Дір³⁹, надаючи

³⁸ Roman Petrov, “‘Accession acquis’ as a Component of the European Union Law Phenomenon” (2012) 1 *European Law* 54.

³⁹ Ігор Дір, 'Основні характеристики «Acquis Communautaire» Європейського Союзу' (2023) 78(2) *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право 56 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.56>> дата звернення 27 січня 2026 р.

загальну характеристику секторальним розділам «acquis» у контексті вступу до ЄС, не диверсифікує поняття «acquis» й можливі варіації обсягу цього поняття. А. Штефан⁴⁰, досліджуючи концепцію «acquis» ЄС, слушно підкреслює складнішу природу «acquis» у порівнянні з принципами чи правовими нормами й пропонує авторське визначення цього поняття, як «наднаціональної системи правових засобів». Водночас, висновки вказаного дослідження прямо не стосуються аналізу специфіки «acquis» саме у контексті вступу. В. Теремецький⁴¹, торкається поняття «acquis вступу», проте не розкриває його обсягу та не синтезує його системних ознак.

Деякі українські дослідники все ж звертаються до поняття «acquis приєднання» («acquis вступу»), однак системного аналізу цього поняття не здійснюють. Так, у нещодавніх працях, Н. Расторгуєва^{42,43} згоджується з виокремленням т.зв. «acquis приєднання», а також розглядає це поняття в історико-правовому контексті різних хвиль вступу та, попри згадки «acquis приєднання» та надання авторської дефініції «acquis» загалом, диверсифікації ознак «acquis» уваги не приділяє. В свою чергу, Трихліб К.О.⁴⁴, коментуючи зміст та обсяг поняття «acquis», хоч і торкається поняття «acquis приєднання», проте не визначає його співвідношення з обсягом поняття «acquis» та аналогічно не визначає його ознак.

⁴⁰ Анна Штефан, 'Концепція Acquis Європейського Союзу' (2025) 1(45) *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія "Юридичні науки" 314 <<http://doi.org/10.23939/law2025.45.314>> дата звернення 27 січня 2026 р.

⁴¹ Владислав Теремецький, 'Acquis Communautaire як чинник трансформації правової парадигми України (на прикладі публічних закупівель і виробництва оборонної продукції)' (2025) 3(110) *Вісник ХНУВС* 58 <https://www.researchgate.net/publication/396454881_Acquis_Communaautaire_ak_cinnik_transformacii_pravovoi_paradigmi_Ukraini_na_prikladi_publicnih_zakupivel_i_virobnictva_oboronnoi_produkcii> дата звернення 27 січня 2026 р.

⁴² Наталія Расторгуєва, 'Становлення та розвиток acquis communautaire у Франції, Німеччині та Швейцарії: порівняльно-правовий аналіз' (2024) 3(94) *Право і безпека* <<https://doi.org/10.32631/pb.2024.3.09>> дата звернення 27 січня 2026 р.

⁴³ Наталія Расторгуєва, 'Інтеграція acquis communautaire в правову систему України: історико-правовий аспект' (Дисертація PhD, Харківський національний університет внутрішніх справ) <https://univd.edu.ua/files/councils/137/dysertatsiia_rastorhuieva_no.pdf> дата звернення 27 січня 2026 р.

⁴⁴ Крістіна Трихліб, 'Зміст та обсяг acquis communautaire' у: РС Мельник (ред), *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 8 червня 2018 р.* (Гельветика 2018) 84–87.

Й навпаки, у своїй роботі щодо значення змісту «acquis» для правової системи України, Вавринчук А.С.⁴⁵ аналізує поняття «acquis» водночас, не диверсифікуючи «acquis вступу» як окреме явище, і, загалом, наполягає на некоректності виокремлення зовнішньої та внутрішньої сфери «acquis». Костюченко Я., досліджуючи доктрину «acquis», окремо торкнувся межі застосування «acquis» для третіх країн, що мають міжнародні угоди з ЄС. Також, автор оглядово зазначає, що обсяг та зміст «acquis» змінюється відповідно до цілей застосування⁴⁶, проте не відображає це в загальному висновку дослідження.⁴⁷ Н.І. Атаманчук⁴⁸ розглядає поняття «acquis» безпосередньо в контексті вступу, як інструменту, спрямованого на повну інтеграцію та членство, проте, не концентрується визначенні його ознак.

Таким чином, нещодавні роботи української правової думки за період 2018-2025 років, хоч і активно торкаються вивчення поняття «acquis» й «спровоковані» процесом вступу до ЄС, не концентруються на обговоренні «acquis» у контексті вступу й його ознак.

На наше ж переконання, «acquis вступу» потрібно вважати окремою категорією, що відрізняється своїм обсягом від «acquis» ЄС, й наділена окремим переліком ознак.

В цьому контексті корисно звернутись до питання дослідження «acquis вступу» у іноземній правовій доктрині.

Перш за все, у своїй нещодавній статті Zsolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry, Moffat André Sapir, Georg Zachmann⁴⁹, зазначають

⁴⁵Адріана Вавринчук, 'Значення *acquis communautaire* для формування сучасного законодавства України' (2023) *Юридичний науковий електронний журнал* 117 <<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/117>> дата звернення 27 січня 2026 р.

⁴⁶Ярослав Костюченко, 'Доктрина *acquis* у праві Європейського Союзу та її відображення в правовій системі України' (2019) 6 *Право України* 86–99.

⁴⁷Сукупність правових норм, судових рішень, доктринальних понять, рекомендацій, механізмів тощо, які були встановлені або прийняті Євросоюзом у своїй практиці та які є основою правової системи ЄС, який повинен бути прийнятий його членами та кандидатами на вступ до ЄС.

⁴⁸Наталія Атаманчук, 'Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу' (2025) 87(2) *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету* 40 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁴⁹Zsolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe and others, 'Ukraine's Path to European Union Membership and Its Long-Term Implications' (*Bruegel Policy Brief*, 2024) <> дата звернення 27 січня 2026 року.

про необхідність встановити більш конкретні умови дотримання «асquis» у контексті вступу, із наданням детальних рекомендацій щодо їх виконання. Невизначеність та загальність умов дотримання «асquis», на думку авторів, створюють простір для різного тлумачення. Також зазначається, що передвступна допомога та механізми умовності з боку ЄС також мають бути спрямовані на підвищення спроможності України до імплементації, аби «асquis» можна було ефективно застосовувати на практиці. І хоч обсяг поняття «асquis» не деталізується, вказана стаття нашоує на змінність й гнучкість поняття «асquis» у контексті вступу й на значному впливі інституцій ЄС на його обсяг.

Це продовжує думки та позиції, запропоновані однією зі співавторок – Heather Grabbe⁵⁰ у інших роботах. Авторка, по-перше, надає окрему увагу аналізу обсягу «асquis вступу» (хоч не завжди стало згадує термін «асquis вступу»), а також стверджує, що обсяг «асquis вступу» – динамічний і відкритий до поширювального тлумачення. Крім того, зазначається про можливе «максималістичне» тлумачення асquis вступу, у сенсі встановлення інституціями ЄС вимог у відношенні до потенційних членів, що значно перевищують обсяг «асquis», що застосовний до країн, які вже є членами. Прикметно, що у інших своїх дослідженнях Heather Grabbe⁵¹ також висловлювала думку про значну дискрецію інституцій ЄС у визначенні «асquis вступу». Таким чином, досить тяглою і усталеною є думка про подвійну природу «асquis», можливість виокремлення поняття «асquis вступу», гнучкості, динамічності його обсягу, що у контексті зовнішньої дії інституцій ЄС може бути ширшим аніж поняття «асquis».

⁵⁰ Heather Grabbe. 'A Partnership for Accession? The Implications of EU Conditionality for the Central and East European Applicants' (*RSC Working Paper No 99/12*, EUI 1999) <<https://www.researchgate.net/publication/252489498>> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁵¹ Heather Grabbe. 'How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity' (2001) 8(6) *Journal of European Public Policy* 1013-1031, <<https://doi.org/10.1080/13501760110098323>> дата звернення 27 січня 2026 року.

Досить співзвучно, D. Kochenov⁵², аналізуючи «acquis» у контексті вступу, хоча і не виокремлюючи його термінологічно саме як «acquis вступу» – визнає його широкий зміст, зокрема в контексті розширення (що часто може бути ширшим, аніж для існуючих членів). Хоч з цим підходом варто згодитись, водночас, все ж варто й змістовно виокремлювати категорію «acquis вступу» задля уникнення термінологічної плутанини.

На підтвердження такого термінологічного підходу Tomasz P. Woźniakowski, Frank Schimmelfennig та Michał Matlak⁵³, згадують про т.зв. «enlargement acquis» («acquis розширення»), який, будучи частиною умов вступу в ЄС, охоплює сфери, які не входять або лише частково входять до «acquis» ЄС.

Про неспівпадіння обсягу «acquis» та «acquis вступу» ще раніше також вела мову Christine Delcourt, зазначаючи про нетотожність меж «acquis вступу» з т.зв. «фундаментальним (базовим) acquis», навіть якщо «acquis вступу» й включає його⁵⁴.

Серед відносно нових досліджень можна виокремити роботу Öberg, M.-L.⁵⁵, що, хоч і на доктринальному рівні не аналізує поняття «acquis», водночас виокремлює різні функції «acquis» в контексті зовнішньої дії цього поняття – від партнерства до повноцінної інтеграції. На думку автора, різні функції «acquis» можуть накладатись одна на одну в межах різних зовнішніх угод ЄС з однією і тією ж країною. Це, на думку авторки, робить «acquis» незамінним елементом зовнішньої дії ЄС у відношенні до країн, що не є (або поки не є) членами ЄС та непрямо бере за основу висновки щодо двох форм виразу

⁵² Dimitry Kochenov, 'EU Enlargement Law: History and Recent Developments: Treaty – Custom Concubinage?' (2005) 9(6) *European Integration online Papers* <<http://eiop.or.at/eiop/texte/2005-006a.htm>> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁵³ Michał Matlak, Frank Schimmelfennig and Tomasz P Woźniakowski (eds), *Europeanization Revisited: Central and Eastern Europe in the European Union* (European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies 2018) <<https://doi.org/10.2870/675963>> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁵⁴ Christine Delcourt, 'The acquis communautaire: Has the concept had its day?' (2001) 38 *Common Market Law Review* 829.

⁵⁵ Marja-Liisa Öberg, 'Internal Market Acquis as a Tool in EU External Relations: From Integration to Disintegration' (2020) 47(2) *Legal Issues of Economic Integration* 151 <<https://doi.org/10.54648/leie2020007>> дата звернення 27 січня 2026 року.

«acquis», що були напрацьовані раніше у національній та європейській доктрині, й, зокрема щодо зовнішньої форми «acquis» – «acquis вступу».

Jenő Czuczai⁵⁶ також відзначає поширення обсягу «acquis» у контексті вступу, й виокремлює поняття «accession acquis» («acquis вступу»), відзначаючи, що постійно еволюціонуючий характер «acquis вступу» є добре відомим в науковій літературі на цю тематику. Автор також відзначає (хоч і у контексті одного секторального «acquis»), що потрібно розрізняти обсяг цього поняття в залежності від етапу його наближення – до чи після вступу.

При цьому, як зазначає професор А. Magen⁵⁷, «acquis» містить два вияви (що різняться за своїми цілями): внутрішньо-орієнтований та зовнішній (т.зв. «acquis трансформаційного залучення»), метою якого є зовнішня дія норм ЄС та просування інтересів ЄС у третіх країнах. А. Magen також відмічає, що інтерпретація acquis залишається виключною прерогативою органів ЄС – все це робить «acquis» інструментом, який ЄС може використовувати (і використовує) у своїх зусиллях щодо залучення (до членства) та трансформації третіх держав. Відповідно, його («acquis») зовнішня форма суттєво відрізнятиметься від внутрішньої, з огляду на її функції.

При цьому, Andreas Herdina⁵⁸ зазначає, що зовнішній вираз «acquis» (включаючи митну сферу) потрібно розуміти не тільки як перелік законодавства, а й у ширшому сенсі, зокрема, як рекомендації щодо адміністративних потреб у певному секторі, політик, позицій, кращих практик, спроможностей, міжнародних зобов'язань.

⁵⁶ Jenő Czuczai 'Accession to the EU, but to which EU? The Legal Impact of the Constantly Evolving EMU acquis on the EU Enlargement Process' in *The European Union in the World* (Brill Nijhoff 2014) <https://doi.org/10.1163/9789004259140_034> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁵⁷ Amichai Magen, 'Transformative Engagement Through Law: The Acquis Communautaire as an Instrument of EU External Influence' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* 357 <<https://www.academia.edu/81241834>> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁵⁸ Andreas Herdina, 'Approximation of Laws in the Context of the European Neighbourhood Policy: A View from Brussels' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* 501.

Вказані позиції також підсумовані доробком професора Петрова Р.А.⁵⁹, що виокремлює категорію «*acquis* вступу» у контексті зовнішньої дії, для диверсифікації з поняттям «*acquis*», що вживається у зовнішніх угодах ЄС без перспективи членства.

І хоч вказана позиція критикувалась⁶⁰ через складність у розподілі внутрішнього й зовнішнього вияву «*acquis*», такий умовний розподіл за спрямованістю дії не виключає логічного накладення частин понять «*acquis*» та «*acquis* вступу» (власне професор Петров відзначає, що обсяг поняття "«*acquis* вступу" більш широкий, ніж поняття "«*acquis communautaire*"⁶¹). Крім того, як було проілюстровано вище, підхід щодо виокремлення «*acquis* вступу» є доволі усталеним і серед інших дослідників.

Професор Петров⁶² також вважає, що "«*acquis* вступу" – вміщає весь обсяг правової спадщини ЄС на момент вступу до ЄС держави-кандидата, тобто містить не лише правові норми, судові рішення, й т. зв. «м'яке право», а й також політичні цілі майбутньої політики, які прийняті державами-членами ЄС в межах ЄС на момент вступу держави-кандидата, і, крім цього, засоби ефективного застосування "«*acquis* вступу" державами-кандидатами.

Варто погодитись із позицією професора Петрова, Andreas Herdina та A. Magen, також з огляду на те, що її підтверджують, серед іншого, документи, які регулюють процес вступу, зокрема й України.

Так, як уже було згадано, «*acquis* вступу» визначається в Переговорній рамці і включає «широкий та невичерпний перелік» елементів, яким необхідно відповідати Україні. Крім того, «прогрес у впровадженні ключових сфер,

⁵⁹ Петров Р.А. *Транспозиція «acquis» Європейського Союзу у правові системи третіх країн*: монографія (Істина 2012) <<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5be54353-2e49-4d3b-aea-a7c9c5f01151/content>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

⁶⁰ Адріана Вавринчук, 'Значення *acquis communautaire* для формування сучасного законодавства України' (2023) *Юридичний науковий електронний журнал* 117 <<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/117>> дата звернення 27 січня 2026 р.

⁶¹ Петров Р.А. *Транспозиція «acquis» Європейського Союзу у правові системи третіх країн*: монографія (Істина 2012) <<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5be54353-2e49-4d3b-aea-a7c9c5f01151/content>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

⁶² Там само.

визначених у звітах Комісії та відповідних висновках Ради»⁶³ становитиме додаткову вимогу для дотримання в межах Переговорної рамки. Іншими словами, ЄС зможе визначати аспекти та елементи «acquis вступу» у Звітах та Висновках під час переговорів – створюючи нові практичні зобов'язання для України в рамках процесу приєднання (як зовнішній вияв «acquis вступу» у митній сфері)⁶⁴.

Дуже ілюстративним у цьому контексті є Звіт з розширення за 2024 рік⁶⁵. У звіті оцінюється прогрес України у сфері правосуддя, свободи та безпеки (Глава 24), зокрема внаслідок криміналізації масштабної контрабанди. Висновки щодо митної політики (Глава 29) також підкреслюють це як успішний приклад гармонізації. Таким чином, криміналізація масштабної контрабанди була включена до «acquis вступу» вже після попередньої оцінки України на предмет відповідності «acquis» ЄС⁶⁶. Ще більш цікаво, що криміналізація контрабанди взагалі не є частиною спільного «acquis» ЄС у митній сфері. Митне законодавство ЄС має лише кілька гармонізованих регулювань щодо відповідальності за правопорушення у митній сфері, і обов'язкова криміналізація контрабанди до них не належить. Серед країн ЄС є держави, де кримінальної відповідальності за порушення митних правил взагалі немає⁶⁷.

⁶³ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁶⁴ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025.

⁶⁵ European Commission, *Ukraine Report 2024* (European Commission, 2024) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf> дата звернення 15 листопада 2025.

⁶⁶ European Commission, *Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Commission Opinion on Ukraine's Application for Membership of the European Union* [Commission Staff Working Document SWD (2023) 30 final, 1 February 2023] <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/59c236e7-5cc3-421e-b254-50ee2a9454b4_en?filename=SWD_2023_30_Ukraine.pdf> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁶⁷ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025.

Це підтверджує, що обсяг поняття «acquis вступу» може бути надзвичайно широким. Він, на думку професора Петрова⁶⁸, може включати в себе не тільки норми права ЄС і практику їх застосування, але й норми щодо належного функціонування національних політичної, правової та економічної систем країн-кандидатів згідно зі стандартами, що зазначені в копенгагенських критеріях, та можуть бути додані у процесі переговорів і навіть, якщо ці норми самі не є частиною внутрішнього вияву «acquis» ЄС. Як також ілюструє цей приклад – в процесі вступу органи ЄС можуть розширювати обсяг цього поняття.

Й на останок, як стверджує професор Петров⁶⁹ – обсяг «acquis вступу» має тенденцію постійного розширення з кожною наступною хвилиною розширення ЄС. Це також виправдано щодо митної сфери, де, з часу останньої хвили розширення, регулювання митної сфери розвивались дуже динамічно та амбітно: до прикладу, прийняття спершу Модернізованого митного кодексу⁷⁰, а потім МКС, які значно детальніше врегулювали питання митної сфери, а також запровадили нові механізми, такі як програма АЕО та спільна система управління ризиками на основі єдиних критеріїв, концепції яких хоч і були вперше введені у 2005 році⁷¹, проте отримали детальну розробку в Модернізованому митному кодексі та подальше вдосконалення в МКС.

Відповідно, ми можемо ствердити, що поняття «acquis вступу», хоч і базується на «acquis», водночас стосується зобов'язань, що впливають зовнішньої дії ЄС у відношенні до потенційного членства України⁷², при

⁶⁸ Roman Petrov, "Accession acquis" as a Component of the European Union Law Phenomenon' (2012) 1 *European Law* 54.

⁶⁹ Те саме.

⁷⁰ Regulation (EC) No 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code) [2008] OJ L145/1

⁷¹ Regulation (EC) No 648/2005 of the European Parliament and of the Council of 13 April 2005 amending Council Regulation (EEC) No 2913/92 [2005] OJ L117/13

⁷² Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р..

цьому, як вважає професор Петров⁷³, будучи ширшим поняттям. На додаток, органи ЄС можуть визначати й створювати нові його елементи в процесі вступу. Це у повній мірі стосується й митної сфери.

А отже, в цілях цього дослідження ми розглядаємо поняття «acquis вступу» (а отже і його частину, пов'язану з митною сферою) саме в контексті зовнішньої дії ЄС щодо третіх країн⁷⁴, в першу чергу – України, у згаданому обсязі.

Далі доцільно визначити ознаки «acquis вступу», що дозволило б послідовно порівняти поточний процес гармонізації у процесі вступу із його теоретичними основами. Ці ознаки, поряд, з тлумаченням самого поняття можуть бути першими спільними характеристиками (знаменниками) процесу гармонізації.

Певні ознаки «acquis вступу» згадуються у проаналізованих вище джерелах, зокрема їх згадують Zsolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry, Moffat André Sapir, Georg Zachmann, Heather Grabbe, які виокремлюють невиключний перелік елементів, орієнтованість на ефективне застосування «acquis вступу» тощо. Водночас, вказані дослідження не охоплюють та не формалізують низки важливих ознак цього поняття, а також питання співвідношення обсягу «acquis вступу» з обсягом «acquis», що передбачений в Угоді (надалі – «acquis Угоди»). А отже, доцільно присвятити цьому питанню окрему увагу (зокрема, на прикладах із митної сфери – про обсяг якої йтиме мова у наступному підрозділі).

Виходячи з нормативної невизначеності, можливості значного розширення цього поняття в контексті зовнішньої дії органами ЄС, та невиключного переліку його елементів, можна стверджувати про значну

⁷³ Roman Petrov, 'Accession acquis' as a Component of the European Union Law Phenomenon' (2012) 1 *European Law* 54.

⁷⁴ Roman Petrov, 'The Dynamic Nature of the Acquis Communautaire in EU External Relations' (2006) 18(2) *Revue Européenne de Droit Public* 741 <<https://hdl.handle.net/1814/8252>> дата звернення 13 листопада 2025 р.

гнучкість «acquis вступу». Така гнучкість, на думку А. Magen⁷⁵, посилює його ефективність як інструменту «експорту» правопорядку ЄС, оскільки може значно впливати на переговорну силу (ЄС). Професор Peter van Elsuwege⁷⁶ наголошує на значній гнучкості умов вступу та тому, що точні умови приєднання визначаються не заздалегідь, а в ході процедури приєднання.

З цими позиціями варто згодитись з огляду на вже згаданий розвиток митної сфери після останньої хвилі розширення, а також виходячи із оцінки виконання Угоди, про що детальніше йтиметься у розділі 2 цього дослідження.

При цьому, на думку J. Hughes, G. Sasse & C. Gordon⁷⁷, деталізація «acquis» може дуже різнитися і є нерівномірною поміж і навіть в межах різних сфер. Це можна пояснити тим, що деталізовані вимоги щодо «acquis» зазвичай надають Комісії більше важелів у відносинах із країнами-кандидатами, а більш загальні формулювання – навпаки, приводять до більш формального дотримання й слабшої позиції (ЄС).

Крім того, варто згодитись з позицією професора Р.А. Петрова⁷⁸ щодо того, що «acquis вступу» є динамічною концепцією. Так, Timothy Lyons⁷⁹ вважає, що навіть сьогодні Митний союз ЄС не є повністю завершеним, а на думку Andreas Herdina⁸⁰, ЄС постійно оновлює та розвиває «acquis», тому диференціація «acquis» до сусідніх країн-партнерів, є як секторальною, так і специфічною для кожної країни. Вказані позиції зумовлені тим, що по-перше, саме право ЄС постійно розвивається: до прикладу, новий проєкт змін до

⁷⁵ Amichai Magen, 'Transformative Engagement Through Law: The Acquis Communautaire as an Instrument of EU External Influence' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* <<https://www.academia.edu/81241834>> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁷⁶ Peter Van Elsuwege. 'Towards Further Enlargement of the European Union: Legal Pathways to the Gradual Integration of Candidate Countries'. *European Foreign Affairs Review* 30, no. 4 (2025): 483–506. <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Foreign+Affairs+Review/30.4/EERR2025033>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁷⁷ James Hughes, Gwendolyn Sasse, Claire Gordon, 'Conditionality and Compliance in the EU's Eastward Enlargement: Regional Policy and the Reform of Sub-national Government' (2004) 42(3) *Journal of Common Market Studies* 523.

⁷⁸ Roman Petrov, "'Accession acquis" as a Component of the European Union Law Phenomenon' (2012) 1 *European Law* 54.

⁷⁹ Timothy Lyons, *EU Customs Law* (3rd edn, OUP 2018).

⁸⁰ Andreas Herdina, 'Approximation of Laws in the Context of the European Neighbourhood Policy: A View from Brussels' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* 501.

митного законодавства ЄС, про який детально ведеться мова у розділі 4 цього дослідження. Це означає, що країни-кандидати мають адаптуватись не до статичного «acquis», а до такого, що постійно змінюється. По-друге, вимоги до країн-кандидатів розширюються через щорічні Звіти про розширення. Показовим є приклад України: як вже згадувалось, в попередніх звітах однією із вимог ЄС була криміналізація контрабанди всіх товарів, а вже у Звіті 2025 року⁸¹ з'явилася нова вимога щодо надання митним органам компетенцій щодо досудового розслідування у справах про контрабанду. Ці вимоги фактично стають обов'язковими умовами для прогресу у переговорах про вступ, а отже й розширенням «acquis вступу». Як далі проілюструє це дослідження (що намагається «наздогнати» нормативні зміни у праві ЄС), це твердження є особливо виправданим для митної сфери.

Продовжуючи цю думку, у цьому дослідженні буде проаналізовано саме зовнішню форму (вираз) митного «acquis» для України (як держави-кандидата на вступ в ЄС та сторони Угоди). А отже, можна стверджувати, що згаданий обсяг прав та обов'язків, має (гнучко) враховувати особливості правової системи України та ЄС (у митній сфері) у їх динаміці.

Враховуючи гнучкість та динамізм поняття «acquis» у його зовнішньому вияві, природнім висновком буде *неефективність статичної фіксації зобов'язань щодо гармонізації з певними елементами митного права ЄС у конкретний момент* (н-д, «імплементувати певну статтю до певної дати») під час практичного визначення елементів митного «acquis вступу». Це також підтверджує досвід апроксимаційних механізмів у митній сфері, що містяться в Угоді (про що також йтиме мова нижче). Тому, у цьому відношенні, ЄС і Україні варто зайняти більш «холістичний»⁸² підхід.

⁸¹ European Commission, 'Ukraine 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 759 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁸² Під «холістичним» мається на увазі підхід, що «охоплює або розглядає щось цілком, а не лише окремі його частини». Див.: 'Holistic' Cambridge Dictionary <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/holistic>> дата звернення 30 березня 2026 р.

Як згадується у літературі, зокрема у дослідженнях Р.А. Петрова, Zsolt Darvas, Marek Dabrowski, Heather Grabbe, Luca Léry, Moffat André Sapir, Georg Zachmann, Heather Grabbe, а також прямо визначено у Переговорній рамці⁸³, вступ передбачає, зокрема, своєчасну та ефективну імплементацію «acquis». Це означає, що практичне застосування є таким же важливим, як і законодавча відповідність сама по собі. Українська специфіка також має бути врахована, оскільки імплементація повинна відображати «власні заслуги та специфічні характеристики України».

У контексті митної сфери доцільно окремо акцентувати на важливості ефективного і однорідного застосування митного законодавства, а не тільки його впровадження на рівні дзеркальних норм. Не дивлячись на те, що сфера митного союзу – це виключна компетенція ЄС, зрозуміло, що повна уніфікація його застосування між країнами-членами є надзвичайно амбітним завданням. Відповідно, навіть у МКС безпосередньо задекларовано необхідність «сприяти подальшому єдиному застосуванню митного законодавства» (параграф 15 преамбули МКС) та «забезпечити еквівалентний рівень контролю митних органів у всіх пунктах в'їзду та виїзду Союзу». З огляду на практику Суду справедливості Європейського Союзу⁸⁴ – основна мета держав-членів та їхніх установ (включаючи митні адміністрації та інші національні органи, такі як національні суди), як наголошують Gediminas Valantiejus and Saulius Katuoka⁸⁵ – забезпечити єдине застосування митного законодавства.

Все це визначає «acquis вступу» у митній сфері як *гнучкий до характеристик кандидата та орієнтований на правильну практичну імплементацію в конкретній країні*. Відповідно, якщо розглядати це поняття

⁸³ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfwl1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁸⁴ див. справи Ioannis Christodoulou and Others v. Elliniko Dimosio, 2013; HARK GmbH & Co. KG, Kamin-und Kachelofenbau v. Hauptzollamt Duisburg, 2013; Steinel Vertrieb GmbH v. Hauptzollamt Bielefeld, 2013.

⁸⁵ Gediminas Valantiejus and Saulius Katuoka, 'Uniformity of Application of the EU Customs Law: Problematic Aspects in the Baltic States' (2019) 16(2) *Economics and Culture* 21 <<https://doi.org/10.2478/jec-2019-0019>> дата звернення 15 листопада 2025 року.

як «знімок» ситуації на момент приєднання (згідно з проф. Петровим⁸⁶) – цей «знімок» має бути унікальним для української митної сфери.⁸⁷

Як зазначають Tetyana Komarova та Adam Łazowski⁸⁸, багато актів вторинного законодавства ЄС можуть почати застосовуватись лише тоді, коли країна стане державою-членом ЄС, і тому, на думку авторів, мало сенсу в тому, щоб повністю гармонізувати національне законодавство, коли перспектива вступу до ЄС є далекою на горизонті. Така позиція відображена і в Переговорній рамці⁸⁹, згідно з якою переговори та гармонізація з «acquis» відбуватимуться з огляду на набуття чинності у момент вступу. Також, потенційно, передбачається специфічна адаптація до «acquis» (і, як виняток, перехідні заходи). Відповідно, можна стверджувати, що *увесь обсяг «acquis вступу» (зокрема й у митній сфері) не обов'язково має бути імплементованим до моменту вступу.*

В цьому контексті також доцільно окремо згадати про «обумовленість після вступу» (“post-accession conditionality”). Мова про явище, що дозволяє контролювати та оцінювати відповідність «acquis» ЄС (зокрема й у митній сфері) уже після вступу до ЄС. Постійна невідповідність («acquis») з боку нових членів ЄС могла б підважувати функціонування внутрішнього ринку ЄС. Ці застереження, на думку У. Седельмейєра⁹⁰, й стали причиною впровадження у ЄС жорсткої «обумовленості після вступу». Хоч після

⁸⁶ Roman Petrov, 'The External Dimension of the Acquis Communautaire' (*EUI Working Papers MWP 2007/02*, EUI 2007) <<https://cadmus.eui.eu/server/api/core/bitstreams/99f21678-724e-52e3-8f5c-5e7c2e120867/content>> дата звернення 01 грудня 2025 р.

⁸⁷ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁸⁸ Tetyana Komarova and Adam Łazowski, 'Switching Gear: Law Approximation in Ukraine After the Application for EU Membership' (2023) 19 *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 105 <<https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/554/281>> дата звернення 21 листопада 2025 р.

⁸⁹ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁹⁰ Ulrich Sedelmeier, 'After conditionality: post-accession compliance with EU law in East Central Europe', (2008) 15(6) *Journal of European Public Policy* 806 <<https://doi.org/10.1080/13501760802196549>> дата звернення 21 листопада 2025 р.

прийняття нових членів у розпорядженні ЄС уже немає «винагороди» у вигляді можливості вступу, дослідження⁹¹ свідчать, що принаймні однією з можливих причин (хоч і не єдиною) хороших успіхів (у дотриманні вимог «acquis») серед нових членів ЄС (мова про хвилю розширення EU8⁹²), є можливі фінансові санкції, що застосовує Суд справедливості Європейського Союзу, а також у випадку EU8 – специфічні запобіжні пункти у Договорі про вступ (новела в історії розширення ЄС).⁹³

Так, стаття 38 Договору про вступ⁹⁴, дозволяла Комісії застосовувати «відповідні заходи» у випадку серйозного порушення у питаннях функціонування спільного ринку зі сторони нового члена на протязі перших трьох років членства. Мова про неконкретизовані заходи щодо нової держави-члена, щодо яких у комісії була значна дискреція для оцінки того, чи виконано зобов'язання чи ні, визначення форми заходів, їх адаптації або оцінки того, чи усунуто недоліки достатньою мірою, щоб такі заходи були скасовані.⁹⁵ Тобто попри те, що держава уже вступила у ЄС, в Угоді про вступ йшла мова й про подальше контрольоване дотримання взятих на себе зобов'язань з акцентом не тільки на формальну відповідність, а й на практичне застосування.

На додаток дослідження, зокрема С. Knill та J. Tosan⁹⁶, свідчать, що між країнами останніх хвиль розширення ЄС існував диференційований рівень відповідності вимогам «acquis». При цьому, йде мова про ключову причинну змінну при оцінці ефективності гармонізації – адміністративну спроможність. Тобто, після приєднання у нових державах-членах ефективна гармонізація (з

⁹¹ Те саме.

⁹² Чеська Республіка, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Словаччина та Словенія.

⁹³ Ulrich Sedelmeier, 'After conditionality: post-accession compliance with EU law in East Central Europe', (2008) 15(6) *Journal of European Public Policy* 806 <<https://doi.org/10.1080/13501760802196549>> дата звернення 21 листопада 2025 р.

⁹⁴ European Parliament, 'Treaty of Accession: April 2003' (European Parliament) <https://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/treaty/default_en.htm> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁹⁵ Kirstyn Inglis, 'The Union's Fifth Accession Treaty: New Means to Make Enlargement Possible' (2004) 41(4) *Common Market Law Review* 937.

⁹⁶ Christoph Knill and Jale Tosun, 'Post-accession transposition of EU law in the new member states: a cross-country comparison' in Schimmelfennig F and Trauner F (eds), *European Integration Online Papers* (EIoP Special Issue 2, vol 13, Art 18, 2009) <<http://eiop.or.at/eiop/texte/2009-018a.htm>> дата звернення 21 листопада 2025 р.

«acquis» ЄС) в основному пояснювалась інвестиціями в розбудову бюрократичних спроможностей.⁹⁷ Дослідження С. Knill та J. Tosan⁹⁸ країн-кандидатів у період 1999-2003 років підтверджує, що якість та ефективність бюрократії мають принаймні таке ж значення для успішного впровадження *acquis*, як і характеристики політичних систем цих країн. Відповідно, впровадження “*acquis* вступу” має бути націленим на практичне виконання й застосування не тільки в момент вступу, а й у продовжуваній формі – після вступу.

Додатково у цьому контексті варто згадати також наступне розширення – вступ Болгарії та Румунії. Перш за все, мова про безпрецедентні запобіжні заходи у Угоді про вступ щодо цих двох країн (ст. 39⁹⁹). На думку Vervoort, A.¹⁰⁰, Договір про приєднання є першим, який містить положення, що дозволяють Союзу відкласти членство згаданих країн, з якими уже підписано Договір про приєднання. Наведене дозволяє дійти висновку, що формальне підписання договору про вступ не гарантує автоматичного набуття членства у визначену дату, якщо країна-кандидат не виконує своїх зобов'язань належним чином.

Крім того, у контексті цих країн варто також згадати про специфічний механізм «обумовленості після вступу» – cooperation and verification mechanism (надалі – «CVM»¹⁰¹). Цей механізм було застосовано щодо Болгарії

⁹⁷Те саме.

⁹⁸ Peter Hille and Christoph Knill, 'It's the Bureaucracy, Stupid!: The Implementation of the Acquis Communautaire in EU Candidate Countries, 1999-2003' (2006) 7(4) *European Union Politics* 531 <<https://doi.org/10.1177/1465116506069442>> дата звернення 21 листопада 2025 р.

⁹⁹ *Treaty of Accession of the Republic of Bulgaria and Romania* [2005] OJ L157/11 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOL_2005_157_R> дата звернення 14 грудня 2025 р.

¹⁰⁰ Vervoort A and others, 'The Evolution of Post-Accession Conditionality Mechanisms: A Legal and Political Analysis' (LLM dissertation, Ghent University 2014) <https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/163/367/RUG01-002163367_2014_0001_AC.pdf> дата звернення 14 грудня 2025 р.

¹⁰¹ Коли Болгарія та Румунія приєдналися до ЄС у 2007 році, вони не повністю виконали критерії вступу. Саме тому Комісія запровадила для них спеціальну процедуру моніторингу, відому як CVM, передбачену двома актами:

- Commission Decision of 13 December 2006 establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Bulgaria to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption and organised crime [2006] OJ L 354/56

та Румунії через їх неповну відповідність вимогам Копенгагенських критеріїв у момент вступу. SVM, на думку С. Lacatus та U. Sadelmeier¹⁰², покликаний компенсувати втрату санкційних важелів після вступу через продовження моніторингу.

Відповідно, у цілях визначення ознак *acquis* вступу варто взяти до уваги можливість інституційного контролю за його дотриманням новими членами, у випадку неповної відповідності (або неможливості повної відповідності) в момент вступу. При цьому, ілюстративно, що у випадку Болгарії, у рішенні¹⁰³ щодо запровадження SVM йшлося специфічно про боротьбу з корупцією на кордоні – як і у Звіті за 2025 рік щодо України¹⁰⁴.

Це ще більше загострює увагу на продовжуваному виконанні вимог «*acquis*» після вступу, оскільки існує теоретична можливість застосування таких механізмів і щодо України. Так, F. Trauner¹⁰⁵, D. Papadimitrou, та E. Gateva¹⁰⁶ вважають, що рішення ЄС надати повне членство Болгарії та Румунії було «відображенням ширших імперативів безпеки, які спонукали ЄС допустити приєднання цих держав-членів». Власне, згаданий підхід і дозволяє провести певні паралелі з ситуацією, у якій знаходиться Україна у момент неспровокованої військової агресії з боку рф. Після повномасштабного вторгнення рф 24 лютого 2022 року подальше розширення ЄС було

- Commission Decision of 13 December 2006 establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Romania to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption [2006] OJ L 354/58

¹⁰² Corina Lacatus and Ulrich Sedelmeier, 'Does monitoring without enforcement make a difference? The European Union and anti-corruption policies in Bulgaria and Romania after accession' (2020) 27(8) *Journal of European Public Policy* 1236 <<https://doi.org/10.1080/13501763.2020.1770842>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁰³ Commission Decision of 13 December 2006 establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Bulgaria to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption and organised crime [2006] OJ L 354/56.

¹⁰⁴ European Commission, 'Ukraine 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 759 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁰⁵ Florian Trauner, 'Post-accession compliance with EU law in Bulgaria and Romania: a comparative perspective' (2009) 13 *European Integration Online Papers* (Special Issue 2) Art 21 <<http://eiop.or.at/eiop/texte/2009-021a.htm>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁰⁶ Dimitri Papadimitriou and Eli Gateva, 'Between Enlargement-led Europeanisation and Balkan Exceptionalism: an appraisal of Bulgaria's and Romania's entry into the European Union' *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe* No 25, LSE 2009 <<http://eprints.lse.ac.uk/24197/>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

визначено¹⁰⁷ як «стратегічний пріоритет для ЄС» та як «геостратегічну інвестицію в мир, безпеку, стабільність і процвітання» на європейському континенті.

По друге, на думку R. Vassileva, Європейський союз взяв до уваги досвід SVM як орієнтир для щорічного моніторингу членів ЄС з питань дотримання принципів верховенства права¹⁰⁸ і посилення ранніх засобів виявлення та реагування на невідповідності зі сторони країн-членів (у даному випадку у сфері верховенства права, що зокрема стосується і корупції на кордонах)¹⁰⁹. Це тільки підтверджує орієнтованість «acquis вступу» на продовжувану відповідність після вступу. А тому, у формулюванні практичних зобов'язань щодо України і їх виконанні Україною у процесі вступу потрібно орієнтуватись на можливу обумовленість після вступу і важливість продовжуваного виконання своїх зобов'язань після вступу.

Такий підхід, спостерігається й у працях, що аналізують проблеми методології майбутнього розширення й пропонують змінити її – у дискусіях, що згадані у Вступі до цього дослідження. На думку проф. P. Van Elsuwege¹¹⁰, процес інтеграції має бути зворотним та заснованим на заслугах на передвступному етапі. А деякі пропозиції щодо реформування методології розширення йдуть ще далі, зокрема, L. Delcour та K. Wolczuk¹¹¹ пропонують передбачити градаційні форми пониження статусу та виключення з інституційної участі і фінансування для країн, які демонструють регрес.

¹⁰⁷ Council of the EU, Conclusions on Enlargement, doc. 16983/24, 17 December 2024.

¹⁰⁸ Radosveta Vassileva, 'Threats to the Rule of Law: The Pitfalls of the Cooperation and Verification Mechanism' (2020) 26(3) European Public Law 741 <<https://doi.org/10.54648/EURO2020062>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁰⁹ European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Further strengthening the Rule of Law within the Union – State of play and possible next steps COM (2019) 163 final.

¹¹⁰ Peter Van Elsuwege. 'Towards Further Enlargement of the European Union: Legal Pathways to the Gradual Integration of Candidate Countries'. *European Foreign Affairs Review* 30, no. 4 (2025): 483–506. <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Foreign+Affairs+Review/30.4/EEER2025033>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹¹¹ Laure Delcour and Kataryna Wolczuk, 'Ukraine and the EU at the Time of War: A New Paradigm' (*LibMod Policy Paper*, Zentrum Liberale Moderne, January 2023) <https://libmodredaktion.fra1.digitaloceanspaces.com/wp-content/uploads/20240905142747/LibMod_Ukraine_CandidateStatus.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

Відповідно, така тенденція, що відображена як у літературі, так і в застосовних до Болгарії та Румунії механізмах обумовленості після вступу, підкреслює важливість продовжуваного виконання Україною своїх зобов'язань після вступу. Саме тому, гармонізація з «acquis вступу» не має обмежуватись змінами законодавства, а має бути також спрямована на забезпечення відповідних адміністративних спроможностей для довгострокового виконання критеріїв вступу (іншими словами, вступ – не кінцева точка, а лише початок шляху).

І наостанок, використовуючи підхід, згідно з яким підвиди «acquis» можна диференціювати за напрямом зовнішньої дії ЄС щодо третіх країн (як результат його застосування ми й виокремлюємо «acquis вступу»), ми також можемо виокремити поняття «acquis Угоди» (або ж згідно з проф. Петровим «acquis у зовнішніх угодах ЄС»)¹¹² у митній сфері – щодо зобов'язань з імплементації «acquis», передбачених Угодою.¹¹³ У науковій літературі є аналогічні усталені позиції. Так, для прикладу G. Van der Loo¹¹⁴ вводить поняття «incorporated acquis», під яким розуміє визначену в Додатках до угоди частину acquis ЄС, яку третя країна зобов'язана застосовувати, що, фактично, за обсягом є тотожним поняттю «acquis Угоди».

Очевидно, що «acquis вступу» відрізняється за обсягом від «acquis Угоди». Перший є специфічним для можливого членства України та значно ширшим, оскільки повинен включати майже весь набір «acquis» на момент

¹¹² Роман Петров, *Транспозиція «acquis» Європейського Союзу у правові системи третіх країн*: монографія (Істина 2012) <<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5be54353-2e49-4d3b-aea-a7c9c5f01151/content>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

¹¹³ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

¹¹⁴ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

приєднання. Другий стосується конкретної кількості зобов'язань, визначених в Угоді і первинно спрямованих лише на наближення (асоціацію) сторін.¹¹⁵

Не дивлячись на це, завдяки статичним та динамічним процедурам для оновлення *acquis* ЄС в Угоді, вибірка «*acquis*» ЄС, з яким Україна мусить апроксимувати своє законодавство, на думку G. Van Der Loo¹¹⁶, тільки розширюватиметься у майбутньому (т.зв. «*post-signature acquis*»). Як буде проілюстровано нижче, це актуально і до митної сфери. Відповідно, обидва види *acquis* характеризуються динамічністю та гнучкістю.

Крім того, ЄС прямо пов'язав прогрес у вступі з виконанням Україною зобов'язань за Угодою (імплементациєю «*acquis* Угоди») у Переговорній рамці, роблячи перше структурною частиною другого¹¹⁷. Це також ілюструється Звітами¹¹⁸ про приєднання, де виконання вимог Угоди та гармонізація з «*acquis*» згадуються в контексті вступу до ЄС.

На основі наведених міркувань ми також можемо дійти висновку, *що процес приєднання в частині митниці не повинен виглядати як послідовне досягнення певного рівня відповідності: спочатку «acquis Угоди», а уже потім – «acquis вступу». Обидва – взаємопов'язані, і одне значною мірою побудоване на іншому*¹¹⁹.

Вказаний висновок дозволяє також виокремити ще одну ознаку для «*acquis* вступу» – він у *значній частині базується на «acquis Угоди», а його*

¹¹⁵ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

¹¹⁶ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

¹¹⁷ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfv1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹¹⁸ European Commission, 'Ukraine 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 759 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹¹⁹ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

виконання має бути логічно узгодженим із існуючими за Угодою зобов'язаннями, а не почерговим (іншими словами: спочатку – Угода, а потім – інші елементи «acquis»). Це застосовно і до митної сфери.

Підсумовуючи, Україна, як країна-кандидат і сторона Угоди з ЄС, має зобов'язання імплементувати (а) «acquis Угоди» та (b) «acquis вступу» у митній сфері. Перше поняття є, фактично, частиною другого, обидва – слугують цілям вступу, не дивлячись на первинно іншу мету Угоди.

В свою чергу, «acquis вступу» хоч і базується на «acquis », водночас стосується зобов'язань, що випливають із зовнішньої дії ЄС у відношенні до потенційного членства України¹²⁰, при цьому будучи ширшим поняттям. При цьому, органи ЄС можуть визначати й створювати нові його елементи в процесі вступу на основі політичних чи економічних цілей. За результатами проведеного аналізу також можна виокремити низку ознак¹²¹ зовнішнього виразу «acquis» – «acquis вступу» (у митній сфері) та процесу гармонізації з ним:

1. гнучкість та динамічність,
2. врахування індивідуальних характеристик країни-кандидата,
3. орієнтованість на практичну імплементацию в конкретній країні, а не лише на впровадження норм,
4. орієнтованість на практичну імплементацию не тільки до моменту вступу, а й у продовжуваній формі – після вступу,
5. гармонізация з acquis вступу повинна відбуватись не після виконання вимог Угоди, а одночасно (і логічно узгоджено) із acquis Угоди,

¹²⁰ Те саме.

¹²¹ Вперше у схожій редакції сформульовано у статті: Oleh Kyryievskyi, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskyi-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

6. практичне визначення елементів *acquis* буде найефективнішим, якщо воно буде холістичним (на противагу статичному визначенню норм та строків впровадження),

7. повна гармонізація з *acquis* вступу відбудеться лише в момент приєднання і не вимагатиметься під час переговорів.

Вказані висновки та синтезовані ознаки мають не тільки теоретичне значення, а й цілком практичне. Їх порівняння з фактичним визначенням елементів «*acquis* вступу» у митній сфері та поточним процесом гармонізації дозволить виявити низку потенційних та реальних ризиків, а також практичних викликів у процесі вступу та зможе слугувати дороговказом у процесі вступу.

1.3. Поняття та обсяг «*acquis* вступу» у «митній сфері», співвідношення з поняттями «митне законодавство» та «митний союз»

На сьогодні, ми маємо справу з теоретико-практичною невизначеністю предметних меж «*acquis* вступу» «у митній сфері». І хоч широко розповсюдженим є підхід до виокремлення предметних сфер *acquis* в контексті вступу – т.зв. «секторального *acquis*». Водночас, практично не аналізується «змістовне» наповнення «секторального *acquis*» у митній сфері, зокрема й неспівпадіння обсягу відповідного переговорного розділу з цим поняттям.

Такий «дисбаланс», окрім теоретико-правового аспекту, з практичної точки зору – ускладнює координацію, планування та моніторинг процесу гармонізації, що, як буде проілюстровано далі у дослідженні, має прямий вплив на процес виконання зобов'язань за Угодою та у процесі вступу. Отже, відсутність цілісного підходу до визначення предметного обсягу «*acquis* вступу» «у митній сфері» в умовах переговорів про вступ формує як наукову, так і практичну прогалину.

Відповідно, необхідно розробити підхід до розуміння «митної сфери» як частини «*acquis* вступу», що включав б: (1) предметний обсяг «митної сфери»;

(2) співвідношення з іншими суміжними поняттями, зокрема «митний союз» та «митне законодавство».

Це дозволить забезпечити ефективний підхід до гармонізації законодавства у митній сфері в процесі вступу з точки зору планування, моніторингу та ефективності, оскільки визначить «межі» відповідних зобов'язань.

Загалом, «секторальний *acquis*» в контексті вступу в ЄС неодноразово був предметом досліджень ряду науковців, серед яких проф. Р.А. Петров, Andreas Herdina, F.C Mihai, L. Apostol, D.A Chelaru, A. Ursu, K. Schulze, A. Sloat, H. G. Eidenmueller, F. Faust, H. Grigoleit, N. Jansen, G. Wagnerand, Z. Reinhard , Vanessa Mak, В. Устименко, П. Паціорківський, Р. Гаврилюк, С. Вихрист та інші. Водночас, визначенню меж митної сфери як одного із секторів «*acquis* вступу», в літературі приділено не так багато уваги – зокрема, у цьому контексті «митна сфера» згадується у дослідженнях Романа Петрова та Бориса Кормича.

Професор Andreas Herdina¹²² виокремлює «секторальну» диференціацію *acquis* ЄС до сусідніх країн-партнерів, хоч і не надаючи цьому терміну визначення.

Водночас, професор Петров¹²³ більш заглиблюється у аналіз цього поняття, зазначаючи, що кожна сфера «*acquis* вступу» наділена специфічним секторальним *acquis* (для прикладу, «транспортний *acquis*» або «*acquis* навколишнього середовища»). І хоч, на думку автора, поняття «секторального *acquis*» не має чіткого наукового визначення, водночас, з огляду на його виживання, зміст «секторального *acquis*» охоплює всю сукупність правових норм, принципів та цінностей у межах певної політики чи виду діяльності ЄС

¹²² Andreas Herdina, 'Approximation of Laws in the Context of the European Neighbourhood Policy: A View from Brussels' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* 501.

¹²³ Роман Петров, *Транспозиція «acquis» Європейського Союзу у правові системи третіх країн*: монографія (Істина 2012) <<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5be54353-2e49-4d3b-aea-a7e9c5f01151/content>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

і є більш широким поняттям, аніж «секторальне законодавство», та вужчим аніж (або ж частиною) «acquis вступу».

Погоджується із підходом щодо необхідності виокремлення категорії секторальний «acquis» й В. Устименко¹²⁴, визначаючи важливою складовою процесу адаптації національного законодавства до права ЄС – послідовну імплементацію і транспозицію норм регламентів і директив ЄС як актів вторинного права, що сукупно утворюють правову основу формування та розвитку певних секторів економіки («секторального acquis» ЄС), щоправда звужуючи обсяг секторального acquis лише до актів вторинного законодавства (за підсумками аналізу у попередньому розділі, варто не погодитись із таким підходом на користь більш широкого тлумачення).

У дещо новішому дослідженні Р. Петров¹²⁵ також оперує поняттям «секторального acquis» у контексті Угоди. Автор зазначає, що додатки до Угоди містять перелік «секторального acquis» ЄС, який Україна має імплементувати у національне законодавство та ефективно застосовувати у чітко визначені строки. Проф. Петров наводить приклади «секторального acquis» за зовнішніми угодами ЄС та виокремлює один із видів секторального acquis за Угодою – «митну сферу» («customs sector»). Також термін «митний acquis» стало застосовує професор Кормич¹²⁶ у контексті гармонізації митного законодавства з ЄС.

Застосування підходу з розмежуванням «секторального acquis» можна простежити в працях багатьох науковців, які, хоч і не вживають згаданого

¹²⁴ Володимир Устименко, *Адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу: основи, критерії, виміри стійкості*: монографія (НАН України, Академперіодика 2025) <<https://hozpravoreposit.kyiv.ua/bitstream/handle/765432198/256/Ustymenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

¹²⁵ Roman Petrov, 'Peculiarities of a Transposition of "an acquis" of the EU in the Legal System of Ukraine: Energy and Customs Sectors' (2020) 2(22) *Lex Portus* 42 <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2020/roman_petrov_peculiarities_of_a_transposition_of_an_acquis_of_the_eu_in_the_legal_system_of_ukraine_energy_and_customs_sectors.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹²⁶ Борис Кормич, 'Митні режими або митні процедури: європейські стандарти термінології та класифікації' (2017) 2 *Lex Portus* 142 <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2017/kormych_b_a_mytni_rezhymy_abo_mytni_protседury_yevropeyski_standarty_terminolohii_ta_klasyfikatsii.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

терміну та не надають йому тлумачення, проте послуговуються секторальним розумінням «acquis» у своїх дослідженнях. До прикладу, Mihai, F.C., Apostol, L., Chelaru D.A., Ursu, A.¹²⁷ вживають термін «acquis у сфері поводження з відходами» («acquis on waste management sector»), а K. Schulze¹²⁸ аналізує «acquis в енергетичному секторі» («energy acquis»). A. Sloat¹²⁹ виділяє т. зв. «equality acquis» як окремий блок законодавства ЄС у сфері гендерної рівності, який країни центральної та східної Європи мали імплементувати при вступі до ЄС, а деякі інші науковці, зокрема H. G. Eidenmueller, F. Faust, H. Grigoleit, N. Jansen, G. Wagnerand, Z. Reinhard¹³⁰, Vanessa Mak¹³¹ виокремлюють також і «consumer acquis» («acquis прав споживачів»). Й це далеко невиключний перелік.

Секторальний acquis згадується і в дослідженнях вітчизняних науковців. Так, П. Пацурківський та Р. Гаврилюк¹³² аналізують імплементацию Україною «фінансового acquis», а С. Вихрист¹³³ – «acquis у сфері водного господарства» тощо.

Доцільно згодитись з такою позицією з огляду на усталеність підходу до диференціації «секторального acquis» як категорії «acquis» (або ж «acquis вступу» контексті зовнішньої дії ЄС), що охоплює одну сферу політики ЄС, а

¹²⁷ Florin-Constantin Mihai, Liviu Apostol, Dan-Adrian Chelaru and Adrian Ursu 'EU acquis compliance on urban waste management. Case study: Piatra Neamț, Romania' in *13th International Multidisciplinary Scientific GeoConference on Ecology, Economics, Education and Legislation (SGEM 2013): Conference Proceedings*, vol 1 (2013) 423–430, doi:10.5593/SGEM2013/BE5.V1/S20.056 <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/62378/1/MPRA_paper_62378.pdf> дата звернення 10 березня 2025 р.

¹²⁸ Kai Schulze, 'Exporting the Energy Acquis: The External Agenda Shaping Power of the EU' in Jale Tosun, Sophie Biesenbender and Kai Schulze (eds), *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda* (Springer 2015) 63–83, <https://doi.org/10.1007/978-1-4471-6645-0_4> дата звернення 10 березня 2025 р.

¹²⁹ Amanda Sloat, 'Legislating for Equality: The Implementation of the EU Equality Acquis in Central and Eastern Europe' (*Jean Monnet Working Papers*, 2004) <<https://www.researchgate.net/publication/46460604>> дата звернення 10 березня 2025 р.

¹³⁰ Horst Eidenmueller and others, 'Towards a Revision of the Consumer-Acquis' (2011) 48(6) *Common Market Law Review* 1077 <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1807943> дата звернення 16 лютого 2026 р.

¹³¹ Vanessa Mak, 'Review of the Consumer Acquis – Towards Maximum Harmonisation?' (*TICOM Working Paper on Comparative and Transnational Law* No 2008/6, 2008) <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1237011>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

¹³² Петро Пацурківський та Руслана Гаврилюк, 'Імплементация Україною фінансового acquis ЄС' (2025) 87(3) *Науковий вісник Ужгородського національного університету* (Серія: Право) 15 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.15>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

¹³³ Serhiy Vykhryst, 'Implementation of water sector acquis in Ukraine' (2022) *ELNI Review* 40 <<https://doi.org/10.46850/elni.2022.007>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

також з огляду на те, що такий підхід застосовується органами ЄС, які стало вживають поняття «transport acquis»¹³⁴, «climate acquis»¹³⁵ тощо, саме у такому широкому секторальному контексті.

А отже, говорячи про «митну сферу» у контексті вступу, під цим поняттям варто розуміти підкатегорію «acquis вступу» – «секторальний acquis», що охоплює митну політику ЄС та є ширшим, аніж аналогічне поняття у контексті внутрішньої дії, з можливістю його розширення органами ЄС у процесі вступу. Відповідно, усі ознаки «acquis вступу», синтезовані вище, можна екстраполювати й його секторальну частину – на «митний acquis вступу», тим більше, враховуючи, що приклади, взяті до уваги при синтезі вказаних ознак, були обрані саме з митної сфери.

Водночас, у практичному контексті важливим є визначення співвідношення поняття acquis у «митній сфері» (що охоплює митну політику ЄС) з поняттями «митне законодавство» та «митний союз». Говорячи про «митну сферу», варто ствердити, що термінологічно ми маємо на увазі ширше поняття, аніж одна глава Угоди «Митні питання...», 29 розділ Переговорної рамки «Митний союз», а також аніж «митне законодавство».

Оскільки ми визначили, що «митна сфера» як розділ секторального acquis охоплює відповідний напрям політики ЄС, першочергово, ми проаналізуємо обсяг поняття «митна політика ЄС». Так, згідно з дослідженням Gerard Mosiej¹³⁶ зміст поняття «митна політика» може бути надзвичайно багатограним, оскільки у науковій літературі відсутнє одне, універсальне та однозначне визначення цього терміну. У своїй статті автор підкреслює, що мова про складне й багатопланове явище, складність дефініювання якого пов'язана із наявністю різних підходів до його визначення (економічний,

¹³⁴ Directorate-General for Transport, *Guide to the Transport Acquis* (European Commission, October 1999)

¹³⁵ European Commission, 'EU climate cooperation with neighbouring countries' (European Commission) <https://climate.ec.europa.eu/eu-action/international-action-climate-change/eu-engagement-climate-action-non-eu-countries/eu-climate-cooperation-neighbouring-countries_en> дата звернення 16 лютого 2026 р.

¹³⁶ Gerard Mosiej, 'Pojęciowo-definicyjne zagadnienia polityki celnej w teorii i praktyce' (2004) 15 *Ekonomia (Warszawa)* 136 <<https://ekonomia.wne.uw.edu.pl/ekonomia/getFile/603>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

історичний, фіскальний тощо), складним історичних походженням слів, мінливістю державного управління в цьому контексті.

Водночас, з огляду на динамізм, невиключне визначення та гнучкість поняття *acquis* вступу (про що йдеться у підрозділі 1.2. цього дослідження), визначення всіх елементів цього поняття і не є можливим та доцільним. Попри це, на підставі аналізу наукових досліджень та законодавства, можна отримати краще розуміння обсягу «митної політики» через співвідношення її із поняттям «митного законодавства».

Так, згідно з позицією Vincent Doix¹³⁷, поняття «митна політика» є ширшим, аніж «митне законодавство», оскільки, існують регулювання, що не входять до митного законодавства, але регулюють імпорт – наприклад Регламент СВМ¹³⁸ або Регламент EUDR (2023/1115)¹³⁹. При цьому, це поняття є ширшим до тієї міри, що брак гармонізації «митної політики» з нормами митного законодавства, навіть може створювати ризики правової невизначеності для трейдерів у ЄС.

При цьому, регулювання «митної сфери» (вживається термін – *legal regime of customs*) не обмежується лише «митним законодавством ЄС», а останнє, на думку Vincent Doix¹⁴⁰, не обмежується лише Митним кодексом Союзу, Делегованим та Імплементованим Актом до нього і доповнюється положеннями, що стосуються інших актів, які охоплюють широкий спектр питань — зокрема, права інтелектуальної власності, безпеку харчових продуктів та культурні цінності. Крім того, регулювання митної сфери, на

¹³⁷ Vincent Doix, 'Fragmented Regulation of Trade and EU Customs Law', (2025), 20, *Global Trade and Customs Journal*, Issue 9, 615, <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Global+Trade+and+Customs+Journal/20.9/GTCJ2025095>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

¹³⁸ Regulation (EU) 2023/956 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 establishing a carbon border adjustment mechanism (Text with EEA relevance) [2023] OJ L130/52

¹³⁹ Regulation (EU) 2023/1115 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on the making available on the Union market and the export from the Union of certain commodities and products associated with deforestation and forest degradation and repealing Regulation (EU) No 995/2010 [2023] OJ L150/206

¹⁴⁰ Vincent Doix, 'Fragmented Regulation of Trade and EU Customs Law', (2025), 20, *Global Trade and Customs Journal*, Issue 9, 615, <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Global+Trade+and+Customs+Journal/20.9/GTCJ2025095>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

думку автора має виразний міжнародний вимір – до прикладу, норми щодо визначення митної вартості та класифікація товарів гармонізовані з нормами міжнародних договорів.

У цьому контексті, проф. Achim Rogmann¹⁴¹ зазначає, що приблизно 90% митного законодавства в Митному союзі ЄС визначається міжнародним правом та його інструментами. Водночас, навіть ведучи мову про «митне законодавство», автор¹⁴² визнає існування низки інструментів м'якого міжнародного права (soft law) у формі необов'язкових стандартів, що виходять з межі законодавства. Деякі інші науковці, зокрема Krzysztof Lasinski-Sulecki¹⁴³, Gediminas Valantiejus¹⁴⁴ також відносять м'яке право (soft law) до регулювання «митної сфери».

Попри певну критику з боку Davide Rovetta¹⁴⁵ ролі Суду справедливості Європейського Союзу (СЄУ) у контексті митної сфери, загальноприйнятою є думка щодо судової практики як структурного елементу митної політики та/або митного права ЄС. Зокрема про це йдеться в роботах Jose Riyo¹⁴⁶ так Gediminas Valantiejus та Saulius Katuoka¹⁴⁷ (що на практиці досліджують як СЄУ забезпечує однакове розуміння та застосування митного законодавства у всіх державах-членах). Відповідно, виходячи з вищенаведених позицій – митна політика, а відповідно й секторальний acquis включають й судову практику й інструменти м'якого права (зокрема й міжнародно-правові).

¹⁴¹ Achim Rogmann, 'Impact of International Law on the EU Customs Union' (2019) 12 *Erasmus Law Review* 233 <<https://repub.eur.nl/pub/126819/ELR-D-18-00021.pdf>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

¹⁴² Те саме.

¹⁴³ Krzysztof Lasinski-Sulecki, 'Is Soft Law Making Hard Law Too Hard?', (2022), 17, *Global Trade and Customs Journal*, Issue 4 171 <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Global+Trade+and+Customs+Journal/17.4/GTCJ2022022#>> дата звернення 21 лютого 2026 р.

¹⁴⁴ Gediminas Valantiejus, 'Application of Soft Law Instruments in International Economic Law: Insights on Lithuanian Practice on the Legal Regulation of Customs Duties' (2016) <<https://www.researchgate.net/publication/330103886>> дата звернення 21 лютого 2026 р.

¹⁴⁵ Davide Rovetta, 'If That's What It Says, Then That's What It Says: Recent ECJ Rulings in Customs Matters' (2009) 4 *Global Trade & Customs Journal* 303.

¹⁴⁶ Jose Riyo, *Customs Law in the European Union: Legal, Doctrinal and Jurisprudential Framework* (Kluwer Law International 2021).

¹⁴⁷ Gediminas Valantiejus and Saulius Katuoka, 'Uniformity of Application of the EU Customs Law: Problematic Aspects in the Baltic States' (2019) 16(2) *Economics and Culture* 21 <<https://doi.org/10.2478/jec-2019-0019>> дата звернення 15 листопада 2025 року.

В свою чергу, визначення «митного законодавства» ЄС, є нормативно закріпленим, та міститься у Митному кодексі ЄС¹⁴⁸ й означає сукупність законодавства, що складається з:

- МКС та положень, що доповнюють або імплементують його, прийняті на рівні Союзу або на національному рівні;
- Спільного митного тарифу;
- законодавства, що встановлює систему Союзу щодо пільг з мит;
- міжнародних угод, що містять митні положення, у частині, де вони застосовуються в СЄ;
- Регламенту ЄС щодо «єдиного вікна» і положення, що доповнюють або імплементують його¹⁴⁹.

Останній згаданий у списку регламент регулює функціонування «єдиного вікна»¹⁵⁰, та регулює відносини митних органів із іншими (т. зв. «немитними») органами¹⁵¹ під час митного контролю. Виходячи з вищенаведеного, «митне законодавство» ЄС частково регулює і діяльність органів, що, не є митними і здійснюють інші формальності (зокрема, у таких сферах як охорона здоров'я та безпека, навколишнє середовище, сільське господарство, рибальство, культурна спадщина та нагляд за ринком).

Відповідно, виходячи з поточного регулювання терміну «митне законодавство», воно є однозначно вузьким, аніж митна політика ЄС, а отже й «секторальний *acquis* вступу у митній сфері». На це вказує і визначення «*acquis*

¹⁴⁸ Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast) [2013] OJ L269/1

¹⁴⁹ Regulation (EU) 2022/2399 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 establishing the European Union Single Window Environment for Customs and amending Regulation (EU) No 952/2013 [2022] OJ L317/1

¹⁵⁰ Інтегрований комплекс взаємодіючих електронних сервісів на рівні Союзу та національному рівні через Систему обміну сертифікатами Єдиного вікна митниці Європейського Союзу для підтримки взаємодії та покращення обміну інформацією між національними середовищами єдиного вікна для митниці та немитними системами Союзу - Regulation (EU) 2022/2399 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 establishing the European Union Customs Single Window Environment and amending Regulation (EU) No 952/2013 [2022] OJ L317/1.

¹⁵¹ Non-customs authorities

вступу», що наводиться у Переговорній рамці та прямо включає практику Суду справедливості, а також акти, що не мають обов'язкової юридичної сили.

Цікаво зауважити, що Проектом змін до МКС¹⁵² було запропоновано включити до кодексу визначення «інше законодавство, що застосовується митними органами», що є окремим від «митного законодавства» і під яким мається на увазі законодавство застосовне до товарів, які ввозяться, вивозяться, проходять транзитом через митну територію Союзу або розміщуються на ринку Союзу, та у виконанні якого беруть участь митні органи.

У випадку прийняття таких змін, це стане ще одним нормативним підтвердженням того, що поняття «митне законодавство» є значно вузьчим, аніж «секторальний асquis у митній сфері».

На додачу, беручи до уваги дефініцію «асquis вступу», визначену в підрозділі 1.2 цього дослідження, ми вважаємо, що «секторальний асquis у митній сфері» (у сфері митної політики) включає також цілі митної політики ЄС та може постійно розширюватись у процесі вступу навіть за межі асquis ЄС. Прикладами розширення сфери митного регулювання за межі асquis ЄС можуть слугувати вже згадані вимоги ЄС в процесі вступу України щодо криміналізації контрабанди чи вказівок щодо реформування митниці в частині наділення повноваженнями щодо досудового розслідування у справах про контрабанду, а також вимоги щодо проведення кадрової реформи українських митних органів тощо. Про ці та інші приклади більш детально буде йти мова у наступному розділі дослідження.

Такий висновок, в свою чергу, означає, що згадки у документах, що створюються в процесі вступу ЄС та Україною (зокрема Звітах), про гармонізацію із «митним законодавством», або ж ототожнення «асquis вступу»

¹⁵²European Commission and Directorate-General for Taxation and Customs Union, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Establishing the Union Customs Code and the European Union Customs Authority, and Repealing Regulation (EU) No 952/2013* (17 May 2023) COM(2023) 258 final.

із «митним законодавством» – будуть штучно звужувати розуміння зобов'язань України.

Далі доцільно розглянути питання співвідношення понять «митне законодавство» та «митний союз» та, на основі цього зробимо висновки про те, чи є поняття «аcquis у митній сфері» ширшим, аніж поняття «митний союз».

Враховуючи обмежену кількість наукових досліджень, присвячених безпосередньо співвідношенню цих понять, їх взаємозв'язок буде визначено на основі аналізу джерел права ЄС та практики їх застосування.

Так, поточною правовою основою Митного союзу в ЄС є Розділ II, Частини першої Договору про функціонування Європейського союзу¹⁵³ (надалі – «ДФЄС», «TFEU»). Стаття 28 ДФЄС, передбачає, що митний союз охоплює всю торгівлю товарами, передбачає заборону між державами-членами митних зборів на імпорт і експорт, а також запровадження єдиного митного тарифу.

При цьому, на виконання положень ДФЄС, в ЄС було прийнято Митний кодекс ЄС¹⁵⁴ (МКС) – що є основою її митного законодавства (з назви ст. 1, а також дефініції у ст. МКС).

Преамбула МКС, в свою чергу, посилається на правові основи його прийняття. Це, зокрема, як згадані положення Розділу «Вільний рух товарів», Підрозділ «Митний союз» (Розділу II ДФЄС), так і положення Розділу «Спільна торговельна політика» (II частини п'ятої ДФЄС, ст. 27 ДФЄС), що, зокрема, стосується угод про вільну торгівлю, експортної політики та торговельного захисту.

Відповідно, можна ствердити, що правова основа прийняття МКС двоєдина – це як положення про митний союз, так і, частково, положення щодо спільної торговельної політики (при цьому ілюстративно, що положення щодо

¹⁵³ *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union* [2016] OJ C202/47.

¹⁵⁴ Regulation (EU) 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast) [2013] OJ L269/1.

спільної торгівельної політики знайшли відображення у 30 розділі переговорної рамки «Зовнішні зносини»).

Про такий зв'язок говорить також професор Achim Rogmann¹⁵⁵ – законодавство ЄС, яке регулює Митний союз, на думку автора, не обмежується митними положеннями та пов'язаним питанням спрощення процедур торгівлі, а включає також «заходи торговельної політики».

Це, а також аналіз визначення «митного законодавства», дозволяє ствердити, що положення Кодексу ЄС (тобто «митного законодавства» ЄС) регулюють ширше коло відносин, аніж питання митного союзу, що передбачені ДФЄС.

Сферу регулювання митного законодавства визначає вже згадана ст. 1 МКС. Ця сфера сформульована надзвичайно широко й включає: «загальні правила та процедури, що застосовуються до товарів, які ввозяться на митну територію або вивозяться з неї». Як видно з цього положення, обсяг застосування митного законодавства значно ширший, аніж сфера регулювання положень про митний союз з ДФЄС.

Крім статті 1, про сферу застосування «митного законодавства ЄС» також ілюстративно свідчать завдання митних органів, сформульовані у ст. 3 Кодексу ЄС. До них, зокрема відносяться:

- нагляд за міжнародною торгівлею союзу,
- сприяння спільній торгівельній політиці та безпеці ланцюгів постачання,
- захист фінансових інтересів Союзу,
- захист безпеки Союзу тощо.

Перш за все, низка згаданих функцій митних органів об'єктивно виходять за межі суто «митного контролю». При цьому, навіть той же «митний

¹⁵⁵ Achim Rogmann, 'Impact of International Law on the EU Customs Union' (2019) 12 *Erasmus Law Review* 233 <<https://repub.eur.nl/pub/126819/ELR-D-18-00021.pdf>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

контроль»¹⁵⁶ згадується у балансі із завданням сприяння законній торгівлі («facilitation of legitimate trade»). Основним міжнародним актом, який зокрема і закріплює вживання цього терміну, є Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі¹⁵⁷ («Agreement on Trade Facilitation»). Вказана Угода, в свою чергу, стосується низки питань, що також включають: доступ до інформації, питання преференційного походження (регулюються Угодами про вільну торгівлю), питання оскарження актів митних органів та санкцій (практично не вреглювані МКС питання) і т.д.

Ба більше, навіть у контексті «митного контролю», варто зазначити, цей термін стосується й діяльності інших органів, аніж митні, а також «іншого законодавства, що регулює прибуття, вибуття, транзит, переміщення, зберігання та кінцеве використання товарів, переміщуваних між митною територією Союзу та країнами» (ст. 5 МКС)¹⁵⁸.

І як вже згадувалось, навіть у визначенні терміну «митне законодавство» у МКС, до нього також віднесено Регламент (ЄС) 2022/2399¹⁵⁹. Цей Регламент регулює функціонування «єдиного вікна»¹⁶⁰, та регулює відносини митних органів із іншими (т.зв. «немитними органами»)¹⁶¹ під час митного контролю.

¹⁵⁶ (3) "митний контроль" означає конкретні дії, які виконують митні органи для того, щоб забезпечити дотримання митного законодавства та іншого законодавства, що регулює прибуття, вибуття, транзит, переміщення, зберігання та кінцеве використання товарів, переміщуваних між митною територією Союзу та країнами або територіями, які не є частиною такої території, та перебування і переміщення на митній території Союзу товарів із третіх країн і товарів, поміщених під процедуру кінцевого використання;

¹⁵⁷ *World Trade Organization, Trade Facilitation Agreement* (adopted 27 November 2014, entered into force 22 February 2017) <<https://notifications.wto.org/en/notification-requirements/trade-facilitation-agreement>> дата звернення 17 лютого 2026 р.

¹⁵⁸ Regulation (EU) 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast) [2013] OJ L269/1.

¹⁵⁹ Regulation (EU) 2022/2399 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 establishing the European Union Single Window Environment for Customs [2022] OJ L317/1

¹⁶⁰ Інтегрований комплекс взаємодіючих електронних сервісів на рівні Союзу та національному рівні через Систему обміну сертифікатами Єдиного вікна митниці Європейського Союзу для підтримки взаємодії та покращення обміну інформацією між національними середовищами єдиного вікна для митниці та немитними системами Союзу - Regulation (EU) 2022/2399 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 establishing the European Union Customs Single Window Environment and amending Regulation (EU) No 952/2013 [2022] OJ L317/1.

¹⁶¹ Non-customs authorities

Виходячи з вищенаведеного, «митне законодавство» ЄС частково регулює і діяльність органів, що не є митними і здійснюють інші формальності.

Таким чином, сфера регулювання й застосування «митного законодавства» є ширшою, ніж положення ДФЄС про «митний союз». А отже, цю сферу доцільно розглядати ширше і в контексті Угоди, а також вступу України в ЄС.

Не дивлячись на це, у Переговорній рамці йде мова про окремі розділи, на які поділений «acquis» ЄС. При цьому, інші розділи переговорної рамки також охоплюють питання, що у ЄС регулюються «митним законодавством», а отже «acquis» «у митній сфері» у процесі вступу також варто сприймати ширше, аніж виключно розділ 29 «Митний союз» (який, звичайно, є основоположним у цьому контексті, але не єдиним).

Для прикладу, у Переговорній рамці є два окремих розділи acquis: Розділ 1 «вільний рух товарів» та Розділ 29 «Митний союз», які навіть знаходяться у різних главах переговорної рамки («Внутрішній ринок» та «Конкуренція та інклюзивний розвиток»). Водночас, на противагу цьому, Розділ II ДФЄС, що регулює питання митного союзу, називається – «Вільний рух товарів». І мова тут, на наше переконання, не просто про термінологічну неузгодженість. Навіть лексичний аналіз питань та регулювань, що включені у розділи «acquis» у процесі переговорів, згідно з інформацією на веб-сайті Єврокомісії¹⁶², дозволяє дійти висновку, що питання, пов'язані із «митним контролем» та «митним законодавством», є у низці розділів, зокрема «Оподаткування» (Розділ 16), «Вільний рух товарів» (Розділ 1), «Правосуддя, свобода та безпека» (Розділ 24) і «Фінансові та бюджетні положення» (Розділ 33).

Змістовно проаналізувавши розділи та елементи acquis ЄС в Переговорній рамці з Україною, а також Звіт про Розширення (для прикладу

¹⁶² European Commission, 'Chapters of the acquis' <https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en> дата звернення 12 листопада 2025 р.

за 2024 рік)¹⁶³, ми також можемо знайти більше питань, пов'язаних з «митним законодавством» та «митним контролем», які підлягають імплементації Україною поза Розділом 29. Наприклад, Директива ЄС про ПДВ або законодавство ЄС про мита та системи складування для алкоголю та алкогольних напоїв, тютюну та енергетичних продуктів (розділ 16) або ж питання відповідальності за контрабанду (що згадується у розділі 23), питання експортного контролю за товарами подвійного призначення (у розділі 30) тощо.

Таким чином, хоча «acquis» ЄС технічно поділений на розділи у процесі переговорів про вступ, один з яких спеціально присвячений «митному союзу», елементи acquis ЄС у митній сфері (що стосуються митного законодавства ЄС) можна знайти й в інших¹⁶⁴.

Усі ці фактори вимагають більш холістичного підходу до визначення acquis вступу. Саме тому, Угода (у додатку XV до Глави 5) й вживає термін законодавство «у митній сфері», що є ширшим, аніж «митний союз» і також охоплює «митне законодавство» з його комплексною сферою регулювання. І це перше, але не єдине у цьому дослідженні свідчення значення Угоди для процесу вступу.

У контексті ширшого погляду на «митний союз» та митну сферу, також цікаво згадати ілюстративне перенесення відповідальності за фіналізацію та впровадження Митної реформи в ЄС до Генерального директорату з питань торгівлі (DG TRADE)¹⁶⁵, попри те, що саме Генеральний директорат з питань оподаткування та митного союзу (DG TAXUD) відповідає за функціонування

¹⁶³ European Commission, Ukraine Report 2024 (European Commission, 2024) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf> дата звернення 15 листопада 2025.

¹⁶⁴ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

¹⁶⁵ European Commission, 'Mission Letter to Maroš Šefčovič' (2024) <https://commission.europa.eu/document/download/7a761fa9-3727-4591-b844-240cdd42904a_en?filename=mission-letter-sefcovic.pdf> дата звернення 13 листопада 2025 р.

митного союзу в ЄС. Це показує митні питання в дещо ширшій картині, пов'язаній із спільною торговельною та зовнішньою політикою ЄС.¹⁶⁶

Підсумовуючи викладене, «секторальний *acquis* у митній сфері» є ширшим за «митне законодавство», а останнє, в свою чергу, є ширшим за «митний союз», саме тому в Угоді вживається поняття «митної сфери», що дозволяє охопити весь комплекс зобов'язань з апроксимації законодавства.

Тому й у цілях цього дослідження йде мова про «митну сферу» у процесі гармонізації з *acquis* ЄС, маючи на увазі секторальний *acquis* вступу, що є ширшим аніж «митне законодавство» та норми про «митний союз». У іншому випадку, дослідження буде неповним і формально обмеженим через доволі штучний розподіл за розділами, не відображаючи реальну картину, а практична гармонізація залишить без уваги низку елементів митної сфери.

1.4. Роль механізмів апроксимації Угоди у вступі в ЄС

Як було проілюстровано вище, після набуття Україною статусу кандидата до ЄС – роль «*acquis*» Угоди змінилась, і він трансформувався у частину «*acquis* вступу». Потри таку зміну ролі – необхідно визначити, наскільки коректно стверджувати, що Угода може бути ефективним механізмом гармонізації на шляху до вступу в ЄС та чи доцільно видозмінити механізми Угоди для виконання згаданих завдань.

Питання апроксимації законодавства за Угодою досліджувалось багатьма науковцями, серед яких Van der Loo, G., Van Elsuwege, Петров Р., R., Merijn Chamon, Magdalena Słok-Wódkowska, Wojciech Mazurkiewicz, Emerson & Blockmans та ін. Водночас, специфіка апроксимації в митній сфері вивчена меншою мірою – цьому питанню приділяли увагу, зокрема, Петров Р., Кормич Б., Кормич А., Завальнюк В., Тодоцак О. та Ульянов О та ін. У зміненому

¹⁶⁶ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025.

контексті, де механізми «acquis Угоди» в митній сфері розглядались би як інструмент вступу – досліджень ще менше, окрім декількох наукових праць, зокрема, P. Van Elsuwege, Rilka Dragneva, Kataryna Wolczuk та Наталії Галецької.

У період до отримання статусу кандидата на вступ (до 2022 р.) в науковій літературі слушно переважала думка, що Угода є альтернативою членству і відокремленим від вступу інтеграційним механізмом. Зокрема, Van der Loo, G., Van Elsuwege, P. та Petrov, R.¹⁶⁷, аналізуючи acquis Угоди, вважають, що Угода сформувала новий тип інтеграції без членства, оскільки вона включає в себе певні елементи, запозичені з інших угод та політик, чим принципово відрізняється від інших угод з країнами-сусідами ЄС.

Цю думку далі розвинув Van der Loo, G.¹⁶⁸, зазначаючи, що Угоду можна охарактеризувати як альтернативний до членства (новий у своєму роді) правовий механізм для інтеграції України до (внутрішнього ринку) ЄС без набуття членства. З цією позицією згодні також Peter Van Elsuwege and Merijn Chamon¹⁶⁹, які характеризуючи зовнішні угоди ЄС, наголошували, що з юридичної точки зору, укладення Угоди про асоціацію було від'єднаним від процедури вступу.

Цю позицію підтримують й Rilka Dragneva та Kataryna Wolczuk,¹⁷⁰ які характеризують Угоду як асиметричний інструмент, створений для захисту єдиного ринку ЄС, що відхиляє прагнення України до членства.

¹⁶⁷ Roman Petrov, Guillaume Van der Loo and Peter Van Elsuwege, 'The EU-Ukraine Association Agreement: A New Legal Instrument of Integration Without Membership?' (2015) 1 *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* 1 <<https://doi.org/10.18523/kmlpj52678.2015-1.1-19>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁶⁸ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

¹⁶⁹ Peter Van Elsuwege and Merijn Chamon, *The Meaning of Association under EU Law: A Study on the Law and Practice of EU Association Agreements* (European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, February 2019) PE 608.861 <[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2019\)608861](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2019)608861)> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁷⁰ Rilka Dragneva and Kataryna Wolczuk, 'Integration and Modernisation: EU's Association Agreement with Ukraine' in Rabinovych M and Pintsch A (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_3> дата звернення 15 листопада 2025 р.

Більше того, Оксана Головка-Гавришева та Роман Петров¹⁷¹ також вказували, що механізми Угоди ще до моменту набуття статусу кандидата, не були достатньо використані для ефективного обговорення і пошуку рішень для двосторонньої співпраці, що може свідчити про потенційну недостатність існуючих механізмів Угоди в контексті підготовки до вступу.

Попри це, ще до набуття Україною статусу кандидата, Б. Кормич¹⁷² зазначав, що передбачені Угодою щодо апроксимації митного законодавства, є вирішальним чинником у розвитку української системи митних процедур на найближчі десятиліття.

Крім того, А. Кормич, В. Завальнюк, О. Тодошак та О. Ульянов¹⁷³ зазначають про розширювальний характер *acquis* Угоди, зокрема у митній сфері. На думку авторів, він не обмежується правом ЄС, оскільки включає міжнародні стандарти, а також (ще до набуття Україною статусу кандидата) вимоги, які явно виходили за рамки Угоди (до прикладу – криміналізація контрабанди всіх товарів тощо).

Уже після набуття Україною статусу кандидата, можна спостерігати два підходи до ролі Угоди у загальному контексті. Одні автори, зокрема Tetyana Komarova та Adam Łazowski¹⁷⁴, розглядають Угоди та гармонізацію із *acquis* вступу як послідовні етапи без необхідності перегляду існуючих механізмів самої Угоди.

Водночас, у літературі з'являються думки, що Угода може і повинна відігравати вирішальну роль на шляху України до членства. Так, P. Van

¹⁷¹Roman Petrov and Oksana Holovko-Havrysheva, 'Resilience in the Context of the Implementation of the EU-Ukraine Association Agreement' (2021) 7 *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* 1 <<https://ssrn.com/abstract=4059428>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁷² Borys Kormych, 'Customs Procedures in Ukrainian Legislation: The Issues of Concept, System and Europeanization' in *Legal Scholarly Discussions in the XXI Century (Liha-Pres 2019)* 124–148, <<https://doi.org/10.36059/978-966-397-121-6/124-148>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁷³Anatolii Kormych, Volodymyr Zavalniuk, Oleg Todoschchak and Oleksiy Ulianov, 'Ukraine's Europeanization of Public Administration and Harmonizing Customs Legislation – Exploring a Pluralistic Approach' (2024) 10(4) *Lex Portus* doi:10.62821/lp10402.

¹⁷⁴Tetyana Komarova and Adam Łazowski, 'Switching Gear: Law Approximation in Ukraine After the Application for EU Membership' (2023) 19 *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 105 <<https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/554/281>> дата звернення 21 листопада 2025 р.

Elsuwege¹⁷⁵ обґрунтовує цю позицію трьома аргументами: по-перше, Угода є всеохоплюючою рамковою угодою, яка дозволяє динамічний розвиток відносин. По-друге, переорієнтація угод вже відбувалася з першим поколінням Угод з країнами центральної та східної Європи, при цьому Угода з Україною є навіть більш розвиненою з точки зору обсягу та амбіцій. По-третє, навіть у тих сферах, які прямо не охоплені Угодою про асоціацію між ЄС та Україною, остання відіграє важливу роль як орієнтир.

Автор також продовжує цю думку в дещо новішому дослідженні¹⁷⁶, в якому аналізує концепцію поступової інтеграції. Так, Р. Van Elsuwege виокремлює дві фази такої інтеграції: передвступну – на основі Угод про асоціацію, та поствступну – на основі Договорів про приєднання. І, на думку автора, Угоди про асоціацію є правовою основою для участі країн-кандидатів у програмах, агентствах та органах ЄС, і, відповідно ключовими інструментами для реалізації цієї концепції.

При цьому, Rilka Dragneva та Kataryna Wolczuk¹⁷⁷ застерігають, що хоч Угода є корисною як правова основа для вступу, проте вона не повинна розглядатись, як універсальне рішення для всеохоплюючої модернізації та реконструкції, оскільки, у поточному вигляді, залишається політично слабкою при надмірному регуляторному навантаженні.

У контексті торгівельної політики, Наталія Галецька¹⁷⁸ наголошує на необхідності оновлення Угоди для подальшої лібералізації на шляху до

¹⁷⁵ Peter Van Elsuwege, 'Revisiting the EU-Ukraine Association Agreement: A Crucial Instrument on the Road to Membership' in Maryna Rabinovych and Aneta Pintsch (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) 63–83. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_4> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁷⁶ Peter Van Elsuwege. 'Towards Further Enlargement of the European Union: Legal Pathways to the Gradual Integration of Candidate Countries'. *European Foreign Affairs Review* 30, no. 4 (2025): 483–506. <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Foreign+Affairs+Review/30.4/EERR2025033>> дата звернення 10 березня 2026 р.

¹⁷⁷ Rilka Dragneva and Kataryna Wolczuk, 'Integration and Modernisation: EU's Association Agreement with Ukraine' in Rabinovych M and Pintsch A (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_3> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁷⁸ Natalia Haletska, 'Legal Aspects of EU-Ukraine Bilateral Trade Relations During the Full-Scale War: More Trade Liberalisation, but Under Conditions' in Maryna Rabinovych and Aneta Pintsch (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_8> дата звернення 15 листопада 2025 р.

членства. Водночас у контексті митної сфери, попри певну кількість досліджень на цю тему у національній літературі (зокрема М. Пипяк та Ю. Кокарча¹⁷⁹, Л. Дорофеева¹⁸⁰, І. Петрова¹⁸¹, Н. Атаманчук¹⁸² та ін.), питання зміни ролі угоди у процесі вступу практично не розглядається.

У контексті митної сфери, доцільно згодитись із позицією Р. Van Elsuwege щодо вирішальної ролі на шляху України до членства. Водночас, потрібно врахувати застереження інших авторів щодо необхідності її зміни та врахування поточних недоліків у новому контексті.

На початковому етапі зобов'язання щодо апроксимації у митній сфері були орієнтовані на імплементацію Модернізованого митного кодексу ЄС¹⁸³. Однак, коли Угода набула повної чинності, у ЄС уже почав застосовуватись оновлений Митний кодекс (Union Customs Code, МКС), що набув чинності у 2016 році. В цьому контексті Угода піддавалась критиці зі сторони Б. Кормича¹⁸⁴. Автор акцентував увагу на проблемі прив'язаності Угоди до «acquis», що базувався на скасованому Модернізованому митному кодексі. Так, на його думку, Україна, формально виконуючи зобов'язання за Угодою, фактично не досягала сумісності з чинним правом ЄС.

¹⁷⁹ Микола Пипяк та Юлія Кокарча, 'Реформування митного законодавства України в умовах євроінтеграції' (2022) 6(2) *Нове українське право* <<https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.2.16>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

¹⁸⁰Лілія Дорофеева, 'Імплементація положень Митного кодексу Європейського Союзу в українське митне законодавство' в *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи* (Liha-Pres 2023) <<https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-28>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

¹⁸¹ Ірина Петрова, 'Митна реформа Європейського Союзу: досвід, корисний для України на шляху до Євроінтеграції' (2025) (3) *Аналітично-порівняльне правознавство* <<https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.54>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

¹⁸² Наталія Атаманчук, 'Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу' (2025) 87(2) *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету* 40 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>> дата звернення 27 січня 2026 року.

¹⁸³ Regulation (EC) No 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code) [2008] OJ L145/1.

¹⁸⁴ Borys Kormych, 'Customs Procedures in Ukrainian Legislation: The Issues of Concept, System and Europeanization' in *Legal Scholarly Discussions in the XXI Century* (Liha-Pres 2019) 124–148, <<https://doi.org/10.36059/978-966-397-121-6/124-148>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

Саме тому згідно з Рішенням Комітету з торгівлі ЄС-Україна¹⁸⁵, у 2022 році додаток було замінено новою версією, яка кореспондувала відповідним статтям МКС.

Однак, як через статичність посилання на норми митного права ЄС, так і через часові затримки, залишились випадки нереалістичних термінів для апроксимації. Так, наприклад, наближення до принципів застосування відповідальності за митні правопорушення (ст. 42 МКС) було відкладено до 2021 року (абсурдно – до року, що передував внесенню змін до Додатку)¹⁸⁶.

Як ми уже згадували – «acquis вступу», а отже й «acquis угоди» характеризуються динамічністю та гнучкістю. Водночас, вони значно відрізняються за рівнем гнучкості щодо можливих відступів. Acquis вступу, на думку Palgrave Macmillan¹⁸⁷, залишає Україні значно менше простору для переговорів. Обидва, безперечно, мають різні первинні цілі. Крім того, основне завдання «acquis Угоди» обмежується метою самої Угоди. Воно стосується наближення митного законодавства, визначеного в ст. 75, та загальної мети асоціації, визначеної в ст. 1 Угоди. Жодна з цих цілей не включає членство.

Власне, одним з ключових аргументів інструментальності Угоду у процесі вступу є розвинуті інструменти обумовленості. В загальному контексті, обумовленість, на думку Mosley, P., Harrigan, J. та Toye, J.¹⁸⁸ потрібно розуміти як «обіцянку однієї сторони зробити щось зараз в обмін на обіцянку іншої сторони зробити щось інше в майбутньому».

¹⁸⁵Decision No 1/2022 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 25 October 2022 as regards the update of Annex XV to the Association Agreement [2022] OJ L307/1.

¹⁸⁶Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

¹⁸⁷ Maryna Rabinovych and Anne Pintsch, 'Ukraine's Thorny Path to the EU – From "Integration without Membership" to "Integration through War"' in Maryna Rabinovych and Aneta Pintsch (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) 3–18, doi:10.1007/978-3-031-69154-6_1.

¹⁸⁸ Paul Mosley, John Harrigan and John Toye, *Aid and Power: The World Bank and Policy-Based Lending*, vol 1 (Routledge 1991).

У контексті права ЄС, «обумовленість» (згідно з Alexander Mattelaer¹⁸⁹) становить невід'ємну частину дотримання «acquis» ЄС й у відношенні до питань розширення, цей принцип можна охарактеризувати як взаємозв'язок між ЄС та країною-кандидатом, у якому ЄС пропонує реалістичну перспективу членства, за умови впровадження широкого спектру реформ. При цьому, Steunenberg Bernard та Antoaneta Dimitrova¹⁹⁰ передбачають, що надані переваги або поступ вступу буде призупинятись, якщо уряди країн не зможуть реалізувати згадані реформи. Це передбачає логіку свого роду «батоба і пряника». Крім того, на основі аналізу праць Heather Grabbe¹⁹¹, G. Sasse Hughes та C. Gordon¹⁹² можна ствердити, що «обумовленість», передбачена у процесі вступу, є не просто набором наперед визначених завдань з передбаченими благами за їх виконання, а динамічним процесом. У контексті Угоди, відповідно, можна ствердити, що йде мова, зокрема, про виконання певних реформ (апроксимацію з «acquis Угоди»), в обмін на доступ до ринку ЄС тощо.

Водночас, як контраргумент до ролі Угоди в процесі вступу, на перший погляд можна зазначити, що, попри розвинуті інструменти обумовленості, Угода застосовує їх неоднорідно у відношенні до різних сфер. Це визначається інструментами та наслідками, що ЄС може застосувати у випадку невиконання угоди з боку України. В загальному, невиконання зобов'язань щодо наближення може призвести не лише до відмови з боку ЄС надати додатковий доступ до ринку, але також може розглядатися як невиконання зобов'язань за Угодою, що, в свою чергу, може бути оскаржено через механізм врегулювання спорів. Саме такі «сильні» зобов'язання, як також вважає Guillaume Van der

¹⁸⁹ Alexander Mattelaer (ed), 'Exploring the Boundaries of Conditionality in the EU' (*European Policy Brief* No 51, June 2018) <<https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2018/06/EPB-51-Conditionality-in-the-EU.pdf>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

¹⁹⁰ Bernard Steunenberg and Antoaneta Dimitrova, 'Compliance in the EU Enlargement Process: The Limits of Conditionality' *European integration online papers* 11.5 (2007): n. pag. Print.

¹⁹¹ Heather Grabbe. *The EU's Transformative Power : Europeanization through Conditionality in Central and Eastern Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006. Print.

¹⁹² James Hughes, Gwendolyn Sasse, Claire Gordon, 'Conditionality and Compliance in the EU's Eastward Enlargement: Regional Policy and the Reform of Sub-national Government' (2004) 42(3) *Journal of Common Market Studies* 523.

Loo¹⁹³, роблять Угоду – угодою про інтеграцію до ЄС (хоч первинно і без мети вступу).

Угода містить декілька таких механізмів, що диференціюються в залежності від кола питань. Відповідно, на думку Guillaume Van der Loo¹⁹⁴, до сфер «*acquis* Угоди» із наявністю «сильних» ознак обумовленості можна віднести розділи угоди про публічні закупівлі, заснування підприємницької діяльності, торгівлю послугами та електронну торгівлю, санітарні та фітосанітарні заходи, а також технічні бар'єри у торгівлі. Водночас, «*acquis* угоди» про який йдеться у главі 5 Угоди («Митні питання та сприяння торгівлі»), не пов'язаний з додатковим доступом до внутрішнього ринку (як елементу обумовленості).

Проте, згадана глава передбачає можливість застосування загального механізму вирішення спорів з можливістю (фактично обов'язком) звернення до Суду Справедливості ЄС для забезпечення єдиної інтерпретації «*acquis*» ЄС (ст. 322 Угоди).

Це, в свою чергу, унікальний правовий механізм, що також демонструє наполегливе прагнення України до інтеграції з ЄС, оскільки прямо впливає на питання суверенітету (непряме прийняття інтерпретації суду іншої сторони угоди).¹⁹⁵ Тому, не можна однозначно стверджувати, що ця глава загалом позбавлена механізмів обумовленості.

Іншим контраргументом до ролі Угоди у процесі вступу може виступати позиція Van der Loo¹⁹⁶ про те, що вказаний розділ містить в більшості статичні механізми оновлення та перегляду елементів *acquis* Угоди. В цьому контексті варто зазначити, що як буде проілюстровано нижче – не всі механізми апроксимації, передбачені додатком XV до глави 5 Угоди, містять тільки

¹⁹³ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

¹⁹⁴ Те саме.

¹⁹⁵ Те саме.

¹⁹⁶ Те саме.

статичні механізми оновлення. Згадані механізми також (хоч на перший погляд і неочевидно) містять і динамічні елементи (які, на нашу думку, все ж потребуватимуть модифікації). Більше того, вказана глава Угоди також передбачає процедури моніторингу (оцінки прогресу) виконання зобов'язань Україною (хоч згадані вище глави і містять більш жорсткі моніторингові процедури)¹⁹⁷.

Ну і, що найбільш суттєво – на сьогодні «acquis Угоди» напрямую юридично прив'язаний до вступу з огляду на формулювання, наведене у визначенні «acquis» у Переговорній рамці¹⁹⁸. Відповідно, це надає апроксимації з «acquis Угоди» набагато більшої сили обумовленості, аніж лише доступ до внутрішнього ринку – через перспективу та взаємозалежність ефективності апроксимації із потенційним членством.

Для прикладу, Переговорна рамка застосовує до усіх розділів «acquis» (частиною одного з них і є «acquis Угоди» у митній сфері, а також рекомендації ЄС щодо їх виконання) єдину методологію, що передбачає відкриття та закриття переговорів за кластерами, процедуру моніторингу. Також переговорна рамка щодо усіх переговорних розділів (а отже і щодо митних питань) передбачає прискорену інтеграцію та поетапне приєднання до ринку ЄС та програм ЄС на основі обумовленості (на основі досягнень, але і з можливістю зворотного перегляду).

Додатково, Переговорна рамка застосовує до «acquis вступу» (а отже і Угоди) й інші удосконалені механізми обумовленості: фінансова допомога для сприяння вступу, принцип передбачуваності («рішучі і пропорційні коригувальні заходи у випадках серйозної або тривалої стагнації чи відкату у

¹⁹⁷ Те саме.

¹⁹⁸ Council of the European Union, 'General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24' (25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

впровадженні реформ»), ба більше – навіть призупинення переговорів та визначення умов для їх можливого відновлення.

У Переговорній рамці йдеться (водночас без деталей як цього досягти) про необхідність гарантувати, що «жодна майбутня держава-член не зможе необґрунтовано блокувати вступ інших кандидатів», фактично посилюючи роль принципу обумовленості і наголошуючи на послабленні політичної складової (хоч, так чи інакше – на сьогодні рішення про вступ нової держави – це рішення усіх держав-членів).

Крім того, як уже було обґрунтовано вище, говорячи про митну сферу, ми маємо мати на увазі ширше поняття, аніж одна глава Угоди чи розділ Переговорної рамки. В цьому ключі, мова може йти також і про глави щодо санітарних та фітосанітарних заходів, а також технічних бар'єрів у торгівлі, що безпосередньо пов'язані з митною сферою. Вказані глави містять динамічніші методи оновлення та інструменти обумовленості вищої сили.

Й на останок, досвід ілюструє, що угоди про асоціацію є максимально динамічними з точки визначення кінцевої мети. Навіть більше, попри відсутність прямої згадки про членство, Peter Van Elsuwege та Merijn Chamon¹⁹⁹ зазначають, що Асоціацію можна сприймати швидше як рух, а не dokonану мету. Як приклад, автори наводять низку угод, укладених із країнами центральної та східної Європи, які містили досить розмиті політичні згадки про "європейські прагнення" і тд. – зокрема, угоди з Польщею іншими країнами останніх хвиль розширення, та первинно, також розглядались як альтернатива членству. Водночас, можна судити, що *de facto* такі угоди стали механізмом для подальшого набуття членства у ЄС (за винятком Словенії та Балканських країн, щодо яких була пряма згадка про членство). При цьому,

¹⁹⁹ Peter Van Elsuwege and Merijn Chamon, *The Meaning of Association under EU Law: A Study on the Law and Practice of EU Association Agreements* (European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, February 2019) PE 608.861 <[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2019\)608861](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2019)608861)> дата звернення 15 листопада 2025 р.

згідно з Peter Van Elsuwege та Merijn Chamon така переорієнтація не була результатом формальної зміни преамбули до угоди або підписання додаткового протоколу про вступ тощо²⁰⁰. Натомість, як зазначає Peter Van Elsuwege²⁰¹ у своїй іншій праці, додаткові механізми обумовленості непрямо впливають з Угоди як основи для інституційної співпраці, зокрема через участь країн-кандидатів у програмах ЄС, таких як Horizon Europe, програма досліджень та навчання Euratom, Health4EU, Digital Europe або Erasmus. Так, у митній сфері Україна є учасником програми ЄС «Митниця»²⁰².

Мусимо також визнати, що оскільки Угода з Україною не задумувалась як інструмент інтеграції з кінцевою метою – членством, доцільно проаналізувати на скільки, з техніко-юридичної точки зору, механізми апроксимації (зокрема їхня статичність) у митній сфері є актуальними у нових реаліях – України кандидата в ЄС.

Так, Угода (зокрема, глава 5 «Митні питання та сприяння торгівлі» та Додаток XV до неї, а також елементи кількох інших глав Угоди) передбачає кілька типів механізмів наближення щодо *acquis* Угоди у митній сфері. Це:

- (1) обов'язковий перелік норм із фіксованими термінами наближення,
- (2) перелік зобов'язань, що мають бути імплементовані на основі принципу «найкращих зусиль»,
- (3) можливості для взаємного визнання, та
- (4) загальні принципи²⁰³.

²⁰⁰ Те саме.

²⁰¹ Peter Van Elsuwege. 'Towards Further Enlargement of the European Union: Legal Pathways to the Gradual Integration of Candidate Countries'. *European Foreign Affairs Review* 30, no. 4 (2025): 483–506. <<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Foreign+Affairs+Review/30.4/EERR2025033>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁰² Державна митна служба України, 'Україна приєдналася до програми «Митниця» для співробітництва у митній сфері з ЄС' (*Державна митна служба України*, 6 червня, 2024) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/ukrayina-priednalasia-do-programi-mitnitsia-dlia-spivrobotnitstva-u-mitnii-sferi-z-ies-940>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁰³ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (*Acquis*) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

Такі механізми, на думку проф. Петрова²⁰⁴ можуть розглядатися як засіб «експорту» *acquis* ЄС до правової системи України. Ці норми передбачені для забезпечення відповідності українського законодавства митному «*acquis*» ЄС. Відповідно, для їх використання як інтеграційного інструменту в питаннях набуття членства, вони мали б враховувати постійну еволюцію митного «*acquis*» ЄС у максимально можливому обсязі (з урахуванням своєчасних оновлень від сторін щодо обов'язкових зобов'язань із термінами виконання).²⁰⁵ Доцільно коротко проаналізувати кожен з інструментів на предмет їх відповідності такій меті.

Відповідно, перший загаданий механізм є фіксованим й нединамічним (статичним) інструментом щодо гармонізації²⁰⁶ – погоджений на момент підписання угоди перелік законодавства з фіксованими термінами. І хоч, у первинній редакції додатку, у визначенні апроксимації (окремо також наведене визначення апроксимації на основі найкращих зусиль, про це – нижче), міститься формулювання «постійно впроваджувати відповідні положення права Союзу». Водночас, мається на увазі саме виконання впроваджених актів, а не постійне динамічне підтримання відповідності з еволюціонуючим регулюванням (як це прямо передбачено у інших розділах).

Справді, як ілюструє досвід внесення змін до Додатку XV, вказаний інструмент все ще може відображати і передбачати динамічний характер «*acquis*» ЄС у митній сфері. Такі зміни не потребують окремого внесення змін в Угоду шляхом ратифікації усіма сторонами. Водночас, як можна підсумувати з уже внесених змін, це відбуватиметься з великими адміністративними труднощами. Перш за все, способом такого оновлення, на

²⁰⁴ Roman Petrov, 'Exporting the *acquis* communautaire into the legal systems of third countries' (2008) 13(1) *European Foreign Affairs Review* 33 <<https://doi.org/10.54648/eerr2008002>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

²⁰⁵ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (*Acquis*) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

²⁰⁶ Roman Petrov, 'Exporting the *acquis* communautaire into the legal systems of third countries' (2008) 13(1) *European Foreign Affairs Review* 33 <<https://doi.org/10.54648/eerr2008002>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

даний момент, є ст. 463 Угоди. Водночас, цю процедуру навряд чи можна розглядати як динамічний механізм оновлення інкорпорованого *acquis* ЄС, оскільки, як зазначає Guillaume Van der Loo²⁰⁷, Комітет асоціації Україна - ЄС у торговельному складі юридично не зобов'язаний приймати будь-яке рішення щодо оновлення, а також, якщо вести мову про митну сферу – цей процес є надто складним через доволі періодичний характер засідань Митного Підкомітету²⁰⁸. І наостанок, цей процес буде складним через необхідність постійної актуалізації норм права ЄС відповідним Комітетом. Крім того, про обмежену динамічність такого оновлення можна судити і з наступного – з моменту набуття чинності оновленим Митним кодексом ЄС до моменту оновлення Додатку XV пройшло аж кілька років.

Отже, такий гармонізаційний механізм можна застосувати в контексті вступу в ЄС, водночас очевидною є необхідність внесення до нього змін (шляхом внесення змін до додатку), щоб він краще слугував цілям вступу.

Перш за все, мова про динамічне посилення на регулювання. Яскравим прикладом такого підходу є нещодавнє внесення змін до торгівельної частини Угоди²⁰⁹ рішенням Комітету асоціації Україна - ЄС. Так, у новому Додатку I-E до Угоди йде мова про обов'язок України узгодити своє законодавство з актами ЄС у сфері стандартизації та безпеки продукції. При цьому, хоч у додатку міститься цілий перелік Регламентів та інших актів, він також містить динамічне положення про те, що його слід тлумачити як такий, що включає будь-які поправки до цих законодавчих актів та їхні наступні редакції (чи заміни). Крім того, визначено, що делеговані та імплементаційні акти,

²⁰⁷ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

²⁰⁸ Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

²⁰⁹ Decision No 3/2025 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 14 October 2025 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22025D0003>> дата звернення 10 березня 2026 р.

прийняті відповідно до згаданого переліку, також підлягають дотриманню. Відповідно, йде мова про динамічний перелік, який не потрібно оновлювати.

Як інший приклад можливості такого підходу, можна навести положення угоди про Асоціацію з Молдовою²¹⁰ та Грузією²¹¹, де, на відміну від Угоди з Україною, в додатках до розділів щодо технічних бар'єрів, до переліку актів права ЄС додано виноску, яка вказує, що будь-яке посилання охоплює будь-які минулі або майбутні версії відповідних актів, а також будь-які імплементаційні заходи, пов'язані з цими актами²¹².

Крім того, у процесі внесення змін, практичним рішенням може бути відхід від номерів статей, чи назв акту у конкретний момент і наведення більш узагальнених норм (наприклад інститутів митного права - «митний борг», «спрощення» тощо)²¹³, що з одного боку, наголосить на важливості ефективної імплементації, а з іншого – спростить процес оновлення переліку зобов'язань і зробить його більш динамічним.

Другий перелік зобов'язань базується на принципі «найкращих зусиль». Пояснювальна записка до Додатку пояснює поняття апроксимації на «основі найкращих зусиль» як інкорпорацію в українське законодавство та постійну імплементацію відповідних положень права ЄС в максимально можливому обсязі та скрізь, де це практично можливо, для досягнення мети, встановленої в ст. 76 Угоди²¹⁴. При цьому, таке посилання на статтю 76 здається

²¹⁰ *Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part* [2014] OJ L260/4 <https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2014/492/oj> дата звернення 10 березня 2026 р.

²¹¹ *Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part* [2014] OJ L261/4 <https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2014/494/oj> дата звернення 10 березня 2026 р.

²¹² Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

²¹³ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

²¹⁴ Decision No 1/2022 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 25 October 2022 as regards the update of Annex XV to the Association Agreement [2022] OJ L307/1.

невипадковим і, як виглядає, дещо зменшує «амбітність» та глибину можливої апроксимації (про що йтиме мова нижче).

Такий підхід²¹⁵, у свою чергу, означає, що цілі апроксимації найкраще досягаються, якщо відповідні положення Митного права Союзу імплементовані в українське законодавство і постійно оновлюються. Ці норми передбачені для забезпечення динамічної відповідності українського законодавства «acquis» ЄС у митній сфері. Яскравим прикладом можна вважати прийняття Спільного митного тарифу (ст. 56, 57 МКС), який постійно еволюціонує через перегляд відповідних регламентів Ради (Council of the European Economic Community, 1992)²¹⁶. Прийняття нової тарифної номенклатури автоматично створює нове зобов'язання щодо подальшого поступового наближення до acquis Угоди.

Інструменти щодо наближення на основі найкращих зусиль є постійно еволюціонуючим “забігом” щодо імплементації митного acquis ЄС у максимально можливому обсязі²¹⁷. Це дійсно відображає динамічну природу «acquis», а тому вказаний механізм апроксимації може також бути інструментом для набуття членства (в комбінації з обумовленістю, застосовною до України як до кандидата).

Водночас, як вже було згадано – мета апроксимації на основі найкращих зусиль обмежена посиланням на статтю 76 Угоди. Ця стаття передбачає доволі широке (й часто не достатньо конкретизоване) коло цілей апроксимації – в основному, в форматі принципів і загальних цілей (наприклад, «уніфіковане та ефективне» застосування торговельного та митного законодавства) та більш спеціальних цілей, що впливають зі згаданих принципів (наприклад «спрощення митних процедур», «застосування

²¹⁵ Не беручи наразі до уваги звуження мети апроксимації ст. 76 Угоди.

²¹⁶ Council Regulation (EEC) No 2913/92 of 12 October 1992 establishing the Community Customs Code [1992] OJ L 302/1.

²¹⁷ Oleh Kyryievskiy, ‘Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine’ (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025.

сучасних митних методів», забезпечення наявності обов'язкових рішень щодо тарифної класифікації та правил походження тощо). У згаданій статті також ідеться про більш конкретні цілі, для прикладу – «подальша участь» у Конвенції про процедуру загального транзиту від 20 травня 1987 року та інші міжнародно-правові документи.

Водночас, попри декларативність і досить загальні цілі, видається, що цілі, передбачені ст. 76 Угоди, є спеціальними по відношенню навіть до цілей Угоди (передбачених у ст. 1). Відповідно, для ефективного використання інструменту апроксимації на основі найкращих зусиль в цілях вступу, вносячи зміни у вказаний додаток, варто видалити посилання на ст. 76 Угоди. Додатково, доцільним є поєднання першого й другого переліку норм для апроксимації на основі принципу найкращих зусиль – що дозволило б забезпечити максимальний динамізм для Угоди як інструменту в питаннях гармонізації з *acquis* ЄС у митній сфері в процесі вступу.

Ще один приклад засобів експорту (або, у випадку України, «імпорту») митного *acquis* – потенціал укладання угод про взаємне визнання («*Mutual Recognition Agreements*» або «*MRA*»), наприклад, щодо визнання Авторизованих Економічних Операторів (надалі – «АЕО»). Хоч це прямо не передбачено Угодою, таке укладення уможлиблюється нею через виконане Україною апроксимаційне зобов'язання щодо впровадження програми АЕО²¹⁸.

Ще один приклад, що тісно пов'язаний з вільним рухом товарів і митницею – Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції («*ACCA*»), що, як зазначає Р. Van Elsuwege²¹⁹, «відкриває двері до вільного руху товарів і передбачає відповідність важливій частині *acquis* внутрішнього ринку ЄС».

²¹⁸ Те саме.

²¹⁹ Peter Van Elsuwege, 'Revisiting the EU-Ukraine Association Agreement: A Crucial Instrument on the Road to Membership' in Maryna Rabinovych and Aneta Pintsch (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) 63–83. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_4> дата звернення 15 листопада 2025 р.

Можливість укладення таких угод (хоча і в різній мірі), на думку Guillaume Van der Loo²²⁰ також передбачає застосування обумовленості – бо передбачатиме окрему оцінку зі сторони ЄС. У випадку з АССА, укладення якої передбачається у вигляді протоколу до Угоди про Асоціацію – передбачається надання річного звіту щодо прогресу наближення технічних регламентів та регулювань Україною.

Таким чином, у частині можливостей та перспектив укладення угод про взаємовизнання, Угода може бути інструментом для забезпечення постійної відповідності вимогам *acquis* у митній сфері, а отже – бути інструментом у процесі вступу України в ЄС.

Ще одним методом апроксимації, що передбачений Угодою, можна назвати принципи, що визначають спільні знаменники для ЄС і України у митній сфері. Часто вони не є безпосередньою частиною *acquis* ЄС, або ж посилаються на міжнародні договори, учасником яких дві сторони були ще до набуття Угодою чинності. Водночас, їх дотримання Україною призведе до наближення з *acquis* ЄС у митній сфері.²²¹

Наприклад, мова про статтю 79 Угоди, що передбачає досягнення спільного підходу до питань митної вартості (у практичному застосуванні відповідної Угоди СОТ). Навіть якщо це зобов'язання не формалізоване чітким терміном дотримання, воно неминуче створює підґрунтя для наближення між Україною та ЄС у цій сфері. Крім того, ця ж стаття визначає обов'язок сторін співпрацювати для вироблення «спільного підходу до питань, що стосуються митної вартості»²²². В свою чергу, дотримання цього принципу - становить додатковий механізм апроксимації, бо як буде проілюстровано далі у цій

²²⁰ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

²²¹ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

²²² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (підписана 27 червня 2014, набрала чинності 1 вересня 2017).

роботі, підходи сторін (а також навіть внутрішні підходи до цього питання серед держав-членів ЄС) можуть різнитись.

Іншим яскравим прикладом застосування принципів, як засобів гармонізації із «acquis Угоди» у митній сфері, є стандарти чесності, зокрема на кордоні, шляхом застосування стандартів ЄС з митної етики²²³ (ст. 76 Угоди про асоціацію), або ж принципи застосування стягнень та стягнень за митні правопорушення у митній сфері – пропорційність і недискримінаційність та ін. (ст. 76 Угоди про асоціацію).

Звісно, дотримання принципів є швидше прикладом більш узагальненого формулювання acquis у митній сфері – а отже, саме по собі, може призвести до їх формального дотримання і слабкої можливості для застосування обумовленості (через суб'єктивність та важкість оцінки). Водночас, у взаємозв'язку з іншими інструментами апроксимації – це може служити інструментом для вступу, як спосіб забезпечити не просто копіювання норм зі списку а й коректної практики їх застосування. Все це, у свою чергу, повністю узгоджується з процесом вступу.

Аналіз інструментів апроксимації з acquis у митній сфері, що передбачені Угодою, дозволяє дійти висновку, що дещо змінивши підхід до формулювання апроксимаційних зобов'язань (шляхом більш динамічного їх опису) Угода може і має бути основним або ефективним другорядним «інструментом» у процесі вступу – зокрема й у митній сфері. Водночас, замість визначення конкретних зобов'язань для України в кожному Звіті, механізми Угоди можуть слугувати як постійне зобов'язання “йти в ногу” з acquis ЄС – більш гармонійно та планово.

Висновки до Розділу 1

Україна, як країна-кандидат на вступ в ЄС та сторона Угоди, має зобов'язання імплементувати (а) «acquis вступу» та (б) «acquis Угоди» у митній сфері.

«Acquis вступу», хоч і базується на «acquis», водночас стосується зобов'язань, що випливають із зовнішньої дії ЄС у відношенні до потенційного членства України²²⁴, при цьому будучи ширшим поняттям. При цьому, органи ЄС можуть визначати й створювати нові його елементи в процесі вступу на основі своїх політичних чи економічних цілей. Тому «acquis вступу» потрібно вважати окремою категорією, що відрізняється своїм обсягом від «acquis» ЄС, й наділена окремим переліком ознак.

За результатами проведеного аналізу можна виокремити низку ознак²²⁵ зовнішнього виразу «acquis» – «acquis вступу» (у митній сфері) та процесу гармонізації з ним:

1. гнучкість та динамічність,
2. врахування індивідуальних характеристик країни-кандидата,
3. орієнтованість на практичну імплементацию в конкретній країні, а не лише на впровадження норм,
4. орієнтованість на практичну імплементацию не тільки до моменту вступу, а й у продовжуваній формі – після вступу,
5. гармонізація з «acquis вступу» повинна відбуватись не після виконання вимог Угоди, а одночасно (і логічно узгоджено) із «acquis Угоди»,

²²⁴ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

²²⁵ Вперше у схожій редакції сформульовано у статті: Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

6. практичне визначення елементів «acquis» буде найефективнішим, якщо воно буде «холістичним» (на противагу статичному визначенню норм та строків впровадження),

7. повна гармонізація з «acquis вступу» відбудеться лише в момент приєднання і не вимагатиметься під час переговорів.

Було досягнуто висновку, що «acquis Угоди» (зокрема й у митній сфері) є, фактично, частиною «acquis вступу», обидва поняття слугують цілям вступу, не дивлячись на первинно іншу мету Угоди. При цьому, гармонізація з «acquis вступу» у митній сфері має бути логічно узгодженою із зобов'язаннями, що виникають за Угодою, а не відбуватись почергово.

Говорячи про «митну сферу» у контексті вступу, під цим поняттям варто розуміти «секторальний acquis вступу» – підкатегорію, що охоплює митну політику ЄС і є ширшою за «митне законодавство» та норми про «митний союз», з можливістю розширення обсягу цього поняття органами ЄС у процесі вступу. Тому гармонізація лише з законодавством чи нормами митного союзу у процесі вступу залишить без уваги низку елементів митної сфери. Усі ознаки «acquis вступу», синтезовані вище, можна екстраполювати й на його секторальну частину – «митний acquis вступу».

І хоч «acquis Угоди» доцільно вважати частиною «acquis вступу», практичний аналіз механізмів Угоди у зміненому контексті свідчить про потребу зміни підходу до формулювання апроксимаційних зобов'язань (шляхом більш динамічного їх опису). За таких умов, Угода зможе стати основним або ефективним другорядним «інструментом» у процесі вступу, зокрема й у митній сфері. Водночас, замість визначення конкретних зобов'язань для України в кожному Звіті, механізми Угоди можуть слугувати як постійне зобов'язання «йти в ногу» з «acquis» ЄС – більш гармонійно та планово.

Відповідно, Угода є інструментальною у процесі вступу, проте задля забезпечення її більшої ефективності, необхідне внесення відповідних змін до аналізованих механізмів апроксимації у митній сфері.

Вказані висновки, допоможуть нам на практиці проаналізувати процес гармонізації, що відбувся з моменту укладення Угоди й, зокрема, набуття Україною статусу кандидата, й визначити теоретичні та практичні виклики у процесі вступу, як для України, так і для інших держав-кандидатів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ГАРМОНІЗАЦІЇ З «ACQUIS» У МИТНІЙ СФЕРІ (ЗА УГОДОЮ ТА В ПРОЦЕСІ ВСТУПУ)

З 2022 року контекст гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері змінився: якщо раніше апроксимація здійснювалась у межах Угоди про асоціацію як самостійне зобов'язання, то після набуття Україною статусу кандидата вона стала умовою підготовки до членства.

Це дослідження також має на меті надати комплексну характеристику процесу гармонізації в митній сфері як до, так і після набуття Україною статусу кандидата на вступ, а також оцінити, наскільки механізми Угоди було переорієнтовано на досягнення цілей вступу.

Це дозволить виявити характерні ознаки процесу гармонізації у митній сфері на обох етапах (до та після набуття статусу кандидата на вступ), оцінити ефективність її результатів, і, разом із висновками, досягнутими у попередньому розділі – сформулювати подальші рекомендації як для України, так інших країн-кандидатів.

Попри наявність наукових праць, присвячених оцінці результатів гармонізації з «acquis» у митній сфері (за Угодою і, в дещо меншій мірі – в процесі вступу) – впродовж останніх років у літературі практично відсутній комплексний аналіз цього питання. Наявні дослідження, як правило, охоплюють лише вузькі аспекти гармонізації або ж описують поточний стан наближення законодавства у сфері митного союзу, не надаючи при цьому системної оцінки цього явища.

Багато авторів зосереджують свою увагу лише на окремих аспектах наближення законодавства у митній сфері. До прикладу, Іванишина О., Лекар С. та Купріянова А.²²⁶ аналізують інститут митних брокерів, як один із

²²⁶ Ольга Іванишина, Сергій Лекар та Анастасія Купріянова, 'Розвиток інституту митних брокерів та їх значення у процесі євроінтеграції України' (2025) 37(65) *Наукові записки Національного університету*

ключових елементів адаптації українського митного законодавства до стандартів ЄС. Н. Атаманчук²²⁷ досліджує гармонізацію у контексті сплати митних платежів, О. Черкунов²²⁸ порівнює митні органи України та ЄС, а Olga Rats та Anzhelika Alfimova²²⁹ аналізують підходи до ризик-менеджменту у митній сфері в ЄС та їх імплементацію в українське законодавство. Деякі автори, зокрема О. Муzyка-Stefanchuk²³⁰ та Б. Кормич²³¹, розглядають питання гармонізації в сфері виконання митних формальностей. Й сам автор цього дослідження у попередніх статтях²³² також концентрувався лише на одному із аспектів гармонізації в митній сфері – санкціях за митні правопорушення.

Деякі дослідження стосуються митної сфери та сфери вільного руху товарів в контексті вступу до ЄС загалом, зокрема праці І. Kveliashvili, V. Yedynak, V. Plyatsuk²³³, S. Denysenko, V. Dudchenko²³⁴, Юринець О., Мельник О. та Кіра С.²³⁵ та ін., однак і вони не надають системної оцінки процесу

«Острозька академія»: серія «Економіка» 43–49 <[https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37\(65\)-43-49](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37(65)-43-49)> дата звернення 10 березня 2026 р.

²²⁷ Наталія Атаманчук, 'Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу' (2025) 87(2) *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету* 40 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>> дата звернення 27 січня 2026 року.

²²⁸ Oleksandr Cherkunov, 'Customs Administrations in the EU Countries and Ukraine: Comparative Legal and Functional Analysis' (2025) 62(3) *Review of European and Comparative Law* <<https://doi.org/10.31743/recl.18588>> дата звернення 10 березня 2026 року.

²²⁹ Olga Rats та Anzhelika Alfimova, 'Current Approaches of the EU Countries to Customs Risk Management and Their Implementation in the Customs Activities of Ukraine' (2024) *Business Navigator* <https://business-navigator.ks.ua/journals/2024/77_2024/13.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

²³⁰ Оксана Муzyка-Стефанчук, 'До питання про митні процедури (порівняння положень Митного кодексу України та законодавства ЄС)' (2023) 2 *Право та державне управління* <<https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.48>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²³¹ Borys Kormych, 'Customs Procedures in Ukrainian Legislation: The Issues of Concept, System and Europeanization' in *Legal Scholarly Discussions in the XXI Century (Liha-Pres 2019)* 124–148, <<https://doi.org/10.36059/978-966-397-121-6/124-148>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

²³² Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

²³³ Iryna Kveliashvili, Volodymyr Yedynak and Vadym Plyatsuk, 'Certain Aspects of Customs Transformation in the Context of Ukraine's Accession to the EU' in *Features of Public Management and Administration in the Context of Globalization* (Baltija Publishing 2024) <<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-487-0-8>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²³⁴ Serhii Denysenko and Vladyslav Dudchenko, 'Customs Legislation EU in the Field of Simplification of Customs Procedures as a Basic Legal Model for Further European Integration of Ukraine' (2020) 3(31) *Knowledge, Education, Law, Management* 175 <<https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.30>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²³⁵ Oksana Yurynets, Olha Melnyk and Solomiia Kira, 'Free Movement of Goods: Monitoring and Evaluation of the Implementation of the Agreement on Association Between Ukraine and the EU' (2024) 11(4) *Bulletin of Lviv Polytechnic National University: Legal Sciences* 362 <<https://doi.org/10.23939/law2024.44.362>> дата звернення 10 березня 2026 р.

гармонізації за Угодою та у процесі вступу, а швидше описують стан справ у певний конкретний момент.

Для досягнення відповідної дослідницької мети – комплексної оцінки процесу та результатів гармонізації з «acquis» у митній сфері (за угодою та в процесі вступу) ми:

(1) проаналізуємо етап планування процесу апроксимації з «acquis» в Україні та аспекти планування апроксимації у інших країнах Центральної та Східної Європи (підрозділ 2.1.).

(2) проведемо ретроспективний аналіз процесу виконання Угоди у частині апроксимації в митній сфері. Цей аналіз, проте, не має на меті встановлення точного стану гармонізації в конкретний момент. Його мета – із врахуванням ознак, синтезованих у Розділі I, предметно визначити характерні ознаки цього процесу в Україні (підрозділ 2.2.).

(3) проаналізуємо період після набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС: як це вплинуло на процес гармонізації, а також аналіз використання механізмів Угоди для досягнення цілей вступу (підрозділ 2.3.)

З точки зору джерел, в першу чергу, ми проаналізуємо:

- плани щодо виконання Угоди, що затверджені на рівні актів Кабінету Міністрів та міністерств й інших органів державної влади,
- двосторонні акти, що не мають самостійної юридичної сили, проте згадуються у процесі моніторингу процесу апроксимації в Україні,
- документи щодо планування апроксимації, що приймались у країнах Центральної та Східної Європи, Західних Балкан, зокрема, т.зв. Національні програми адаптації acquis (надалі «НРАА»).

По-друге, ми ретроспективно й детально проаналізуємо стан виконання Угоди з моменту, коли відповідні положення щодо апроксимації у митній сфері набули чинності – з 2016 року²³⁶ і, навіть дещо раніше – оскільки Україна

²³⁶ Для цілей відповідних положень цієї Угоди, в тому числі відповідних Додатків і Протоколів, будь-яке посилання у таких положеннях на «дату набрання чинності цією Угодою» необхідно розуміти як «дату, з якої

почала (принаймні «на позір») процес апроксимації з «acquis» Угоди в митній сфері в односторонньому порядку у 2014 році.

Першим до уваги візьмемо період до набуття статусу кандидата і повномасштабного вторгнення рф у 2022 році – оскільки він, по-своєму, дуже вплинув на результативність процесів апроксимації. Далі проаналізуємо процес гармонізації після набуття статусу кандидата – в 2022-2025 рр.

Такий аналіз стосуватиметься, в першу чергу, нормативних джерел²³⁷. Так, основним джерелом для аналізу слугуватимуть звіти Європейської комісії, що передбачені Європейською Політикою Сусідства (“European Neighbourhood Policy”, “ENP”) та підсумовують стан імплементації Плану Асоціації²³⁸, звіти щодо розширення ЄС після набуття Україною статусу кандидата на вступ, передбачені Переговорною рамкою²³⁹, а також річні звіти, які видавались Україною в порядку моніторингу виконання Угоди²⁴⁰.

Саме ці документи є ключовим інструментом моніторингу процесу гармонізації, фіксують прогрес і відставання у конкретних сферах та формують рекомендації для подальших реформ. Додатково ми також розглянемо рішення та матеріали засідань Підкомітету Україна – ЄС з питань митного співробітництва²⁴¹ (надалі – «Підкомітет») як додаткового механізму

ця Угода застосовується тимчасово» відповідно до пункту 3 цієї статті (Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (підписана 27 червня 2014, набрала чинності 1 вересня 2017) ч. 5 ст. 486).²³⁷ Хоч існують також і різноманітні інформаційні ресурси, вони не завжди можуть бути належним ретроспективним джерелом у цьому контексті. Для прикладу – «Пультс Угоди» (<https://pulse.kmu.gov.ua>) часто не наводить методології чи джерел тих чи інших суджень, або ж не містить інформації про прийняті рішення (лише індикатор «виконано» тощо).

²³⁸ Європейська Комісія та Високий представник ЄС з питань зовнішньої політики та безпеки, *Спільне повідомлення «Огляд Європейської політики сусідства» JOIN (2015) 50 final*, 18 листопада 2015; Рада ЄС, *Висновки щодо огляду Європейської політики сусідства*, 14 грудня 2015 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52015JC0050>

²³⁹ Council of the European Union, *General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24* (25 June 2024) <<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁴⁰ Згідно зі ст. 475 Угоди

²⁴¹ Згідно з ст. 83 Угоди Підкомітет уповноважений здійснювати моніторинг впровадження та застосування Глави 5 Розділу IV

моніторингу, що дозволяє відстежити не лише формальний стан гармонізації, а й діалог між сторонами щодо виконання тих чи інших зобов'язань.

2.1. Планування процесу апроксимації з «acquis» у митній сфері

2.1.1. Доцільність планування та досвід інших країн

Ознаки «acquis» вступу, синтезовані у I Розділі цього дослідження, зокрема, врахування індивідуальних характеристик кандидата (або сторони Угоди), а також необхідність певного логічного узгодження гармонізації із апроксимацією за Угодою – передбачають, принаймні в теорії, необхідність планувати процес апроксимації. Звісно, основа такого планування визначена відповідним Додатком до Угоди, що передбачає перелік норм та інститутів митного права та часові рамки їх апроксимації. Водночас, низка норм, що передбачена Угодою, як це вже було згадано, підлягає апроксимації на основі найкращих зусиль. Але і такий підхід до апроксимації вимагає планування, оскільки впровадження низки норм мають бути логічно взаємоузгодженими (наприклад, норми щодо статусу Авторизованого Економічного Оператора²⁴² мають логічно передувати апроксимації з нормами, що регулюють т.зв. митні спрощення²⁴³, попри однакові строки впровадження на основі принципу найкращих зусиль).

Крім наявності самих графіків апроксимації, на необхідність планування процесу апроксимації за Угодою наголошує і формулювання щодо «поступової апроксимації», яке вживається у ст. 84 Угоди. На цьому наголошується й у Дослідженні щодо Розвитку інституційної структури для імплементації Угод про асоціацію в Грузії, Молдові та Україні²⁴⁴, де, зокрема

²⁴² Підлягає впровадженню на основі принципу найкращих зусиль згідно п. 2 Пояснювальної записки Додатку XV до Глави 5 Розділу IV Угоди

²⁴³ Підлягають впровадженню на основі принципу найкращих зусиль згідно п. 2 Пояснювальної записки Додатку XV до Глави 5 Розділу IV Угоди

²⁴⁴ Що було здійснене на запит Комітету Європейського парламенту у закордонних справах (AFET)

йде мова про необхідність ефективного планування політики, урядової координації, а також активної взаємодії із зацікавленими сторонами.²⁴⁵

Схожі рекомендації є і у Настановах для українських органів державної влади щодо апроксимації українського законодавства до права ЄС (“Guidelines for the Ukrainian public administration on the approximation of Ukrainian legislation to EU Law”)²⁴⁶, де згадується, що апроксимація законодавства вимагає ґрунтовного та послідовного планування — вона не може здійснюватися в останній момент або стихійно. Строки, встановлені Угодою, мають слугувати орієнтиром для українських законодавців і розробників політики. При цьому, апроксимація може здійснюватися поетапно для полегшення навантаження на бізнес-спільноту та з врахуванням можливого значного впливу на бюджет. Додатково у контексті планування відповідних законодавчих змін у згаданих Настановах йдеться про те, універсального підходу до законодавчої апроксимації не існує — кожна країна виробляє власну модель. Водночас, це завжди колективне завдання уряду, що потребує чіткого розподілу повноважень. Крім того, рекомендується багаторічне планування, що охоплює одночасно короткострокові та середньострокові пріоритети.

У контраст до наведеного, аналізуючи досвід апроксимації норм Україною до укладення Угоди, у дослідженнях йдеться про досить випадкову вибірковість норм для апроксимації і неоднорідне їх практичне застосування. Так, наприклад, як зазначають Langbein, J., & Wolczuk, K.²⁴⁷, така

²⁴⁵ Kataryna Wolczuk, 'The Development of an Institutional Framework for the Implementation of the Association Agreements in Georgia, Moldova and Ukraine: A Comparative Perspective' (European Parliament, Policy Department for External Relations, September 2018) PE 603.879 <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603879/EXPO_STU\(2018\)603879_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603879/EXPO_STU(2018)603879_EN.pdf)> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁴⁶ EU Project 'Association4U' and Government Office for Coordination of European and Euro-Atlantic Integration, 'Guidelines for the Ukrainian Public Administration on the Approximation of Ukrainian Legislation to EU Law' (Association4U, October 2018) <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/a4u_legal_approximation_guidelines_en_2018.10.pdf accessed 14 March 2026> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁴⁷ Julia Langbein and Kataryna Wolczuk, 'Convergence without membership? The impact of the European Union in the neighbourhood: evidence from Ukraine' (2012) 19(6) *Journal of European Public Policy* 863 <<https://doi.org/10.1080/13501763.2011.614133>> дата звернення 10 березня 2026 р.

апроксимація характеризується вибірковою взаємодією та несистемним характером, що призводило до фрагментарності впливу ЄС навіть у найбільш «активних» асоційованих країнах Східного партнерства («Eastern Partnership»).

У продовження цієї думки, проф. Петров²⁴⁸ підтверджує, що апроксимаційні зусилля України до укладення Угоди про Асоціацію не були значними, а однією з причин таких результатів називає нечітке визначення обсягу законодавства, що підлягало б апроксимації.

Відповідно, варто присвятити окрему увагу плануванню процесів апроксимації та гармонізації, перш ніж характеризувати виконання зобов'язань щодо апроксимації. Це може пролити додаткове світло на результати такого аналізу.

Перш за все, доцільно зауважити, що в літературі, зокрема у дослідженнях G. Van der Loo²⁴⁹, ще у 2016 році йшлося про доцільність (для України) розробити своєрідну Національну програму адаптації *acquis* ЄС (т. зв. «НРАА»), яка зазвичай застосовується в рамках вступу для визначення пріоритетів та управління процесом виконання зобов'язань щодо гармонізації.

Такі висновки продиктовані досвідом попередніх хвиль розширення ЄС, а складення НРАА є характерним саме для процесу вступу. Звісно, ситуація України є дещо відмінною. Угоди з країнами Центральної та Східної Європи (т. зв. «Europe Agreements»), були укладені у першій половині 1990-х років, а підготовка до вступу у частині цих країн розпочалась вже у 1994-1996 рр., тобто планування апроксимації у форматі НРАА у цих країнах здійснювалось фактично невдовзі після укладення угод і від початку було орієнтоване на

²⁴⁸ Roman Petrov, 'Legislative Approximation and Application of EU Law in Ukraine' in P Van Elsuwege and R Petrov (eds), *Legislative Approximation and Application of EU Law in the Eastern Neighbourhood of the European Union: Towards a Common Regulatory Space?* (Routledge 2014) 137.

²⁴⁹ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

членство. Україна у цьому контексті суттєво відрізняється: між підписанням Угоди про асоціацію та поданням заявки на вступ минуло значно більше часу.

Водночас, як ми встановили у Розділі I цього дослідження, хоч Europe Agreements не задумувалась як інструмент інтеграції з кінцевою метою – членством, досвід країн Центральної та Східної Європи свідчить, що «de facto» такі угоди стали механізмом для подальшого набуття членства у ЄС. Аналогічний потенціал має і Угода з Україною, саме тому доцільно вважати ці досвіди порівнюваними. На це звертав увагу і О. Мірошніченко²⁵⁰, який ще до набуття Угодою чинності зазначав, що досвід попередніх хвиль розширення у питаннях планування апроксимації, зокрема щодо прийняття НРАА, міг б бути корисним для України, з огляду на роль Угод з країнами-членами в процесі їх вступу й співмірності їх деталізації з українською ситуацією. Крім того, схожі підходи до планування мали й країни, що були сторонами угод з ЄС і ще не є членами ЄС (наприклад Албанія, Сербія тощо).

Для прикладу, у Польщі був прийнятий документ із назвою Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej (NPPC)²⁵¹. NPPC був основним інструментом для планування адаптації до вимог членства в ЄС, і охоплював гармонізацію законодавства, розбудову інституцій та інші дії для посилення адміністративної спроможності впроваджувати та забезпечувати виконання «acquis»²⁵², фактично це – польська версія НРАА.

При цьому, як зазначає Олег Мірошніченко²⁵³, підготовка НРАА в Польщі здійснювалася поетапно: кожне міністерство розробляло свою

²⁵⁰ Oleh Myroshnichenko, 'Aspects of planning for implementation of the EU-Ukraine New Enhanced Agreement' (Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre, Kyiv) <https://www.nispa.org/files/publications/newsletter/Aspects_of_planning_for_implement_EU-Ukraine.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁵¹ European Commission, '2001 Regular Report on Poland's Progress Towards Accession' (Commission Staff Working Document SEC(2001) 1752, 13 November 2001) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/6c6e6c42-a439-40b9-84d5-e1cf56e8e7a8_en?filename=pl_en.pdf> дата звернення 8 грудня 2025 р.

²⁵² Rada Ministrów, 'Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej' (przyjęty przez Radę Ministrów 12 czerwca 2001 roku) https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/nppc2001/nppc2001_00.pdf accessed 8 December 2025.

²⁵³ Oleh Myroshnichenko, 'Aspects of planning for implementation of the EU-Ukraine New Enhanced Agreement' (Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre, Kyiv)

частину програми з довідковими даними та таблицями. Польща регулярно уточнювала та коригувала НРАА, а двічі на рік надсилала інформацію до Єврокомісії перед її звітами. Можна також відмітити, що НРАА Польщі є дуже деталізованою. Так, за 1999 рік її обсяг становив більше 900 сторінок²⁵⁴, а річний звіт за 1998 – майже 300²⁵⁵. Водночас, звісно, мова не лише про кількість аркушів. Аналіз Звітів у частині митних питань за 1998 рік, а також 1999 та 2000²⁵⁶ свідчить про динамічне оновлення та виконання відповідних планів з відображенням у Звітах кількох обов'язкових елементів: (а) пріоритетів гармонізації, (б) дотримання строків і можливі причини їх недотримання, (в) прийняття нормативно-правових актів для досягнення пріоритету, (г) нормативно-правові акти, що знаходились у процесі законодавчої процедури, (д) розділ, присвячений інституційним змінам, з описом наявних проблем та досягнень у цій сфері, (е) необхідні структурні зміни, (є) врахування інтересів кінцевого «споживача» адміністративних послуг у митній сфері, (є) понесені фінансові витрати тощо.

https://www.nispa.org/files/publications/newsletter/Aspects_of_planning_for_implement_EU-Ukraine.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁵⁴ Rada Ministrów, 'Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej' (przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 4 maja 1999 roku) (Druk nr 1194, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej III kadencja*, Warszawa, 17 czerwca 1999) <[https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/\\$file/1194-1.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/$file/1194-1.pdf)> дата звернення 8 грудня 2025 р.

²⁵⁵ Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 'Raport z realizacji w 1998 roku Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej' (przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 25 maja 1999 roku) <[https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/\\$file/1194-2.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/$file/1194-2.pdf)> дата звернення 8 грудня 2025 р.

²⁵⁶ Rada Ministrów, 'Raport z realizacji w 2000 roku Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej' (dokument przyjęty przez Radę Ministrów 20 kwietnia 2001 roku) (Druk nr 2868, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej III kadencja*, Warszawa, 2 maja 2001) <[https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2868/\\$file/2868.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2868/$file/2868.pdf)> дата звернення 8 грудня 2025 р.

У 1998 році Рада ЄС запропонувала підготувати відповідні НРАА також Естонії²⁵⁷, Латвії²⁵⁸, Словенії²⁵⁹, Румунії²⁶⁰ та іншим країнам, визначивши низку пріоритетів, серед яких і питання гармонізації у митній сфері.

Так, всі ці програми приймались у контексті вступу, але зміст згаданого рішення Ради свідчить про значну роль Угоди про вільну торгівлю між згаданими країнами, як механізму для оцінки прогресу, діалогу, а також механізму обумовленості в контексті вступу.

Це знайшло відображення і у самих НРАА. Так, наприклад, Національна програма Естонії²⁶¹ містила детальні положення щодо гармонізації законодавства у митній сфері.

Ще до прийняття НРАА, що у контексті згаданих держав була прив'язана саме до підготовки до вступу, можна відмітити наявність інших структурних елементів планування процесів гармонізації.

Першим кроком у структуруванні процесу підготовки країн Центральної та Східної Європи до членства стала Біла книга щодо підготовки асоційованих країн до інтеграції з Єдиним ринком (White Paper on preparing the associated countries for integration with the Single Market)²⁶², прийнята Радою ЄС у червні

²⁵⁷ Council Decision 98/264/EC of 30 March 1998 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Estonia [1998] OJ L121/26 <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:121:0026:0030:EN:PDF>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

²⁵⁸ Council Decision 98/263/EC of 30 March 1998 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Latvia [1998] OJ L121/46 <<https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1998/263/oj/eng>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

²⁵⁹ Council Decision 98/268/EC of 30 March 1998 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the accession partnership with the Republic of Slovenia [1998] OJ L121/46 <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:121:0046:0050:EN:PDF>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

²⁶⁰ Council Decision 98/261/EC of 30 March 1998 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the accession partnership with Romania [1998] OJ L121/11 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31998D0261&qid=1772761882015>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

²⁶¹ Republic of Estonia, 'National Programme for the Adoption of the Acquis 2001' (State Chancellery, Office of European Integration, 2001) <<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/220366d7-f6a7-4b36-af13-0cb6c880e719/content>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

²⁶² European Commission, 'White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union' COM(95) 163 final (3 May 1995) <http://www.cvce.eu/obj/white_paper_on_the_preparation_of_the_associated_countries_of_central_and_eastern_europe_for_integration_into_the_internal_market_of_the_union_com_95_163-en-f3207cf5-df8b-475a-bd06-6fc7d80b0c9e.html> дата звернення 12 грудня 2025 р.

1995 року. Мета Білої книги – надати асоційованим країнам загальний план дій для їх підготовки до членства через поступову інтеграцію з Єдиним ринком шляхом послідовного прийняття «*acquis communautaire*».

Вказаний документ містить рекомендації щодо гармонізації регулювання і у митній сфері – на основі оцінки стану справ у державах Східної та Центральної Європи, зокрема щодо тарифів, класифікації товарів, походження, митного контролю і т.д.

Деякі зі згаданих країн мали також свої індивідуальні особливості у процесі планування. Так, розвиваючи рекомендації Білої книги, у січні 1997 року Рада міністрів Польщі прийняла документ під назвою *National Integration Strategy (NIS)*²⁶³. Він охоплював «завдання, що впливають із процесу адаптації в період, що передує переговорам, під час переговорів, а також у перший період членства». Цей документ, хоч у загальних рисах конкретизує кроки на етапі до вступу (підготовчому), зокрема й у контексті митної сфери (мита, усунення бар'єрів, гармонізація норм тощо), проте, як зазначає Ольга Барбурська²⁶⁴ містить надмірну кількість цілей (було враховано майже всі можливі цілі) та недостатні заходи з реалізації, тому у підсумку NIS виявився першим і єдиним таким документом, виданим в асоційованих країнах Центральної та Східної Європи. Іншими словами, підхід до планування у цьому випадку був надто амбітним і нереалістичним.

Індивідуальний підхід до планування гармонізації в митній сфері також застосовувала Румунія. Її митні органи розпочали розробку цілісної Стратегії митної реформи і модернізації ще з 1997 року²⁶⁵ – за три роки до офіційного

²⁶³Komitet Integracji Europejskiej, *Narodowa Strategia Integracji [National Integration Strategy]* (Warszawa, 1997) <https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/narodowa_strategia_integracji.pdf> дата звернення 12 грудня 2025 р.

²⁶⁴Olga Barburska, 'Poland on the Road to the European Union' in Artur Adamczyk (ed), *Poland in the European Union: Adjustment and Modernisation Lessons for Ukraine* <https://www.academia.edu/34189428/Poland_in_the_European_Union_Adjustment_and_Modernisation_Lessons_for_Ukraine> дата звернення 13 грудня 2025 р.

²⁶⁵European Commission, 'Romania: Customs Administration — Screening Report' (DG Enlargement, 1998) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/ee352314-13b8-45fb-99c5-76ccf418d998_en?filename=ro9804-02-customs-admin.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

відкриття переговорів про вступ²⁶⁶. В основу стратегії було покладено порівняльний аналіз розбіжностей між румунським та європейським митним законодавством, на підставі якого сформовано плани заходів та способів для їх подолання, а також створено спеціальний підрозділ передвступної підготовки (Pre-accession Unit) у складі керівників ключових департаментів, завданням якого була реалізація цієї стратегії.

Варто також звернути увагу й на держави, що ще не є членами ЄС, зокрема, держави з якими було укладено т.зв. «The Stabilisation and Association Agreements» (мова про країни Західних Балкан), більшість з яких, водночас, прямо згадує перспективу членства в ЄС²⁶⁷.

Так, апроксимація законодавства з «acquis» ЄС у Албанії тісно пов'язана із зобов'язаннями, які Албанія взяла на себе в рамках такої угоди. Ще у 2006 році²⁶⁸ було затверджено «National Plan for the Implementation of the Stabilisation and Association Agreement» (NPISAA). NPISAA, як зазначає J. Laftili²⁶⁹, є урядовим документом, що встановлює законодавчу програму з короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими пріоритетами, визначаючи етапність законодавчої діяльності.

NPISAA²⁷⁰, хоч і у доволі короткому викладі, проте містить коротко-, середньо- і довготермінові цілі законодавчої апроксимації, а також коротку оцінку стану відповідності «acquis». І хоч цей документ не можна порівняти з

²⁶⁶ Ministry of Foreign Affairs of Romania, 'Chronology of Romania–EU Relations' (MAE, Bucharest) <https://www.mae.ro/sites/default/files/file/userfiles/file/pdf/chronology_romania_ue.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

²⁶⁷ Peter Van Elsuwege and Merijn Chamon, *The Meaning of Association under EU Law: A Study on the Law and Practice of EU Association Agreements* (European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, February 2019) PE 608.861 <[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2019\)608861](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2019)608861)> дата звернення 15 листопада 2025 р.

²⁶⁸ Прийнята Рішенням Ради міністрів Республіки Албанія № 463 від 5.7.2006

²⁶⁹ Juliana Laftili 'Legal Challenges in the Approximation Process of Domestic Legislation with EU acquis: Albanian case' (2024) *International Journal of Legislative Drafting and Law Reform*.

²⁷⁰ Ministry of Integration of the Republic of Albania, 'The National Plan for the Implementation of the Stabilisation and Association Agreement 2007–2012' (Council of Ministers of Albania, September 2007) <<https://www.esiweb.org/pdf/albania%20-%20National%20Plan%20for%20the%20Implementation%20of%20the%20SAA%202007%202012.pdf>> дата звернення 14 березня 2026 р.

об'ємом та деталізацією, а також динамічними оновленнями – з НРАА, згаданими вище, він є досить комплексним і передбачає чітку пріоритизацію дій.

В подальшому, з 2014 року (з набуттям статусу кандидата) Албанія затвердила «National Plan for European Integration»²⁷¹, що динамічно оновлюється практично кожного року²⁷², поділений за розділами «acquis» й у контексті митного союзу, попри не надто великий розмір, містить підсумовану інформацію щодо вимог угоди та вступу (що вже враховує взаємопов'язаність обох видів «acquis»), поточний стан справ, пріоритети та виявлені проблеми і недопрацювання.

Також можна навести приклад Чорногорії. Ще у період до набуття статусу кандидата Чорногорія ухвалила Національну програму інтеграції до ЄС (NPI) на 2008–2012 роки²⁷³. Попри те, що на момент ухвалення країна ще не набула статусу кандидата, сама програма проголошувала й на меті виконання зобов'язань щодо вступу. Показово, що NPI структурована не лише відповідно до угоди, а й за розділами «acquis».

Згадана програма²⁷⁴ є достатньо об'ємною та деталізованою, і містить пріоритизацію цілей та завдань, зокрема й у митній сфері. Уже після набуття статусу кандидата затверджено Програму вступу Чорногорії до ЄС (PAMNE) на 2014–2018 роки, яка до 2024 року, переглядалася дев'ять разів²⁷⁵. Розділи

²⁷¹ Ministry for Europe and Foreign Affairs of the Republic of Albania, 'National Plan for European Integration 2022–2024' (Government of Albania, 2022) https://integrimi-ne-be.puneteshjshme.gov.al/wp-content/uploads/2022/02/NPEI_2022-2024_EN-.pdf дата звернення 14 березня 2026 р.

²⁷² Prime Minister's Office of the Republic of Albania, 'Plani Kombëtar për Integrimin Evropian (PKIE) / National Plan for European Integration (NPEI)' (Kryeministria, 2022) <<https://www.kryeministria.al/en/plani-kombetar-per-integrimin-evropian-pkie/>> дата звернення 14 березня 2026 р.

²⁷³ Transparency International Bosnia and Herzegovina, 'Planning of EU Alignment in BiH: Regional Perspectives and Way Forward' (TI BiH, Banja Luka, 2024) <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2025/04/Planning-of-EU-alignment-in-BiH_regional-perspectives-and-way-forward.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

²⁷⁴ Government of Montenegro, 'National Program for Integration 2008–2012' (Government of Montenegro, Podgorica, June 2008) <https://www.esiweb.org/pdf/montenegro_National%20Program%20for%20Integration%202008%202012.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

²⁷⁵ Transparency International Bosnia and Herzegovina, 'Planning of EU Alignment in BiH: Regional Perspectives and Way Forward' (TI BiH, Banja Luka, 2024) <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2025/04/Planning-of-EU-alignment-in-BiH_regional-perspectives-and-way-forward.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

доволі об'ємної програми, зокрема, й розділ присвячений «Митному союзу» – містять стратегічну частину та апроксимаційну (із переліком актів)²⁷⁶. Особливістю програми є також моніторинг: щоквартальні звіти про виконання програми публікуються на офіційному сайті уряду, а також звіти про регулярні громадські консультації.²⁷⁷

Доволі схожою є ситуація і щодо Сербії. Ще до набуття статусу кандидата, Сербія ухвалила Національну програму інтеграції до ЄС (NPI) на 2008–2012 роки — перший комплексний документ, що слугував основою для планування всіх законодавчих, інституційних та адміністративних заходів у процесі європейської інтеграції²⁷⁸ і був, ще до набуття статусу кандидата побудований за логікою т. зв. «Копенгагенських критеріїв»²⁷⁹. Показово, що дуже об'ємна сербська NPI²⁸⁰ одразу була структурованою за 35 розділами «acquis», а не за структурою угоди — що свідчить про орієнтованість на членство ще до набуття відповідного статусу.

Після набуття статусу кандидата Сербія ухвалила надзвичайно деталізовану Національну програму адаптації acquis (NПAA), яка замінила NPI. Програма також переглядалася кілька разів²⁸¹, а її структура охоплює три основні частини за логікою Копенгагенських критеріїв²⁸². Обидва документи, звісно, відображали і положення про «Митний союз».

²⁷⁶ Government of Montenegro, 'National Program for Integration 2008–2012' (Government of Montenegro, Podgorica, June 2008) <https://www.esiweb.org/pdf/montengro_National%20Program%20for%20Integration%202008%202012.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

²⁷⁷ Transparency International Bosnia and Herzegovina, 'Planning of EU Alignment in BiH: Regional Perspectives and Way Forward' (TI BiH, Banja Luka, 2024) <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2025/04/Planning-of-EU-alignment-in-BiH_regional-perspectives-and-way-forward.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

²⁷⁸ Те саме.

²⁷⁹ Політичні критерії, Економічні критерії, Спроможність виконувати зобов'язання членства

²⁸⁰ Government of the Republic of Serbia, 'National Programme for Integration of the Republic of Serbia into the European Union' (Ministry of European Integration, Belgrade, October 2008) <https://www.mei.gov.rs/upload/documents/NPI/NPI_2008.pdf> accessed 14 March 2026> дата звернення 16 березня 2026 року.

²⁸¹ Transparency International Bosnia and Herzegovina, 'Planning of EU Alignment in BiH: Regional Perspectives and Way Forward' (TI BiH, Banja Luka, 2024) <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2025/04/Planning-of-EU-alignment-in-BiH_regional-perspectives-and-way-forward.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

²⁸² Government of the Republic of Serbia, 'National Programme for Integration of the Republic of Serbia into the European Union' (Ministry of European Integration, Belgrade, October 2008)

Й, для контрасту, в цьому контексті варто згадати про Боснію та Герцеговину, яка критикувалась з боку ЄС у зв'язку із неприйняттям НРАА. Розробку програми інтеграції Боснії та Герцеговини було завершено у 2024 році, до якої Комісія вказала низку зауважень²⁸³. Роль такого документа частково виконували Порядок денний реформ 2015–2018 та План дій-2019, однак обидва зазнали критики громадянського суспільства через невідповідність між пріоритетами і реальним станом євроінтеграції. Ухвалення програми адаптації *acquis* залишається невиконаним зобов'язанням із 2019 року²⁸⁴.

Звісно, формальна наявність НРАА та інших схожих інструментів у період до набуття статусу кандидата, не може одразу вважатись достатнім рівнем планування гармонізаційних зусиль (тим більше враховуючи, що не всі з аналізованих країн уже вступили в ЄС). Більш того, у літературі лунали й критичні зауваження щодо якості підготовки НРАА. Так, зокрема, M Ristevska Jordanova та інші²⁸⁵ зазначають, що у Північній Македонії процес відображення апроксимації в НРАА зводився до надмірно технократичної та формальної передачі норм, документ не враховував реальної міжвідомчої координації, оцінки впливу та практичної імплементації. Або ж у контексті Литви, на думку Vitalis Nakrošis²⁸⁶, НРАА у Литві, на початку (із посиланням на позицію Єврокомісії) була радше збіркою секторальних заходів, аніж стратегічним документом. Крім того, НРАА не охоплювала всього обсягу

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/NPI/NPI_2008.pdf accessed 14 March 2026> дата звернення 16 березня 2026 року.

²⁸³ European Commission, 'Bosnia and Herzegovina 2024 Report' SWD (2024) 691 final (30 October 2024) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/451db011-6779-40ea-b34b-a0eeda451746_en?filename=Bosnia+and+Herzegovina+Report+2024.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

²⁸⁴ Transparency International Bosnia and Herzegovina, 'Planning of EU Alignment in BiH: Regional Perspectives and Way Forward' (TI BiH, Banja Luka, 2024) <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2025/04/Planning-of-EU-alignment-in-BiH_regional-perspectives-and-way-forward.pdf> дата звернення 14 березня 2026 року.

²⁸⁵ Malinka Ristevska Jordanova and others, *Republic of Macedonia: Adoption of EU Norms — Inertia in Limbo* (European Policy Institute — Skopje 2012) <https://epi.org.mk/docs/npa_a_analysis-english_final_for_publication.pdf> дата звернення 10 березня 2026 року.

²⁸⁶ Vitalis Nakrošis, *Assessing Governmental Capabilities to Manage European Affairs: The Case of Lithuania* (EUI Robert Schuman Centre Working Paper, Florence 1999).

«acquis», бракувало інформації про необхідні фінансові та кадрові ресурси, відповідальних органів, детальних графіків виконання.

Водночас, як вже зазначалось, підготовка інструментів планування залишалась індивідуалізованою серед проаналізованих країн. Ми не беремось оцінювати ефективність кожної з них у митній сфері, проте, назагал, можна підсумувати, що, не дивлячись на згадані критичні ремарки, у контексті країн Східної та Південної Європи:

1. Планування апроксимації (зокрема, й у митній сфері) є її обов'язковим етапом, проте цей процес залишався індивідуальним,

2. Такий процес відбувався як до набуття країнами статусу кандидата, так і після – у формі прийняття національних стратегій інтеграції (у різноманітних формах) та НРАА, що ґрунтувались на угодах (в незалежності від юридичної обов'язковості таких інструментів за угодою),

3. Навіть до набуття статусу кандидата, згадані інструменти планування апроксимації (в незалежності від прямої перспективи членства в угодах з ЄС) можуть враховувати інтеграційну перспективу (зокрема, через структуру «acquis» тощо),

4. З досвіду інших держав, типовим елементом планування гармонізаційних зусиль після отримання статусу кандидата є прийняття НРАА,

5. Загадані інструменти планування (як до, так і після набуття статусу кандидата) типово повинні враховувати:

- обсяг «acquis» ЄС,
- оновлення графіків виконання та динамічне відслідковування прогресу,
- пріоритизацію та етапність,
- фінансові, адміністративні та технічні ресурси, необхідні для гармонізації та практичного застосування впроваджених норм,
- механізми оцінки ефективності та механізми координації.

6. У контексті митної сфери, вказані інструменти концентрувались саме на митному союзі, а не на ширших категоріях, як це було проаналізовано у Розділі I, що, на нашу думку, є їх системним недоліком.

2.1.2. Український досвід планування процесу апроксимації з «acquis» у митній сфері

З огляду на досягнуті висновки, зокрема, й у контексті інших держав, варто ретроспективно проаналізувати процес планування зусиль з апроксимації законодавства у митній сфері за Угодою та гармонізації у контексті перспектив вступу. Це дозволить краще зрозуміти й проаналізувати сам процес і його ефективність з моментукладення Угоди.

Перш за все, Угода, до набуття Україною статусу кандидата, формально не вимагала в Україні затвердження свого аналогу НРАА. Проте, прийняття Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки²⁸⁷ в літературі сприймалось саме як українська НРАА²⁸⁸. Саме цей План заходів буде проаналізовано першим.

Попри те, що, на момент прийняття згаданого Плану, частина Угоди щодо митних питань ще не набула чинності, у загаданому Плані заходів уже передбачено низку дій для апроксимації «acquis» Угоди у митній сфері. Зокрема, йшлося про гармонізацію Митного кодексу України з Модернізованим Митним кодексом ЄС – до кінця 2015 року (хоч частково цей кодекс уже був нечинним, на заміну йому був прийнятий МКС). Угода,

²⁸⁷ Розпорядження Кабінету Міністрів України 'Про імплементацію Угоди про асоціацію від 17 вересня 2014 року' № 847-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-p/ed20140917#Text>> дата звернення 12 березня 2026 р.

²⁸⁸ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

частково, передбачала строк до 3 років на таку апроксимацію (з набуття чинності Угодою²⁸⁹). У іншій частині йшлося про апроксимацію «на основі найкращих зусиль». Також планувалось запровадження інституту Авторизованих Економічних Операторів (АЕО) – до IV кварталу 2016 року (хоч Угода передбачала апроксимацію на основі найкращих зусиль у цій частині). Поряд з цим, була запланована підготовка до приєднання до Конвенції про спільний транзит (NCTS) – на IV квартал 2017 року (строк для апроксимації, передбачений Угодою – 1 рік з моменту набуття чинності).

Таким чином, на виконання амбітних політичних цілей у Плані йшла мова про такі ж амбітні терміни апроксимації – ще до набуття чинності відповідними положеннями угоди (у добровільному односторонньому порядку) й, у більшості, випереджаючи графік, передбачений Угодою. Таким формулюванням плану можна пояснити певний «пріоритет» на апроксимацію, пов'язану із питаннями АЕО, Спільного транзиту та захисту прав інтелектуальної власності, що буде продемонстрований подальшим ретроспективним аналізом. В той самий час, попри згадку самого Модернізованого кодексу, як це буде видно нижче, інші його положення, з якоїсь причини не вважалися пріоритетними до впровадження у процесі апроксимації в подальшому. Такий підхід жодним чином не впливав з формулювань Угоди. Сам план складався лише з переліку положень Угоди, строків виконання та відповідальних осіб з обох сторін – без жодних деталей щодо того, яким чином ці положення будуть імплементовані й інших характерних ознак процесу планування.

На 2016-2019 рр. було прийнято оновлений План заходів з імплементации розділу IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею” Угоди²⁹⁰.

²⁸⁹ Для цілей відповідних положень цієї Угоди, в тому числі відповідних Додатків і Протоколів, будь-яке посилання у таких положеннях на «дату набрання чинності цією Угодою» необхідно розуміти як «дату, з якої ця Угода застосовується тимчасово» відповідно до пункту 3 статті 486 Угоди про асоціацію.

²⁹⁰ Розпорядження Кабінету Міністрів України 'План заходів з імплементации розділу IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею” Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2016—2019

Цей План містив розділ, присвячений «Митним питанням та сприянню торгівлі». Водночас, більшість елементів, що ним передбачені – це ті ж елементи, що і в попередньо згаданому Розпорядженні на 2014-2017 роки²⁹¹, водночас із продовженими строками виконання (ще на 1-2 роки). Так, попередньо згадані зміни до Митного кодексу щодо впровадження Конвенції про спільний транзит, що планувались до грудня 2016 року, були відкладені. Водночас, у цьому плані уже йшла мова про апроксимацію із оновленим МКС (до кінця 2018 року). Такі ж строки передбачені і для імплементації положень норм права ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів та звільнення від мит. На противагу попередньому плану на 2014-2017 рр. – оновлений містив дещо більшу деталізацію, зокрема, конкретні завдання, а не лише дублювання положення Угоди, індикатори виконання, джерела фінансування, відповідальних за виконання, а також методик досягнення цих цілей. Водночас, інші ознаки процесу планування (наприклад, оцінка ефективності, пріоритизація та етапність тощо) – були відсутні.

Відповідно, навіть на ранніх етапах виконання Угоди можна відмітити певну неузгодженість планування процесу апроксимації на національному рівні. Обидва згадані акти з різними строками імплементації були чинними в один й той самий момент часу, встановлюючи різні строки виконання й згадуючи одночасно різні акти в тому ж самому контексті (той же Модернізований Митний кодекс ЄС та МКС). Більше того, обидва акти прийняті в однаковій формі – Розпоряджень, тобто на рівні вирішення організаційно-розпорядчих та інших поточних питань діяльності Уряду²⁹². Таким чином, не дивною видається наступна непослідовність виконання

роки' <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/AP_DCFTA_2016-2019_FINAL.pdf> дата звернення 10 березня 2026 року.

²⁹¹ Розпорядження Кабінету Міністрів України 'Про імплементацію Угоди про асоціацію від 17 вересня 2014 року' № 847-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-p/ed20140917#Text>> дата звернення 12 березня 2026 р.

²⁹² Закон України "Про Кабінет Міністрів України" від 27 лютого 2014 року № 794-VII ч. 3 ст. 49 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>> дата звернення 10 березня 2026 р.

апроксимаційних зобов'язань у митній сфері – оскільки вона розпочалась ще на рівні планування.

У березні 2018 року набув чинності новий план заходів з виконання Угоди²⁹³. І вже згідно з цим планом, підсумовується, що Україна виконала 36% зобов'язань за Угодою у митній сфері. Відповідний план містить розділ «Митні питання» і є уже черговим намаганням систематизувати і визначити пріоритети апроксимації з митним законодавством ЄС відповідно до Угоди. Він замінив розпорядження від 22 квітня 2015 р. № 391-р²⁹⁴, що просто перелічувало 8 міжнародних угод та актів права ЄС, без визначених термінів виконання, чи відповідальних осіб. Цього разу мова про набагато більш деталізований документ, який фактично перелічує постатейні зобов'язання щодо апроксимації, передбачені ст. 84 та Додатком XV до Глави 5 Розділу IV Угоди. Водночас, щодо кожної з таких статей єдиний план дій: розробка законопроекту, його опрацювання з «експертами ЄС», супроводження його розгляду Верховною Радою України, і фактично єдиний, практично не диверсифікований (лише у межах 2018 року), строк виконання усіх зазначених зобов'язань. Попри чинність попередньо згаданого плану заходів, це водночас, перший документ, який відслідковував ефективність виконання зобов'язань, й до 2020 року у нього вносились зміни декілька раз, зокрема, додана примітка щодо порушення строку виконання зобов'язань в частині впровадження Конвенції про спільний транзит.

Більш глибокий аналіз зазначених зобов'язань в частині впровадження саме норм Митного кодексу ЄС та його співставлення з текстом Додатку XV (за назвами статей, оскільки номери статей відсутні у Плані), водночас,

²⁹³ Постанова Кабінету Міністрів України "Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони" від 25 жовтня 2017 року № 1106 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-п#Text>> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁹⁴ Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі" від 22 квітня 2015 року № 391-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-2015-п#Text>> дата звернення 10 березня 2026 р.

дозволяє дійти висновку, що там згадуються не всі норми, що підлягали впровадженню на основі принципу найкращих зусиль. Такий поверхневий підхід до плану впровадження, узагальнення за датами і виключення з процесу апроксимації частини норм, передбачених Додатком XV, робить вказаний план недієздатним інструментом для планування і відслідковування прогресу (оскільки норми, що підлягали апроксимації на основі принципу найкращих зусиль не містять строків).

Вже у 2021 у ході 23-го Саміту Україна-ЄС було політично схвалено План пріоритетних дій щодо посилення імплементації ПВЗВТ Україна — ЄС у 2021-2022 роках²⁹⁵, що став намаганням сторін системно пришвидшити і пріоритизувати виконання тих чи інших зобов'язань. Водночас, сам план хоч і згадується у Звітах та публічних комунікаціях²⁹⁶, проте дані щодо його виконання відсутні у відкритому доступі.

Варто виокремити зміни в процесі планування гармонізаційних зусиль у митній сфері після набуття Україною статусу кандидата до ЄС. Перш за все у 2022 році було прийнято Постанову Верховної Ради України «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції»²⁹⁷. Ця постанова пріоритизувала питання гармонізації з «acquis» ЄС, й встановила додаткові інституційні заходи щодо координації виконавчої та законодавчої влади у питаннях гармонізації. Виходячи з висновків, наведених вище, такий підхід був необхідним для зміни ситуації щодо непослідовності впровадження законодавства ЄС, зокрема й у митній сфері.

²⁹⁵ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік* (Кабінет Міністрів України) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/euua_report_2021_ukr-2.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

²⁹⁶ President of Ukraine, President of the European Council and President of the European Commission, 'Joint Statement following the 23rd EU-Ukraine Summit' (Kyiv, 12 October 2021) <<https://www.president.gov.ua/en/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-23-go-samitu-ukrayina-yevropejsk-71037>> дата звернення 14 березня 2026 р.

²⁹⁷ Постанова Верховної Ради України "Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції" від 29 липня 2022 року № 2483-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text>> дата звернення 14 березня 2026 р.

В цьому контексті варто також згадати про План пріоритетних дій для посиленої імплементації ПВЗВТ між ЄС та Україною у 2023–2024 роках²⁹⁸ (згадок про оновлення цього Плану на 2022-2023 рр. – немає у відкритому доступі). В частині гармонізації у митній сфері План на 2023-2024 рр. швидше є набором окремих заходів, ніж системним документом з планування, оскільки передбачає лише співпрацю для взаємного визнання АЕО, розширення режиму спільного транзиту та оновлення правил набуття походження.

Сторони оновили цей план на 2023–2024 роки для «прискорення імплементації ПВЗВТ та розширення доступу України до Єдиного ринку». Незважаючи на фрагментарність передбачених ним заходів, в процес пріоритизації вперше було внесено принципи, яких справді бракувало апроксимаційним процесам до 2022 року – «реалістичність», «швидка досяжність» «наявність чітких процедур» тощо.

Заходи щодо гармонізації з «acquis» ЄС були поділені на 4 групи: 1 – щодо пришвидшення заходів уже передбачених Угодою, 2 – довготривалі щодо поглиблення апроксимації, та того, що також передбачено Угодою, 3 – інші короткострокові заходи, та 4 – заходи, що спрямовані на оновлення протоколів та додатків до Угоди в процесі вступу для відображення динамічної природи «acquis» ЄС («dynamic approximation»).

Так, згідно Плану, у митній сфері до кінця 2024 року до заходів першої групи віднесено перегляд кількості фізичних перевірок імпорту, які застосовує кожна Сторона, як визначено у Додатку XI, Частина В до Угоди; до другої групи – посилена співпраця для укладення Угоди про взаємне визнання АЕО, а також розширення використання NCTS з метою прискорення митних процедур та транзиту товарів; до 4 групи було віднесено додаткове

²⁹⁸ European Commission, 'Priority Action Plan for enhanced implementation of the EU-Ukraine DCFTA in 2023-2024' (European Commission) <<https://circabc.europa.eu/rest/download/f3a2634c-f484-4874-a72d-be088c94d1e8>> дата звернення 3 грудня 2025 року.

зобов'язання щодо оновлення Протоколу I до торгівельної частини Угоди (щодо альтернативних правил походження).

Сторони оновили План пріоритетних дій для посиленої імплементації ПВЗВТ між ЄС та Україною у 2025–2026 роках²⁹⁹. У ньому вже зазначається, що більшість заходів з попередньої версії – повністю або частково виконані. Попри це, План містить значно більш детальні вимоги щодо одного із невиконаних зобов'язань попередньої редакції – взаємного визнання АЕО. Так, Україна зобов'язалась щоквартально інформувати Європейську Комісію про стан надання відповідних дозволів, після чого остання прийме рішення щодо наступних кроків, включаючи початок переговорів щодо Угоди про взаємне визнання АЕО. Також Планом встановлюються конкретні терміни виконання, зокрема, щодо АЕО – до кінця 2026 року.

Аналізований документ є першим справді динамічним планом пріоритизації процесів гармонізації з «acquis», що систематизує різноманітні елементи «acquis» та додатково інструменталізує Угоду на шляху до членства. Водночас, виходячи з аналізу досвіду інших країн, розглянутого вище, Пріоритетний план дій не є аналогом НРАА (чи схожих інструментів): попри очевидне покращення ситуації з плануванням порівняно з попередніми етапами, він не забезпечує того ж рівня деталізації та структурованості та інших ознак, які були притаманні НРАА як інструменту підготовки до вступу.

Відповідно, попри згадки у літературі, порівнюючи затверджені плани України з аналізованим досвідом країн Центральної, Східної Європи та Західних Балкан – їх не можна вважати аналогами НРАА, оскільки вони не наділені таким рівнем планування, гнучкості відображення змін, позбавлені деталізованої методології та не забезпечують комплексного моніторингу, а також інших ознак. Власне, новини про підготовку української НРАА

²⁹⁹ European Commission and Government of Ukraine, 'Priority Action Plan for Enhanced Implementation of the EU-Ukraine DCFTA 2025–2026' (European Commission, 2025) <<https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/10d63ead-6bd4-4173-9986-d74c664e45e5/details?download=true>> дата звернення 14 березня 2026 р.

з'явилися тільки в 2025 році³⁰⁰, й на момент завершення скринінгу відповідності Українського законодавства «acquis» ЄС (вересень 2025)³⁰¹, така програма ще не була затвердженою (на 4 рік з моменту набуття Україною статусу кандидата). Українська версія НРАА³⁰² була затверджена лише лише 1 квітня 2026 р. — фактично, вже після фіналізації цього дослідження. Все ж, надалі ми надамо їй коротку характеристику.

Відповідно, варто ствердити, що протягом досліджуваного періоду до набуття статусу кандидата та майже чотирьох років після – в Україні був відсутній єдиний стратегічний документ планування гармонізації з «acquis» у митній сфері. Натомість планування здійснювалося через низку інструментів, які були фрагментарними, нединамічними, недостатньо деталізованими щодо конкретних зобов'язань у митній сфері та такими, що часто суперечили одні одним.

Відсутність єдиного стратегічного документа планування в Україні, вірогідно, стала однією з визначальних причин фрагментарності та непослідовності процесу гармонізації в митній сфері.

І хоч, з формальної точки зору, такого стратегічного документа як НРАА – не вимагалось Угодою до набуття статусу кандидата, досвід інших країн демонструє, що він був доцільним і міг бути орієнтованим на вступ. В українських реаліях, на жаль, НРАА залишалась не затвердженою і з набуттям статусу кандидата аж до 1 квітня 2026 року, що не могло не відобразитись на процесі гармонізації.

³⁰⁰ 'Мін'юст запусив розробку Національної програми адаптації законодавства до права ЄС' (*Урядовий портал*, 08 травня 2025) <<https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-zapustyv-rozrobku-natsionalnoi-prohramy-adaptatsii-zakonodavstva-do-prava-ies#:~:text=Мін'юст%20запусив%20розробку%20Національної%20програми%20адаптації%20законодавства%20до%20права%20ЄС%20%7C%20Кабінет%20Міністрів%20України>> дата звернення 10 березня 2026 р.

³⁰¹ Марія Ємець, 'Качка розповів про наступний етап євроінтеграції після скринінгу, що закінчиться у вересні' (*Європейська правда*, 26 вересня 2025) <<https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/26/7221104/>> дата звернення 10 березня 2026 р.

³⁰² Кабінет Міністрів України, Постанова «Про затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)» від 1 квітня 2026 р. № 438 <<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-natsionalnoi-prohramy-adaptatsii-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-t10426>> дата звернення 10 квітня 2026 р.

2.2. Ретроспективний аналіз виконання зобов'язань щодо апроксимації з «acquis Угоди» у митній сфері (до набуття Україною статусу кандидата).

2.2.1. «Факультативний» період апроксимації - до набуття Угодою чинності.

Хоч Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі лише 1 вересня 2017 року³⁰³, однак окремі її положення підлягали «тимчасовому застосуванню»³⁰⁴ значно раніше: з 1 листопада 2014 року – розділи, що регулюють політичну частину (загальні принципи, політичний діалог і політична асоціація, співробітництво тощо), а з 1 січня 2016 року – Розділ IV «Торгівля та пов'язані з торгівлею питання»³⁰⁵. Водночас, Глава V розділу IV Угоди «Митні питання та сприяння торгівлі» не підлягала тимчасовому («provisional») застосуванню з 2014 року. Тим не менш, з боку України висловлювались доволі амбітні плани, наприклад, щодо виконання вимог Угоди Україною до 2017 року³⁰⁶. Також за період з 2014 року відповідні Звіти уже відображають питання митної сфери. Саме тому – ми розпочнемо ретроспективний аналіз з 2014 року, водночас називатимемо його «факультативним».

У першому ж звіті Єврокомісії – за 2014 рік³⁰⁷, у питаннях, пов'язаних із митною сферою, йдеться про проблеми у ефективній взаємодії митниці з

³⁰³ Кабінет Міністрів України, «Угода про асоціацію» (Урядовий портал, 2014) <<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yeuropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>> дата звернення 14 березня 2026 р.

³⁰⁴ Згідно ст. 486 Угоди, Сторони домовилися тимчасово застосовувати цю Угоду в частині, яка визначена Європейським Союзом, та відповідно до своїх відповідних внутрішньодержавних процедур і чинного законодавства.

³⁰⁵ Генеральний секретаріат Ради Європейського Союзу, 'Вербальна нота щодо часткового застосування на тимчасовій основі положень Угоди про асоціацію' SGS14/12029 (30 вересня 2014 року) документ 994_b50 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b50/en#Text> дата звернення 14 березня 2026 р.

³⁰⁶ 'Government approves the Plan of Implementation of the Association Agreement with the EU' (Government Portal, 17 September 2014) <<https://www.kmu.gov.ua/en/news/247610061>> дата звернення 14 березня 2026 р.

³⁰⁷ European Commission 'Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine: Progress in 2014 and recommendations for actions' (Joint Staff Working Document SWD(2015) 74 final, 25 March 2015) <https://ec.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/2015/ukraine-enp-report-2015_en.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

іншими органами, зокрема щодо сприяння торгівлі, а також є згадки про «деякі заходи» щодо спільного транзиту, інституту Авторизованого Економічного Оператора, правил визначення походження товарів, забезпечення прав інтелектуальної власності та тарифної класифікації – без наведення інших суттєвих деталей. У відповідному ж українському звіті за 2014 – та частину 2015³⁰⁸, згадки митної сфери обмежуються підготовкою до попереднього застосування Розділу IV Угоди й питаннями підготовки до створення і функціонування зони вільної торгівлі з ЄС. Зокрема, йде мова про нормативні акти з питань контролю квот та підтвердження преференційного походження (що взагалі не включені до обсягу регулювання, передбаченого Угодою до апроксимації). Попри свою невелику інформативність, зі звіту не випливає активне виконання попередньо згаданого Плану заходів. Вони зводяться до аналізу поточних проблем, а також підготовки до функціонування зони вільної торгівлі. Обидва набори висновків прямо не стосуються апроксимаційних зобов'язань за Угодою.

Водночас, наступний урядовий звіт за січень – жовтень 2015 року³⁰⁹ є більш ілюстративним та, не дивлячись на короткий період моніторингу, значно більш деталізованим. Зокрема, на цьому етапі, прогрес виглядає дуже динамічним. В частині апроксимаційних завдань, йде мова про митні спрощення, статус АЕО, створення «Наглядової ради» та «Робочої групи» з питань апроксимації з положеннями Конвенції про процедуру спільного транзиту (водночас, також цікаво, що про діяльність обох органів уже не згадується після 2016 року). Також у цьому Звіті йде мова про Ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової

³⁰⁸ Government Office for European Integration, *Report on Implementation of the Association Agreement* (February 2015) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

³⁰⁹ Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, 'Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: січень – жовтень 2015 року' (2015) <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/aaaag_goei_report_january-october_2015_final_version_011215_071215_0.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

Організації Торгівлі (для набрання чинності Угоди про спрощення процедур торгівлі). Й, наостанок – звіт включає інформацію про підготовку законопроектів щодо захисту інтелектуальної власності товарів при їх імпорті, а також врегулювання пільг зі сплати мита^{310,311,312}. В контексті останнього, цікавим є застосований доволі холістичний підхід щодо об'єднання у частині звіту, присвяченій митним питанням – апроксимаційних зобов'язань, що формально передбачені іншою главою Угоди («Оподаткування»). Йшлося, зокрема, про встановлення вартісної межі щодо ввезення громадянами товарів без оподаткування митними платежами (строк на гармонізацію з моменту набрання чинності Угодою – 3 роки в частині мита, а також аж 5 років у питаннях податку на додану вартість). Про аналогічний підхід йде мова у Розділі I цього дослідження. Водночас, згадані законопроекти так і ніколи не були прийняті.

Річний урядовий Звіт за 2015 рік³¹³ загалом підсумовує все вищесказане, додаючи дві цікаві деталі. Так, йдеться про те, що у митному органі України (на той момент Державна Фіскальна Служба, що також виконувала повноваження податкового органу), працює експерт Єврокомісії з транзитних питань для надання консультативної підтримки робочій групі з питань приєднання України відповідної Конвенції, що свідчить про орієнтованість на практичне впровадження «acquis» у цій сфері. Також згадується, що «Реформування митної сфери» здійснюється на основі Митного кодексу ЄС, водночас, не вказується якого – на той момент у ЄС частково чинні норми

³¹⁰ Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України товарів фізичними особами у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі (реєстр. № 3470 від 13.11.2015) <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57077> дата звернення 11 березня 2026 р.

³¹¹ Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України (щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС) (реєстр. № 3444 від 10.11.2015) <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57013> дата звернення 11 березня 2026 р.

³¹² Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України (реєстр. № 3681 від 21.12.2015) <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57488> дата звернення 11 березня 2026 р.

³¹³ Government Office for European Integration, Report on Implementation of the Association Agreement (February 2015) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

Модернізованого Митного кодексу та МКС. Водночас, про конкретні номери законопроектів мова не йде.

Таким чином, хоч в 2014-2015 роках, фактично в Україні ще не виникло юридично обов'язкових апроксимаційних зобов'язань щодо «acquis» у митній сфері, процес уже характеризується як і певним динамізмом з орієнтованістю на практичне впровадження, так і певною непослідовністю та хаотичністю.

2.2.2. Аналіз виконання зобов'язань щодо апроксимації за Угодою до набуття Україною статусу кандидата

У першому Звіті ЄС, виданому вже після набрання чинності розділом IV Угоди³¹⁴, наводяться максимально узагальнені твердження щодо апроксимації з «acquis» у митній сфері. Так, йде мова про реформу митниці (на той час Державної фіскальної служби). Що, як і зобов'язання у попередніх звітах, згаданих протягом «факультативного» періоду» – прямо не передбачене Угодою. В той же час в Угоді міститься низка норм щодо компетентностей митних органів, зокрема, згадки про Customs Blueprints (ст. 76). Вказані зобов'язання є «принципом» (див. розділ I цього дослідження), і відповідно Угода не містить жодних фіксованих строків щодо такої реформи. Також у цьому Звіті можна загальні згадки про апроксимацію з «новим митним кодексом ЄС».

Видається, що мова саме про МКС, який частково набув чинності ще у 2013 році, а у повній мірі – з травня 2016 року (ст. 288 МКС) та був прийнятий на заміну Модернізованому Митному кодексу ЄС. У цьому контексті важливо зазначити, що Угода (зокрема, Додаток), аж до жовтня 2022 року³¹⁵ посилається саме на норми Модернізованого Митного кодексу ЄС у частині,

³¹⁴ European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 'Association Implementation Report on Ukraine' SWD(2016) 446 final (Brussels, 9 December 2016) <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016SC0446>> дата звернення 29 листопада 2025 р.

³¹⁵ Decision No 1/2022 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 25 October 2022 as regards the update of Annex XV to the Association Agreement [2022] OJ L307/1.

що стосувалася законодавчої апроксимації (а не на норми МКС). Тобто результати моніторингу виконання Угоди згадують одну редакцію кодексу, а безпосередньо Угода – попередню.

Не дивлячись на те, що в первинній редакції Додатку згадуються Кореляційні таблиці між кодексами – йдеться лише про кореляцію між ще «старшою» версією кодексу (Регламент (ЄЕС) № 2913/92) та Модернізованим Митним кодексом ЄС (на випадок зміни порядку статей останнього). Вказані таблиці не охоплювали випадку зміни цілого нормативно-правового акту. Саме тому, ця норма Додатку (у первинній редакції) не є динамічним механізмом апроксимації. Статичний характер згаданих зобов'язань, вірогідно, є однією з причин нерівномірного й непослідовного прогресу у законодавчій апроксимації в митній сфері, як ми це проілюструємо далі.

За вказаних умов, ефективна апроксимація за фіксованим графіком, що передбачений Додатком, вимагала б постійного відслідковування чинності нормами митного права ЄС. Це вимагало б складення та застосування т. зв. кореляційних таблиць норм «попереднього» кодексу із аналогічними або зміненими нормами нового кодексу та постійного внесення змін до Угоди або ж заміни статичних інструментів апроксимації на динамічні.

Відповідно, згадки про наближення з «новим кодексом» у згаданому Звіті є формально безпідставними. Водночас, наближення з нормами кодексу, що втратив чинність – було б також неефективним. Це, вірогідно, наступна з причин, що надалі спричинятиме нерівномірний й непослідовний прогрес у законодавчій апроксимації в митній сфері.

Прикметно, що звіт 2016 року також містить посилання на те, що парламент України розглядає законопроект про «авторизованих економічних операторів (АЕО)» (був передбачений ст. 13 Модернізованого митного кодексу ЄС). Строк на апроксимацію із вказаним законодавством становив аж 3 роки з дати набуття Угодою чинності.

У Звіті йдеться і про приєднання до Регіональної Конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження³¹⁶ (Пан-Євро-Мед) та підготовку до приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту³¹⁷. І якщо другий міжнародний договір прямо передбачений Додатком XV до Глави 5 (строк – 1 рік з моменту набуття чинності Угодою), то Конвенція Пан-Євро-Мед там не згадується взагалі.

Конвенція Пан-Євро-Мед є міжнародним договором, що покликаний гармонізувати правила преференційного походження в угодах про вільну торгівлю, укладених в Європейсько-середземноморському регіоні³¹⁸. Мова саме про преференційні правила походження, що узгоджуються країнами перед підписанням договору про вільну торгівлю. І попри те, що ЄС застосовував Конвенцію до інших своїх угод, вона не була безпосередньо застосована до торгівельної частини Угоди з Україною.

Тобто, попри згадку Конвенції Пан-Євро-Мед у Звіті щодо виконання Угоди, її застосування Угодою не охоплюється – лише в перехідних положеннях до Протоколу I³¹⁹ міститься зазначення щодо потенційної можливості замінити Протокол I на Конвенцію Пан-Євро-Мед після приєднання до неї України. Крім того, питання, пов'язані з Конвенцією, важко віднести до сфери регулювання «митного союзу», а лише «митної сфери», як це окреслено вище у цій роботі. Зокрема через те, що її застосування до торгівельної частини Угоди³²⁰ було здійснено в складі Підкомітету ЄС–

³¹⁶ Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin [2013] OJ L54/4 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2013:054:FULL>> дата звернення 15 січня 2026 р.

³¹⁷ Convention between the European Economic Community, the Republic of Austria, the Republic of Finland, the Republic of Iceland, the Kingdom of Norway, the Kingdom of Sweden and the Swiss Confederation, on a common transit procedure [1987] OJ L226/2 <<https://eur-lex.europa.eu/eli/convention/1987/415/oj/eng>> дата звернення 15 січня 2026 р.

³¹⁸ Олег Кириєвський та Олена Панахид, Посібник з набуття преференційного походження: особливості для малого і середнього бізнесу в Грузії, Молдові та Україні (GIZ EasTnT 2025) <<https://storage.googleapis.com/b2match-as-1/5ngMxSh2YNcoQRmU6fTgVk4h>> дата звернення 15 січня 2026 р.

³¹⁹ Протокол I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (27 червня 2014) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/26/f431629n45.doc>> дата звернення 15 січня 2026 р.

³²⁰ Рішення № 1/2018 Підкомітету Україна–ЄС з питань митного співробітництва від 21 листопада 2018 про заміну Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного

Україна з митних питань. Крім того, вона ще неодноразово згадуватиметься у подальших звітах сторін. Саме тому, в подальшому у цьому дослідженні також буде надано коротку характеристику застосування Конвенції Україною в контексті апроксимації з «acquis» Угоди.

Й наостанок, у Звіті згадується про необхідність забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні під час транскордонного переміщення товарів. Звіт не деталізує контексту, але з Додатку XV випливає, що мова про застосування Регламенту № 1383/2003³²¹ та Імплементативного акту до нього³²².

Аналогічний Звіт з боку України³²³ здебільшого відображає ці ж висновки у більш деталізованій формі, додатково зазначаючи проект щодо імплементативного Регламенту Ради (ЄС) № 1186/2009 від 16 листопада 2009 року про встановлення у Співтоваристві системи звільнень від сплати мита (строк на апроксимацію – 3 роки). Також, у контексті захисту прав інтелектуальної власності Звіт згадує законопроект «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення через митний кордон, спрямований на імплементативний акт (уже оновленого в порівнянні із зазначеним в Додатку XV) Регламенту (ЄС) 608/2013. Й наостанок йде мова про інші три досягнення, які прямо не відображені в Угоді (хіба що їх можна непрямо вивести з принципів діяльності митних органів та етики їх діяльності). Мова про:

співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_003-18#Text дата звернення 15 січня 2026 р.

³²¹ Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights [2003] OJ L 196.

³²² Commission Regulation (EC) No 1891/2004 of 21 October 2004 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EC) No 1383/2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights [2004] OJ L 328

³²³ Government Office for European and Euro-Atlantic Integration, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2016 році* (2016) <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/zvit_2016_ukr-1.pdf> дата звернення 20 січня 2026 р.

- запровадження системи «єдиного вікна»;
- обов'язкову фото- та відеофіксацію митних формальностей;
- обмеження безпідставних оглядів товарів і транспортних засобів.

Таким чином, хоч на момент видачі звіту формально не було пропущено жодного строку, встановленого Угодою, можна підсумувати, що відповідні Звіти свідчать про фрагментарні, й часто прямо не передбачені угодою дії сторін, спрямовані на апроксимацію з митним «acquis». Крім того, в 2016 році й надалі ключовою проблемою апроксимації залишається невідповідність вимог Додатку XV актуальним актам у сфері митного законодавства – зокрема, посилення Додатку на той момент уже нечинний Модернізований митний кодекс ЄС.

У Звіті за 2017 рік³²⁴ згадується ще менше досягнень щодо апроксимації з «acquis» у митній сфері: опублікування плану митної реформи, а також вже згадані проекти законів щодо статусу АЕО, режиму спільного транзиту та захисту інтелектуальної власності. На момент видачі звіту, Україна уже затримується на один рік у впровадженні законодавства для приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту, проте у звіті це не відображається у критичній формі. Крім того, у Звіті йдеться про Рішення Спільного комітету Конвенції Пан-Євро-Мед (що не є органом ЄС) про можливість приєднання України до Конвенції з 1 січня 2018 року (що не означає навіть застосування правил цієї Конвенції до торгівлі з ЄС).

Як бачимо, виходячи зі звіту 2017 року, зі сторони ЄС апроксимація також відображена фрагментарно і з обмеженим застосуванням обумовленості – браком критичного відображення пропущених строків тощо. Крім того, й надалі немає згадок про проблему неактуалізованих та статичних посилань на

³²⁴ European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2017) 376 final, 14 November 2017) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/association_implementation_report_on_ukraine.pdf> дата звернення 20 січня 2026 р.

перелік актів митного права ЄС, з якими Україні потрібно апроксимувати своє законодавство.

Звіт також ілюструє, що паралельно з процесом апроксимації Україна запроваджує заходи, що суперечать зобов'язанням за Угодою про асоціацію та СОТ. Зокрема, ЄС неодноразово закликав Україну скасувати заборону на експорт необробленої деревини (діє з осені 2015 року), а у вересні 2017 року українська сторона підтвердила, що підвищені експортні мита на металобрухт (також несумісні із зобов'язаннями за ПВЗВТ) не застосовуватимуться до експорту до ЄС. Ця ситуація ілюструє системну проблему впровадження Угоди, коли формальна апроксимація законодавства супроводжується прийняттям нових норм, що фактично суперечать взятим зобов'язанням.

Звіт України за цей же рік³²⁵, в свою чергу, відображає вказані висновки, водночас має дещо «виправдальний» характер. Так, йдеться про виконання уже «29% зобов'язань України щодо наближення законодавства у сфері митних питань до права ЄС». Водночас, зі змісту документу не вбачається, які додаткові заходи щодо апроксимації були здійснені, оскільки, як зазначено далі «на жаль, протягом 2017 року прогрес щодо ухвалення вказаних законопроектів Верховною Радою України був відсутній» (мова про впровадження норм Митного кодексу ЄС, Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами, а також Регламенту 1186/2009³²⁶, що встановлює систему Співтовариства для звільнення від сплати мит; й Регламент 608/2013 про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності³²⁷). З огляду на це, незрозумілою залишилась методика підрахунку такого відсотка виконання Угоди у митній

³²⁵ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, Офіс Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>> дата звернення 20 січня 2026 р.

³²⁶ Council Regulation (EC) No 1186/2009 of 16 November 2009 setting up a Community system of reliefs from customs duty [2009] OJ L324/23.

³²⁷ Regulation (EU) No 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights [2013] OJ L181/15.

сфері, оскільки інших суттєвих змін у порівнянні з 2016 роком досягнуто не було. Звіт повторює висновки щодо системи єдиного вікна, запровадження відео-фіксації перевірок тощо.

При цьому, у звіті згадуються «операційні висновки» Підкомітету Україна – ЄС з питань митного співробітництва,³²⁸ що згідно з ст. 83 має здійснювати моніторинг впровадження та застосування Глави 5 Розділу IV Угоди. Цікаво, що одним з таких висновків є: «прийняти та реалізувати положення закону про уповноважених економічних операторів», попри те, що Україна вже почала затримувалась із розробкою законодавства, пов'язаного із приєднанням до Конвенції про процедуру спільного транзиту. Й попри це, наголос був здійснений саме на впровадженні АЕО (строк до 2020 року). Відповідно, можна ствердити, що механізми моніторингу (беручи до уваги й рідкісну нормативну періодичність засідань Підкомітету – мінімум 1 раз на рік³²⁹), на цьому етапі також були доволі фрагментарними.

У 2018 році³³⁰ Єврокомісія значно критичніше оцінила прогрес апроксимації з «acquis» Угоди у митній сфері зазначивши про «відставання» щодо впровадження норм Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами. Також було наголошено на необхідності прийняти законопроекти про статус АЕО, захист прав інтелектуальної власності та норми Регламенту 1186/2009 (щодо митних пільг). Водночас, з позитивних висновків, відмічено, що Україна стала повноправним членом Конвенції Пан-Євро-Мед з 1 лютого 2018 року (проте, все ще без застосування між Україною та ЄС).

³²⁸ Рішення № 1/2017 Підкомітету Україна – ЄС з питань митного співробітництва від 15 червня 2017 року, *щодо затвердження регламенту роботи Підкомітету* <https://zakon.cc/law/document/read/994_003-17> дата звернення 20 січня 2026 р.

³²⁹ Те саме.

³³⁰ European Commission, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2018) 462 final, 7 November 2018) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/2018_association_implementation_report_on_ukraine.pdf> дата звернення 20 січня 2026 р.

Звіт України за 2018³³¹ є дещо більш інформативним. Перш за все, згадується новий план заходів з виконання Угоди³³², що набув чинності у березні 2018 року (детальніше про нього – в попередньому підрозділі цього дослідження). Щодо норм кодексу ЄС, які підлягали впровадженню – тут згадується як Модернізований Митний кодекс, так і його заміна на МКС.

Також звіт містить згадку про прийняття Дорожньої карти приєднання України до спільної транзитної процедури³³³, яку було погоджено в кінці 2018 року. Вказана дорожня карта дуже наочно ілюструє затримки у виконанні положень Угоди, пов'язаних із застосуванням режиму спільного транзиту і приєднання до відповідної Конвенції. Так, для прикладу, переклад Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами – зайняв більше 3 років, розробка законопроекту щодо впровадження правил спільного режиму транзиту і процедур відповідно до положень Конвенції, підготовка проєктів змін до національного законодавства, в тому числі проєктів змін до Митного кодексу – також близько 3х років.

Крім того, у 2018 році було прийнято Закон 2530-VIII³³⁴, який на законодавчому рівні врегулював функціонування «єдиного вікна» (варто зауважити, що на рівні ЄС схоже електронне середовище почало

³³¹ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, Офіс Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2018* <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report-UA.pdf> дата звернення 20 січня 2026 р.

³³² Постанова Кабінету Міністрів України "Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони" від 25 жовтня 2017 року № 1106 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-#Text>> дата звернення 20 січня 2026 р.

³³³ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, Міністерство фінансів України та Державна фіскальна служба України, 'Дорожня карта приєднання України до спільної транзитної процедури ЄС/СABT' (2 жовтня 2018) <<https://ips.ligazakon.net/document/MUS30734>> дата звернення 10 березня 2026 р.

³³⁴ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України" від 6 вересня 2018 року № 2530-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19#Text>> дата звернення 10 березня 2026 р.

функціонувати тільки у 2022 році³³⁵). Хоч цей закон і згадується в Урядовому звіті за 2018 рік, видається, що в контексті виконання вимог Угоди щодо законодавчої апроксимації в митній сфері він має значення тільки через запровадження форм митних декларацій, аналогічних до тих, що використовують в режимі спільного транзиту. Звісно, це крок до виконання Угоди, водночас – незначний.

Схоже, такі прогалини в процесі планування і реалізації апроксимації залишилися фактично непоміченими під час моніторингу сторонами. Так, Підкомітет з митних питань обговорював ці питання лише на одному засіданні у 2018 році. У питаннях апроксимації планувалось обговорення³³⁶ лише впровадження програми авторизованих економічних операторів (АЕО) в Україні; підготовка України до приєднання до Конвенції про спільний транзит і Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами, узгодження законодавства щодо звільнення від мит, питання захисту прав інтелектуальної власності. Крім того, передбачалось обговорення імплементації Протоколу І щодо правил походження товарів та узгодження з Регіональною конвенцією Пан-Євро-Мед.

Відповідно і за черговий аналізований період, процес апроксимації залишався непослідовним, фрагментарним, а моніторинг апроксимації фактично не відобразив цього.

За 2019 рік³³⁷, Єврокомісія вперше відчутно відмітила прогрес у апроксимації національного митного законодавства з законодавством ЄС. Так, було прийнято Закони про національне застосування режиму спільного

³³⁵Regulation (EU) 2022/2399 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 establishing the European Union Single Window Environment for Customs [2022] OJ L317/1.

³³⁶ European Union and Ukraine, *'Agenda of the 2nd Meeting of the EU-Ukraine Customs Subcommittee'* (2 July 2018).

³³⁷ European Commission, *'Association Implementation Report on Ukraine'* (Joint Staff Working Document SWD(2019) 433 final, 12 December 2019) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2019_433_fl_joint_staff_working_paper_en_v4_p1_1056243.pdf> дата звернення 7 грудня 2025 р.

транзиту³³⁸, впровадження статусу АЕО³³⁹, а також Закон щодо захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон³⁴⁰. Фактично, вперше з набуття чинності Угодою – іде мова про виконання Україною апроксимаційних зобов'язань у митній сфері. Звісно, процес апроксимації у наведених питаннях буде додатково проаналізований (нижче у цьому дослідженні), зокрема в контексті того, чи є прийняття закону є прикладом повного виконання зобов'язань та dokonаною апроксимацією. Проте, з моменту укладення Угоди, це все ж перший такий випадок.

Також інформативним є й Урядовий звіт за 2019 рік³⁴¹. У ньому уряд, вкотре, визначив відсоток виконання зобов'язань, щодо гармонізації з «acquis» у митній сфері – 42%. Попри те, що методологічна основа такого розрахунку не наведена, залишається дивним ріст такого відсотку всього на 6% у порівнянні з минулим роком, оскільки у 2019 році відбулось прийняття аж кількох згаданих законів, які передбачені Угодою. Як і у всіх попередніх звітах, Уряд планує (у даному випадку вже у 2020 році) імплементувати Регламент № 1186/2009 щодо звільнення від сплати мит (у 2019 році завершувався відповідний строк), а також порядок визначення країни походження товару у відповідності з Митним кодексом ЄС. Як і раніше, «новий» кодекс не згадується у Додатку XV, водночас, Додаток передбачає наближення до норм Модернізованого митного кодексу щодо непреференційного походження (ст.ст. 35-37) на основі найкращих зусиль без

³³⁸ Закон України "Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи" від 12 вересня 2019 року № 78-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-20#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

³³⁹ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів" від 18 вересня 2019 року № 141-IX (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20/ed20191002#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

³⁴⁰ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України" від 17 жовтня 2019 року № 202-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-IX#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

³⁴¹ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>> дата звернення 10 січня 2026 р.

визначеного строку апроксимації. Цікаво, що схожий закон (на основі відмінного проекту) був прийнятий та набув чинності – аж у 2023 році.³⁴²

У цьому контексті, потрібно відмітити два проблемних аспекти: (а) положення про непреференційне походження, передбачені чинним митним кодексом ЄС – частково відрізняються від тих, що передбачені Модернізованим кодексом, а, отже, і Додатком XV, (б) станом на 2019 рік в Україні завершувались строки на імплементацію низки положень Митного кодексу з визначеним строком виконання. Відповідно, така пріоритизація (що, до слова, безпосередньо не впливає на вільну торгівлю між сторонами) видається, щонайменше, дивною, враховуючи інші наявні зобов'язання. Відповідно, апроксимація з «*acquis*» у митній сфері за 2019 рік й надалі продовжує характеризуватись доволі хаотичним підходом й, фактично, відбувається паралельно до формальних зобов'язань (застосовується уже МКС).

Водночас, суттєвою відмінністю від інших років виконання Угоди є те, що вперше на засіданні Підкомітету з питань митного співробітництва³⁴³ сторонами обговорено оновлення редакції Додатку XV «Наближення митного законодавства» до Угоди про асоціацію (вірогідно, з огляду на те, що Кодекс, на який посилався Додаток, був уже 3 роки нечинним і 6 років частково не чинним). Крім того, відбулось друге своєрідне «визнання» широкого обсягу митної сфери – сторони визнали потребу обговорення питань наближення до Митного кодексу ЄС в аспектах, «які виходять за рамки митної сфери» (вірогідно, ті, які регулюються митним кодексом ЄС, але не регулюються

³⁴² Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку визначення країни походження товару у відповідність із Митним кодексом Європейського Союзу та забезпечення реалізації угод України про вільну торгівлю" від 14 липня 2023 року № 3261-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3261-20#Text>> дата звернення 10 січня 2026 р.

³⁴³ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>> дата звернення 10 січня 2026 р.

чинним Митним кодексом в Україні (оскільки наводиться приклад «банківської сфери»).

Прикметно також (виходячи зі Звіту засідання³⁴⁴), що і у 2019 році моніторинг виконання угоди у митній сфері (у частині апроксимації), попри формальну згадку про «узгодження» митного законодавства України з нормами ЄС, видається доволі фрагментарним. Конкретніші напрями щодо апроксимації обмежились лише згадками про розвиток програми Авторизованих Економічних Операторів (АЕО), підготовку до приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту, узгодження законодавства про звільнення від мит, а також зміни до законодавства щодо захисту прав інтелектуальної власності.

В подальшому, на нашу думку, доцільно об'єднати аналіз процесу апроксимації за період 2020-2022. В першу чергу, оскільки Звіт за 2020 рік³⁴⁵ в основному сконцентрований на розвитку досягнень, згаданих у звіті за 2019 рік. Крім того, зрозуміло, що прогрес у певних напрямках апроксимації був зупинений внаслідок повномасштабної агресії РФ, а також на динаміку апроксимації негативно вплинула всесвітня пандемія.

Загалом, у Звітах за 2020^{346,347}-2022^{348,349} роки йдеться про пілотний проєкт застосування системи NCTS для режиму спільного транзиту з планом

³⁴⁴ European Union and Ukraine, 'Report of the 3rd Meeting of the EU-Ukraine Customs Subcommittee' (11 July 2019).

³⁴⁵ European Commission, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2020) 329 final, 27 November 2020) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/2020_ukraine_association_implementation_report_final.pdf> дата звернення 7 грудня 2025 р.

³⁴⁶ Те саме.

³⁴⁷ Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 2015–2020 (2020) <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/aa-implementation-report-2015-2020-ukr-final.pdf>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

³⁴⁸ European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2022) 202 final, 22 July 2022) <<https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

³⁴⁹ European Commission, *Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Commission Opinion on Ukraine's Application for Membership of the European Union* [Commission Staff Working Document SWD (2023) 30 final, 1 February 2023]

щодо приєднання до Конвенції у 2022 році (відповідно, вже з моменту прийняття нормативно-правових актів та завершення тестового періоду й можна ствердити про певний рівень апроксимації з відповідним елементом «acquis» Угоди). Також було ухвалено низку підзаконних нормативних правових-актів для запуску програми Авторизованих Економічних Операторів (АЕО), а в березні 2021 року видано перший сертифікат АЕО.

Водночас, у 2021 році Єврокомісія ствердила що національна програма АЕО потребує більш розширеного застосування. Також прийнято закон та, згодом, відповідні накази Міністерства Фінансів України для захисту прав інтелектуальної власності при ввезенні товарів (чим, як буде проілюстровано далі – частково було виконано відповідне зобов'язання щодо апроксимації). Окрім того, за цей період звіти окремо згадують два законопроекти у частині виконання інших апроксимаційних зобов'язань у митній сфері:

- щодо урегулювання процедури складання митних декларацій на товари, які підпадають під різні товарні підпозиції згідно з УКТЗЕД, відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу³⁵⁰. Цей закон спрямований на апроксимацію зі статтею 177 МКС, водночас, у Модернізованому митному кодексі наявна схожа стаття (115). Нова редакція дещо більш деталізована і має ширше застосування. Хоча Додаток XV зобов'язував Україну наблизити своє законодавство до ст. 115 Модернізованого митного кодексу на основі принципу найкращих зусиль, проте, пріоритет було надано наближенню саме зі статтею 177 МКС. У той же час, у переліку Додатку залишалась низка норм, наближення з якими мало

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/59c236e7-5cc3-421e-b254-50ee2a9454b4_en?filename=SWD_2023_30_Ukraine.pdf дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁵⁰ Законопроект "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо врегулювання процедури складання митних декларацій на товари, які підпадають під різні товарні підпозиції згідно з УКТЗЕД, відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу" № 4517 від 18 грудня 2020 року <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/5062> дата звернення 15 листопада 2025 р.

відбутись до 2020 року, але сам закон набув чинності аж у вересні 2022 року³⁵¹, вже після набуття Україною статусу кандидата до ЄС.

- щодо звільнення від сплати ввізного мита³⁵². Цей законопроект стосується апроксимації з Регламентом щодо звільнення від сплати мита, про який роками йшла мова у Звітах сторін. Вказаний законопроект не прийнятий, й це рішення досі (на момент написання цієї роботи) – не ухвалене, хоча строк на апроксимацію згідно з Додатком становив 3 роки.

І врешті у 2021 році, як зазначає урядовий Звіт³⁵³, було Досягнуто домовленості із Стороною ЄС щодо оновленої редакції Додатка XV “Наближення митного законодавства”. Це, вперше з повного набуття чинності МКС у 2016 році, на рівні адміністративного співробітництва та моніторингу щодо апроксимації було згадано про проблему посилення на Модернізований кодекс і необхідність заміни таких посилань на чинний Митний кодекс Союзу (Регламент (ЄС) № 952/2013). Також, знову згадується застосування Конвенції Пан-Євро-Мед у торгівлі між Україною та ЄС – що відбувається з 2019 року.

За вказаний період, Україна оцінила ріст відсотка виконання зобов’язань у митній сфері від 42% – до 44% у 2020 році і до 52% у 2021. Також, за результатами аналізу Звітів зустрічей Підкомітету з митних питань за 2020³⁵⁴-2022³⁵⁵, на додачу до оновлення Додатка XV, вперше згадується про боротьбу з контрабандою та криміналізацію незаконного переміщення товарів (що не

³⁵¹ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо врегулювання процедури складання митних декларацій на товари, які класифікуються у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД, відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу" від 27 липня 2022 року № 2458-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-IX#Text>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁵² Законопроект "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в частині звільнення від сплати ввізного мита" № 5810 від 20 липня 2021 року <<https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27477>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁵³ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік* (Кабінет Міністрів України) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/euua_report_2021_ukr-2.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

³⁵⁴ European Union and Ukraine, 'Report of the 4th Meeting of the EU-Ukraine Customs Subcommittee' (23 September 2020).

³⁵⁵ European Union and Ukraine, 'Report of the 5th Meeting of the EU-Ukraine Customs Subcommittee' (22 September 2021).

передбачено Угодою, але все ж реалізовано у 2023 році як частина гармонізації з «acquis» вступу), а також проекти технічної допомоги ЄС (EU4PFM, EU4IBM, EUBAM), які у тій чи іншій мірі стосувались розробки нормативно-правових актів у процесі апроксимації).

Варто також відмітити, що контекст обговорення напрямків апроксимації за цей період був значно більш деталізованим, і значно більше стосувався питань реалізації прийнятих законодавчих актів, а не тільки прийняття таких. Так, окреслюється, що після прийняття законодавства наступним «викликом» апроксимації є його практичне застосування. Крім того, вперше можна спостерігати детальний аналіз ефективності впровадження заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності. Так, Україна на момент зустрічі Підкомітету демонструвала знижену ефективність застосування відповідних заходів щодо товарів, що відправляються у формі міжнародних експрес-відправлень.

Ще більше посилення цієї тенденції можна спостерігати і за результатами моніторингу у 2021 році, з огляду на відповідний Звіт засідання Підкомітету³⁵⁶. Цей Звіт засідання демонструє, що сторонами у контексті законодавчої апроксимації було розглянуто і домовлено проведення низки експертних зустрічей щодо консультацій та роз'яснень в питаннях розвитку митного права ЄС та самої законодавчої апроксимації.

Сторони також (і вперше із визначенням кінцевого терміну – до кінця 2021 року) погодили необхідність завершити підготовку проекту Додатку XV до Угоди та додаткові експертні консультації з цього питання. Більше того, експертні консультації також були згадані в контексті підготовки законодавства щодо впровадження «acquis» ЄС щодо сплати мита. Крім того, вперше сторони торкнулись питань відслідковування статусу виконання домовленостей із зустрічі Підкомітету, що відбулась у 2020 році.

³⁵⁶ European Union and Ukraine, 'Report of the 5th Meeting of the EU-Ukraine Customs Subcommittee' (22 September 2021).

Підсумовуючи, звіти засідань Підкомітету за вказаний період та відповідно результати моніторингу виконання зобов'язань щодо апроксимації значно більше деталізовані та стосуються практичного впровадження прийнятих змін.

Перш, ніж підсумувати результати апроксимації за період 2016-2021 років, також варто відмітити значну термінологічну неоднорідність вживання перекладів назв актів у звітах про виконання Угоди та Звітах, а також інформації про порядок денний зустрічей Підкомітету. Так, у період з 2016 по 2017 рік, в урядових звітах вживається термін «уповноважений економічний оператор» на позначення «АЕО», а також з 2016 року по 2018 на позначення «Convention on a common transit procedure», вживається переклад: «Конвенція про єдиний режим транзиту». У наступних звітах вживається термін «авторизований економічний оператор» та «Конвенція про спільний транзит» відповідно. Вказані термінологічні неоднорідності також свідчать про недостатнє планування та відсутність тяглості процесу апроксимації.

2.2.3. Оцінка результатів апроксимації за Угодою (до набуття статусу кандидата)

Процес апроксимації за Угодою, до набуття Україною статусу кандидата (а отже, появи додаткових механізмів обумовленості) у митній сфері можна окреслити як: (а) доволі хаотичний і непоступовий, (б) що формально базується на політичному діалозі, а не на прямих зобов'язаннях, що впливають з Угоди³⁵⁷, (в) відсутністю пріоритизації щодо певних елементів «acquis» Угоди, виходячи з типу апроксимаційних механізмів, передбачених Угодою. Також, навіть у випадку порушення строків апроксимації, з боку ЄС

³⁵⁷ Кириєвський О Б, 'Апроксимація митного законодавства України до acquis ЄС в умовах реформи європейського митного права' в Розвиток правової системи України в контексті євроінтеграційних прагнень: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю для молодих вчених, присвяченої тижню права (м Луцьк, 10 грудня 2025 р) (Луцький національний технічний університет 2025) 451–457.

(г) не спостерігалось застосування наявних інструментів обумовленості, окрім доволі запізнілих оцінок у звіті.

Причиною такого стану справ щодо апроксимації за аналізований період є низка як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. При цьому, братиметься до уваги виключно правовий аспект, а не політичні чи економічні причини. Отже, з об'єктивного боку, причинами вищенаведених характеристик апроксимації з «acquis» Угоди у митній сфері є:

1. Досить слабкі інструменти обумовленості, застосовні до «acquis» Угоди, до набуття Україною статусу кандидата.

2. В більшості, статичний характер частини інструментів щодо гармонізації (що заважав процесу оновлення зобов'язань і вимагав значної ролі Підкомітету). Відповідно, такі механізми не враховували динамічний характер «acquis» Угоди, про який йшлося у попередньому розділі.

3. Надзвичайно амбітні цілі, поставлені у питаннях гармонізації з «acquis» Угоди, як самою Угодою («ambitious form of liberalisation/integration»³⁵⁸), так і Урядом України. Це, в свою чергу, суперечило орієнтованості на практичну імплементацію, оскільки строки апроксимації не завжди враховували час необхідний не тільки на прийняття відповідних законодавчих норм, а й підзаконних актів, налаштування адміністративних та бюрократичних спроможностей, ознайомлення трейдерів тощо.

До суб'єктивних причин можна віднести:

4. Відсутність системного й продовжуваного планування апроксимації.

На національному рівні наявна низка актів щодо планування процесу апроксимації у митній сфері та обов'язків відповідних органів державної

³⁵⁸ Guillaume Van der Loo, 'The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership' (*Studies in EU External Relations* vol 10, Brill Nijhoff 2016).

влади, які часто є неповними, непослідовними, і навіть взаємосуперечливими. Попри згадки у літературі, в Україні за цей період не було аналогу Національної програми адаптації з «acquis» – т.зв. «НРАА». Власне, як вже було згадано – новини про її підготовку з'явилися лише в 2025 році з подальшим її прийняттям аж 1 квітня 2026 року.

Водночас, досвід попередніх хвиль розширення у питаннях планування – зокрема прийняття НРАА, так чи інакше, міг бути корисним і в процесі апроксимації з «acquis Угоди» у митній сфері, зокрема, з огляду на роль Угод з країнами-членами Східної та Центральної Європи в процесі їх вступу й співмірності їх деталізації з українською ситуацією³⁵⁹. Жоден із проаналізованих планів за період до набуття членства не наділений таким рівнем планування і гнучкості відображення змін, а також іншими характерними ознаками (детальніше див. у підрозділі 2.1.).

5. Відсутність системного і продовжуваного огляду і моніторингу апроксимації у митній сфері.

За аналізований період відбулось всього 5 зустрічей Підкомітету щодо співробітництва у митних питаннях, одна з яких фактично лише затвердила регламент своєї діяльності, а на іншій – було замінено протокол про походження до Угоди на положення Конвенції (що не стосувалось моніторингу виконання апроксимаційних зобов'язань – одного з основних завдань діяльності Підкомітету). Також додамо, що у період з 2016 року по 2021 рік можна спостерігати доволі поверхневу оцінку досягнень щодо апроксимації – де прийняття законодавчого акту остаточно сприймалось за досягнення результату такої апроксимації. У цьому контексті, доцільно наголосити, що, на наше переконання, копіювання норм певного акту у національне законодавство не означає завершені апроксимації. Водночас,

³⁵⁹ Oleh Myroshnichenko, 'Aspects of planning for implementation of the EU-Ukraine New Enhanced Agreement' (Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre, Kyiv) <https://www.nispa.org/files/publications/newsletter/Aspects_of_planning_for_implement_EU-Ukraine.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

детальніше цей аспект ми проаналізуємо у Розділі 3 цього дослідження. Відповідно, висновки щодо співвідношення виконання Угоди, наведені у звітах, потрібно оцінювати скептично. Й мова не тільки про відсутність методології розрахунку відсотків виконання, а й про ствердження сторонами виконання певних зобов'язань лише за наслідками прийняття чи набуття чинності певного законодавства.

6. Невчасне оновлення Угоди в частині митної сфери.

Попри статичність переліку статей Модернізованого митного кодексу, сторони до останнього оминали заміну посилань на Модернізований митний кодекс у Додатку XV. Це, з одного боку, робило апроксимацію в межах дотримання Додатку – неможливою, і, з іншого – переводило її пріоритети в площину політичної комунікації.

2.3. Аналіз виконання зобов'язань щодо гармонізації у митній сфері (після набуття Україною статусу кандидата).

2.3.1. Аналіз результатів гармонізації у 2022 році.

У цій частині дослідження не буде аналізуватись період першої половини 2022 року як і надаватись юридична оцінка процесу апроксимації за цей період з точки зору його послідовності та ефективності, зі зрозумілих причин – повномасштабної військової агресії РФ. Водночас, ми виокремлюємо період з 2022 року щодо виконання Угоди в контексті апроксимації, оскільки з набуттям статусу кандидата застосування принципів обумовленості до зобов'язань за Угодою значно змінилось. Крім того, змінилась і динаміка гармонізації (основні практичні зміни українського митного законодавства на виконання Угоди відбулись саме починаючи з 2022 року), а також з'явилося ще більше інструментів моніторингу та пріоритизації в процесі апроксимації, зокрема, Пріоритетні плани для посиленої імплементації Угоди.

На додачу, така диверсифікація необхідна, оскільки Звіти щодо виконання Угоди фактично трансформувались у звіти щодо прогресу на шляху

до вступу, й оскільки «acquis Угоди» у митній сфері став частиною «acquis» вступу. Крім того, потрібно додатково виокремлювати зобов'язання у митній сфері, що були додані ЄС до зобов'язань за Угодою у таких звітах. І наостанок, у 2022 році, врешті, додаток XV до глави V Угоди (як основне джерело «acquis Угоди» у митній сфері) був оновлений сторонами. Також ця робота намагатиметься дати відповідь, чи враховувало визначення елементів «acquis вступу» ознаки цього поняття, синтезовані у першому розділі цього дослідження й чи можна охарактеризувати цей період гармонізації інакше, аніж висновки, досягнуті у попередньому підрозділі (за період до набуття статусу кандидата).

У першому розділі, вже йшлося про питання обумовленості (щодо визначення – див. підрозділ 1.4. цього дослідження), й її теоретичного посилення у контексті вступу – йдеться про взаємозалежність ефективності гармонізації із потенційним членством. Крім того, прогрес у виконання Угоди, зокрема й у митній сфері (уже в контексті вступу) додатково прив'язаний до фінансової підтримки з боку ЄС³⁶⁰ (за Ukraine Plan програми Ukraine Facility)³⁶¹. Відповідно, потрібно зрозуміти, чи посилення інструментів обумовленості вплинуло на процес гармонізації.

Отже, перш за все, доцільно проаналізувати Звіт³⁶² (попереднього скрінінгу), виданий за результатами подання Україною заявки на вступ до ЄС. У звіті йдеться про те, що Україна досягла «хороших результатів» у митній сфері. Причинами такої «оцінки» є попередньо згадане прийняття

³⁶⁰ European Commission, 'Proposal for a Council Implementing Decision on Establishing the Satisfactory Fulfilment of the Conditions for the Payment of the First Instalment of the Non-Repayable Financial Support and of the Loan Support under the Ukraine Plan of the Ukraine Facility' COM(2024) 321 final (17 July 2024) <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52024PC0321>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

³⁶¹ Загальною метою Ukraine Plan є забезпечення масштабних реформ, водночас підтримуючи уряду України у наданні основних публічних послуг. – European Commission, 'Commission Staff Working Document Accompanying the Proposal for a Council Implementing Decision on the Approval of the Assessment of the Ukraine Plan' SWD(2024) 93 final (15 April 2024) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/bc86fb24-d6a2-4486-aa29-b84596f52ed1_en?filename=SWD_2024_93_1_EN_autre_document_travail_service_part1_v4_1.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

³⁶² European Commission, 'Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union' (17 June 2022) <<https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

законодавства для приєднання до Конвенції про спільний транзит та впровадження програми АЕО. Крім того, йде мова про завершення переговорів щодо оновлення Додатку XV до Глави 5.

Урядовий звіт за 2022 рік³⁶³ також був доволі деталізованим (можливо, найбільш деталізованим за весь час) і, зокрема, відобразив справді значний прогрес щодо декількох питань виконання Угоди. Чи не найважливішим є те, що Україна отримала запрошення приєднатися до Конвенцій про спільний транзит і спрощення формальностей у торгівлі з 1 жовтня 2022 року. Це, в свою чергу, означає, що до цього моменту національне законодавство було приведено у відповідність до вимог Конвенцій, а також те, що за результатами відповідного моніторингу воно застосовувалось гармонізовано з її нормами. На цьому, у великій мірі, можна поставити крапку у виконанні відповідних зобов'язань за Угодою (строк яких був первинно встановлений у 1 рік з дати набрання чинності Угодою). З огляду на приєднання України й функціонування режиму спільного транзиту, можна ствердити про доволі успішну гармонізацію з цими нормами «acquis» у митній сфері. Водночас, це відбулось не одномоментно – про що ми згадаємо у наступному розділі.

Цікаво, що серед законів, прийнятих для фіналізації впровадження положень у контексті спільного транзиту, згадується також Закон №2510-IX від 15 серпня, 2022³⁶⁴. Він, хоч частково і стосується впровадження режиму спільного транзиту, але також охоплює і багато інших питань, передбачених Угодою в частині апроксимації з «acquis» у митній сфері. Ці питання будуть розглянуті детальніше у цьому дослідженні, щоб, зокрема, проілюструвати процес запровадження програми АЕО. Водночас, в цілях огляду та загального

³⁶³ Government Office for European and Euro-Atlantic Integration, Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 'Report on Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union 2022' <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/report_2022_-1.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

³⁶⁴ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони" від 15 серпня 2022 року № 2510-IX (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-IX/ed20220815#Text>> дата звернення 17 грудня 2025 р.

аналізу варто підсумувати, що Закон впроваджує і інші суттєві елементи митного «acquis» Угоди. Важливо відмітити, що цей Закон набув чинності уже першого жовтня 2022 року й базувався на положеннях МКС, в той час, як Рішення підкомітету з митних питань щодо оновлення Додатку XV (і впровадження посилань на МКС) було прийнято аж 25 жовтня 2022³⁶⁵. Таким чином, попри назву, формально, на момент прийняття, Закон (хоч і міг стосуватись гармонізації з «acquis» вступу) – не виконував норми Угоди, які на той момент все ще посилались на Модернізований митний кодекс ЄС.

Вказаним актом впроваджуються такі зміни до українського митного законодавства:

- Положення про загальну декларацію прибуття (передбачена додатком XV для гармонізації за принципом найкращих зусиль);

- Суттєві зміни до регулювання статусу АЕО та впровадження окремих митних спрощень (обидва зобов'язання базувались на принципі найкращих зусиль);

- Зміни в порядку прийняття рішень митних органів (протягом трьох років з дати набрання чинності Угодою);

- Впровадження Авторизації на застосування процедури кінцевого використання (на основі принципу найкращих зусиль);

- Видозмінено порядок гарантування митного боргу та застосування гарантій (обидва регулювання на основі принципу найкращих зусиль).

Таким чином, у великій мірі, Звіт залишає непоміченим впровадження низки норм МКС до митного законодавства України на основі Угоди, яка в цей же час досі посилається на Модернізований митний кодекс. При чому, відбувається це за, свого роду, «fast-track» процедурою із застосуванням суміші норм, що, згідно Додатку XV до Глави 5 – підлягали впровадженню у певний строк та на основі принципу найкращих зусиль. Деякі з цих змін

³⁶⁵ Decision No 1/2022 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 25 October 2022 as regards the update of Annex XV to the Association Agreement [2022] OJ L307/1

фактично переглядають раніше запроваджені норми, які вже були визнані попередніми звітами як виконання апроксимаційних зобов'язань (зокрема, зміни до регулювання статусу АЕО та спрощень). Як буде проілюстровано у наступному розділі дослідження, вони були спричинені не тільки обов'язком, передбаченим Угодою, а в першу чергу – не до кінця ефективним функціонуванням програми АЕО в Україні.

Також, як вже було згадано, врешті у 2022 році було оновлено Додаток XV до глави 5. Детальнішу характеристику форм апроксимації згідно Додатку у зміненому вигляді уже наведено у розділі I цього дослідження, а порівняльна таблиця первинної та оновленої редакції Додатку XV міститься у Додатку А до цього дослідження.

Водночас, порівнюючи обидві редакції Додатку XV, доцільно зазначити, що в оновленому Додатку не враховано уже внесених законодавчих змін на виконання його попередньої версії, а також затримок (поточного стану) з дотриманням строків апроксимації. Так, для прикладу, станом на 1 жовтня Україна уже була учасником Конвенції про спільний транзит, хоча у Додатку й надалі йде мова про відповідні зобов'язання. Додатково, було видалено кореляційні таблиці й додано визначення апроксимації та апроксимації на основі найкращих зусиль (про які у цьому дослідженні також йшла мова раніше).

Крім того, доцільно відмітити, що частково змінився і обсяг зобов'язань, а також строки апроксимації. Так, наприклад, за первинною редакцією норми про митний тариф (ст. 33-34 Модернізованого Митного кодексу ЄС) були виключені з процесу гармонізації, тоді як в оновленій версії норми МКС щодо спільного митного тарифу – передбачені в переліку зобов'язань на основі найкращих зусиль (ст. 56 МКС). Щодо строків, то фіксовані зобов'язання, за новою редакцією Додатка XV мали б бути виконані протягом 4 років з моменту набуття чинності Угодою (до 2020 року), що, знову ж таки, станом на

момент оновлення Додатка у 2022 році – не змінювало ситуації із затримками в процесі апроксимації.

І, на останок, урядовий звіт за 2022 рік також містив інформацію про виконання інших апроксимаційних зобов'язань. Мова про:

- Зміни щодо порядку декларування товарів в міжнародних поштових та експрес-відправленнях³⁶⁶ (прямо не передбачені Додатком на момент набрання чинності, але врегульовані Імплементативним та Делегованим Актами до МКС)³⁶⁷;

- Оформлення різних товарів під однією товарною позицією³⁶⁸ (передбачено Додатком у строк до 3 років з набуття чинності Угодою);

- Оновлення Митного тарифу України³⁶⁹ у відповідність до Гармонізованої системи 2022, яке виходить за межі Додатку на момент прийняття – відповідні норми (ст. 33-34) відображено, як виняток з апроксимації за Угодою, проте вже за оновленим Додатком – включено у її обсяг. Такі зміни були необхідними в контексті виконання торгівельної частини Угоди (ст. 28 Угоди), а також, звісно, в контексті вступу.

Крім того, йдеться про «підготовку законопроекту для забезпечення відповідності українського митного законодавства нормам ЄС». Жодних інших деталей не наводиться, але, видається, що мова про наступні кроки апроксимації за принципом «усе й одразу».

³⁶⁶ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування" від 25 січня 2022 року № 1999-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1999-20#Text>> дата звернення 20 грудня 2025 р.

³⁶⁷ European Commission, Directorate-General Taxation and Customs Union, 'Importation and Exportation of Low Value Consignments – VAT e-Commerce Package "Guidance for Member States and Trade"' (TAXUD/A2, Revision 1 Final, Ref. Ares(2021)2952737, 04/05/2021) <https://vat-one-stop-shop.ec.europa.eu/system/files/2022-01/guidance_on_import_and_export_of_low_value_consignments_en.pdf> дата звернення 20 грудня 2025 р.

³⁶⁸ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо врегулювання процедури складання митних декларацій на товари, які класифікуються у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД, відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу" від 27 липня 2022 року № 2458-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-20#Text>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁶⁹ Закон України "Про Митний тариф України" від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

Окремо варто відмітити приєднання України до програми ЄС «EU CUSTOMS PROGRAM³⁷⁰». Ця програма спрямована на підготовку та єдине впровадження митного законодавства і політики, розвиток митного співробітництва, зміцнення адміністративних та ІТ-можливостей (включно з навчанням персоналу), а також впровадження інновацій у сфері митної політики. Участь у програмі беруть країни ЄС, а також кандидати та потенційні кандидати відповідно до умов, визначених у відповідних угодах з ЄС. Цей крок надзвичайно важливий, з огляду на процес вступу і практичну орієнтованість «acquis вступу», про який йде мова у Розділі I цього дослідження. Крім того, участь у схожих програмах також є одним з елементів обумовленості (як це було продемонстровано у підрозділі 1.4. цього дослідження).

Також, окремо торкнемось питань моніторингу виконання Угоди за цей період. Звіт засідання Підкомітету³⁷¹ у 2022 році розглядає кілька питань, пов'язаних із гармонізацією у митній сфері і, фактично, вже виступає механізмом не лише моніторингу виконання Угоди, а й гармонізації в процесі вступу, оскільки розглядає низку питань, що не згадуються в Угоді.

В частині виконання Угоди згадується про практичне застосування режиму спільного транзиту і збільшення кількості його застосувань трейдерами між сторонами. Також мова йде про проект змін до Митного кодексу від 21.10.2021 №5810³⁷², який навіть у назві прямо пов'язаний із виконанням Угоди та застосуванням Регламенту Ради (ЄС) №1186/2009 щодо питань звільнення від сплати ввізного мита. Строк прийняття Закону був визначений до 2 кварталу 2023 року. Це стало вже черговою спробою

³⁷⁰ Regulation (EU) 2021/444 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2021 establishing the Customs programme for cooperation in the field of customs [2021] OJ L87/1

³⁷¹ European Union–Ukraine Customs Subcommittee, ‘Operational Conclusions of the 6th EU–Ukraine Customs Subcommittee Meeting’ (videoconference, 30 November 2022).

³⁷² Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в частині звільнення від сплати ввізного мита (реєстр. № 5810 від 20.07.2021) <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72581> дата звернення 15 грудня 2025 р.

виконання апроксимаційних зобов'язань щодо звільнення від сплати мита (із великою затримкою від строків передбачених Угодою). Водночас, парадоксально, і вкотре – даний законопроект було відкликано з причин неповної відповідності Регламенту Ради (ЄС) № 1186/2009³⁷³.

Також на засіданні Підкомітету згадувалось про продовження роботи над практичним впровадженням програми АЕО для збільшення кількості авторизованих трейдерів, а також розробку плану щодо взаємного визнання цього статусу між сторонами (до грудня 2022 року). Вкотре згадувалось про криміналізацію товарної контрабанди (законопроект №5420), що є вимогою, висловленою в процесі вступу (як ми проілюструємо далі на прикладі Звітів Єврокомісії). Відповідний законопроект було прийнято у 2023 році. І хоч вказані положення є частиною «acquis вступу», вони не є частиною внутрішньої форми «acquis», оскільки на сьогодні система санкцій за порушення митних правил залишається негармонізованою в ЄС (в деяких країнах-членах передбачена лише адміністративна відповідальність, в деяких – виключно кримінальна, а в більшості – і та, і інша)³⁷⁴.

2.3.2. Розширення процесу гармонізації у 2023-2024 рр.

У 2023 році тенденція до розширення та поглиблення гармонізації з «acquis» у митній сфері продовжилась. Так, звіт Єврокомісії за 2023 рік³⁷⁵ відзначає «хороший прогрес» в узгодженні з «acquis» ЄС. Вперше на рівні звіту чітко визначені «завдання» для України у сфері гармонізації, зокрема:

- продовжити гармонізацію у питаннях митних процедур, митного боргу та застосування гарантій, а також у спрощенні митних формальностей;

³⁷³ Те саме.

³⁷⁴ Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁷⁵ European Commission, 'Ukraine 2023 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2023) 699 final, Brussels, 8 November 2023) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

- продовжити розробку нового Митного кодексу;
- забезпечити своєчасне впровадження (фаза 5) NCTS – оновленого програмного забезпечення для функціонування Конвенції про процедуру спільного транзиту;
- криміналізувати масштабну контрабанду товарів, приєднатись до Протоколу про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами, а також зміцнити адміністративну спроможність для застосування відповідних норм.

Поряд з цим, у згаданому звіті йде мова про практичне застосування прийнятих норм (у частині розширення використання процедури спільного транзиту та програми АЕО тощо), та адміністративні й кадрові спроможності Держмитслужби. Як можна побачити, обсяг «acquis» значно розширюється в порівнянні з Угодою. Крім того, з боку Єврокомісії, вперше з'являється чітке визначення пріоритетів для подальшої гармонізації й згадується прийняття нового митного кодексу. З огляду на те, що станом на 2023 рік велика частина зобов'язань щодо «acquis» Угоди залишається невиконаною, ця рекомендація, на перший погляд, сприймається як наголос на необхідності впровадити низку з цих зобов'язань, шляхом оновлення митного кодексу.

Звіт України за 2023 рік³⁷⁶ дещо деталізує вказані висновки і на додачу згадує про набрання чинності законом³⁷⁷ щодо приведення положень щодо непреференційного походження у відповідність з МКС (на основі двох законопроектів, що вже згадувались у цьому розділі від 2021 року). При цьому, ріст виконання вимог Угоди у митній сфері оцінюється всього в +1 % до попереднього року (знову ж таки, з не до кінця зрозумілою методологією).

³⁷⁶ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, 'Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 рік' <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit-pro-vykonannia-ua-za-2023_UA_2.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

³⁷⁷ Закон України від 14.07.2023 № 3261-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку визначення країни походження товару у відповідність із Митним кодексом Європейського Союзу та забезпечення реалізації угод України про вільну торгівлю» <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3261-20#Text>> дата звернення 10 січня 2026 р.

Варто також відмітити, що попри обмеженість форми «звіту про виконання Угоди про Асоціацію», як і в 2022 році, звіт описує інформацію набагато ширше уже більше з перспективи гармонізації «acquis» вступу у митній сфері. Так, йде мова про схвалення рішення Підкомітету з митних питань³⁷⁸ про доповнення торгівельної частини угоди можливістю застосування Альтернативних правил Пан-Євро-Мед до торгівлі з ЄС. У цьому контексті, попри те, що, як вже було згадано, це не передбачено Додатком XV – таку інформацію також потрібно розглядати в контексті Розділу 30 «acquis» «Зовнішні зносини», згідно з яким, в момент вступу, Україна має стати учасником угод про вільну торгівлю ЄС.

Окремо варто згадати, впровадження т. зв. «форми 302»³⁷⁹ (документа для митного оформлення військової техніки та інших товарів, яка використовується в країнах – членах ЄС та НАТО)³⁸⁰, що передбачалось оновленою редакцією Додатку у частині фіксованих зобов'язань (ст. 226, 227 МКС), але також пріоритизацію впровадження якої можна цілком зрозуміти у контексті агресії РФ.

Також, у Звіті згадується і прийняття, на рівні підзаконних нормативно-правових актів, Постанови Кабінету Міністрів України від 24.06.2023 № 633³⁸¹. Вказаний акт є прикладом одностороннього застосування Україною митних практик та правил ЄС. Постанова, по суті, без зміни національних

³⁷⁸ Рішення Підкомітету Україна – ЄС з питань митного співробітництва від 16.11.2023 № 1/2023 про внесення змін до Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію.

³⁷⁹ Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки та інших товарів» від 23.08.2023 № 3345-IX.

³⁸⁰ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, 'Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 рік' <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit-pro-vykonannia-ua-za-2023_UA_2.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

³⁸¹ «Про внесення зміни до Порядку ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності»

норм щодо класифікації товарів, передбачає зобов'язання українських митних органів враховувати «acquis» ЄС у митній сфері при класифікації товарів.³⁸²

Й наостанок, згадується про схвалення законопроект³⁸³ (із формулюваннями, що фактично відображають всі попередні рекомендації Єврокомісії) щодо масштабного оновлення Митного кодексу на виконання Угоди, про який у деталях йтиме мова далі. Це співвідноситься із «рекомендацією» щодо «прийняття нового митного кодексу» у вищезгаданому звіті ЄС.

Хоч у відкритих джерелах відсутній звіт з річного засідання Підкомітету з митних питань за 2023 рік, з програми³⁸⁴ такого засідання, можна зрозуміти, що окрім загаданих вище питань, на зустрічі згадувались також новели європейського митного законодавства (значно ширше, ніж попередньо, до прикладу – СВAM³⁸⁵, що взагалі не згадується в Угоді). Власне, це також свідчить про інструментальність Угоди у ширшому контексті вступу. Водночас, цікаво, що в подальшому усі звіти в процесі вступу не згадуватимуть СВAM, попри практичний вплив цього інституту на експортерів в Україні.

При цьому, вперше на додаток до річних Звітів та засідань Підкомітету впроваджено додаткові проміжні механізми моніторингу та контролю – координація секретарями Комітету Асоціації й додатковий перегляд на «спеціальних сесіях» за участю експертів, залучених до кожної дії.

³⁸² Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁸³ Проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу», від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁸⁴ Council of the European Union, 'Notice of Meeting and Provisional Agenda: Working Party on Customs Union' CM 5388/23 (21 November 2023) <<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/CM-5388-2023-REV-1/en/pdf>> дата звернення 3 грудня 2025 р.

³⁸⁵ Carbon Border Adjustment Mechanism, запроваджений Regulation (EU) 2023/956 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 establishing a carbon border adjustment mechanism (Text with EEA relevance)

Тобто, принаймні наразі, за вказаний період можна відмітити посилення моніторингу гармонізаційних зусиль України, а також посилення ролі Угоди у процесі вступу.

Таким чином, за 2023 рік, гармонізація з «acquis вступу» охопила більшу кількість зобов'язань з додатковими елементами планування, пріоритизації та моніторингу. Водночас, такі нові інструменти не охопили більшість невиконаних зобов'язань щодо апроксимації з «acquis Угоди» з боку України.

Також, відносний вплив нових інструментів планування та пріоритизації можна прослідкувати тільки з перспективи наступного періоду.

Так, з моменту набуття Україною статусу кандидата, зокрема у 2024 році було імплементовано ще більше норм МКС та відповідних імплементаційних³⁸⁶ і делегованих актів³⁸⁷ для виконання решти зобов'язань за Угодою та додаткових зобов'язань у процесі вступу. Це визнано у Звіті ЄС про розширення 2024 року як підтвердження «хорошого рівня» підготовки та прогресу у митній сфері³⁸⁸.

Згідно згаданого звіту, Митний кодекс України ще більше наближено до Митного кодексу ЄС, ухвалено закон про криміналізацію масштабної контрабанди товарів. Рекомендації Єврокомісії за минулий рік виконані належним чином. І, хоч видається, що Україною виконано вимогу щодо «нового митного кодексу» (як можна буде побачити далі – мова йтиме практично про повне впровадження вимог додатку, як мінімум на рівні прийняття законодавства), подальші вимоги дають зрозуміти, що мова про інше оновлення кодексу. Ось ключові вимоги щодо наближення до «acquis» на 2024-25 роки, відображені у Звіті за 2024 рік у митній сфері:

³⁸⁶ Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) No 952/2013 [2015] OJ L343/558.

³⁸⁷ Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code [2015] OJ L343/1 (Corrigendum [2016] OJ L87/35).

³⁸⁸ European Commission, 'Ukraine 2024 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2024) 699 final, Brussels, 30 October 2024). <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024SC0699>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

- розробка та прийняття нового Митного кодексу, узгодженого з МКС;
- ефективніші заходи протидії корупції на кордоні, попри вже здійснену криміналізацію контрабанди;
- розробка нових ІТ-систем для митного оформлення та управління ризиками на основі «acquis» ЄС;
- узгодження законодавства щодо ПДВ, структури та ставок акцизів;
- наближення до «acquis» у сфері захисту фінансових інтересів ЄС;
- розширення кількості операторів зі статусом АЕО-Б (згадано у висновках Глави 29)³⁸⁹.

Додатково, йде мова про необхідність виділити достатні людські та фінансові ресурси для забезпечення реалізації стратегічного плану Цифровізації Держмитслужби на 2024-2026 роки.

З іншого боку доцільно додати, що Звіт не відображає критики щодо невиконання планованих заходів, згідно пріоритетного плану на 2024 рік³⁹⁰, зокрема, наприклад щодо взаємовизнання статусу АЕО.

На рівні моніторингу виконання Угоди, варто окремо відмітити звіт засідання Підкомітету за 2024 рік³⁹¹, де, традиційно, в частині апроксимаційних зобов'язань сторони повідомляли одна одну про розвиток їхнього митного законодавства. Водночас, доцільно відмітити, що ЄС окремо зацентрував на майбутній комплексній реформі митного союзу. Це важливо в контексті подальших висновків. При цьому, Україна «взяла до уваги» інформацію щодо плану реформи у подальших зусиллях щодо реформи митного законодавства в Україні. Тобто, на рівні моніторингу сторони усвідомлюють можливу реформу митної сфери в ЄС, масштабні зміни до

³⁸⁹ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

³⁹⁰ Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 р № 137-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2024-p#Text>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

³⁹¹ EU-Ukraine Customs Sub-Committee, '8th Meeting of the Customs Sub-Committee' (8 October 2024).

митного законодавства в Україні на виконання Угоди й, водночас, необхідність прийняття нового митного кодексу в Україні. Вказане викликає занепокоєння з точки зору таких ознак «acquis» як «динамічність», «холістичний підхід» та «орієнтованість на практичне застосування».

Було також обговорено прогрес впровадження програми АЕО та використання режиму спільного транзиту. Україна мала продовжити роботу над створенням передумов для збільшення кількості авторизованих економічних операторів (безпека та надійність, або АЕО-Б). І хоч цього прямо немає у Звіті Засідання, деталізація обговорення міститься у Урядовому звіті з виконання Угоди про асоціацію за 2024 рік³⁹², де зазначено, зокрема, що «Сторона ЄС підтвердила, що Україна має досягнути показника в 10 АЕО типу «щодо підтвердження безпеки та надійності». Як бачимо, йде мова про дуже конкретні та вузько сформульовані показники, яких очікує ЄС від України (зокрема «новий митний кодекс» або ж 10 статусів АЕО-Б).

Продовжуючи про Український урядовий звіт за цей же період³⁹³, варто відмітити, що він зазначає про об'єктивно найбільший прогрес у апроксимації з «acquis» Угоди за весь час – відсоток зріс до 91% (аж на 30%, у порівнянні з минулим роком).

Перш за все, у розділі, що стосується саме «Митного Союзу», в цьому звіті додатково згадується про поступове до 2028 року підвищення специфічних ставок акцизного податку з сигарет до досягнення рівня, встановленого Директивою Ради 2011/64/ЄС від 21.06.2011³⁹⁴. При цьому, вказаний акт в Угоді згадується в розділі, що стосується «Оподаткування». Це

³⁹² Кабінет Міністрів України, 'Звіт про виконання Угоди про асоціацію за 2024 рік' (Кабінет Міністрів України) <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E/zvit-pro-vikonannia-ugodi-pro-asociaciiu-za-2024-rik.pdf>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

³⁹³ Те саме.

³⁹⁴ Закон України від 04 грудня 2024 року № 4115-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо перегляду ставок акцизного податку на тютюнові вироби».

відповідає висновкам цього дослідження про широке тлумачення «митної сфери» в процесі вступу.

Крім того, в деталях згадується про найбільше одноразове виконання зобов'язань щодо апроксимації за Угодою, в першу чергу, згідно з переліком норм, передбаченим Додатком XV.

Мова про Закон від 22.08.2024 № 3926-IX³⁹⁵, що став «переломним» у процесі апроксимації з «acquis» Угоди. Мова про впровадження низки норм МКС, що передбачені Додатком (у редакції 2022 року) в українське законодавство. Так, серед іншого, йде мова про:

- Впровадження поняття прямого та непрямого митного представництва;
- Застосування авторизації для поміщення у певні режими (замість дозволів);
- Впровадження пост-митного контролю;
- Впровадження авторизацій для певних видів діяльності (митні брокери, митні склади тощо);
- Подальші зміни щодо питань захисту прав інтелектуальної власності на товари при їх ввезенні тощо.

Згаданий закон – це чергова спроба «fast track» внесення змін у відповідності з Додатком до значної кількості норм митного кодексу. Власне, єдиним об'єднавчим моментом внесення доволі суттєвих змін у дуже різні сфери митного законодавства – є саме виконання умов Угоди, що, зокрема, слідує і з пояснювальної записки до відповідного законопроєкту³⁹⁶.

³⁹⁵ Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу

³⁹⁶ Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» (проєкт № 10411 від 16 січня 2024 р) <<https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43539>> дата звернення 10 березня 2026 р.

2.3.3. Оцінка результатів гармонізації (після набуття статусу кандидата).

Можна підсумувати, що 2022 рік, не дивлячись на значні труднощі, пов'язані з повномасштабним вторгненням РФ, став «переломним» і дуже продуктивним роком у питаннях гармонізації з «асквіс вступу» у митній сфері (а отже, і «асквіс Угоди»). Низку зобов'язань, що були передбачені Угодою було (принаймні формально) виконано, крім того, було виконано низку інших рекомендацій – додаткових елементів «асквіс вступу», визначених ЄС.

Хоч процес гармонізації й надалі залишався достатньо неоднорідним й з обмеженим застосуванням моніторингу за механізмами Угоди, але з вищенаведеного видно, що інструменти Угоди (апроксимація, моніторинг, виконання тощо) уже використовуються як інструмент вступу, хоч і в обмеженій мірі (детальніше про теоретичну основу для цього – див. у Розділі I цього дослідження).

Надалі, у 2024 році, відбувається найбільше одноразове прийняття законодавства, що передбачене Угодою, хоч і часто із затримкою від передбаченого графіку.

Такі результати можна пояснити (а) розширенням принципу обумовленості з огляду на статус кандидата та інструменти додаткової фінансової підтримки, а також участю у відповідних програмах ЄС; (б) оновленням Додатку XV до Угоди (хоч і без врахування інструментів динамічного оновлення «асквіс Угоди»); (в) появі додаткових інструментів моніторингу та пріоритизації, зокрема щорічних звітів ЄС щодо розширення.

Водночас, значні зміни з моменту набуття статусу кандидата, були впроваджені кількома «fast-track» законопроектами, єдиною об'єднавчою рисою яких є власне лише «передбаченість Угодою». Також, у порівнянні із попередніми періодами, можна вести мову про більшу структурованість планування виконання Угоди, більшу детальність моніторингу гармонізації з «асквіс вступу» (водночас недостатню – зокрема, з огляду на відсутність

НРАА та часто фрагментарну пріоритизацію). Саме тому, такі зміни й надалі часто були фрагментарними й непослідовними (хоч і у меншій мірі, аніж у попередні періоди).

При цьому, у контексті моніторингу й формулювання нових рекомендацій ЄС у звітах (що фактично стають елементом зовнішнього виразу «acquis» – «acquis вступу» у митній сфері), можна відмітити кілька доволі парадоксальних тенденцій:

1. Більший наголос на необхідності практичної імплементації регулювання у митній сфері (і щодо компетенцій Держмитслужби і поширене застосування вже впроваджених інститутів митного права), участь у відповідних програмах ЄС та практична допомога й водночас формулювання рекомендацій, що у випадку їх виконання, видаються майже нереалістичними у частині вчасного практичного застосування (наприклад, оновлення митного кодексу відповідно до МКС) тощо.

2. Більш динамічне відслідковування певних поточних та потенційних змін, що відбуватимуться в ЄС в процесі моніторингу (як інформування про митну реформу чи регламент СВАН), водночас, негнучкий підхід до визначення рекомендацій – відсутність згадок про потенційну реформу у звітах, наполягання на впровадженні МКС, що може бути змінений у ЄС уже найближчим часом.

3. Набуття Угодою практичної ролі в контексті вступу (використання механізмів Угоди для моніторингу та оцінки, а також планування процесу гармонізації), водночас, формулювання рекомендацій без врахування можливої ролі Угоди в їх послідовному та динамічному виконанні. Додатково, з огляду на практику законодавчих змін, можна відмітити логіку «спершу виконання угоди», а потім «вимог до кандидата». Вказаний підхід не є холістичним й взаємоузгодженим.

4. Комбінація водночас загальних та дуже вузьких та специфічних рекомендацій у звітах, що можуть ускладнити процес гармонізації з нормами

у митній сфері. Крім того сторони продовжують оцінювати досягнення гармонізації на основі вузького розуміння понять «митна сфера» й «митний союз».

Попри ці парадокси варто визнати позитивну тенденцію й успіхи України в процесі гармонізації з «acquis» у митній сфері. Водночас, це остаточно можливо, тільки якщо вважати інформацію про впровадження певних норм (з відповідних звітів та інших документів у процесі моніторингу та оцінки) – як доконаний факт гармонізації. Проте, хаотичність і непослідовність процесу планування оцінки й моніторингу гармонізації та інші виявлені проблеми й фактори (як у період до набуття членства, так і (хоч і у меншій мірі) після) – наштовхують на необхідність критичної оцінки таких результатів.

Висновки до розділу 2

I. Планування процесу апроксимації.

Попри високі оцінки процесу гармонізації з «acquis вступу» у митній сфері, що лунають в офіційних документах щодо моніторингу виконання угоди та прогресу України як кандидата на вступ, в літературі та в правозастосуванні висловлюється критика й успішності такої гармонізації зокрема в контексті практичного застосування.

Перш за все, результати аналізу процесу апроксимації у митній сфері, свідчать про обов'язковість планування такого процесу. При цьому, досвід країн Центральної та Східної Європи, Західних Балкан, що стали членами ЄС, або є кандидатами, свідчить, що, попри індивідуальний підхід кожної країни, можна виокремити кілька спільних закономірностей. Так, у цих країнах планування апроксимації є її обов'язковим етапом, попри можливі недоліки у якості інструментів планування. Це відбувається незалежно від набуття статусу кандидата, і, зазвичай, реалізується через національні стратегії інтеграції та НРАА. Інструменти планування апроксимації типово включають:

- 1) обсяг «acquis»,
- 2) графіки виконання зобов'язань,
- 3) пріоритизацію,
- 4) передбачення необхідних ресурсів,
- 5) механізми координації й оцінки результативності.

Їх системним недоліком залишається надмірна концентрація на «митному союзі» у вузькому розумінні. Та найважливіше - навіть до набуття статусу кандидата, згадані інструменти планування апроксимації (в незалежності від прямої перспективи членства в угодах з ЄС) можуть враховувати інтеграційну перспективу.

Водночас, протягом досліджуваного періоду до набуття статусу кандидата та майже чотирьох років після – в Україні був відсутній єдиний стратегічний документ планування гармонізації з «acquis» у митній сфері.

Натомість планування здійснювалося через низку інструментів, які були фрагментарними, нединамічними, недостатньо деталізованими щодо конкретних зобов'язань у митній сфері та, часто, взаємосуперечливими. Попри низку нормативних інструментів планування, жоден не відповідав вказаним вище практикам й ознакам.

Відсутність єдиного стратегічного документа планування в Україні стала однією з визначальних причин фрагментарності та непослідовності процесу гармонізації в митній сфері, як до, так і - після набуття Україною статусу кандидата.

II. Оцінка результатів апроксимації до набуття Україною статусу кандидата.

A. Факультативний період.

Ще до моменту набрання чинності Угодою у частині питань, пов'язаних із апроксимацією у митній сфері, Україна декларувала бажання амбітного одностороннього і дострокового виконання майбутніх зобов'язань. Водночас, уже на цьому етапі процес добровільної апроксимації хоч і можна

охарактеризувати динамічним у плануванні, водночас непослідовним та хаотичним. На цьому етапі норми, апроксимацію з якими передбачає Додаток XV до Угоди – частково втрачають чинність. Через статичність механізмів оновлення Угоди та недостатню глибину моніторингу, будь-яка подальша апроксимація за фіксованим графіком надалі спричиняла нерівномірний й непослідовний прогрес у законодавчій апроксимації в митній сфері.

Відповідно, т. зв. «факультативний» період виконання Угоди у митній сфері характеризувався фрагментарними, й часто не передбаченими Угодою, діями сторін. При цьому, наявних засобів моніторингу та оновлення положень Угоди виявилось не достатньо для динамічного відображення змін у митному законодавстві за цей період.

Б. Апроксимація за Угодою, до набуття статусу кандидата.

В подальшому, зокрема в 2016 році (після набуття чинності відповідними зобов'язуючими положеннями щодо апроксимації у митній сфері), ключовою проблемою апроксимації залишалась невідповідність вимог Додатку XV поточному стану митного законодавства (зокрема, через повне набуття чинності МКС). Відповідно, і за черговий аналізований період до 2019 року, процес планування та апроксимації залишався непослідовним, фрагментарним, а моніторинг апроксимації фактично не відображав цього. І тільки у 2019 році, Єврокомісія вперше відчутно відмітила прогрес у апроксимації національного митного законодавства з законодавством ЄС. Певні успіхи, зокрема й практичне розгортання змін, впроваджених у 2019 році (в першу чергу, імплементація норм щодо митного режиму спільного транзиту та програми АЕО), відмічаються й у 2020-21 роках, дещо поглиблюється також діалог у питаннях моніторингу, водночас, попри згадку про необхідність оновлення відповідних положень додатку за цей період, сторони не встигають цього зробити аж до 2022 року. За вказаний період варто також відмітити значну термінологічну неоднорідність вживання перекладів назв актів у звітах про виконання Угоди та результатах моніторингу.

Підсумовуючи, процес апроксимації за угодою про Асоціацію, до набуття Україною статусу кандидата (а отже, появи додаткових механізмів обумовленості) щодо зобов'язань апроксимації з «acquis Угоди» у митній сфері, можна окреслити як (а) доволі хаотичний і непоступовий, (б) що формально базується на політичному діалозі, а не на прямих зобов'язаннях, що випливають з Угоди, (в) такий, що не передбачав зрозумілої пріоритизації щодо певних елементів «acquis Угоди». Також, навіть у випадку порушення строків апроксимації, з боку ЄС (г) не спостерігалось застосування наявних інструментів обумовленості, окрім доволі запізнених оцінок у звіті.

До об'єктивних причин таких висновків можна віднести:

1. порівняно слабкі інструменти обумовленості, застосовні до «acquis Угоди», до набуття Україною статусу кандидата.

2. в більшості, статичний характер частини інструментів щодо гармонізації.

3. надзвичайно амбітні цілі, поставлені у питаннях гармонізації з «acquis Угоди».

До суб'єктивних причин можна віднести:

1. відсутність системного й продовжуваного планування апроксимації.

2. відсутність системного і продовжуваного огляду і моніторингу сторін у питаннях апроксимації у митній сфері.

3. невчасне оновлення Угоди в частині митної сфери.

III. Оцінка результатів гармонізації після набуття статусу кандидата

У період з набуття Україною статусу кандидата відбулось значне просування у контексті виконання Угоди. В першу чергу, завдяки (а) розширенню принципу обумовленості з огляду на статус кандидата; (б) оновленню Додатку XV до Угоди; (в) появі додаткових інструментів моніторингу та пріоритизації, зокрема - щорічних звітів ЄС щодо розширення.

Вказане просування відбулось, шляхом впровадження кількох «fast-track» законопроектів. Через такий підхід, в умовах відсутності якісних змін в

процесі планування, результати апроксимації й надалі часто були фрагментарними й непослідовними.

У контексті моніторингу й формулювання нових рекомендацій ЄС у звітах можна відмітити кілька тенденцій:

1. Наголошення на необхідності практичної імплементації при одночасному формулюванні рекомендацій, які видаються майже нереалістичними у частині практичного застосування.

2. Більш динамічне відслідковування певних поточних та потенційних змін, що відбуватимуться в ЄС, в процесі моніторингу і, водночас, негнучкий підхід до визначення подальших рекомендацій.

3. Набуття Угодою практичної ролі в контексті вступу, проте, водночас, неврахування її ролі в послідовному та динамічному виконанні вимог вступу. На додачу, простежується логіка «спершу виконання Угоди», а потім – «вимог до кандидата».

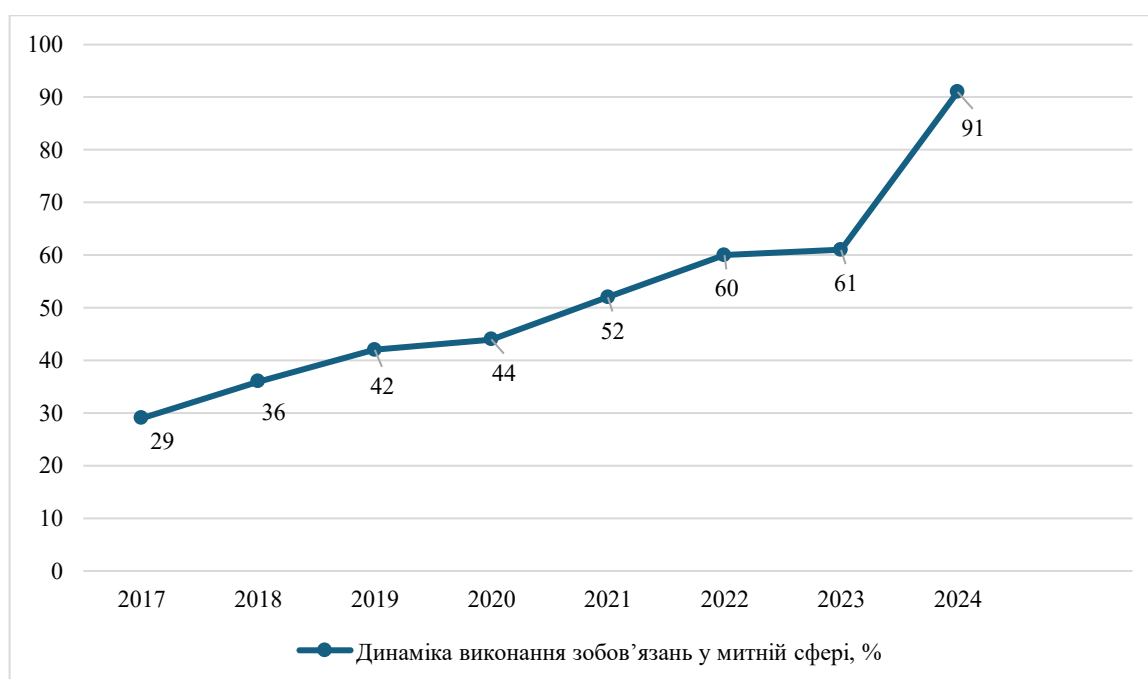
4. Комбінація водночас загальних та дуже вузьких та специфічних рекомендацій, а також оцінка досягнень на основі вузького розуміння понять «митна сфера» й «митний союз».

Водночас, результати оцінки прогресу, наведені вище, варто вважати остаточно дійсними, якщо повністю опиратись на оцінки наведені у нормативних джерелах, де впровадження норми у законодавство, вважається виконанням гармонізаційних зобов'язань. У наступному розділі цього дослідження буде емпірично перевірено істинність таких оцінок зі сторони ЄС та України, зокрема опираючись на ознаки «acquis Угоди» та «вступу», що синтезовані у цьому дослідженні.

РОЗДІЛ 3

КЛЮЧОВІ ЗМІНИ У МИТНІЙ СФЕРІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ НОРМ ТА ГАРМОНІЗАЦІЇ З «АСQUIS» ЄС

В Урядовому звіті за 2024 р.³⁹⁷ йде мова про надзвичайні успіхи Євроінтеграції у контексті гармонізації з «асquis вступу», а саме виконання 91% вимог в митній сфері. Різкий ріст відсотка виконання зобов'язань у цей період (як видно на рисунку 1) зумовлений впровадженням найбільш масштабних змін в митне законодавство для гармонізації з митним «асquis» ЄС – в основному в період після набуття Україною статусу кандидата.

³⁹⁷ Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції України, «Звіт про виконання Угоди про асоціацію за 2024 рік» (Кабінет Міністрів України, 2025) <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEl/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E/zvit-pro-vikonannia-ugodi-pro-asociaciiu-za-2024-rik.pdf>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

Рисунок 1 - Динаміка виконання зобов'язань у митній сфері протягом 2017-2024 рр.

Водночас, як можна побачити із результатів аналізу, проведеного в Розділі 2 цього дослідження – часто мова про доволі узагальнені висновки з приводу виконання певних зобов'язань, що можуть не відображати реального стану наближення законодавства та ефективності його застосування.

З огляду на це, на момент підготовки цього дослідження не зрозуміло, чи справді можна вважати частини «acquis Угоди» та «acquis вступу», що декларуються як гармонізовані, справді гармонізованими, особливо із застосуванням «мірила» – ознак «acquis вступу», синтезованих у Розділі I, а також секторального розуміння «acquis» у митній сфері. Під час згаданого аналізу за основу брались твердження сторін у нормативних джерелах процесу моніторингу. Водночас, ці твердження не є емпірично доведеними, тому це дослідження має на меті перевірити їх на основі аналізу конкретних законодавчих змін та практики їх застосування.

У науковій літературі та сфері правозастосування часто згадуються відмінності між формальним прийняттям норм та їх реальною гармонізацією, а деякі джерела критично оцінюють реальний стан наближення до законодавства ЄС та його відповідність оцінкам сторін. Ці дослідження, однак, охоплюють лише окремі аспекти проблеми і не дають відповіді на питання про реальний стан гармонізації в митній сфері на основі конкретних законодавчих змін, особливо у комплексі.

Так, для прикладу, досліджуючи транспозицію норм ЄС, M. Králiková³⁹⁸ акцентує увагу на системній проблемі розриву між формальним прийняттям законодавства та його практичною імплементацією, зокрема, і в митній сфері, що простежується і в дослідженнях ряду інших науковців.

³⁹⁸ Marta Králiková, 'Importing EU Norms: The Case of Anti-Corruption Reform in Ukraine' (2022) 44(2) *Journal of European Integration* 245–260 <<https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1872559>> дата звернення 27 січня 2026 року.

Н. І. Атаманчук³⁹⁹ вважає вже запроваджені в Україні європейські практики у сфері митного контролю та митних процедур недостатньо реалізованими на практиці, а А. Кормич, В. Завальнюк, О. Тодошак та О. Ульянов⁴⁰⁰ піддають сумніву доцільність подвійного оновлення Митного кодексу за короткий проміжок часу – спочатку на завершення впровадження «acquis Угоди» (2024 рік), а пізніше - повний перезапуск на виконання вимог «acquis вступу» (2026 рік).

Ці позиції корелюють також із виявленими раніше⁴⁰¹ розбіжностями між позитивними оцінками з боку Єврокомісії та фактичним станом впровадження «acquis» ЄС у митній сфері, зокрема, на прикладах інституту Авторизованого Економічного Оператора, впровадження якого потягнуло за собою численні зміни національного законодавства протягом кількох років при незмінності таких процедур в ЄС.

Критичні зауваження щодо наближення митного законодавства озвучувались і у Тіньовому звіті щодо гармонізації з «acquis» у митній сфері⁴⁰², що був профінансований Єврокомісією (про що детальніше ітиме мова в цьому Розділі).

Також Ігнат'єв М.М.⁴⁰³ вважає, що попри формальне впровадження норм, невирішеними залишаються бюрократичні перепони в процесі митного оформлення, корупція в митних органах та недостатня кваліфікація кадрів.

³⁹⁹ Наталія Атаманчук, 'Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу' (2025) 87(2) *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету* 40 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>> дата звернення 27 січня 2026 року.

⁴⁰⁰ Anatolii Kormych, Volodymyr Zavalniuk, Oleg Todoschchak and Oleksiy Uliyanov, 'Ukraine's Europeanization of Public Administration and Harmonizing Customs Legislation – Exploring a Pluralistic Approach' (2024) 10(4) *Lex Portus* doi:10.62821/lp10402.

⁴⁰¹ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁴⁰² Інститут аналітики та адвокації, 'Тіньовий звіт щодо прогресу України у наближенні до розділу 29 "Митний союз"' (2025) <<https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report2/>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁰³ Михайло Ігнат'єв, 'Виклики та перспективи адаптації митної системи України до Європейських стандартів' (БІЗНЕСІНФОРМ № 4_2025) <<https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-82-89>> дата звернення 10 березня 2026 р.

Практична імплементація норм, якими було криміналізовано контрабанду теж неодноразово була предметом критики. Так, наприклад, В. Набок⁴⁰⁴ вважає її результати – обмеженими, про що свідчить дуже незначна кількість проваджень, які розглядаються судами та ще менша кількість вироків.

Роберт Зелді⁴⁰⁵ пояснює такий стан справ тим, що наразі Єврокомісія оцінює передусім стан формальної імплементації, а питання впровадження норм на практиці значною мірою залишається поза межами такої оцінки.

Тому, попри висновки щодо впровадження та виконання відповідних зобов'язань (особливо впродовж 2021-2025 років) за результатами відповідного моніторингу та з огляду на фрагментарність існуючих досліджень, доцільно проаналізувати процес ключових змін до митного законодавства, зокрема інституту «АЕО», процедури спільного транзиту, захисту прав інтелектуальної власності, Конвенції Пан-Євро-Мед, оновлення законодавства щодо відповідальності за митні правопорушення.

Проведений аналіз дозволить зрозуміти, чи можна (1) вважати норми, що впроваджені в українське законодавство – справді гармонізованими, (2) «покладатись» на документи у сфері моніторингу та оцінки стану виконання зобов'язань за Угодою та у процесі вступу, що створені Україною та ЄС, а також (3) дозволить сформулювати подальші рекомендації для вдосконалення процесу вступу (і не лише в контексті України).

Для того, щоб досягти цих завдань, потрібно зосередитись на аналізі деталей ключових законодавчих змін щодо вказаних питань, а також нормативно-правових актів, прийнятих для їх реалізації, зокрема, в

⁴⁰⁴ Віталій Набок, 'Прогрес із багатьма застереженнями: як митна сфера адаптується до вимог ЄС' (*Європейська правда*, 5 серпня 2025) <<https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/08/5/7217319/>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁰⁵ Роберт Зелді, 'Україна ризикує отримати митне законодавство, що лише формально відповідає європейському' (Експертна колонка, *ZN.ua*, 30 січня 2026) <<https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajina-rizikuje-otrimati-mitne-zakonodavstvo-shcho-lishe-formalno-vidpovidaje-jevropejskomu.html>> дата звернення 10 березня 2026 р.

ретроспективному ключі (важливою також буде кількість змін та їх причини), а також проаналізуємо практичну імплементацію змін на рівні правозастосування.

3.1. Гармонізація та практичне застосування норм

Вихідною основою подальшого аналізу буде підхід до тлумачення терміну «гармонізація» (згадується у Розділі I) і його спрямованості на практичне застосування норм, що були прийняті.

Так, в першому розділі цього дослідження було обрано термін «гармонізація» не лише для цілей термінологічної єдності і відмежування процесу транспозиції за Угодою та в процесі вступу. На думку Eva Lohse⁴⁰⁶, Guy Harpaz & Lior Herman⁴⁰⁷, «гармонізація» передбачає досягнення певного наперед визначеного результату – уніфікації або однорідності («uniformity»), досягнення певної мети, що виходить за межі схожості норм і стосується гармонізованого їх застосування. Також зазначається, що «гармонізація» законодавства між членами ЄС веде до соціо-політичної інтеграції.⁴⁰⁸ Це також підтверджується лексичним тлумаченням поняття «гармонізація» у контексті права ЄС, що передбачає зміни у національному законодавстві, що ведуть до однорідності («uniformity»)⁴⁰⁹.

Усталеною в літературі також є думка, що прийняття акту є лише першим кроком в «імплементації». Наприклад, на думку Н. Пархоменко⁴¹⁰, процес імплементації в широкому розумінні також включає тлумачення, практику застосування, забезпечення дотримання та виконання норм права

⁴⁰⁶ Eva Lohse, 'The Meaning of Harmonisation in the Context of European Community Law – a Process in Need of Definition' in Mads Andenas and Camilla Baasch Andersen (eds), *Theory and Practice of Harmonisation* (Edward Elgar 2012) 282.

⁴⁰⁷ Guy Harpaz and Lior Herman, 'Approximation of Laws by Non-EU Countries to the EU Acquis: Setting the Scene' (2007) 9 *Eur J L Reform* 357.

⁴⁰⁸ Те саме.

⁴⁰⁹ The process by which member states of the EU make changes in their national laws, in accordance with [Community legislation](#), to produce uniformity - Jonathan Law. "Harmonization of Laws." *A Dictionary of Law* 2022: n. pag. Print.

⁴¹⁰ Наталія Пархоменко, 'Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види' *Часопис Київського університету права* (2012) No1. 338.

органами державної влади. К. Сьох та М. Гультай⁴¹¹ вважають «гармонізацію» більш широким поняттям щодо застосування міжнародної норми у національному законодавстві – у відношенні до «імплементачії».

Такий підхід узгоджується і з синтезованою в Розділі I ознакою «acquis» вступу, а саме його орієнтованістю на практичну імплементачію, а не лише на впровадження норм. Деталізуючи це, варто додати, що у первинній редакції Додаток XV до Глави V Угоди, хоч і не містив визначення для процесу «апроксимації», але містив положення щодо «ефективного і правильного функціонування зони вільної торгівлі», що вимагає «аналогічного операційного середовища для торгових операторів»⁴¹².

Аналогічне операційне середовище передбачає не тільки наявність актів права, а й їх однакове застосування. Це також підтверджується продовженням вказаного коментаря до Пояснювальної записки Додатку XV: «необхідність максимально можливого наближення в ряді важливих, спільних узгоджених областях митного acquis», де мова йде не про акти чи норми, а саме про наближення у певних «областях».

Відповідно, норми можна вважати «гармонізованими» лише тоді, коли вони не просто впроваджені у законодавство, а й належно застосовуються на практиці – саме досягнення цього результату і є кінцевою метою гармонізації з «acquis» ЄС.

3.2. Впровадження програми «АЕО» та митних спрощень

Для досягнення дослідницького завдання визначеного у цьому Розділі, першим та найбільш ілюстративним прикладом може бути програма «АЕО»

⁴¹¹ Катерина Сьох і Михайло Гультай, 'Імплементачія нормативно-правових актів Європейського Союзу у національне законодавство України' (2022) 6 *Юридичний науковий електронний журнал* 82 <<https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/125c127a-32b1-4ec5-9f5c-c1414dd36740/content>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴¹² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано Законом України № 1678-VII від 16 вересня 2014) Додаток XV 'Наближення митного законодавства' (первинна редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/26/f431629n19.doc>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

та т.зв. митні спрощення. Перш за все тому, що вона є одним з найперших апроксимаційних «успіхів», а отже, процес її впровадження і практичного застосування можна хронологічно прослідкувати та проаналізувати аж із 2019 року. Для контрасту – низка інших змін, якими фактично впроваджено норми, передбачені Угодою, були прийняті тільки в 2024 році, а їх практичне застосування розпочалось лише у квітні 2025 року⁴¹³. Тому їх аналіз не може проілюструвати такої глибини та горизонту виявлення проблем.

По-друге, можна відмітити неабияку пріоритизацію запровадження, а згодом і розширення програми «АЕО» та митних спрощень у порівнянні з іншими зобов'язаннями, що впливали з Додатку (в обох його версіях), не дивлячись на те, що у початковій версії Додатку була низка інших зобов'язань з жорсткими термінами впровадження.

Як можна побачити з попередніх результатів дослідження, впровадження статусу «АЕО», а згодом і його потенційне взаємовизнання – часто були пріоритетами серед інших норм Угоди у митній сфері у контексті апроксимації, і цим питанням присвячувалась неабияка увага у процесі моніторингу виконання Угоди. Саме впровадження статусу АЕО, фактично, було визначено як «успіх» апроксимаційних зусиль одразу у кількох звітах за результатами виконання Угоди – як з боку України, так і з боку ЄС. Крім того, навіть у процесі вступу, у Пріоритетному плані виконання угоди йде мова про пріоритизацію зусиль щодо визнання статусу «АЕО-Б»⁴¹⁴. Й справді, впровадження цього статусу у 2019 році було значним проривом у виконанні апроксимаційних зобов'язань, на рівні із застосуванням режиму спільного

⁴¹³ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу" від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁴¹⁴ European Commission, 'Priority Action Plan for enhanced implementation of the EU-Ukraine DCFTA 2025-2026' (CIRCABC, 26 May 2025) <<https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/10d63ead-6bd4-4173-9986-d74c664e45e5/details?download=true>> дата звернення 14 березня 2026 р.

транзиту, особливо в умовах затримки із впровадженням інших норм, передбачених у первинній редакції Додатку XV.

І, якщо норми Конвенції про процедуру спільного транзиту передбачали окрему оцінку готовності до застосування процедур спільного транзиту і наявності відповідних, зокрема й технологічних, передумов, а також окреме запрошення доєднатись до Конвенції (як додатковий інструмент обумовленості) – то впровадження статусу «АЕО» передбачало тільки моніторинг у загальному порядку на виконання Угоди.

Відповідно, доцільно детально проаналізувати процес, умови та наслідки впровадження даного статусу, а також проміжну і поточну ефективність застосування відповідних норм митного законодавства для того, щоб зрозуміти, чи (і на якому етапі) впровадження відповідних змін до митного законодавства означатиме завершення виконання вимог Угоди (або ж вимог у процесі вступу). Цей приклад також буде ілюстративним і у інших питаннях гармонізації.

Отже, статус Авторизованого Економічного Оператора («АЕО») – це статус підприємства, який визначає високий рівень довіри митниці⁴¹⁵. Він надається митними органами та забезпечує власнику митні спрощення та/або полегшення процедур і, як визначає Всесвітня митна організація, є «ключовим чинником для міцного партнерства між митницею та бізнесом»⁴¹⁶. Програма «АЕО» була вперше запроваджена в ЄС у 2008 році. Попри високі очікування від інституту «АЕО» в Європейському Союзі, Т. Острікова вважає⁴¹⁷, що перші роки впровадження часто призводили до розчарувань, оскільки до подальшої деталізації положень про авторизованих економічних операторів у 2007 році –

⁴¹⁵ Олег Кириєвський, 'Що таке статус АЕО і навіщо він бізнесу' (*NV Бізнес*, 26 жовтня 2020) <<https://biz.nv.ua/ukr/experts/aeo-shcho-ce-i-yak-dopomagaye-eksporteram-ta-importeram-sproshchennya-mitnih-perevirok-novini-ukrajini-50120056.html>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴¹⁶ World Customs Organization, Compendium of Authorized Economic Operator programmes (2020) 6 <<https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/aeo-compendium.pdf?db=web>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴¹⁷ Tetyana Ostrikova, 'AEOs' Institution Development in the EU and Ukraine: Common Standards in Different Perceptions' (2021) *Lex Portus* 7(5) 69–87 <<https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.5.2021.4>> дата звернення 10 березня 2026 р.

уже існувало багато спрощень для трейдерів, що сприяло сприйняттю підприємцями переваг такого статусу, як мінімальних.

Сьогодні програма «АЕО» регулюється МКС та його Імплементаційним та Делегованим актами, більшість норм яких застосовуються з 2016 року⁴¹⁸. Водночас, як вже згадувалось, впровадження статусу «АЕО» було передбачено додатком до Угоди у первинній редакції, де передбачалось впровадження ст. ст. 12-14 Модернізованого Митного кодексу, що, в свою чергу, регулювали подання заяви для отримання статусу і його надання митними органами. При цьому, апроксимація з вказаними нормами мала відбутись без визначеного строку, а на основі принципу найкращих зусиль, що, так чи інакше, вимагало не тільки впровадження норм, а й «однакового або ж аналогічного операційного середовища для операторів»⁴¹⁹.

При цьому, цікаво, що впровадження інституту окремих спрощень, які в ЄС можна було отримати безпосередньо або шляхом отримання статусу «АЕО», також було передбачено Додатком (ст. ст. 106 та 111 Модернізованого кодексу) на основі найкращих зусиль, але їх не було впроваджено одночасно з «АЕО».

Додатково потрібно відмітити, що у випадку України та інших поточних кандидатів – мова про першу можливу хвилю розширення ЄС, коли країни з вже діючими програмами «АЕО» перебувають на шляху до вступу в Союз, а не стають учасниками програми «АЕО» як члени ЄС.⁴²⁰ При цьому, на рівні ЄС існують дискусії про проблеми гармонізації застосування статусу між країнами членами.

⁴¹⁸ Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast) [2013] OJ L269/1.

⁴¹⁹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано Законом України № 1678-VII від 16 вересня 2014) Додаток XV 'Наближення митного законодавства' (первинна редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/26/f431629n19.doc>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁴²⁰ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

Такі проблеми були, зокрема, узагальнені у Звіті Рахункової Палати ЄС від 2023 року⁴²¹ («European Court of Auditors»)⁴²²: підкреслювався недостатній моніторинг імплементації програми «АЕО» серед членів, а також зазначалось, що не існує надійної спільної системи ЄС для вимірювання ефективності програми. Крім того, наголошувалось на тому, що регулювання програми в ЄС відбувається на основі необов'язкових для виконання Настанов (т. зв. «АЕО Guidelines»⁴²³).

Наведене демонструє складність гармонізації з регулюванням статусу «АЕО» в ЄС. Більше того, саме ці проблеми стали обґрунтуванням для проведення митної реформи в ЄС. Зокрема, у проєкті реформи⁴²⁴ зазначається, що програма «АЕО» «страждає» від розбіжностей у національних практиках та труднощів з моніторингом відповідності, у зв'язку з чим пропонується запровадити т.зв. статус «Trust & Check traders» («довірені та перевірені трейдери»)⁴²⁵.

Системні проблеми застосування статусу в ЄС були також підмічені Hans-Joachim Schramm⁴²⁶, що відмічав нерівномірний розподіл кількості авторизацій як між державами-членами ЄС, так і між секторами економіки.

⁴²¹ European Court of Auditors, *Special Report on Authorised Economic Operators: Solid customs programme with untapped potential and uneven implementation* (No. 13/2023, 2023). <https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-13/SR-2023-13_EN.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

⁴²² Інституція ЄС, що здійснює незалежні перевірки з метою вдосконалення врядування, підзвітності, прозорості та належного фінансового управління діяльністю ЄС, тим самим зміцнюючи довіру громадян та ефективно сприяючи реагуванню на сучасні та майбутні виклики, що постають перед ЄС. (діє на підставі ст.ст. 286-287 ДФЕС).

⁴²³ European Commission, Directorate-General Taxation and Customs Union, 'Authorised Economic Operators Guidelines' TAXUD/B2/047/2011–Rev.6 (11 March 2016) <https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/1268be1d-1203-4375-a729-0186974ba49b_en?filename=aeo_guidelines_en.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

⁴²⁴ European Commission and Directorate-General for Taxation and Customs Union, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Establishing the Union Customs Code and the European Union Customs Authority, and Repealing Regulation (EU) No 952/2013* (17 May 2023) COM(2023) 258 final.

⁴²⁵ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁴²⁶ Hans Joachim Schramm, 'Who Benefits Most From AEO Certification? An Austrian Perspective' (2015) *World Customs Journal* 9 5 doi: 10.55596/001c.93984.

Крім того, у світовому контексті варто згадати нещодавні рекомендації International Chamber of Commerce («ICC») – «Recommendations on Authorised Economic Operator programmes», що підсумували існуючі проблеми програми на більш глобальному рівні, зокрема, це часто – неефективність механізму взаємного визнання статусу для трейдерів, низька доступність цього статусу для деяких ролей у міжнародній торгівлі, слабка міжвідомча координація у державах, де запроваджено програму «АЕО»⁴²⁷.

Відповідно, з огляду на вказане, до гармонізації у контексті «АЕО» потрібно було б віднестись з особливою уважністю, і через складність такого завдання – оцінка його виконання у відповідних Звітах, на нашу думку, мала б бути максимально виваженою.

Розглянемо та проаналізуємо його впровадження в українських реаліях. Так, було впроваджено два види статусу «АЕО»: про надання права на застосування спрощень (далі – «АЕО-С») та про підтвердження безпеки та надійності (далі – «АЕО-Б») ⁴²⁸.

При цьому, впровадження програми відбувалась на основі Дорожньої карти розгортання програми «АЕО» в Україні, підготовленої у співпраці з програмою ЄС «EU4PFM»⁴²⁹ та за сприяння експертів Європейської Комісії, а проекти відповідних підзаконних нормативно-правових актів готувались у співпраці з Держмитслужбою та програмою ЄС «EU4PFM»⁴³⁰.

⁴²⁷ International Chamber of Commerce, 'ICC Recommendations on Authorised Economic Operator Programmes' (ICC, May 2024) <<https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2016/05/2024-ICC-Recommendations-on-AEO-programmes.pdf>> дата звернення 14 березня 2026 р.

⁴²⁸ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів" від 2 жовтня 2019 року № 141-IX (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20/ed20191002#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

⁴²⁹ Програма з управління державними фінансами в Україні (EU4PFM), яка фінансується ЄС, і направлена на підтримку податкових та митних реформ та нарощування потенціалу з управління державними фінансами. Джерело: https://www.eeas.europa.eu/node/64281_uk

⁴³⁰ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>> дата звернення 10 січня 2026 р.

7 листопада 2019 року набрав чинності відповідний Закон⁴³¹. Після набрання ним чинності, Кабінет Міністрів прийняв Постанову «Про деякі питання функціонування АЕО»⁴³² (яка й уможливила отримання статусу на практиці) – водночас, із запізненням на кілька місяців⁴³³.

Окрім впровадження статусу «АЕО», Закон містив також положення щодо втрати чинності нормами Митного кодексу України, які дозволяли використовувати т.зв. «попередню декларацію» (декларація «типу ЕА»⁴³⁴) при імпорті і, при цьому, за великим підсумком, не пред'являти товари митниці. Лише компанії, які (у відповідності до редакції вказаних норм на момент їх прийняття⁴³⁵) отримали статус «АЕО» – могли не пред'являти товари митним органам при ввезенні та експорті.⁴³⁶

Також, на момент прийняття відповідних норм, митні органи були обмежені законом у кількості заяв на отримання статусу, що могли бути розглянуті одночасно: у 2020-му — 10, 2021-му — 20 і 2022 — 30 заяв відповідно. Крім того, Закон у первинній редакції також передбачав обмеження в отриманні статусу «АЕО-С» (що надава право на митні спрощення) тільки для підприємств, що були одночасно виробниками та експортерами/імпортерами (чи переробниками) товарів⁴³⁷.

⁴³¹ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів" від 2 жовтня 2019 року № 141-IX (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20/ed20191002#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

⁴³² Постанова Кабінету Міністрів України 'Деякі питання функціонування авторизованих економічних операторів' 2020 (Постанова КМУ № 665) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2020-п#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

⁴³³ Олег Кириєвський, 'Що таке статус АЕО і навіщо він бізнесу' (*NV Бізнес*, 26 жовтня 2020) <<https://biz.nv.ua/ukr/experts/aeo-shcho-ce-i-yak-dopomagaye-eksporteram-ta-importeram-sproshchennya-mitnih-perevirok-novini-ukrajini-50120056.html>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴³⁴ Тип митної декларації при ввезенні товарів, передбачений Класифікатором типів декларацій (згідно Наказу Міністерства Фінансів № 1011 від 20.09.2012 р. «Про затвердження відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій»).

⁴³⁵ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів" від 2 жовтня 2019 року № 141-IX (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20/ed20191002#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

⁴³⁶ Олег Кириєвський, 'Що таке статус АЕО і навіщо він бізнесу' (*NV Бізнес*, 26 жовтня 2020) <<https://biz.nv.ua/ukr/experts/aeo-shcho-ce-i-yak-dopomagaye-eksporteram-ta-importeram-sproshchennya-mitnih-perevirok-novini-ukrajini-50120056.html>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴³⁷ Ibid.

Таким чином, задля ефективної практичної адаптації статусу, навчання трейдерів та представників митних органів, було обмежено кількість можливих «кандидатів» на отримання цього статусу, коло трейдерів-заявників, й запроваджено «негативний» стимул щодо втрати чинності норм, які надавали право не пред'являти товари митним органам при імпорті без отримання статусу «АЕО».

Хоч Україна значною мірою імплементувала положення МКС, а також відповідних Делегованого⁴³⁸ та Імплементацийного⁴³⁹ актів, але, як бачимо, це також відбулось з уже згаданими національними особливостями. При цьому, це не єдині особливості (щодо процедури отримання статусу), які мали місце.

До інших особливостей національного регулювання «АЕО», можна також віднести критерії для отримання статусу «АЕО». Так, одним з проблемних питань у цьому контексті став критерій «фінансової стійкості». Українське законодавство, в цій частині, виявилось значно суворішим за європейське, застосовуючи формальний підхід: як слушно зауважує Т. Острікова⁴⁴⁰, в Україні вимагалась відсутність негативних чистих активів в той час, як в ЄС йшла мова про достатній фінансовий стан для виконання обов'язків, з урахуванням характеру та обсягів діяльності, включно з відсутністю від'ємних чистих активів, якщо вони не можуть бути забезпечені.

Ще однією особливістю гармонізації стали обмеження щодо реалізації спрощень. Так, у первинній редакції закону існувало обмеження використання процедури «спрощеного декларування»⁴⁴¹ – трейдери були зобов'язані

⁴³⁸ Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code [2015] OJ L343/1 http://publications.europa.eu/resource/cellar/0eb9f6e6-be9b-11ed-8912-01aa75ed71a1.0006.02/DOC_1

⁴³⁹ Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council laying down the Union Customs Code [2015] OJ L343/558

⁴⁴⁰ Tetyana Ostrikova, 'AEOs' Institution Development in the EU and Ukraine: Common Standards in Different Perceptions' (2021) *Lex Portus* 7(5) 69–87 <<https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.5.2021.4>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁴¹ Митне спрощення, яке дозволяє подавати декларацію спрощеної форми (заповнюється значно менше граф) та відстрочувати сплату митних платежів. Джерело: https://biz.ligazakon.net/analitycs/231422_ao-ta-ncts-shcho-mamo-zaraz-ta-chogo-ochkuvati-v-maybutnomu

співпрацювати з митним брокером зі статусом «АЕО-Б» або ж здійснювати оформлення лише власними силами. Ця вимога була скасована після набрання чинності змін до Митного кодексу (закон №3926-ІХ). Однак, за відсутності детального нормативно-правового регулювання, вона стала основою для поширення міфу, ніби для реалізації будь-яких митних спрощень обов'язково потрібен брокер «АЕО-Б», хоча насправді це стосувалося лише однієї процедури⁴⁴².

Додатковим «відлякуючим фактором» і «національною особливістю» стало формулювання іншого критерію – «належна система ведення бухгалтерського обліку, комерційної та транспортної документації». Кодекс містив вимогу, згідно з якою, для отримання статусу «АЕО», підприємство повинно забезпечити доступ митних органів до своїх облікових систем. Це було сформульовано як: «система обліку підприємства забезпечує фізичний та/або із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій доступ посадових осіб митних органів до первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку»⁴⁴³. Ця вимога стала підґрунтям для поширення міфу, ніби митниця отримує необмежений доступ до всіх внутрішніх даних компанії, хоча насправді йшлося лише про можливість перевірки документів у межах митного контролю (знову ж таки – в умовах відсутності детального підзаконного регулювання чи роз'яснень).

Ще одним проблемним аспектом, на думку Е. М. Деркач⁴⁴⁴, була (і досі залишається) фрагментарність правової регламентації статусу авторизованого економічного оператора. Так, автор слушно зауважує, що хоча статус «АЕО» можуть отримати перевізники та експедитори – підтвердження відповідності

⁴⁴² Олег Кириєвський, 'Найпоширеніші міти про митницю та їх спростування' (*Економічна правда*, 17 грудня 2024) <<https://epravda.com.ua/experts/nayposhirenishi-miti-pro-mitnitsyu-ta-jih-sprostuvannya-800982/>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁴³ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів" від 2 жовтня 2019 року № 141-ІХ (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20/ed20191002#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

⁴⁴⁴ Елла Деркач, 'Правові питання запровадження інституту авторизованого економічного оператора' (2024) *Economics and Law*, 63(4), 39 <<https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.04.039>> дата звернення 10 березня 2026 р.

критеріям цього статусу не узгоджене з вимогами національного законодавства до перевізників щодо ліцензування та технічного регулювання.

Не дивно, що статистично, станом на 2021 рік лише одна компанія мала статус «АЕО». Друга отримала його в середині 2023 року, а динаміка зростала лише протягом 2023–2025 років. Так, станом на червень 2025 року в Україні було 95 «АЕО»⁴⁴⁵, а уже в лютому 2026 року їх кількість зросла до 119⁴⁴⁵. Держмитслужба зазначає, що зростання відбулося завдяки позитивним законодавчим змінам та посиленню контролю — забороні імпортно-експортних операцій без обов'язкового пред'явлення товарів митним органам (що дозволялося до листопада 2023 року)⁴⁴⁶, а також зросла зацікавленість підприємств в отриманні різних окремих спрощень під час здійснення митних формальностей⁴⁴⁷ (як альтернативи отриманню «АЕО»).

Ще однією особливістю процесу гармонізації була динамічність національного регулювання. Попри стабільну позитивну оцінку Єврокомісії щодо впровадження статусу «АЕО», Україна неодноразово змінювала відповідні норми — положення про «АЕО» та спрощення в Митному кодексі України були змінені чотири рази лише за два роки (2022–2024), а відповідні підзаконні акти — ще частіше. Наприклад, постанова Кабінету Міністрів, що регулює процедуру отримання статусу «АЕО», була ухвалена у 2020 році, повністю замінена у 2022-му та тричі змінювалася протягом трьох років⁴⁴⁸. І уже в 2025 році, до згаданої постанови було внесено зміни ще два рази у межах

⁴⁴⁵ Державна митна служба України, 'Реєстр авторизацій' (Єдиний державний інформаційний веб-портал "Єдине вікно для міжнародної торгівлі") <<https://cabinet.customs.gov.ua/cdspubliclist>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁴⁶ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁴⁴⁷ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, 'Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 рік' <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit-pro-vykonannia-ua-za-2023-UA_2.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

⁴⁴⁸ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

двох місяців (тобто 5 змін сукупно за 5 років)⁴⁴⁹. Це виглядає доволі парадоксально, враховуючи позитивні оцінки ЄС, і викликає питання щодо точності імплементації та ефективності оцінки гармонізації⁴⁵⁰.

Так, перша зміна у 2022 році⁴⁵¹ була більш технічною та передбачала продовження строку можливості використання згаданих «попередніх декларацій» без пред'явлення товарів до митних органів ще на рік (і була зроблена у контексті воєнного стану, оскільки, зі зрозумілих причин, активність заяв і отриманих авторизацій була нульовою у перший період повномасштабної агресії РФ). Наступною, набагато більш суттєвою модифікацією системи «АЕО» стало прийняття закону від 15 серпня 2022 року № 2510-ІХ.⁴⁵² Він, серед іншого:

- змінив порядок розгляду та винесення рішення про надання авторизацій;
- впровадив норми щодо порядку ведення реєстру «АЕО», видачі сертифіката «АЕО» і інші процедурні аспекти;
- вніс в Кодекс поняття окремих спрощень, що могли б бути отримані окремо (без отримання статусу «АЕО»);
- уточнив та дещо змінив критерії отримання як «АЕО», так і митних спрощень, зокрема, кардинально змінив критерій фінансової стійкості, що уможливило звернення й отримання статусу «АЕО» більшою кількістю

⁴⁴⁹ Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання реалізації положень Митного кодексу України щодо надання авторизацій" від 27 вересня 2022 року № 1092 (зі змінами) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-п#Text>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁵⁰ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁴⁵¹ Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану" від 1 квітня 2022 року № 2173-ІХ <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#n103>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁵² Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони" від 15 серпня 2022 року № 2510-ІХ (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-IX/ed20220815#Text>> дата звернення 17 грудня 2025 р.

компаній (критерії стали більш гнучкими, але все ж не приведені у повну відповідність з регулюванням ЄС);

- встановив перехідні норми фінансової стійкості, що діятимуть на період воєнного стану для полегшення доступу до програми «АЕО» та згодом поступової адаптації до основних критеріїв після завершення воєнного стану.

Тобто мова йде про доволі суттєву зміну доступу до програми «АЕО» та регуляторного середовища. І справді, з врахуванням «негативного стимулу» щодо пред'явлення товарів до митних органів, такі зміни сприяли збільшенню кількості заяв для отримання компаніями статусу «АЕО», а також окремих спрощень. При цьому, попередньо отримані авторизації вважались чинними.

Наступною доволі суттєвою зміною в регуляторному середовищі, пов'язаному із «АЕО» та окремими спрощеннями, був Закон 3229-ІХ від 13.07.2023⁴⁵³, яким, серед інших змін, було впроваджено можливість використання трейдерами авторизованих об'єктів інших компаній для пред'явлення та імпорту товарів із використанням спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням». Це значно змінило логіку і мотивацію отримання статусу та спрощень компаніями – створило більше мотивації для так-званих «3PL операторів»⁴⁵⁴, та навпаки зменшило доцільність їх отримання імпортерами, що залучали зовнішні послуги зі складування та митного оформлення. Крім того, було внесено зміни до процедури реалізації цього спрощення, що для низки компаній було ключовим при отриманні авторизації.

⁴⁵³ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо використання митних декларацій та електронної транзитної системи, передбачених Конвенцією про процедуру спільного транзиту, для здійснення транзиту на умовах цього Кодексу" від 13 липня 2023 року № 3229-ІХ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3229-20#Text>

⁴⁵⁴ 3PL (Third Party Logistics) оператор – зовнішній постачальник логістичних послуг, якому компанії можуть довірити виконання замовлень, включно зі складуванням, управлінням запасами, доставкою та управлінням поверненнями.

Й наостанок, потрібно навести уже згаданий у цьому розділі дослідження Закон 3926-IX від 22.08.2024⁴⁵⁵, що, суттєво збільшуючи «відсоток» формально виконаних вимог Угоди, вкотре видозмінив систему надання авторизацій на спрощення та статус «АЕО».

Так, серед низки інших змін, було суттєво змінено логіку використання трейдерами авторизованих об'єктів інших трейдерів (виключно у випадку надання послуг непрямого митного представництва, що передбачало зовсім інший підхід до розподілу відповідальності між компаніями). Крім того, було вкотре внесено зміни в систему та деталі критеріїв для отримання спрощень та статусу «АЕО». В тому числі, підхід до визначення фінансової стійкості, як критерію для отримання статусу, став ще гнучкішим (в порядку, який деталізується Кабінетом Міністрів України).

Таким чином, тільки на рівні Митного кодексу (попри те, що за цей період регулювання з цього кола питань в ЄС змінювалось лише один раз у 2020⁴⁵⁶), Україна декілька разів досить суттєво змінювала національне регулювання у доволі короткий період часу. У зв'язку зі зміною законодавчого регулювання – також часто змінювалось і підзаконне. При цьому, для виправлення низки законодавчих неточностей, вже у згаданий Закон було повторно внесено зміни Законом 4323-IX від 25.03.2025⁴⁵⁷, в основному на рівні термінологічних неточностей або помилок у внутрішніх взаємопосиланнях норм у первинному тексті.

Звісно, частина змін, про які йшла мова, були справді спрямовані на забезпечення коректності та ефективності практичного застосування «acquis Угоди». До таких можна віднести – врахування практики застосування норм у

⁴⁵⁵ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу" від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁴⁵⁶ Commission Implementing Regulation (EU) 2020/1727 of 18 November 2020 amending Implementing Regulation (EU) 2015/2447 as regards certain rules on Authorised Economic Operators [2020] OJ L387/1.

⁴⁵⁷ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил, уточнення порядку виконання окремих митних процедур та усунення термінологічних неузгодженостей" 2025 (Закон № 4323-IX) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4323-20#Text>> > дата звернення 15 листопада 2025 р.

розробці наступних змін, врахування умов воєнного стану, «популяризація» програми завдяки пом'якшенню критеріїв щодо фінансової стійкості компаній, а також впровадження спрощень, які можна було отримати окремо без отримання статусу «АЕО». Проте, попри статичність «донорських норм» у митному праві ЄС, регулювання мало надзвичайно динамічний характер, що впливало на однорідність регуляторного поля для трейдерів. При цьому, з огляду на часті зміни на технічному та термінологічному рівні, можна також припустити певний поспіх або недостатнє планування відповідних змін до митного законодавства, а отже й процесу гармонізації.

Водночас, у цьому контексті, також варто згадати зміни у порядку функціонування вже виданих спрощень і їх практичне функціонування й реалізацію, як фактор, найбільш дотичний до ефективної реалізації впроваджених норм.

Так, як вже згадувалось, одним з найбільш затребуваних спрощень, на які надає право статус «АЕО-С» або ж яке можна отримати безпосередньо – є «процедура випуску за місцезнаходженням». Мова про право розмитнення товарів на певному авторизованому об'єкті трейдера, без його пред'явлення митниці. Власне, в цьому контексті доцільно зазначити, що першим підзаконним нормативно-правовим актом, що врегулював права та обов'язки трейдерів та митних органів, фактично уможлививши практичне використання цього спрощення – став Наказ Міністерства Фінансів України від 29.06.2023 № 355⁴⁵⁸. Тобто з моменту впровадження програми «АЕО» (що передбачала вказане спрощення) у 2019 році, на нормативному рівні реалізація цього спрощення стала можливою лише у 2023 році. Звісно, до того часу, в Україні не було достатньо трейдерів, що мали право на використання спрощення, але з іншого боку – це також могло впливати на мотивацію

⁴⁵⁸ Наказ Міністерства фінансів України 'Про затвердження Особливостей виконання митних формальностей під час застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням» та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України' 2023 (Наказ Мінфіну № 355) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-23#Text>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

отримання статусу, а згодом і спрощень, оскільки серед трейдерів не могло існувати остаточного розуміння порядку реалізації спрощення і перспектив його практичної реалізації.

Звісно, у цьому контексті також варто зробити чималу поправку на повномасштабне вторгнення РФ, але, й не менше, на дуже мінливе регуляторне середовище. Бо, навіть вже прийнятий вищезгаданий Наказ – змінювався двічі з його прийняття для синхронізації із іншими законодавчими змінами.

Можна також згадати про певні аспекти функціонування згаданого спрощення, що є суттєвими до врахування й ілюстративними для висновку щодо практичного впровадження спрощень. Мова, зокрема, про оформлення товарів, що підтягають заходам офіційного контролю⁴⁵⁹ з використанням спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням», що яскраво демонструє проблему міжвідомчої координації. Перш за все, варто відмітити, що використання цього спрощення, з точки зору митного законодавства, не містить обмежень щодо груп товарів, які можуть бути розмитненими на авторизованому об'єкті його утримувачем, окрім випадків непрямого представництва. Так, авторизовані об'єкти належать до пунктів доставки⁴⁶⁰ та є зонами митного контролю⁴⁶¹, що підтверджує можливість проводити на них заходи офіційного контролю⁴⁶². Водночас, з моменту початку практичного функціонування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням», й до початку 2026 року (момент фіналізації цього дослідження) вказані заходи

⁴⁵⁹ Заходи офіційного контролю – фітосанітарний контроль, ветеринарно-санітарний контроль, державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, що проводяться згідно із законодавством України (п. 13-1 ст. 4 Митного Кодексу України).

⁴⁶⁰ абз. 4 п. 4 Розділу II Порядку ведення переліку пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України, місць доставки, місць митного оформлення товарів на митній території України для проведення уповноваженими органами заходів офіційного контролю (затверджений Наказом Міністерства Фінансів від 24 січня 2023 року № 38).

⁴⁶¹ ч. 3 статті 201 Митного кодексу України, Наказ Міністерства фінансів № 309 від 19.06.2025

⁴⁶² П. 24 Постанови КМУ № 1177 від 15 листопада 2019 р. "Деякі питання реалізації Закону України "Про карантин рослин" <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1177-2019-п#Text>>

ч. 2 ст. 41, п. 3(1) Перехідних положень Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» №2042-VIII від 18 травня 2017 року <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>>

офіційного контролю не здійснюються на авторизованих об'єктах, а, отже, спрощення взагалі не розповсюджується на низку товарів.⁴⁶³ Згідно однієї з останніх відповідей, Держпродспоживслужба (орган, що відповідає за реалізацію заходів офіційного контролю), причиною такого стану називає, зокрема, недостатність штату⁴⁶⁴.

Іншим, ще більш ілюстративним прикладом може бути спрощення «процедура спрощеного декларування»⁴⁶⁵. У простішому тлумаченні, ця процедура дозволяє подавати декларацію спрощеної форми (заповнюється значно менше граф) й відстрочувати сплату митних платежів⁴⁶⁶. Вказане спрощення також передбачене МКС та Імпелементаційним актом до нього. Норма щодо вказаного спрощення, що надавалось компаніям зі статусом «АЕО-С», була включена у першу редакцію закону, яким було впроваджено програму «АЕО» у 2019 році⁴⁶⁷. Водночас, станом на момент фіналізації цього дослідження у 2026 році, немає жодного нормативно-правового акту (або навіть проєкту), що регулював би можливість реалізації цього спрощення на практиці. Більше того, можливість відстрочки у сплаті митних платежів не узгоджена з нормами щодо порядку адміністрування податку на додану вартість в Україні, (який в свою чергу також, й досі є нереалізованим зобов'язанням України щодо апроксимації з «acquis Угоди»). Відповідно, попри формальне впровадження норм щодо цього спрощення – воно залишається незастосовним на практиці уже 6 років.

⁴⁶³ Наприклад, овочі, фрукти, м'ясо, риба, мед тощо (Перелік товарів, які в разі ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) підлягають заходам офіційного контролю визначений Постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 р. № 960 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2018-п#Text>>

⁴⁶⁴ Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Лист № 14-18/29348 від 12 листопада 2025 <https://firstchairlegalgroup-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/op_firstchair_legal/IQC-DIUgV2HZQoL2gR3VTj31Abe-Xa0tuOGIshFi4164_90?e=рЗарк4> дата звернення 20 грудня 2025 р.

⁴⁶⁵ Стаття 260-1 Митного кодексу України

⁴⁶⁶ Марія Хома та Максим Грицюк, 'АЕО та NCTS. Що маємо зараз та чого очікувати в майбутньому?' (Ліга:Закон Бізнес, 15 листопада, 2024) <https://biz.ligazakon.net/analytics/231422_aeo-ta-ncts-shcho-mamo-zaraz-ta-chogo-ochkuvati-v-maybutnomu> дата звернення 20 грудня 2025 р.

⁴⁶⁷ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів" від 18 вересня 2019 року № 141-IX (перша редакція) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20/ed20191002#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

Окремо доцільно згадати про «переваги», що надаються компаніям, що отримали статус «АЕО»⁴⁶⁸. Одна з переваг, що є спільною для статусів «АЕО-Б» та «АЕО-С» – «використання спеціально визначеної смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України»⁴⁶⁹. При цьому, одразу в нормі, що передбачає дану перевагу, додано: «(за наявності)», в контексті технічної можливості забезпечити таку смугу. Тому дана перевага до останнього часу⁴⁷⁰ залишалася здебільшого теоретичною. Наявність обмежень щодо розширення інфраструктури у пунктах перетину кордону України означає, що ця перевага на практиці є недосяжною⁴⁷¹. Водночас, після маркування смуг на певних пунктах пропуску⁴⁷², як призначених для вантажів «АЕО», це в практичному сенсі не змінило ситуацію кардинально. По-перше, навіть за наявності такої виділеної смуги, для ефективного функціонування вона має передбачати аналогічну пріоритетність з боку пункту пропуску суміжної держави, а по-друге, оскільки фізичний допуск, а, отже, і черговість прибуття до пункту пропуску в Україні регулює т. зв. «Електронна черга»⁴⁷³, в якій на разі пріоритетність для компаній зі статусом «АЕО» також не діє.

⁴⁶⁸ Ст. 13 Митного кодексу України

⁴⁶⁹ Ч. 3 та 4 ст. 13 Митного кодексу України

⁴⁷⁰ Сергій Звягінцев, 'Пріоритетна черга перетину кордону в рамках проекту «Е-черга» буде поширена на підприємства зі статусом АЕО' (Державна митна служба України, 7 листопада 2024) <<https://customs.gov.ua/news/aeo-59/post/prioritetna-chergha-peretinu-kordonu-v-ramkakh-proiektu-e-chergha-bude-poshirena-na-pidpriemstva-zi-statusom-aeo-sergii-zviagintsev-1849>> дата звернення 20 грудня 2025 р.

⁴⁷¹ Команда аналітиків ГО "Інститут аналітики та адвокації" та Команда експертів ГО "Технології прогресу", 'Тіньовий звіт щодо приведення митного законодавства та діяльності митної служби України у відповідність до вимог Глави 29 acquis ЄС' (ІАА, 15 липня 2024) <<https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report-on-alignment-of-ukraines-customs-legislation-and-customs-administration-operations-with-requirements-of-chapter-29-of-the-eus-acquis/>> дата звернення 20 грудня 2025 р.

⁴⁷² Наказ Міністерства розвитку громад та територій України 'Про затвердження Переліку міжнародних та міждержавних пунктів пропуску через державний кордон України з використанням електронної системи, які беруть участь в експериментальному проекті' 2024 (Наказ Мінрегіону № 1459) <<https://mindev.gov.ua/npas/prozatverdzenia-pereliku-miznarodnix-ta-mizderzavnix-punktiv-propusku-cerez-derzavnii-kordon-ukrayini-z-vikoristanniam-elektronnoyi-sistemi-iaki-berut-ucast-v-eksperimentalnomu-proekti/>> дата звернення 20 грудня 2025 р.

⁴⁷³ Інформаційно-комунікаційна система, створена для оптимізації організації керування рухом та автоматизації бронювання, адміністрування (регламент допуску) автомобільних транспортних засобів у черзі очікування, яка складається з веб-порталу, мобільного додатка та інших програмних модулів або підсистем (Постанова Кабінету Міністрів України 'Про реалізацію експериментального проекту з впорядкування черговості прибуття автомобільних транспортних засобів до міжнародних та міждержавних пунктів пропуску через державний кордон України з використанням електронної системи "Електронна черга перетину кордону"' від 5 грудня 2024 р. № 1411 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1411-2024-p/ed20241205#Text>> дата звернення 20 грудня 2025 р.).

Власне, це залишається однією з найбільш «проблемних» («виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку») переваг. Фактично, попри таке формулювання, з моменту запровадження «Електронної черги» дана перевага не надавала жодного реального пріоритету.

Ця проблема була очевидною, і тому Державна митна служба надавала Міністерству інфраструктури пропозиції щодо удосконалення системи електронної черги, з пріоритизацією транспортних засобів, що рухаються з вантажами «АЕО», однак не отримала позитивної відповіді⁴⁷⁴. Надалі, у 2024 році, до Митного кодексу були внесені окремі законодавчі зміни, що деталізували вказану перевагу з метою запровадження такого пріоритету в «Електронній черзі»⁴⁷⁵.

Відповідні зміни уже в 2025 році відобразились також на рівні підзаконних нормативно-правових актів, що регулювали функціонування цього електронного інструменту⁴⁷⁶. Водночас, станом на 8 грудня 2025 року, у відповіді Міністерства розвитку громад і територій України⁴⁷⁷ на лист Європейської Бізнес Асоціації було повідомлено, що практичне впровадження такого пріоритету залежить від надання міжнародної технічної допомоги й, на цей момент, Міністерство знаходиться на стадії укладення договору на виконання послуг з функціонального розширення «Електронної черги», який

⁴⁷⁴ Команда аналітиків ГО "Інститут аналітики та адвокації" та Команда експертів ГО "Технології прогресу", "Тіньовий звіт щодо приведення митного законодавства та діяльності митної служби України у відповідність до вимог Глави 29 *acquis* ЄС" (ІАА, 15 липня 2024) <<https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report-on-alignment-of-ukraines-customs-legislation-and-customs-administration-operations-with-requirements-of-chapter-29-of-the-eus-acquis/>> дата звернення 20 грудня 2025 р.

⁴⁷⁵ Пропуск через митний кордон, митний контроль та/або виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних систем, що регулюють черговість прибуття до державного кордону та/або його перетину; {Пункт 1 частини третьої статті 13 в редакції Закону № 3926-ІХ від 22.08.2024}

⁴⁷⁶ Наказ "Про затвердження Правил черговості прибуття вантажних автомобілів до міжнародних та міждержавних пунктів пропуску через державний кордон України з використанням електронної системи "Електронна черга перетину кордону" від 20.06.2025 N 1028.

⁴⁷⁷ Міністерство розвитку громад та територій України, Лист № 1171/2025 від 08 грудня 2025 https://firstchairlegalgroup-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/ok_firstchair_legal/IQCYfUWeRacTbi9BevB7xhPAZWR7kmU8MKurn9E_UtGdhs?e=8Jx38x дата звернення 10 квітня 2026 р.

включає розробку відповідного функціоналу. А отже, вказана перевага залишається невпровадженою станом на кінець 2025 року.

Можна підсумувати, що попри нормативне впровадження, відповідні норми митного права ЄС на практиці не працюють взагалі або працюють неналежним чином, ставлячи українські компанії в нерівномірне операційне середовище у порівнянні з трейдерами ЄС у контексті застосування програми «АЕО».

Відповідно, попри неодноразову пріоритизацію розширення програми «АЕО», про яку йшлося вище у цьому розділі і у звітах про «впровадження» програми «АЕО» – і досі відповідні норми МКС не можна вважати повністю впровадженими, а, отже, апроксимаційні зобов'язання виконаними. У підсумку, гармонізація з відповідними нормами у процесі вступу також не завершена.

На додаток, як видно з результатів моніторингу виконання Угоди, у перспективі йдеться про розширення програми «АЕО» шляхом укладення угоди про взаємовизнання статусу «АЕО» між Україною та ЄС^{478,479}. Це стосується саме статусу «АЕО – Б» (надійність та безпека). Усі попередньо укладені угоди ЄС про взаємовизнання стосувались саме статусу, пов'язаного із безпекою⁴⁸⁰.

Станом на момент фіналізації цього дослідження в Україні було 5 компаній із таким статусом. І, як видно з урядового звіту за 2024 рік⁴⁸¹ –

⁴⁷⁸ European Commission, 'Ukraine 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 759 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁴⁷⁹ European Commission and Government of Ukraine, 'Priority Action Plan for Enhanced Implementation of the EU-Ukraine DCFTA 2025–2026' (European Commission, 2025) <<https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/10d63ead-6bd4-4173-9986-d74c664e45e5/details?download=true>> дата звернення 14 березня 2026 р.

⁴⁸⁰ European Commission, 'Mutual recognition of AEOs' (Taxation and Customs Union) <https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/authorised-economic-operator/mutual-recognition_en> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁴⁸¹ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, 'Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2024 рік' (2024) <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/Звіти%20про%20виконання%20Угоди%20про%20асоціацію/zvit-pro-vikonannia-ugodi-pro-asociaciiu-za-2024-rik.pdf>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

передумовою такого взаємовизнання є наявність 10 статусів «АЕО-Б» в Україні.

У цьому контексті, варто зазначити, що вимоги до отримання цього статусу є суттєвими. Так, іде мова не тільки про відсутність серйозних або систематичних адміністративних стягнень чи кримінальної відповідальності, високого рівня контролю своїх операцій і товарних потоків, а також фінансової стійкості, а й про доволі «об'ємний» критерій щодо дотримання стандартів безпеки та надійності, що на практиці стосується низки питань, починаючи від конструкції та облаштування об'єктів підприємств, складання відповідних процедур, та завершуючи регулюванням доступу до об'єктів трейдера, ідентифікацією та контролем контрагентів та працівників тощо⁴⁸². Часто, крім адміністративних ресурсів, на їх виконання потрібні й значні фінансові. При цьому, «взамін» на суттєвий рівень підготовки, компанія, що отримує статус «АЕО-Б» – може отримати право на такий перелік переваг⁴⁸³:

1. Попереднє повідомлення про огляд від митного органу (водночас, за результатами спрацювання системи аналізу ризиків, представники митниці мають право проводити митний огляд без надсилання такого повідомлення);

2. Пропуск через митний кордон, митний контроль в першочерговому порядку (проаналізовано вище, наразі – не застосовується на практиці у повній мірі);

3. Використання спеціально визначеної (за наявності) смуги руху (проаналізовано вище, наразі - не застосовується на практиці);

4. Зменшення автоматизованою системою управління ризиками форм та обсягів митного контролю;

5. Використання національного логотипа «АЕО».

Як можна побачити з вищенаведеного, можливе попереднє повідомлення про огляд, зменшення можливих оглядів чи інших форм

⁴⁸² Ч. 5 ст. 14 Митного кодексу України

⁴⁸³ Ч. 4 ст. 13 Митного Кодексу України

контролю, а також права на використання логотипу не є достатньою мотивацією для виконання доволі вимогливих критеріїв для цього статусу.

Дещо вагомішими ці критерії стануть лише після укладення угоди про взаємовизнання, для чого, парадоксально, потрібно більше компаній, що отримали б статус (які, проте, не мають достатньої мотивації для цього).

Виходячи з вищенаведеного, на основі проведеного аналізу, навіть станом на момент фіналізації цього дослідження у 2026 році – впроваджені норми щодо статусу «АЕО» та спрощень не можна вважати повністю гармонізованими (з огляду на незастосування до товарів, які підлягають заходам офіційного контролю, спрощень, відсутність пріоритету в перетині кордону, неможливість реалізації процедури спрощеного декларування тощо). В першу чергу, оскільки гармонізовані норми «acquis» ЄС, хоч і гнучко відображають особливості української правової системи, проте не застосовуються на практиці у повній мірі. І, звісно, з огляду на орієнтованість Угоди і самого поняття «гармонізації» на досягнення однакового операційного сердовища для трейдерів у митній сфері. А отже, висновки та узагальнення, що наводяться сторонами у відповідних результатах моніторингу (як в процесі виконання Угоди, так і в процесі вступу) щодо успіхів гармонізації з регулюваннями статусу «АЕО» не знаходять повного емпіричного підтвердження. Відповідно, у митній сфері імплементація норм в закон «acquis» – не означає гармонізації.

Ми також підтвердимо ці висновки на інших прикладах. Водночас, з огляду на обмеження обсягу цього дослідження, такий ж рівень аналізу буде надлишковим щодо інших елементів «acquis Угоди». Крім того, не всі впроваджені норми дозволяють здійснити ретроспективний аналіз такої ж глибини з огляду на нещодавнє прийняття законодавчих актів. Водночас, проілюструємо кілька інших яскравих прикладів (елементів «acquis вступу» у митній сфері) та екстраполюємо вищенаведені висновки щодо «АЕО» на них.

3.3. Інші ілюстративні елементи «acquis» у митній сфері

3.3.1. Приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту

Так, перш за все, мова може йти про «режим спільного транзиту», що вже згадувався у цьому розділі – зобов'язання України щодо приведення свого законодавства у відповідність із процедурою спільного транзиту виникають з Додатку XV. Вказані положення Угоди, як зазначає Р. Кріль⁴⁸⁴, передбачають обов'язок імплементувати Конвенцію 1987 року про спільну транзитну процедуру та додаткову Конвенцію 1987 року про спрощення формальностей у торгівлі товарами протягом одного року після набрання чинності Угодою. Основою для функціонування спільного транзиту є система «NCTS»⁴⁸⁵. З її допомогою митниці країн-учасниць Конвенції обмінюються інформацією про транзит товарів⁴⁸⁶, а трейдери можуть переміщувати вантажі з ЄС до України (і навпаки) без додаткових переоформлень у національний транзит.⁴⁸⁷

Правова база «NCTS», як зазначає Р. Кріль⁴⁸⁸, походить не тільки з багатосторонніх міжнародних угод, а й з вторинного законодавства ЄС, оскільки ЄС забезпечує як правову, так і інституційну основу для впровадження та застосування «NCTS» у всіх державах, що є сторонами Конвенції.

Процес впровадження режиму спільного транзиту теж не можна назвати одномоментним. Звісно, додаткові інструменти моніторингу, що передують запрошенню доєднатись до Конвенції, зробили цей процес більш плавним та ефективним у порівнянні з застосуванням програми «АЕО». Водночас, до

⁴⁸⁴ Roman Kril, 'Common Transit Procedure and NCTS Implementation: the Case of Ukraine' (2021) *Lex Portus*, 7(3) 32 <<https://lexportus.net.ua/arkhiv-2/172-uncategories/ctati-vypuska-3-2021/470-kril-2021-732>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

⁴⁸⁵ New Computerized Transit System

⁴⁸⁶ Олег Кириєвський, 'Митний безвіз. Проста інструкція з використання спільного транзиту з ЄС' (*НВ Бізнес*, 19 листопада 2022) <<https://biz.nv.ua/ukr/experts/mitniy-bezviz-z-yes-shcho-zminilos-dlya-ukrajinskih-pidpriyemciv-ostanni-novini-50284993.html>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

⁴⁸⁷ Те саме.

⁴⁸⁸ Roman Kril, 'Common Transit Procedure and NCTS Implementation: the Case of Ukraine' (2021) *Lex Portus*, 7(3) 32 <<https://lexportus.net.ua/arkhiv-2/172-uncategories/ctati-vypuska-3-2021/470-kril-2021-732>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

ефективного застосування вказаного елемента «acquis Угоди» Україна йшла декілька років. До запрошення України приєднатись до Конвенції у 2022 році, у 2019 році було прийнято Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи»⁴⁸⁹, що втратив чинність у момент приєднання до Конвенції.

Крім того, з 16 листопада 2020 року функціонував пілотний проєкт щодо застосування «NCTS» в частині взаємодії митних органів та суб'єктів режиму при поміщенні товарів у режим спільного транзиту. Після цього, 17 березня 2021 року Держмитслужба розпочала етап національного застосування «NCTS»⁴⁹⁰.

Також, як вже згадувалось, впровадження норм та приєднання до Конвенції також супроводжувалось низкою пов'язаних змін до Митного кодексу та підзаконних нормативно-правових актів.

Й нарешті, до запрошення України приєднатись до Конвенції, було проведено попередню оціночну місію ЄС щодо готовності України до приєднання до Конвенції (у 2021 році)⁴⁹¹, а також фінальну оціночну місію у 2022 році. Відповідно, попри формальне впровадження норм та процедур Конвенції, пов'язаних норм МКС та вторинного митного «acquis Угоди» у 2019 році – ефективна апроксимація із відповідними елементами «acquis Угоди» (щодо впровадження норм Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами та Конвенції про єдиний режим транзиту) відбулось лише у 2022 році. Це підтверджує висновки щодо розбіжностей між впровадженням

⁴⁸⁹ Закон України 'Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи' 2019 (Закон № 78-IX) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-20#Text>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

⁴⁹⁰ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік* (Кабінет Міністрів України) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/euua_report_2021_ukr-2.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁴⁹¹ '23 листопада в Україні розпочинає роботу попередня оціночна місія ЄС щодо готовності України до приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту' (Державна митна служба України, 22 листопада 2021) Джерело: <<https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/23-listopada-v-ukrayini-rozpochnaie-robotu-poperednia-otsinochna-misiia-ies-shchodo-gotovnosti-ukrayini-do-priiednannia-do-konventsii-pro-protseduru-spilnogo-tranzitu-702>>

норм та гармонізацією, яких досягло це дослідження на прикладі програми «АЕО».

Звісно варто визнати, що впровадження «NCTS», на відміну від програми «АЕО» – все ж було більш зорієнтованим на ефективне застосування, а відповідний режим застосовувався на практиці одразу після набрання чинності Конвенцією для України. Недоліки ж в роботі на першому етапі були, в основному, пов'язані з інформуванням трейдерів і питаннями воєнного стану⁴⁹², а не з неповним впровадженням нормативної бази. Краща ефективність у процесі гармонізації пояснюється специфічними процедурами обумовленості та моніторингу, що застосовуються саме до приєднання до конкретного міжнародно-правового договору: наприклад, проведенням оціночної місії перед приєднанням та технічною допомогою з впровадження ІТ-продуктів (зокрема, передачею Литвою програмного комплексу для тестування нової транзитної системи⁴⁹³). Проте, не дивлячись на вказані відмінності, продовжуваність процесу, необхідність внутрішньої тестової підготовки, низка проміжних законодавчих змін – підтверджують вищезгадані висновки в контексті відповідного секторального «acquis».

3.3.2. Імплементация норм, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності при ввезенні товарів

Іншим можливим прикладом є апроксимація з нормами «acquis» ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності на товари, що передбачені Додатком.⁴⁹⁴ Так, як ілюструвалось вище, згідно результатів моніторингу,

⁴⁹² Державна митна служба України, 'Результати моніторингу застосування процедури спільного транзиту у липні 2023 року' (customs.gov.ua, серпень 2023) <<https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/rezultati-monitoringu-zastosuvannia-protseduri-spilnogo-tranzitu-u-lipni-2023-roku-1244>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

⁴⁹³ Державна митна служба України, 'Нова митниця почала тестувати софт NCTS' (Державна митна служба України, 28 червня 2022) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/nova-mitnitsia-pochala-testuvati-soft-ncts-84>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

⁴⁹⁴ Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights [2003] OJ L 196.

Україна «виконала» відповідні апроксимаційні зобов'язання шляхом прийняття Закону України від 17.10.2019 № 202⁴⁹⁵, а також згодом затвердивши два нормативно-правових акти щодо контрафактних товарів та оновивши порядок функціонування відповідного реєстру.⁴⁹⁶

Водночас, як уже згадувалось, результати моніторингу з боку ЄС за 2021 рік⁴⁹⁷ свідчили про знижену ефективність застосування відповідних заходів щодо товарів, що відправляються у формі міжнародних експрес-відправлень, що, в свою чергу, вимагало додаткового технічного врегулювання.

Крім того, на виконання тих же положень Угоди, митне законодавство в частині захисту прав інтелектуальної власності було змінено шляхом прийняття Закону №3926-ІХ від 22.08.2024⁴⁹⁸. Хоча сам закон прийнятий ще в серпні 2024 року, зміни до підзаконних актів на його виконання (в частині функціонування реєстру об'єктів права інтелектуальної власності), станом на початок 2026 року – перебувають лише на стадії обговорень⁴⁹⁹.

Отже, ефективне застосування норм «acquis» ЄС у митній сфері не відбулось одразу з моменту впровадження у 2019 році, й відповідні апроксимаційні зобов'язання не можна було вважати виконаними аж до 2024

Commission Regulation (EC) No 1891/2004 of 21 October 2004 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EC) No 1383/2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights [2004] OJ L 328.

⁴⁹⁵ Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України

⁴⁹⁶ Наказ Міністерства Фінансів від 09.06.2020 № 281 «Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України» <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0549-20#Text>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

Наказ Міністерства Фінансів від 09.06.2020 № 282 «Про внесення змін до Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0548-20#Text>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

⁴⁹⁷ European Union and Ukraine, 'Report of the 5th Meeting of the EU-Ukraine Customs Subcommittee' (22 September 2021).

⁴⁹⁸ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу" від 22 серпня 2024 р. № 3926-ІХ <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁴⁹⁹ Міністерство фінансів України, 'Захист прав інтелектуальної власності митними органами: Мінфін запрошує до обговорення змін' (mof.gov.ua, 6 січня 2026) <https://www.mof.gov.ua/uk/news/zakhist_prav_intelektualnoi_vlasnosti_mitnimi_organami_minfin_zaproshuie_do_obgovorennia_zmin-5531> дата звернення 10 березня 2026 р.

року. Не згадуючи також про те, що для ефективного застосування відповідних норм представникам митних органів потрібні спеціалізовані навички, що є підставою регулярного проведення тренінгів для них⁵⁰⁰⁵⁰¹, а також необхідності прийняття додаткових підзаконних актів. Вказане, аналогічно, підтверджує висновки, наведені вище.

3.3.3. Приєднання до Конвенції Пан-Євро-Мед

Варто також коротко проаналізувати застосування Конвенції Пан-Євро-Мед, що неодноразово згадувалась, як приклад успішної апроксимації з «асquis Угоди» у контексті митної сфери, хоч і не згадувалась у Додатку XV.

Так, Україна приєдналась до Конвенції у 2018 році⁵⁰², проте один з ключових механізмів Конвенції, який дозволяє використовувати матеріали з країн-партнерів як власні, у виробництві (для отримання торговельних преференцій – «діагональна кумуляція» – на практиці запрацював лише у 2020 році⁵⁰³ виключно через брак розуміння того, як застосовується цей механізм.

Поряд з цим, вже у 2021 році сторони Конвенції погодили можливість альтернативно (на власний розсуд) застосовувати оновлену та значно гнучкішу редакцію Конвенції (т.зв. «Альтернативні правила походження»),

⁵⁰⁰ Державна митна служба України, 'Посадові особи митних органів пройшли тренінговий курс з питань захисту прав інтелектуальної власності' (Державна митна служба України, 28 серпня 2024) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/posadovi-osobi-mitnikh-organiv-proishli-treningovii-kurs-z-pitan-zakhistu-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-2384>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁵⁰¹ Державна митна служба України, 'Представник компанії PUMA: «Українська митниця входить до десятки лідерів серед європейських митниць по затриманню підроблених виробів»' (Державна митна служба України, 23 травня 2023) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/predstavnik-kompaniyi-puma-ukrayinska-mitnitsia-vkhodit-do-desiatki-lideriv-sered-ievropeiskikh-mitnits-po-zatrimanniu-pidroblenikh-virobiv-1165>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁵⁰² Закон України «Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження» (від 8 листопада 2017 року № 2187-VIII) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2187-19#Text>> дата звернення 16 січня 2026 р.

⁵⁰³ Державна митна служба України, 'Митницями Держмитслужби розпочато видачу сертифікатів з перевезення товару EUR.1 або EUR-MED на експорт товарів українського походження до країн ЄС та ЄАВТ (Норвегія, Ісландія, Швейцарія та Ліхтенштейн) із застосуванням діагональної кумуляції' (Державна митна служба України, 22 вересня 2020) <<https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/mitnitsiami-derzhmitsluzhbi-rozpochato-vidachu-sertifikativ-z-perevezennia-tovaru-eur-1-abo-eur-med-na-eksport-tovariv-ukrayinskogo-pokhodzhennia-do-krayin-iec-ta-ievvt-norvegiia-islandiia-shveitsariia-ta-likhtenshtein-iz-zastosuvanniam-diagonalnoyi-kumuliatsiyi-190>> дата звернення 16 січня 2026 р.

передбачивши таку можливість у своїх двосторонніх угодах⁵⁰⁴. Водночас, Україна та ЄС погодили застосування Альтернативних правил лише наприкінці 2023 року⁵⁰⁵.

Й наостанок, на початку 2025 року відбувся перехід на оновлену редакцію Конвенції всіма Сторонами. При цьому, для уникнення практичних проблем в процесі переходу з первинної редакції Конвенції на оновлену – наприкінці 2024 року в оновлену Конвенцію було включено положення щодо т.зв. «перехідного» періоду²⁰⁶, який дозволяв як зберегти вже згаданий механізм «кумуляції», так і застосовувати тарифні преференції за обома редакціями Конвенції. Україна, в свою чергу, ратифікувала положення щодо «перехідного» періоду із значною затримкою – лише в травні 2025 року⁵⁰⁶, що мало наслідком неможливість застосовувати тарифні преференції в повному обсязі протягом цього періоду⁵⁰⁷. Наведене наочно ілюструє систематичні затримки на кожному етапі, на перший погляд, успішної апроксимації у цій сфері. Й відповідно, будь-які висновки щодо успішності апроксимації не знаходять негайного емпіричного підтвердження – на те, щоб відповідні зміни запрацювали на практиці, часто йшло доволі багато часу, й, відповідно, в момент їх прийняття не можна було стверджувати про успішну гармонізацію у цій сфері.

⁵⁰⁴ European Commission, 'Transitional rules of origin applicable in the pan-Euro-Mediterranean (PEM) area' (Taxation and Customs Union) <https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/international-affairs/pan-euro-mediterranean-cumulation-and-pem-convention_en#transitional-rules-of-origin-applicable-in-the-pan-euro-mediterranean-pem-area> дата звернення 16 січня 2026 р.

⁵⁰⁵ Підкомітет Україна - ЄС з питань митного співробітництва, Рішення № 1/2023 від 16 листопада 2023 року про внесення змін до Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845_002-23#Text> дата звернення 16 січня 2026 р.

²⁰⁶ Спільний Комітет Регіональної Конвенції Про Пан-Євро-Середземноморські Преференційні Правила Походження, Рішення № 2/2024 від 12 грудня 2024 року щодо внесення змін до Рішення № 1/2023 Спільного комітету з метою включення перехідних положень до змін до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження, що застосовуються з 1 січня 2025 року (ратифіковане Законом № 4414-IX від 01.05.2025) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_014-24#Text> дата звернення 15 січня 2026 р.

⁵⁰⁷ Ірина Павленко та Олена Панахид, 'Оновлена Конвенція ПСМ: експорт товарів з преференціями у 2025 році' (Ліга:Закон Бізнес, 13 березня 2025) <https://biz.ligazakon.net/analytics/234749_onovlana-konventsya-pm-eksport-tovarv-z-preferentsyami-u-2025-rots> дата звернення 15 січня 2026 р.

3.3.4. Санкції за адміністративні правопорушення у митній сфері

У контексті санкцій та відповідальності за митні правопорушення Угода передбачає гармонізацію лише зі ст. 42 МКС, яка закріплює принципи застосування митних санкцій. Україна мала імплементувати відповідні принципи протягом трьох років з моменту набрання чинності Угодою⁵⁰⁸.

Крім того, як вже згадувалось, ЄС вимагав від України криміналізації контрабанди. Водночас, залишається незрозумілим, яким чином здійснювати гармонізацію у сфері митних правопорушень та санкцій, якщо відповідне регулювання є несинхронізованим навіть між самими державами-членами ЄС⁵⁰⁹, а згадана ст. 42 МКС, є по суті (принаймні на позір) єдиною нормою митного законодавства, що регулює між державами-членами питання такої відповідальності.

Як свідчить відповідний Звіт ЄС, присвячений гармонізації відповідальності за митні правопорушення за 2023 рік⁵¹⁰, розбіжності між державами у цьому контексті є суттєвими.

Частина держав-членів передбачає виключно адміністративну відповідальність, частина – виключно кримінальну, тоді як більшість поєднує обидва підходи. В одних країнах умисел враховується як кваліфікуюча ознака, в інших – ні. Розміри штрафів суттєво різняться: від 200 до 600 000 євро. Зокрема, строки позбавлення волі коливаються від 1–30 діб в Естонії до десяти років у Румунії⁵¹¹.

⁵⁰⁸ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁵⁰⁹ Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁵¹⁰ European Commission, Report from the Commission on the Assessment of Customs Infringements and Penalties in Member States Union Customs Code, 6 Jan. 2023, COM/2023/5 final.

⁵¹¹ Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

Більш того, вказані розбіжності є глибшими, ніж просто різниця в розмірах санкцій, – відмінними є також процесуальні аспекти та підходи до провадження у справах. Як зазначають Davide Rovetta та Vincenzo Villante⁵¹², вони стосуються також порядку збирання доказів, використання свідчень свідків, проведення слухань та інших процесуальних питань. Наприклад, можливість укладення угоди про визнання вини з метою уникнення кримінального переслідування передбачена лише у сімнадцяти державах-членах.

Вочевидь, з огляду на вказане, гармонізація навіть з нормою ст. 42 МКС, а також принципами визначеними в ній, є комплексним завданням.

Уже в 2025 році, в Україні було прийнято Закон про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил⁵¹³. Забігаючи дещо наперед, урядовим Звітом України за 2025 рік⁵¹⁴ також згадано цей законопроект – як гармонізаційний успіх.

Цим законом запроваджено нові положення щодо санкцій за окремі митні правопорушення, що передбачають більш індивідуалізований підхід до притягнення до відповідальності та, у деяких випадках, пом'якшення стягнень. У пояснювальній записці до законопроекту зазначено, що закон спрямований на «впровадження сучасних європейських практик у сфері боротьби з митними правопорушеннями» та є пов'язаним з євроінтеграцією. Водночас, в самому Законі відсутнє пояснення того, які саме європейські практики

⁵¹² Vincenzo Villante and Davide Rovetta, 'Harmonization of Customs Law Penalties in the European Union: Have the EU Institutions at All Realized It Is a Multilevel, Multisource Complex System? Some Reflections Based on the Italian Case' (2018). 13 *Global Trade & Cust. J.* 343.

⁵¹³ Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил, уточнення порядку виконання окремих митних процедур та усунення термінологічних неузгодженостей» (від 25 березня 2025 року № 4323-ІХ, набрав чинності 4 липня 2025 р.) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4323-20#Text>> > дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁵¹⁴ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік* (Кабінет Міністрів України, 16 березня 2026 р.) <<https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2025-r.pdf>> дата звернення 27 березня 2026 р.

впроваджуються. І, тим більше, там відсутні будь-які посилання на імплементацію принципів митних санкцій, закріплених у статті 42 МКС⁵¹⁵.

І це не тільки питання згадки конкретної статті у пояснювальній записці до законопроєкту. Попри загалом позитивний ефект Закону в частині індивідуалізації відповідальності через надання суду дискреції при визначенні розміру стягнення, він комплексно не відображає змісту вказаних принципів. Так, в першу чергу, тлумачення принципів, закріплених у статті 42 МКС, міститься у практиці Суду справедливості Європейського Союзу (СЈЕУ). Зокрема, принцип пропорційності у цій практиці зосереджений переважно на процесуальному аспекті проблеми, а не на формулюванні санкцій як таких. Йдеться про необхідність урахування всієї релевантної інформації при накладенні стягнень, включаючи добросовісність декларанта (див. справу *SC Zes Zollner Electronic SRL*⁵¹⁶), а також співмірність розміру штрафу із заподіяною шкодою, умислом та поведінкою правопорушника (див. справу *J. P. Mali Kerékrárgyártó*⁵¹⁷). Згаданий Закон, очевидно, не враховує цього виміру. Виконання відповідної частини «acquis» вимагатиме від українських органів влади глибокої обізнаності з практикою СЈЕУ.

Додатково варто зазначити, що така ситуація з внутрішньою гармонізацією санкцій за митні правопорушення серед країн ЄС створює додатковий вимір невизначеності в контексті гармонізації і для країн-кандидатів.

При цьому, те, що питання впровадження мінімального розміру санкцій за порушення митних правил безпосередньо в МКС було вилучено з угодженого проєкту митної реформи (детальніше див. у розділі 4 цього

⁵¹⁵ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 Lex Portus <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> accessed 12 November 2025.

⁵¹⁶ Court of Justice of the European Union, Case C-640/21, 8 Jun. 2023, ECLI:EU:C:2023:457.

⁵¹⁷ Court of Justice of the European Union, Case C-653/22, 23 Nov. 2023, ECLI:EU:C:2023:912.

дослідження) – тільки посилює виклики для країн-кандидатів у контексті гармонізації з відповідними принципами ст. 42 МКС.

Зокрема, Michael Lux та Benedikt Wemmer⁵¹⁸ пропонують підходити до питання внутрішньої гармонізації поступово — через узгодження переліку митних правопорушень (виходячи з гармонізованих норм кримінального права), деталізації базових принципів накладення санкцій тощо. Пропонується також використання інструментів м'якого права ЄС (у вигляді настанов, рекомендацій, директиви або регламенту) — що також слугуватиме орієнтиром для країн-кандидатів у процесі гармонізації їхнього законодавства з «acquis» ЄС⁵¹⁹.

Водночас, поки цього не відбулось, орієнтиром для поступової внутрішньої гармонізації (а отже і поступової гармонізації з «acquis» ЄС) можуть слугувати, окрім уже згаданої практики CJEU, також успішні приклади гармонізації кримінальних правопорушень у митній сфері на рівні ЄС (зокрема, т. зв. «Директива PIF»⁵²⁰) та практика Європейського суду з прав людини⁵²¹.

Згадані зміни до митного законодавства в контексті відповідальності, як і попередні – не враховують вказаних спільних знаменників, а отже зобов'язання щодо гармонізації з положеннями МКС щодо митних правопорушень (що впливають з Угоди) досі не можна вважати виконаними, попри твердження про «впровадження сучасних європейських практик».

Висновки до розділу 3

Виходячи з наведеного, норми можна вважати гармонізованими лише тоді, коли вони не просто впроваджені у законодавство, а й належно

⁵¹⁸ Michael Lux and Benedikt Wemmer, 'Administrative Customs Sanctions under the Proposed EU Customs Reform' (2025) 20(5) *Global Trade and Customs Journal* 332.

⁵¹⁹ Те саме.

⁵²⁰ Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law [2017] OJ L198/29.

⁵²¹ Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

застосовуються на практиці – саме досягнення цього результату і є кінцевою метою гармонізації з «acquis» ЄС. Ця ключова гіпотеза лягла в основу аналізу проведеного цьому розділі.

Емпіричний аналіз кількох ілюстративних сфер митного «acquis», дозволяє ствердити, що й досі не можна вважати виконаними апроксимаційні зобов'язання щодо низки положень, передбачених Угодою.

Попри нормативне впровадження, й згадки як про «успіх» апроксимації у документах моніторингу виконання Угоди та вступу (про які йде мова у Розділі 2) – низка норм митного права ЄС на практиці не працюють належним чином, ставлячи українські компанії в нерівномірне операційне середовище у порівнянні з трейдерами ЄС. Яскраво це можна відмітити у контексті застосування програми «АЕО». Попри неодноразову пріоритизацію розширення програми «АЕО» і звіти про «впровадження» програми, навіть досі норми МКС щодо програми «АЕО» та спрощень не можна вважати повністю застосовними, а отже, апроксимаційні зобов'язання виконаними. Це підтверджується незастосуванням до товарів, які підлягають заходам офіційного контролю, відсутністю пріоритету в перетині кордону, неможливістю реалізації процедури спрощеного декларування тощо. Ситуація додатково ускладнюється також тим, що Україна є частиною першої хвилі країн-кандидатів, які вже мають власні програми «АЕО» на момент можливого вступу до ЄС. При цьому, й сама система «АЕО» в ЄС має визнані структурні недоліки, зокрема в частині внутрішньої гармонізації між країнами-членами.

З огляду на вказане, впровадження норм щодо статусу «АЕО» та митних спрощень, наразі, не можна вважати гармонізованими з «acquis» нормами.

Аналіз інших елементів «acquis» у митній сфері дозволяє прийти до аналогічних висновків. В першу чергу, це стосується впровадження «режиму спільного транзиту». До ефективного застосування вказаного елементу «acquis» Україна йшла декілька років. Звісно, хоч впровадження «NCTS», на відміну від програми «АЕО» – все ж було більш зорієнтованим на ефективне

застосування, аналіз самого процесу гармонізації дозволяє (хоч і дещо меншій мірі) підтвердити обговорювану гіпотезу.

Аналіз результатів впровадження європейських норм щодо захисту прав інтелектуальної власності під час імпорту є ще одним показовим прикладом розриву між формальним та реальним виконанням апроксимаційних зобов'язань – впроваджені зміни і досі, з огляду на процес змін і вдосконалень, перебувають на шляху до гармонізації з «*acquis*» ЄС.

Аналогічну картину системних затримок демонструє досвід імплементації Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження. Між приєднанням до Конвенції, погодженням альтернативних правил походження та прийняттям нової редакції Конвенції (всі з яких вважаються прикладами успішної гармонізації у контексті моніторингу та вступу) та їх практичним застосуванням (з різноманітних бюрократичних причин) проходили доволі значні проміжки часу.

Схожі висновки демонструє і аналіз змін у контексті відповідальності за митні правопорушення – попри згадки в межах моніторингу, українське законодавство не можна вважати гармонізованим з принципами притягнення до відповідальності, що містяться в МКС.

Таким чином, виходячи з детального аналізу процесу апроксимації норм у митній сфері можна ствердити, що імплементація певних норм у національне законодавство не обов'язково означає (і найчастіше не означає) виконання апроксимаційних зобов'язань. А отже, будь-які згадки у документах щодо виконання Угоди або висновки щодо відсотка впровадження норм чи виконання Угоди у митній сфері потрібно розглядати скептично і з врахуванням вказаних висновків.

Крім того, вказаний стан справ щодо практичного визначення «*acquis* вступу» у митній сфері, у порівнянні з синтезованими у цій роботі ознаками цього поняття, а також висновки за результатами гармонізації, можуть

наштовхнути на виокремлення теоретичних та цілком практичних викликів у процесі подальшої гармонізації, про що йтиме мова у наступному, фінальному розділі цього дослідження.

РОЗДІЛ 4

ПОДАЛЬША ГАРМОНІЗАЦІЯ З «ACQUIS» У МИТНІЙ СФЕРІ: ВИКЛИКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Метою попередніх розділів цього дослідження був пошук можливих спільних рис (знаменників) процесу гармонізації з «acquis» у митній сфері та універсальних рекомендацій щодо такої гармонізації. За результатами проведеного аналізу, було викристалізовано низку таких, зокрема:

(а) «acquis вступу» наділений рядом типових ознак, що впливають з доктрини та переговорної рамки, а також досвіду вступу інших держав,

(б) обсяг «митної сфери» є ширшим від «митного законодавства», та «елементів митного союзу»,

(в) Угода відіграє роль інструменту в процесі вступу, водночас із забезпеченням динамічних інструментів оновлення елементів acquis та більш ефективного моніторингу,

(г) «acquis Угоди» є частиною «acquis вступу», а тому гармонізація з «acquis вступу» у митній сфері має бути логічно узгодженою із зобов'язаннями, що виникають за Угодою, а не відбуватись по чергово;

(г) важливість планування процесу апроксимації за Угодою/гармонізації в процесі вступу із врахуванням низки типових елементів,

(д) необхідність оцінювати ефективність та результатів гармонізації за рівнем практичного впровадження та застосування, а не за результатами транспозиції норм.

В процесі дослідження також було надано характеристику гармонізації у митній сфері в продовж 2014-2024 років, що теж можуть слугувати дороговказом. Варто вважати ці спільні знаменники універсальними рекомендаціями, що застосовні в першу чергу, до України, але й також до інших держав-кандидатів.

Водночас, як зазначалось і Україна (з огляду на сформовані певним чином рекомендації у сфері вступу), і Європейський союз стоять на порозі низки карколомних змін у регулюванні митної сфери.

Відповідно, у цьому розділі доцільно екстраполювати результати цього дослідження на: 1) останні результати моніторингу з боку ЄС та України за 2025 рік, 2) доцільність прийняття Україною нового Митного кодексу, 3) перспективи прийняття в ЄС проєкту митної реформи і доктринальної зміни законодавства. Для виконання цих завдань, ми проаналізуємо нормативні джерела: звіт Єврокомісії щодо України за 2025 рік, а також річні звіти України про виконання Угоди про асоціацію за 2025 рік. Додатково, ми проаналізуємо Звіти щодо розширення щодо інших країн та, точково – їхнє законодавство у митній сфері, і, звісно ж, доступні на момент підготовки цього дослідження проєкт Митного кодексу та проєкти змін до митного законодавства ЄС.

Й на останок, хоч це і не було першочерговою метою дослідження, варто спробувати коротко змодельювати подальші доцільні кроки для забезпечення ефективної гармонізації у митній сфері – це дозволить додати практичного означення подальшому розвитку подій у цій сфері.

4.1. Поточні результати моніторингу гармонізації в процесі вступу

Хоч ця робота не ставить перед собою завдання вироблення точного переліку всіх елементів «acquis вступу» у митній сфері у певний момент (через динамізм «acquis» та його постійний розвиток – це «рухома ціль»), нижче буде проаналізовано орієнтовний перелік елементів «acquis» у митній сфері, що залишається не впровадженим на момент підготовки цього дослідження, виходячи зі доступних на момент підготовки дослідження документів – в першу чергу, для ілюстрації поточного підходу органів ЄС до визначення елементів «acquis вступу», а також щоб зрозуміти, чи спільні знаменники, випрацювані в дослідженні – залишаються актуальними й надалі.

Першим джерелом для аналізу є, перш за все, останній наявний звіт ЄС у процесі розширення, що є ключовим джерелом, особливо за відсутності опублікованих результатів роботи Підкомітету.

Виходячи зі звіту ЄС за 2025 рік⁵²², Україна демонструє «належну підготовку та прогрес» у митній сфері, схваливши проєкт нового Митного кодексу, гармонізованого з нормами ЄС, а також частково виконавши рекомендації з минулорічного звіту. Окремо згадується прийняття Середньострокового плану заходів з досягнення цілей реформування митних органів у рамках реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року⁵²³, що у період 2025-2027 років передбачає:

1) підготовку та супроводження у Верховній Раді України нової редакції Митного кодексу України;

2) підготовку підзаконних актів для реалізації положень Митного кодексу України (нової редакції) у період 2026-2027 років;

3) підготовку змін до законодавства для розширення повноважень митних органів (оперативно-розшукова діяльність, розслідування контрабанди, дисциплінарний статут) та створення спеціалізованого підрозділу в структурі Держмитслужби для боротьби з контрабандою – до 2027 року;

4) зміни щодо кадрового потенціалу, проходження служби, інституційний розвиток та зміни ІТ інфраструктури.

Згадка у такому вигляді Середньострокового плану у звіті робить його частиною «acquis вступу».

⁵²² European Commission, 'Ukraine 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 759 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁵²³ Розпорядження Кабінету Міністрів України 'Про затвердження середньострокового плану заходів з досягнення цілей реформування митних органів у рамках реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року' від 4 серпня 2025 р. № 835-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2025-p#Text>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

З конкретних кроків, що включаються ЄС (у Звіті) в обсяг «acquis вступу» у митній сфері, також можна виокремити (в основному, виходячи з висновків щодо розділу «acquis» 29 «Митний союз», але не тільки):

- Прийняти новий Митний кодекс України, узгоджений із Митним кодексом ЄС, розробити відповідні підзаконні акти та розпочати підготовку до його впровадження (що суперечить уже згаданому у Звіті середньостроковому плану в частині строків підготовки нормативно-правових актів);

- Продовжити розробку нових національних ІТ-систем для оформлення митних декларацій та управління ризиками на основі «acquis» ЄС;

- Підвищити адміністративні спроможності Держмитслужби через надання компетенцій щодо досудового розслідування у справах про контрабанду;

- Завершити реформу Держмитслужби (включно з відкладеним призначенням нового керівника та повторною атестацією персоналу) та забезпечити прогрес у впровадженні нової системи управління персоналом на основі компетенцій;

- Збільшити кількість компаній, що отримали статус АЕО-Б, для уможливлення укладення угоди про взаємне визнання статусу;

- Збільшити кадрове та ІТ-забезпечення функціонування системи митних рішень (авторизації);

- Збільшити антикорупційні зусилля в межах діяльності митних органів;

- Досягнути повного узгодження з «acquis» ЄС у сфері товарів подвійного призначення⁵²⁴ (Розділ 30).

- Тісна координація з ЄС у переговорах щодо оновлення чи укладення нових угод про вільну торгівлю, задля сумісності із зобов'язаннями

⁵²⁴ Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2021 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items (recast) [2021] OJ L206/1

ЄС, а також включення в угоди положень про припинення дії угод про вільну торгівлю після вступу в ЄС (розділ 30).

- Додатково узгодити національне законодавство з «acquis» ЄС щодо спільної системи ПДВ та акцизів⁵²⁵, особливо стосовно процедур, ставок і пільг тощо.

Перш за все, хоч цей перелік і невиключний, частина вимог та рекомендацій, що наводяться (окрім прийняття нового митного кодексу) не впливають із норм Угоди та часто навіть з законодавства ЄС, а мають швидше політичний характер, або ж спрямовані на ефективну практичну імплементацію уже прийнятих законодавчих змін, про які йшлося у попередні періоди. Крім того, аналізуючи останній на момент цього дослідження набір рекомендацій з боку ЄС, мова й надалі часто про комбінацію загальних, дуже вузьких та специфічних рекомендацій. Варто також відмітити, що Звіт уже не згадує Угоду, непрямо підтверджуючи «виконання» вимог щодо апроксимації з acquis Угоди у митній сфері. Крім того, доцільно відмітити, що інструменти обумовленості при вступі позитивно вплинули на процес планування гармонізації, який став більш структурованим, завдяки згаданому середньостроковому плану, що був імплементований у Звіт ЄС без значних внутрішніх суперечностей із іншими рекомендаціями.

Також варто коротко відмітити пріоритетний план виконання Угоди, що був видозмінений на 2025-26 роки⁵²⁶ для фокусування на ключових пріоритетах та реалістичної можливості їх завершення до кінця 2026 року. Водночас, структуру плану значно спрощено (попередня структура не дотримується), і крім того, його було скорочено. У митній сфері до такого плану віднесено лише один захід – (вкотре) посилення співпраці задля

⁵²⁵ В частині разом із митом відносяться до «митних платежів» згідно з ст.4 Митного кодексу України.

⁵²⁶ European Commission and Government of Ukraine, 'Priority Action Plan for Enhanced Implementation of the EU-Ukraine DCFTA 2025–2026' (European Commission, 2025) <<https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/10d63ead-6bd4-4173-9986-d74c664e45e5/details?download=true>> дата звернення 14 березня 2026 р.

укладення Угоди про взаємовизнання статусів АЕО (з «привабленням» Україною нових компаній для отримання авторизацій, звітуванням і можливим прийняттям рішення щодо оцінки та переговорів задля укладення відповідної угоди). Така пріоритизація виглядає дещо дивною, оскільки укладення Угоди про взаємовизнання не прямо передбачене Угодою, і, в контексті вступу, навряд чи може вважатись найважливішою. Таким чином, попри значно більше інструментів планування та пріоритизації – їх рівень й надалі не можна порівняти з «НРАА» (що на момент підготовки дослідження залишається не затвердженою в Україні), про що вже йшлося у попередніх розділах.

Крім того, в процесі планування і в зовнішньому практичному виразі «залишкового» «acquis вступу» у митній сфері, не можна не зауважити певних суперечностей із ознаками цього явища, синтезованими вище у цій роботі. Замість відслідковування впровадження принципів, погоджених в Угоді тощо, ЄС й надалі намагається сформулювати надто конкретні рекомендації щодо роботи митних органів, а Україна, в свою чергу, намагається виконати зобов'язання, що виникають з Угоди й перейти до зобов'язань «кандидата».

Крім того, попри вдосконалення механізмів моніторингу з боку сторін, можна ствердити, що з наявних джерел і виходячи зі змісту рекомендацій, при їх формулюванні ЄС тільки частково врахував індивідуальні характеристики митного законодавства України, що, як ми проілюструємо далі, впливає на практичну реалізацію можливих змін. Крім того, такі рекомендації викликають сумніви у їх орієнтованості на можливість ефективного та практичного впровадження. Мова, перш за все, про повторювану протягом 2024-2025 року рекомендацію прийняти новий митний кодекс, одразу після масштабного оновлення митного законодавства на виконання Угоди. Ця ж рекомендація викликає питання у контексті відповідності принципам гармонізації, що згадуються у пріоритетному плані дій з впровадження *acquis*,

зокрема принципу «реалістичності»⁵²⁷. Крім того, це відбувається в контексті обговорення сторонами можливої митної реформи в ЄС. Водночас, у подальшому у цій роботі, такий підхід буде зважено щодо можливих ризиків та викликів.

Після аналізу інформації (з відповідних Звітів, документів у сфері моніторингу та планування гармонізації) щодо впроваджених у митній сфері норм «acquis» ЄС на виконання Угоди (хронологічно – у попередніх розділах), Додатку XV, а також – загального обсягу МКС разом із відповідними імплементаційними та делегованими актами, можна зробити висновок (принаймні у контексті формальної транспозиції певних норм у митній сфері), що те, що «залишилося» – це, в більшості, норми, які неможливо практично застосувати до вступу в ЄС.

Як було проаналізовано в I Розділі цього дослідження, такі норми є характерними саме для членства, наприклад, регулювання, що стосуються митної території ЄС, чинності митних рішень, визначення спільних ризиків, специфічних правил щодо походження та митного боргу, валютного регулювання Союзу тощо.⁵²⁸

Якщо просто математично порівняти обсяг усіх статей МКС, передбачених для імплементації (у визначені строки та на основі принципу «найкращих зусиль») у Додатку, із загальним обсягом статей МКС – вийде, що приблизно 10%⁵²⁹ статей залишаються неврахованими у Додатку⁵³⁰.

В свою чергу, порівняльний аналіз норм МКС та Митного кодексу України (після набуття чинності нещодавніми змінами), свідчить, що згадана

⁵²⁷ European Commission, 'Priority Action Plan for enhanced implementation of the EU-Ukraine DCFTA in 2023-2024' (European Commission) <<https://circabc.europa.eu/rest/download/f3a2634c-f484-4874-a72d-be088c94d1e8>> дата звернення 3 грудня 2025 року.

⁵²⁸ Oleh Kyryievskiyi, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiyi-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁵²⁹ Звісно, це лише орієнтовний результат, що не враховує лінгвістичний обсяг норм чи їхнього регулювання, а лише орієнтовне порівняння кількості статей.

⁵³⁰ Oleh Kyryievskiyi, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiyi-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

залишкова частина «acquis Угоди» справді також не є істотною (принаймні з формальної точки зору). Це, часто, процедурні норми (для прикладу, норми, що регулюють можливість ухвалення делегованих та імплементаційних актів (сам зміст делегованих та імплементаційних актів значною мірою вже імplementовано)). Зазначені процедурні норми також не підлягають наближенню до моменту набуття членства в Європейському Союзі. Інша частина здебільшого пов'язана з електронними системами ЄС (які не можуть бути повністю впроваджені до набуття членства; водночас, робота на технічному рівні триває).⁵³¹

З цієї точки зору, поточні рекомендації ЄС на 2026 рік також можна критикувати з огляду на невідповідність орієнтації на можливість ефективного виконання проваджених норм, а також неврахування індивідуальної ситуації України як кандидата. Попри це, принаймні формальний рівень прийняття норм і виконання зобов'язань за Угодою залишається високим. Водночас, з врахуванням результатів аналізу, проведеного у Розділі III цього дослідження, потрібно скептично оцінити рівень практичного впровадження таких змін, що, з огляду на результати аналізованого звіту – не відбувається повною мірою.

Таким чином, й надалі, не дивлячись на посилення інструментів обумовленості і дещо покращений процес планування, сформульовані вимоги аналогічно не відповідають синтезованим ознакам «acquis вступу», а також іншим узагальненим знаменникам (рекомендаціям), що впливають з результатів цього дослідження. Зокрема, що найбільш значуще – вони становлять комбінацію одночасно занадто загальних та дуже вузьких специфічних рекомендацій, які ускладнюють як процес гармонізації, так і об'єктивну оцінку досягнень.

⁵³¹ Те саме.

Додатково, потрібно взяти до уваги й український Звіт про виконання Угоди про асоціацію за 2025 рік⁵³². Перш за все, кидається в очі певна внутрішня понятійна неузгодженість – так, обсяг звіту (на початку розділу, присвяченому митній сфері) звужується лише до зобов'язань, спрямованих на виконання Угоди, а згодом мова йде вже про виконання завдань у процесі вступу – з посиланням на відповідні глави Переговорної рамки.

Так, порівняно із попередніми звітами, цей є більш практично орієнтованим: має місце аналіз питань, що врегульовані новими підзаконними актами, а також аналіз динаміки отримання і розгляду митних спрощень та АЕО. Звіт також більш холістично враховує обсяг митної сфери - навіть виходячи з лексичного вживання понять «митні питання» та «митна сфера». Серед додаткових до попередніх досягнень – згадується прийняття Закону № 4323-IX від 25.03.2025⁵³³, що, як було згадано у розділі III цього дослідження, мав на меті «впровадження сучасних європейських практик», водночас не ідентифікуючи джерел таких практик. В решті йшла мова про набрання чинності Законом № 3926-IX від 22.08.2024 щодо імплементації норм МКС⁵³⁴, про який йшлося у попередніх звітах. Водночас, Звіт все ж залишається поверхневим – до аналізу практичного впровадження та ефективності згаданих норм мова не дійшла.

До більш практико-орієнтованих елементів звіту можна також віднести аналіз питань цифровізації — зокрема, результати офіційного скринінгу ЄС за розділом 29, де, у контексті ІТ систем визнано «високий рівень узгодженості» у низці сфер та «повну узгодженість» щодо NCTS і системи управління ризиками. Також на прикладі ІТ-складової, можна відмітити динамічне

⁵³² Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік* (Кабінет Міністрів України, 16 березня 2026 р.) <<https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2025-r.pdf>> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵³³ щодо адміністративної відповідальності за порушення митних правил (законопроект № 10257).

⁵³⁴ Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу" від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

відслідковування виконання Стратегічного плану цифровізації⁵³⁵, зокрема згадки обговорення проєкту змін до такого плану, а також надання з боку ЄС «переліку ІТ систем ЄС, наявність яких необхідна країні для вступу в ЄС.»

Власне, у контексті цифровізації і варто відмітити дуже яскравий приклад у контексті більш динамічного відслідковування змін митного «acquis» в ЄС, й водночас неврахування інших аспектів таких змін. Так, у частині, присвяченій ІТ-складовій, йде мова про підготовку до інформаційної взаємодії з урахуванням EU Customs Data Model (EUCDM)⁵³⁶, що є одним з елементів митної реформи в ЄС, яка, свою чергу ще нормативно не затверджена (детальніше про це – далі у цьому розділі).

Водночас, той самий урядовий звіт містить інформацію щодо прийняття проєкту нового митного кодексу, що ґрунтується на МКС та інших «ключових Регламентах ЄС у митній сфері». Власне, частина положень МКС та інших пов'язаних регламентів і підлягатиме зміні у випадку прийняття положень щодо EU Customs Data Hub. Водночас, Україна «усвідомлюючи» можливу зміну низки положень МКС, розглядає і готує проєкт, що ґрунтується на МКС без врахування цих змін, а на технічному рівні – навпаки.

Можна підсумувати, що, з огляду на посилення інструментів обумовленості звіт з українського боку демонструє більшу орієнтованість на практичне впровадження (зокрема в контексті аналізу ефективності пост-митного аудиту, ІТ систем), згадує більше інструментів планування гармонізації, водночас відображає загальну тенденцію невідповідності ознакам «acquis вступу».

⁵³⁵ Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C).

⁵³⁶ EU Customs Data Model (EUCDM) — технічний інструмент, що моделює вимоги до даних, встановлені митним законодавством ЄС, та слугує єдиним джерелом інформації для технічної розробки ІТ-систем, що використовуються митними органами в ЄС: European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 'EU Customs Data Model (EUCDM)' (European Commission) <https://taxation-customs.ec.europa.eu/online-services/online-services-and-databases-customs/eu-customs-data-model-eucdm_en> дата звернення 27 березня 2026 р.

Також варто коротко охарактеризувати інструменти планування, що є актуальними за аналізований період. У цьому контексті справді визначною подією є (хоч і доволі запізнILE) прийняття Національної програми адаптації законодавства України до права Євросоюзу (acquis ЄС) (надалі – «українська НРАА»).⁵³⁷

Мова про справді об'ємний документ, що охоплює масив гармонізаційних зобов'язань щодо 31 розділу «acquis» (1091 сторінка, згадка понад 1600 актів права ЄС та 1875 завдань). Українська НРАА у митній сфері замінила інші згадані інструменти планування гармонізації у митній сфері (за Угодою) – зокрема, Постанову КМУ №447 від 31.05.2017 (Порядок планування, моніторингу та оцінки результативності виконання Угоди)⁵³⁸ та постанову КМУ №1106 від 25.10.2017 (План заходів з виконання Угоди)⁵³⁹. Це, з одного боку, додатково демонструє взаємопов'язаність «acquis Угоди» та «acquis вступу» у розрізі планування гармонізації. Такий підхід додає систематичності та плавності у процес планування.

Перш за все, варто відзначити, що, принаймні на позір, українська НРАА, з огляду на назву, свідчить про широкий підхід до розуміння поняття «acquis», синонімічне до «права ЄС». Водночас такий підхід є дещо більш звужуючим, аніж обґрунтовано у Розділі I цього дослідження, що потенційно може мати негативний вплив у контексті практичного впровадження норм та врахування інших ознак «acquis вступу», синтезованих у цьому дослідженні. Подальший аналіз елементів «acquis вступу» у митній сфері, що передбачені

⁵³⁷ Кабінет Міністрів України, Постанова «Про затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)» від 1 квітня 2026 р. № 438

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-natsionalnoi-prohramy-adaptatsii-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-t10426> дата звернення 10 квітня 2026 р.

⁵³⁸ Кабінет Міністрів України, Постанова «Питання проведення планування, моніторингу та оцінки результативності виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 31 травня 2017 р. № 447 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2017-п#Text>> дата звернення 10 квітня 2026 р.

⁵³⁹ Постанова Кабінету Міністрів України "Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони" від 25 жовтня 2017 року № 1106 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-п#Text>> дата звернення 20 січня 2026 р.

НРАА, свідчить, що, попри більш широкий підхід у назві – відповідний розділ НРАА має ще більш обмежуваний характер. Перш за все, українська НРАА, як і інші аналізовані у цьому дослідженні приклади інструментів планування гармонізації, не відображає системних взаємозв'язків між розділами НРАА у контексті більш холістичного розуміння «митної сфери».

На додачу, розділ 29 «Митний союз» передбачає 10 цілей – транспозиційних та інституційних. Водночас, детальніший аналіз цілей свідчить про лише часткове врахування ознак «acquis вступу». У вступній частині йде мова про те, що гармонізація з «acquis» «вимагає ... належної спроможності до імплементації та виконання», проте, у подальшому, йде мова про синонімічне вживання терміну «acquis» у контексті «митного союзу» з «актів права» ЄС, що уже містить ознаки взаємосуперечності. Такий висновок підтверджує і наведений у НРАА аналіз стану гармонізації. Так, він охоплює орієнтовно той же перелік законодавчих змін, що детально проаналізовані у Розділі 3 цього дослідження: впровадження програми АЕО, спільного транзиту, захисту об'єктів інтелектуальної власності, застосування Конвенції ПЄМ, криміналізації контрабанди тощо. Водночас НРАА просто відтворює зміст звітів ЄС («хороший рівень готовності») без аналізу проблем їх практичного застосування.

Крім того, аналіз самих цілей, що містяться у відповідному розділі, підтверджує дещо формальну орієнтацію на практичне виконання. Так, транспозиційні елементи, що передбачені НРАА у митній сфері, стосуються імплементації МКС та пов'язаних регламентів, а також прийняття декількох інших актів до кінця 2027 року. Власне, цей підхід відображає проблематику, що відображена далі у цьому розділі, у контексті необхідності прийняття нового митного кодексу під час реформування митної сфери в ЄС. Варто також відзначити, що у контексті прийняття нового кодексу також йдеться про «завершення процесу адаптації» та «остаточного узгодження законодавства»,

що, як було проілюстровано у цьому дослідженні, у значній частині є неможливим — до вступу в ЄС.

Й наостанок, попри наявність інституційних цілей щодо покращення рівня компетенцій представників Держмитслужби (зокрема щодо доброчесності та антикорупції), у НРАА відсутні згадки про навчання чи підвищення компетентностей щодо практики CJEU або інших елементів «acquis» у митній сфері.

Відповідно, якщо оцінювати Українську НРАА у контексті інших аналогічних інструментів планування, доцільно зазначити такі недоліки як інструмента планування: (а) статичний перелік актів законодавства без інструментів динамічного перегляду як у тексті НРАА, так і у тексті затверджуючого рішення КМУ – передбачений моніторинг виконання цілей через «Пульс вступу»⁵⁴⁰ передбачає лише відображення факту виконаних зобов'язань, а не їх ефективності у практичному впровадженні чи актуальності регулювання у митній сфері в ЄС, а тому не може вважатись ефективним механізмом актуалізації елементів «acquis». Крім того, можна зробити висновок, що, попри наявність кінцевих термінів транспозиції, у документі відсутні: (б) чітка пріоритизація у межах і між завданнями, (в) інструменти оцінки практичної ефективності впроваджених змін (орієнтація – лише на впровадження), (г) оцінка фінансових, кадрових та технічних ресурсів, а також (г) логічний взаємозв'язок з «acquis Угоди» та Угодою, як інструментом вступу (окрім того, що НРАА скасовує інструменти планування, що пов'язані з Угодою).

Саме тому, попри позитивність факту прийняття української НРАА як інструменту планування гармонізації, аналіз її змісту демонструє неповну відповідність ознакам «acquis вступу», синтезованим у цьому дослідженні, та

⁵⁴⁰ Кабінет Міністрів України, Постанова «Деякі питання звітування, моніторингу та оцінки результативності виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» від 10 грудня 2025 р. № 1624 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1624-2025-п>> дата звернення 10 квітня 2026 р.

типовим ознакам інструментів планування, що були узагальнені у Розділі 2 цього дослідження.

Відповідно, виходячи з наведеного аналізу, процесу гармонізації за вказаний період характерні такі ж парадоксальні елементи, які і результатам гармонізації з 2022 року, а посилення інструментів обумовленості, а також інструментів планування дещо збільшує орієнтацію на практичне впровадження норм. Зокрема, в контексті планування варто відмітити прийняття української НРАА. Водночас прийнята НРАА характеризується певною невідповідністю ознакам «acquis вступу» та вузьким підходом до визначення обсягу «митної сфери» (що, здебільшого, також характерно іншим аналізованим прикладам НРАА та їх аналогів). На додачу, порівняно аналогами з країн Східної та Центральної Європи, а також Західних Балкан, в українській НРАА відсутні певні типові елементи цього інструменту планування (зокрема пріоритизація, оцінка необхідних ресурсів, інструменти перегляду і моніторингу динамічних елементів «acquis»).

З огляду на вказане, й надалі необхідним і актуальним є врахування загальних рекомендацій (знаменників) гармонізації з «acquis» у митній сфері у подальшому процесі вступу. Варто проаналізувати, як їх врахування могло б відобразитись на найбільш значущих потенційних змінах українського та європейського митного регулювання – прийнятті нового митного кодексу й митній реформі в ЄС.

4.2. «Новий» митний кодекс

Як вже було зазначено вище, після включення відповідних рекомендацій Європейською комісією до Звіту за 2025 рік, прийняття нового Митного кодексу України, що узгоджений із МКС, підготовка до його впровадження, а також розробка відповідних підзаконних актів – стали частиною «acquis вступу» у митній сфері (зокрема, на 2026 рік). Оскільки такі вимоги уже згадувались у попередніх звітах, ці завдання (хоч і з дещо іншими часовими

планами) знайшли своє відображення у Середньостроковому плані⁵⁴¹, що на період 2025-2027 років передбачав вказані завдання.

Так, у кінці серпня 2025 року, Кабінет Міністрів протокольним рішенням підтримав⁵⁴² проєкт нового Митного кодексу, який близько року готувався Мінфіном та Держмитслужбою спільно з експертами проєктів технічної допомоги ЄС.

На момент фіналізації цього дослідження, Україна знаходиться в процесі громадського обговорення проєкту нового митного кодексу⁵⁴³, включно з фаховими дискусіями, що неодмінно виникають у такому амбітному законодавчому проєкті – щодо адаптації термінології, а також впровадження в національне законодавство механізмів, які притаманні праву ЄС – наприклад, делегованих повноважень тощо, ще до вступу України в ЄС.

Прийняття кодексу планується уже в 2026 році⁵⁴⁴ (хоч, вірогідно, цей термін буде продовжено). Сам же текст проєкту первинно передбачав, що відповідний кодекс, а отже й необхідна нормативно-правова база набере чинності з 1 жовтня 2027 року.

За первинним підходом, проєкт митного кодексу (надалі – «Проєкт», «Проєкт Кодексу») міститиме в собі Митний кодекс ЄС, його

⁵⁴¹ Кабінет Міністрів України, Середньостроковий план заходів з досягнення цілей реформування митних органів у рамках реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2025 р. № 835-р) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2025-p#Text>> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁴² Міністерство фінансів України, 'Уряд підтримав проєкт нового Митного кодексу України, який направляється на оцінку Єврокомісією та для консультацій з бізнесом' (Міністерство фінансів України, 27 серпня 2025) <https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_pidtrimav_proiekt_novogo_mitnogo_kodeksu_ukraini_iakii_napravliaietsia_na_otsinku_ievrokomisiieiu_ta_dlia_konsultatsii_z_biznesom-5295> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁴³ Державна митна служба України, 'Відбулося фахове обговорення положень проєкту нового Митного кодексу України для його узгодження з правом ЄС' (Державна митна служба України, 24 листопада 2025) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/vidbulosia-fakhove-obgovorennia-polozhen-proiektu-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini-dlia-iogo-uzgodzhennia-z-pravom-ies-2597>> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁴⁴ Державна митна служба України, 'Євроінтеграція: Україна прагне отримати новий Митний кодекс на основі Митного кодексу ЄС у 2026 році' (Державна митна служба України, 25 березня 2025) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/ievrointegratsiia-ukrayina-pragne-otrimati-novii-mitnii-kodeks-na-osnovi-mitnogo-kodeksu-ies-u-2026-rotsi-2083>> дата звернення 27 березня 2026 р.

Імплементацийний та Делегований акти, а також низку інших актів права ЄС⁵⁴⁵, й складатиметься з 832 статтей⁵⁴⁶.

Варто детальніше оцінити перспективу прийняття такого Проєкту з точки зору спрямованості на можливе практичне застосування та врахування індивідуальних характеристик кандидата – принципів «acquis вступу» у митній сфері, сформульованих у Розділі I цього дослідження. Особливо беручи до уваги те, що гармонізацію низки вже впроваджених змін до митного кодексу (з огляду на результати аналізу, наведені у Розділі 3), можна вважати незавершеними.

Так, поточна ситуація фактично означає, що після істотних змін до митного законодавства у попередні роки Україна вкотре внесла fast-track зміни до Митного кодексу у 2024–25 роках (для, принаймні, формального «завершення» імплементації «acquis» Угоди). Навіть ці зміни у стислий строк становлять значний виклик для практичного застосування – як було проілюстровано у розділі 3 цього дослідження. Проте, з огляду на наведене вище, у 2026 році Україна має здійснити повне «перезавантаження» Митного кодексу. Такий підхід уже викликав критику в літературі, адже одночасна розробка повністю нового Кодексу породжує занепокоєння, а «повне оновлення Митного кодексу та пов'язаних регулювань двічі у короткий час видається сумнівним із практичної точки зору».⁵⁴⁷ Навіть перш ніж перейти до

⁵⁴⁵ Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2022/2399 від 23.11.2022 про створення єдиного вікна Європейського Союзу для митниці та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 952/2013; Регламенту Ради (ЄС) № 1186/2009 від 16.11.2009 про встановлення у Співтоваристві системи звільнень від сплати мита; Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 608/2013 від 12.06.2013 щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003: Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної політики України, Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік (Кабінет Міністрів України) <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2025-r.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAc3J0YwZhcHBfaWQOMjlyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHhaeNGE872KTdL7i0FpQwUQePQgMBqtmJcWA0TDCon2WczpMStGS46clPjdM_aem_2pu3aXRKBU10bUMtychzlw> дата звернення 27 березня 2025 р.

⁵⁴⁶ Міністерство фінансів України, 'Проєкт Митного кодексу України' (Міністерство фінансів України, серпень 2025) <https://mof.gov.ua/uk/news/rozpochato_konsultatsii_shchodo_proiektu_novogo_mitnogo_kodeksu_ukraini-5297> дата звернення 27 березня 2025 р.

⁵⁴⁷ Anatolii Kormych, Volodymyr Zavalniuk, Oleg Todoschchak and Oleksiy Uliyanov, 'Ukraine's Europeanization of Public Administration and Harmonizing Customs Legislation – Exploring a Pluralistic Approach' (2024) 10(4) *Lex Portus* doi:10.62821/lp10402.

нормативного аналізу – це одразу стає зрозумілим в контексті ІТ-систем, що забезпечують функціонування «митного союзу».

Наприклад, після ухвалення МКС держави-члени ЄС мали забезпечити роботу відповідних ІТ-рішень практично у 10-річний строк⁵⁴⁸. Це стосувалося гарантій, митного боргу, аналізу ризиків та інших ключових інститутів.

Україна ж має узгодити низку ІТ-систем у значно коротші строки. Більше того, прийняття актів, що регулюватимуть застосування таких систем, виходячи з висновків, досягнутих у 3 розділі цього дослідження – точно не означитиме гармонізації і виконання вимог ЄС.

Власне, першим нормативним аргументом щодо доцільності прийняття нового митного кодексу є незастосовність низки норм до вступу України в ЄС. Як випливає з висновків щодо «acquis вступу» (розділ I цього дослідження), повна гармонізація з «acquis вступу» відбудеться лише в момент приєднання і не мала б вимагатись під час переговорів. І, як йшлося вище, формальне впровадження більшості норм МКС, виходячи з обсягів «acquis Угоди», та аналізу норм МКС, що не увійшли до обсягу Угоди, в Україні, у значній мірі – уже здійснене. Решта норм МКС — це переважно норми, які регулюють питання, характерні виключно для членства (митна територія ЄС, митний борг, валютне регулювання тощо, процедури делегування повноважень, а також електронні системи ЄС).

Відповідно, навіть впровадивши ці норми у законодавство, їх неможливо буде повноцінно застосувати на практиці. Їх дискусії щодо проблематики впровадження норм щодо делегування норм, що ведуться у експертних групах⁵⁴⁹ у зв'язку із прийняттям кодексу – є цьому прямим підтвердженням.

⁵⁴⁸ EuroCommerce, 'Press Release on Joint Industry and Trade Statement on the EU Customs Reform' (10 December 2024) <<https://www.eurocommerce.eu/2024/12/joint-industry-and-trade-statement-on-the-eu-customs-Reform/>>
Дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁴⁹ Державна митна служба України, 'Відбулося фахове обговорення положень проекту нового Митного кодексу України для його узгодження з правом ЄС' (Державна митна служба України, 24 листопада 2025)

Внаслідок цього, норма МКС щодо делегованих повноважень Європейської комісії у питаннях деталізації положень митного законодавства та його спрощень щодо митної декларації, підтвердження митного статусу, застосування процедури внутрішнього транзиту Союзу (ст. 2), що, природньо, не може бути застосована до набуття членства, в первинно опублікованому Проєкті Кодексу звучить як загальна норма про те, що «органи державної влади згідно Конституції України мають право видавати відповідні акти»⁵⁵⁰. Перш за все, це зовсім інша за сенсом норма, а по-друге – з доволі сумнівним практичним змістом.

Звісно, можна висловити заперечення, що ці норми можна буде змінити у проєкті і застосувати іншим чином, що буде більш відповідним до змісту МКС, у момент вступу. Водночас, МКС є нормативно-правовим актом прямої дії, що діє безпосередньо в усіх державах-членах без необхідності імплементації у національне законодавство (ст. 288 ДФЄС, ст. 288 МКС та ін.), відповідно у всіх країнах ЄС, в момент вступу, починає прямо застосовуватись МКС, та його делеговані та імплементаційні акти, а «національним» митним кодексом (або іншим законодавством) регулюються інші сфери – структура митних органів, санкції за адміністративним законодавством тощо.

У зв'язку з цим, у момент вступу України «новий» митний кодекс втратить чинність (принаймні частково). Це може, аналогічно, створити неабиякі практичні виклики для трейдерів та самих митних органів, оскільки низка підзаконних нормативно-правових актів, що були прийняті на основі національного кодексу, втратять чинність або потребуватимуть модифікації. Крім того, і сам кодекс виглядатиме як «полотно нечинних норм». Набагато

<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/vidbulosia-fakhove-obgovorennia-polozhen-proiektu-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini-dlia-iogo-uzgodzhennia-z-pravom-ies-2597>> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁵⁰ які Конституцією України та іншими актами законодавства наділені повноваженнями щодо організації та забезпечення здійснення митної справи, формування та реалізації державної фінансової політики, реалізації державної митної політики. – Міністерство фінансів України, 'Проєкт Митного кодексу України' (Міністерство фінансів України, серпень 2025)
<https://mof.gov.ua/uk/news/rozpochato_konsultatsii_shchodo_proiektu_novogo_mitnogo_kodeksu_ukraini-5297> дата звернення 27 березня 2025 р.

більш доцільним з цієї точки зору виглядало б прийняття нового законодавчого акту на національному рівні, що регулюватиме негармонізовані (у межах ЄС) питання.

На додаток, поточний підхід до формулювання кодексу й відповідне формулювання у звіті невідворотно призведе до «гібридного формату» формулювання кодексу, оскільки низка норм кодексу не зможуть відповідати МКС, а також регулюватимуть негармонізовані сфери у межах митного союзу ЄС (санкції за митні правопорушення, перехідні положення тощо). Відповідно, це не надто відрізнятиметься від поточної ситуації – внесення точкових змін у існуючий кодекс.

По-друге, як було згадано, поточний підхід до проєкту нового митного кодексу переносить норми імплементаційних та делегованих актів, а також норми інших Регламентів у ранг норм самого у межах ЄС.

Водночас, у цьому контексті можна прослідкувати негнучкість такого рішення і потенційні труднощі з динамічним відслідковуванням змін у «acquis» ЄС у митній сфері. Варто відмітити, що, для прикладу, Делегований акт до МКС⁵⁵¹ змінювався близько 15 разів і кілька раз підлягав технічним виправленням⁵⁵². Імплементаційний акт до МКС, в свою чергу, змінювався 14 разів⁵⁵³. Сам же МКС підлягав змінам всього 4 рази і два рази – технічним уточненням.

Власне, це і відповідає ідеї та призначенню відповідних актів, Імplementований акт – спрямований на забезпечення єдиних умов застосування МКС та гармонізованого застосування процедур усіма країнами ЄС, й відповідно, може, за потреби, гнучкіше змінюватись, без зміни самого

⁵⁵¹ Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code [2015] OJ L343/1 (Corrigendum [2016] OJ L87/35).

⁵⁵² Corrigendum to Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 [2016] OJ L87/35.
Corrigendum to Commission Delegated Regulation (EU) 2016/341 [2019] OJ L96/55.

⁵⁵³ Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) No 952/2013 [2015] OJ L343/558.

регулювання МКС⁵⁵⁴. Завдання ж Делегованого акту загалом – це гнучка деталізація окремих регулювань МКС⁵⁵⁵.

Відповідно, поєднання норм, що мають різне призначення й гнучкість, може спровокувати необхідність постійного оновлення закону, що само по собі є значно більш вимогливим процесом, ніж внесення змін у відповідні (в українському контексті) нормативно-правові акти. Або ж, це може призвести до зворотного наслідку – українське митне законодавство не буде динамічно оновлюватись «в ногу» з «acquis» ЄС у митній сфері.

На додаток, варто, із застосуванням порівняльно-правового підходу, проаналізувати досвід інших країн, що відносно нещодавно стали членами ЄС, зокрема – Республіки Польщі, Болгарії, Хорватії, а також інших кандидатів на вступ до ЄС.

Так, Польща в процесі вступу постійно оновлювала митне законодавство, узгоджуючи його з «acquis» у процесі приєднання⁵⁵⁶. Після ухвалення на той час чинного Митного кодексу Польщі у січні 1998 року була потрібна подальша робота над адміністративними спроможностями⁵⁵⁷. Польща стала членом ЄС у 2003 році, повністю імплементувавши «acquis», і не вимагала перехідних періодів у сфері «Митного союзу»⁵⁵⁸. Проте, новий Митний кодекс був ухвалений лише у 2004 році із врахуванням прямої дії тодішнього Митного кодексу ЄС⁵⁵⁹.

В Болгарії вступ до ЄС був синхронізований з внесенням змін до Митного Акту, що набули чинності одночасно із набуттям статусу члена в

⁵⁵⁴European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 'UCC — Legislation' (European Commission) <https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/union-customs-code/ucc-legislation_en> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁵⁵ Те саме.

⁵⁵⁶ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2026 р.

⁵⁵⁷ Wieslaw Czyżowicz, 'Harmonization of the Polish Customs Law with the European Union Customs Regulations' (2001) 5 *Yearbook of Polish European Studies* 145 <https://journalse.com/pliki/pw/y5-2001_Czyzowicz.pdf> дата звернення 27 березня 2025 р.

⁵⁵⁸ Те саме.

⁵⁵⁹ Те саме.

2007 році. При цьому, новий акт не приймався, а поточний прийняли у 1998 році. Він, посилається на МКС, і регулює питання, що не включені до МКС, зокрема статус митних органів і їх повноваження⁵⁶⁰.

Аналіз відповідних звітів ЄС щодо Болгарії у контексті розширення свідчить, що в частині митного союзу, Єврокомісія наголошувала на адміністративних спроможностях і подальшому узгодженні з «acquis», проте не формулювала рекомендацій щодо повної заміни законодавства, чи прийняття нового кодексу⁵⁶¹. Навіть навпаки – у звіті за 2004 рік йде мова про зовсім інший підхід (хоч мова йде ще про Модернізований митний кодекс ЄС), згідно з яким ««acquis» митного союзу складається майже виключно із законодавства, яке є безпосередньо обов'язковим для держав-членів і не потребує імплементації у національне законодавство»⁵⁶². Відповідно, у подальшому звіт⁵⁶³ відслідковує динамічне відображення Болгарією змін у своє законодавство згідно змін у Модернізований кодекс, але не рекомендує прийняти новий кодекс саме з огляду на майбутню пряму дію актів ЄС у митній сфері.

Схожу ситуацію також можна проілюструвати в контексті Хорватії, де Єврокомісія, оцінюючи прогрес у наближенні митного законодавства у 2011 році, зазначала, що рівень гармонізації митного законодавства з «acquis» – дуже високий й виокремлювала низку інститутів митного права, у наближенні з регулюванням яких було досягнуто прогресу, а також ті, де потрібно досягнути додаткового прогресу⁵⁶⁴.

⁵⁶⁰ Customs Act (State Gazette No 15/6 February 1998, effective 1 January 1999) (Bulgaria) <https://www.minfin.bg/upload/36658/Customs_Act.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁶¹ European Commission, '2004 Regular Report on Bulgaria's Progress towards Accession' (Commission Staff Working Document SEC(2004) 1199, 6 October 2004) <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/tr_bg_2004_en.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁶² Те саме.

⁵⁶³ Те саме.

⁵⁶⁴ European Commission, 'Croatia 2011 Progress Report' (Commission Staff Working Document SEC(2011) 1200 final, 12 October 2011) <https://enlargement.ec.europa.eu/croatia-progress-report-2011_en> дата звернення 27 березня 2026 р.

Аналіз звітів за 2009⁵⁶⁵ та 2010 роки⁵⁶⁶ підтверджує такий же підхід до питань гармонізації з митним «acquis».

Жоден з наведених інструментів моніторингу процесу гармонізації не висуває вимоги щодо впровадження нового митного кодексу, натомість, у відповідних звітах ЄК концентрується на інститутах митного права ЄС та гармонізації з їх регулюванням (для прикладу, «розподіл квот, пільги з мита, звільнення від сплати мита для пасажирів, правила внутрішнього транзиту»⁵⁶⁷ тощо).

При цьому, з 1999 року у Хорватії діяв «Митний закон» (*Carinski zakon*)⁵⁶⁸, що був замінений Законом про імплементацію митних правил Європейського Союзу (O PROGLAŠENJU ZAKONA O PROVEDBI CARINSKIH PROPISA EUROPSKE UNIJE)⁵⁶⁹. Відповідний закон набрав чинності в момент вступу Хорватії в ЄС⁵⁷⁰ і врегулював питання безпосереднього застосування митного законодавства ЄС, а також питання, що ним не врегульовані⁵⁷¹. Інші категорії питань, що не були врегульовані Митним Кодексом ЄС, були врегульовані окремим законопроектом, що також був «приурочений» до набуття членства – Закон про митну службу (*Zakon o carinskoj službi*), NN 68/2013⁵⁷², зокрема, і питання щодо організації та діяльності митних органів, санкцій за митні правопорушення тощо.

⁵⁶⁵European Commission, 'Croatia 2009 Progress Report' (Commission Staff Working Document SEC(2009) 1333, 14 October 2009) <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/hr_rapport_2009_en.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁶⁶European Commission, 'Croatia 2010 Progress Report' (Commission Staff Working Document SEC(2010) 1326, 9 November 2010) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/83e5cb29-64c0-43d1-b84c-a8a385143615_en?filename=hr_rapport_2010_en.pdf&prefLang=it> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁶⁷European Commission, 'Croatia 2009 Progress Report' (Commission Staff Working Document SEC(2009) 1333, 14 October 2009) <https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/hr_rapport_2009_en.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁶⁸*Carinski zakon* (Narodne novine 78/1999, 23 July 1999) <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_78_1392.html> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁶⁹*Zakon o provedbi carinskih propisa Europske unije* (Narodne novine 54/2013) <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_54_1077.html> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁷⁰Те саме.

⁵⁷¹Те саме.

⁵⁷²*Zakon o carinskoj službi* (Narodne novine 68/2013) <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_68_1346.html> дата звернення 27 березня 2026 р.

Це підкреслює, що технічне ухвалення нового кодексу не є обов'язковим саме на момент вступу — ключовою є змістовна гармонізація з митним «acquis» і забезпечення ефективного застосування.

Додатково у цьому контексті варто зауважити, що досвід інших країн-кандидатів, з якими аналогічно укладені Угоди в рамках східного партнерства – Молдови та Грузії – також підтверджує вказаний підхід.

Так, у відношенні до Молдови, ЄС відмітив прийняття нового митного законодавства, що широко (але не повністю і з низкою перехідних норм) відображають положення митного законодавства ЄС. ЄК у своїх вимогах за результатами 2023 року⁵⁷³, продовжувала детально відслідковувати прогрес за інститутами митного права, і водночас не висувала детальних та специфічних вимог щодо конкретної форми законодавства чи повного копіювання МКС ні в цей, ні у наступні роки⁵⁷⁴⁵⁷⁵. Хоч у деяких сферах Молдова має кращі практичні результати – зокрема, уже укладено Угоду про взаємовизнання статусу АЕО, що свідчить про практичну оцінку відповідності умовам авторизації між сторонами, а, отже, і про спільність регуляторного середовища і взаємне надання відповідних переваг.

Аналіз звітів за 2023-2025 рік щодо Грузії, попри свою меншу деталізованість (і, звісно, враховуючи інший контекст) свідчить про аналогічний підхід – гармонізацію шляхом впровадження певних інститутів митного права, але без вказання такого специфічного шляху, як прийняття нового кодексу, що був би повністю узгоджений з кодексом ЄС.

⁵⁷³European Commission, 'Republic of Moldova 2023 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2023) 698 final, 8 November 2023) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d8ef3ca9-2191-46e7-b9b8-946363f6db91_en?filename=SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁷⁴European Commission, 'Republic of Moldova 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 758 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁷⁵European Commission, 'Republic of Moldova 2024 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2024) 698 final, 30 October 2024) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en?filename=Moldova%20Report%202024.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

Відповідно, ситуація у відношенні до України залишається унікальною, й, попри високий оцінюваний рівень гармонізації митного законодавства з «acquis», формально й специфічно вимагає прийняття нового митного кодексу.

Виходячи з проведеного аналізу, прийняття нового кодексу може бути нереалістичним з точки зору ефективної практичної імплементації, динамічного відслідковування змісту «acquis» у митній сфері, врахування особливостей національної правової системи й існуючого рівня гармонізації. Низка передбачених змін також є недоцільними з техніко-юридичних причин (зокрема, об'єднання технічних регламентів в один документ із кодексом), а також з огляду на неможливість їх застосування до моменту вступу (що також відповідає практиці інших держав).

Більше того, таке прийняття може ускладнити подальшу практичну відповідність вимогам «acquis» ЄС після вступу. Як йдеться у цьому розділі, рівень наближення українського митного законодавства до МКС у межах «acquis» Угоди є високим, принаймні з точки зору впровадження норм.

«Acquis» Угоди становить значну частину «acquis» вступу, а значна частина норм у митній сфері, у будь-якому випадку, може бути імplementованою лише на момент вступу. Негармонізованими залишаються лише окремі фрагменти чи інститути у межах митної сфери. При цьому, частина негармонізованих норм у митній сфері норм взагалі не регулюється МКС і виходить за межі відповідної глави переговорів. Деякі вимоги мають радше політичне чи економічне підґрунтя, а не засновані безпосередньо на праві ЄС. При цьому, як було доведено у розділі 3 цього дослідження, низка формально впроваджених норм не можуть вважатись гармонізованими через неповне практичне впровадження.

Відповідно, гармонізація з «acquis» вступу у митній сфері не обов'язково вимагає буквального копіювання МКС та відповідних імплементаційних і

делегованих актів — і, тим паче, виключно шляхом ухвалення нового кодексу⁵⁷⁶.

Якщо ж ухвалення нового Митного кодексу в Україні все ж відбудеться одночасно з реформою Митного союзу ЄС, Україні можуть знадобитися значні перехідні періоди або відступи щодо імплементації результатів Реформи⁵⁷⁷. Відповідно, на нашу думку, доцільно підважити таку необхідність.

4.3. Митна реформа в ЄС

Як відомо, у 2023 році Європейська Комісія висунула пропозицію «щодо найбільш амбітної та комплексної реформи Митного союзу ЄС з часу його створення у 1968 році».⁵⁷⁸

Плани Реформи нині широко обговорюються в науковому середовищі, і лунають заклики, що «критично важливо фіналізувати реформу Митного союзу та, за можливості, перенести її реалізацію на 2026 рік».⁵⁷⁹

Первинно, пропозиція включала зміни до МКС, Директиви щодо ПДВ⁵⁸⁰ та Комбінованої номенклатури⁵⁸¹ й ґрунтувалась на трьох «стовпах»: (1) оновленні партнерства з бізнесом; (2) удосконаленні підходу до митного контролю та (3) сучаснішому підході до е-комерції⁵⁸².

⁵⁷⁶ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiyi-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁵⁷⁷ Те саме.

⁵⁷⁸ European Commission & Directorate-General for Taxation and Customs Union, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Establishing the Union Customs Code and the European Union Customs Authority, and Repealing Regulation (EU) No 952/2013* (17 May 2023) COM/2023/258 final.

⁵⁷⁹ Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiyi-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁵⁸⁰ European Commission, *Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC as regards VAT rules relating to taxable persons who facilitate distance sales of imported goods* COM(2023) 262 final (17 May 2023).

⁵⁸¹ European Commission, *Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EEC) No 2658/87 as regards the introduction of a simplified tariff treatment for the distance sales of goods and Regulation (EC) No 1186/2009 as regards the elimination of the customs duty relief threshold* COM(2023) 259 final (17 May 2023).

⁵⁸² Martijn Schippers, 'Proposals to Reform the EU Customs Union' (2023) 32 *EC Tax Review* 253.

Відповідно, передбачалось запровадження суттєвих змін до чинного митного законодавства ЄС — впровадження статусу «Trust and Check Traders» (як заміну статусу АЕО), створення т.зв. «Customs Data Hub»⁵⁸³, Спільного митного органу ЄС, впровадження мінімального рівня санкцій за митні правопорушення, а також запровадження мит на міжнародні поштові відправлення.

У контексті митних правопорушень, на додачу до принципів, передбачених статтею 42 Митного кодексу Союзу (УСС), у Проєкті було запропоновано кодифікацію: (1) мінімальних обтяжуючих, пом'якшуючих та обставин, що звільняють від відповідальності; (2) строків давності; (3) базових типів санкцій, включаючи межі для штрафів. Крім того, було передбачено (4) урахування завданої шкоди при визначенні санкцій.⁵⁸⁴

Вже у березні 2024 року Європейський парламент на першому читанні ухвалив свою позицію щодо Реформи, запропонувавши ще амбітніші строки для її впровадження, зокрема, вже у 2026 році щодо окремих питань.⁵⁸⁵

Рада ЄС погодила частковий переговорний мандат щодо реформи, однак, не підтримавши запровадження єдиного мінімального рівня санкцій та повної ліквідації статусу АЕО. Трилоги між Радою та Парламентом розпочались у липні 2025 року, а згоди було досягнуто 26 березня 2026 року⁵⁸⁶.

В результаті, у фіналізованому тексті проєкту (який на дату завершення дослідження ще недоступний) підтримано створення Митного органу ЄС (з 2027 року) та «Customs Data Hub» (частково з 2028 року). Крім того, йдеться

⁵⁸³ EU Customs Data Hub — єдине централізоване ІТ-середовище для митних формальностей, яке спрощує взаємодію трейдерів (відсутність необхідності взаємодіяти з 27 різними національними ІТ-середовищами): Pieter Baert, 'Establishing an EU Customs Data Hub and an EU Customs Authority' (European Parliamentary Research Service Briefing PE 753.931, July 2024) <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753931/EPRS_BRI\(2023\)753931_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753931/EPRS_BRI(2023)753931_EN.pdf)> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁸⁴ Oleh Kyryievskiy, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

⁵⁸⁵ Те саме.

⁵⁸⁶ European Commission, 'Commission Welcomes Historic Agreement to Reform EU Customs Union' (Press Release IP/26/735, 26 March 2026) <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_26_735> дата звернення 27 березня 2026 р.

про скасування порогу звільнення від сплати митних зборів для посилок вартістю до 150 Євро уже з липня 2026 року та окремої плати за обробку міжнародних експрес-відправлень з листопада 2026 року.⁵⁸⁷

Крім того, попри те, що реформа не формалізована у внесених змінах до МКС – ще раніше було оголошено конкурс серед держав-членів щодо визначення міста-резиденції майбутнього Митного органу ЄС (EU Customs Authority)⁵⁸⁸ і Рада офіційно затвердила процедуру, узгоджену з Європейським парламентом, щодо вибору такого міста⁵⁸⁹. Таким містом 25 березня 2025 року, було обрано Лілль, Франція⁵⁹⁰.

Відповідно, з огляду на вищевказане, митна реформа наближається до імплементації у надзвичайно короткі терміни. Водночас, з огляду на аналіз наведений у цьому розділі цього дослідження, ЄС очікує, що Україна якомога швидше ухвалить новий Митний кодекс, заснований на чинній редакції МКС, уже змінюючи її на можливий момент прийняття.

Такий часовий графік означає, що реформа Митного союзу ЄС цілком може відбутися одночасно з ухваленням Україною регулювань, заснованих на чинній редакції МКС, на виконання зобов'язань у процесі вступу. Це в рази посилює дискусійність та проблемність прийняття нового кодексу в Україні, з огляду на те, що ряд щойно (принаймні формально) гармонізованих інститутів, зміняться у ЄС, так і не будучи реалізованими в Україні. Крім того, це створить ще низку нових зобов'язань щодо гармонізації.

Такий підхід, з врахуванням динаміки митної реформи в ЄС, справді викликає занепокоєння з точки зору практичної реалізації – після

⁵⁸⁷ Council of the European Union, 'EU Customs: Council and Parliament Agree on Landmark Reform' (Press Release, 26 March 2026) <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/03/26/eu-customs-council-and-parliament-agree-on-landmark-reform/>> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁸⁸ Те саме.

⁵⁸⁹ Council of the European Union, 'EU Customs Authority: Council and Parliament Agree Procedure to Select a Host City' (Press Release, 25 February 2026) <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/02/25/eu-customs-authority-council-and-parliament-agree-procedure-to-select-a-host-city/>> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁹⁰ European Parliament, 'Future EU Customs Authority to Be Headquartered in Lille, France' (Press Release, 25 March 2026) <<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20260323IPR38814/future-eu-customs-authority-to-be-headquartered-in-lille-france/>> дата звернення 30 березня 2026 р.

впровадження суттєвих змін до митного законодавства впродовж останніх років, у 2026 році Україна додатково здійснюватиме повне перезавантаження Митного кодексу⁵⁹¹. Водночас, ситуація може виявитися ще більш проблематичною, якщо за цим слідуватиме третє суттєве перезавантаження Митного кодексу, спричинене реформою митного законодавства ЄС⁵⁹², особливо з огляду на потреби ІТ-інфраструктури. Як видно з проаналізованого вище урядового звіту⁵⁹³, Україна має узгодити низку ІТ-систем у рамках практичної імплементації уже впроваджених елементів «acquis» вступу – і у доволі стислі строки.

Звісно, позитивним є те, що на рівні моніторингу сторони уже обговорюють впровадження інфраструктури щодо нових рішень, які впливають з реформи. Водночас, такий підхід виглядає несинхронізованим із нормативним забезпеченням таких систем, про що йшлося вище.

Підсумовуючи, контекст і динаміка реформи митної сфери у ЄС, залишаються практично не врахованими у процесі гармонізації і її плануванні в Україні (й, як видно зі звітів інших держав кандидатів – Молдови⁵⁹⁴ та Грузії⁵⁹⁵).

⁵⁹¹ Кириєвський О Б, 'Ключові виклики гармонізації митного законодавства з acquis ЄС' в Імплементація норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках європейської інтеграції: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м Ірпінь, 6 жовтня 2025 р) (Державний податковий університет 2025) 42–47

<https://dpu.edu.ua/images/2025/Photo_dlya_novyn_2025/Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/10%20zovten%20Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/Zbirnik%20materialiv%20kruglogo%20stolu_6_10_2025.pdf> дата звернення 01 квітня 2026 р.

⁵⁹² Oleh Kyryievskiy, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskiy-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

⁵⁹³ Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік* (Кабінет Міністрів України, 16 березня 2026 р.) <<https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2025-r.pdf>> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁹⁴ European Commission, 'Republic of Moldova 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 758 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

⁵⁹⁵ European Commission, 'Georgia 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 757 final, 4 November 2025) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3089ad4-26be-4c6a-84cc-b9d680fe0a48_en?filename=georgia-report-2025.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

Власне, й сама реформа і наявні несинхронізовані вимоги у процесі вступу і внутрішнього динамічного розвитку митної сфери в ЄС значно посилюють елемент невизначеності на шляху кандидатів до вступу. І, хоч це не є основним завданням даного дослідження, далі дослідження намагатиметься коротко вийти за межі формулювання спільних знаменників (рекомендацій) і їх екстраполювання на поточні зміни в регулюванні, а також змодельовати можливі альтернативні кроки у процесі гармонізації, що можуть краще врахувати розроблені знаменники. Водночас, це лише спроба перевести дослідження у практичну площину – природньо, що розробка кожного з таких кроків заслуговує на окреме дослідження. Попри це – їх формулювання посилять практичну цінність цього дослідження.

4.4. Моделювання альтернативних кроків щодо гармонізації з «acquis» у митній сфері у процесі вступу

У цій, завершальній частині дослідження, ми спробуємо змодельовати або ж спрогнозувати як могло б виглядати практичне врахування спільних знаменників щодо гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері щодо України, як альтернатива поточному процесу та успіхам гармонізації. Водночас, вказані змодельовані пропозиції можуть бути застосовними і до інших держав-кандидатів.

4.4.1. Проміжна та критична оцінка прогресу у виконанні Угоди та вимог у контексті вступу

Угода надає низку можливостей для оцінки стану виконання зобов'язань сторін, й, як ми проілюстрували – уже слугує інструментом такого моніторингу у процесі вступу. Зокрема, мова про згадані щорічні звіти, зустрічі Підкомітету з митних питань, можливі моніторингові та оціночні місії (що потенційно мають бути застосовні у контексту укладення угоди АСАА,

Угоди про взаємне визнання статусу АЕО тощо і що уже були застосовані у контексті приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту та системи «NCTS»). Крім того, Україна є учасником або щодо неї застосовні низка програм, що, зокрема, спрямовані на ефективне практичне впровадження норм у митній сфері – для прикладу, програма «EU Customs»⁵⁹⁶, чи програма міжнародної технічної допомоги – «EU4PFM»⁵⁹⁷.

При цьому, як демонструє це дослідження – в процесі моніторингу за механізмами Угоди (водночас, дуже фрагментарно), а також на засіданнях Підкомітету – з моменту набуття статусу кандидата між сторонами піднімаються питання, які входять до митної сфери, але, водночас, не входять у безпосередній «acquis Угоди» (для прикладу, «СВАМ» або згадані у цьому розділі технічні питання функціонування «EU Data Hub»).

Ми вважаємо за доцільне рекомендувати незаангажовано оцінити поточний стан виконання Україною гармонізаційних зобов'язань у митній сфері з огляду на можливість їх поточного та продовжуваного (після вступу) практичного застосування (а також враховуючи інші результати цього дослідження). І, виходячи з сказаного, для такої проміжної оцінки уже існують інституційні механізми Угоди.

Така проміжна оцінка повинна врахувати, по-перше, не лише впроваджені законодавчі акти, а й бюрократичну та технічну спроможність їх застосування на момент вступу і після, що дозволить у повній мірі оцінити реальний стан справ із впровадження «acquis» ЄС; по-друге, потенційні зміни у митній сфері ЄС (EU Customs Authority, EU Customs Data Hub, Trust and Checked Traders); по-третє, існуючі системні виклики у чинних інститутах

⁵⁹⁶ Програма, спрямована на підготовку та єдине впровадження митного законодавства і політики, розвиток митного співробітництва, зміцнення адміністративних та ІТ-можливостей (включно з навчанням персоналу), а також впровадження інновацій у сфері митної політики. – Regulation (EU) 2021/444 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2021 establishing the Customs programme for cooperation in the field of customs and repealing Regulation (EU) No 1294/2013 [2021] OJ L87/1.

⁵⁹⁷ Програма з управління державними фінансами в Україні (EU4PFM), яка фінансується ЄС, і направлена на підтримку податкових та митних реформ та нарощування потенціалу з управління державними фінансами. Джерело: <https://www.eeas.europa.eu/node/64281_uk>.

митного права (АЕО, несинхронізовані санкції за митні правопорушення) та нові напрями регулювання, що входять до митної сфери, але виходять за межі розділу «митний союз» (наприклад, оподаткування ПДВ та митом міжнародних експрес-відправлень).

Така оцінка дозволить застосовувати більш холістичний погляд на митну сферу («побачити картину в цілому»), охопити більшу кількість «сліпих зон», що виникають через розподіл «acquis» на розділи, і отримати – більш секторально-орієнтовану оцінку стану справ. На додаток, пропонуваній підхід допоможе відійти від почергового виконання вимог за Угодою і в процесі вступу, оскільки в обох випадках мова про взаємоохопні поняття (як встановлено в Розділі 1 цього дослідження). Поточні ж підходи до моніторингу не дають чіткої відповіді на питання взаємовідношення цих понять, а законодавчі зусилля – демонструють «почергове» сприйняття цих зобов'язань.

4.4.2. Планування процесу гармонізації

На основі проміжної та критичної оцінки ситуації, доцільно стратегічно підійти до планування подальшої гармонізації. Перш за все, доцільно врахувати результати цього дослідження у Національній програмі адаптації до «acquis» ЄС – НРАА, яка згідно з Розділом 2 цього дослідження, передбачена доктриною і практикою гармонізації.

Як вже згадувалось, новини про підготовку української НРАА з'явилися тільки в 2025 році⁵⁹⁸, й, врешті, українська НРАА була прийнята 1 квітня 2026 року (на 4 рік з моменту набуття Україною статусу кандидата). Зазначалось

⁵⁹⁸ 'Мін'юст запустив розробку Національної програми адаптації законодавства до права ЄС' (Урядовий портал, 08 травня 2025) <<https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-zapustyv-rozrobku-natsionalnoi-prohramy-adaptatsii-zakonodavstva-do-prava-ies#:~:text=Мін'юст%20запустив%20розробку%20Національної%20програми%20адаптації%20законодавства%20до%20права%20ЄС%20%7C%20Кабінет%20Міністрів%20України>> дата звернення 10 березня 2026 р.

також, що вона побудована на результатах скринінгу відповідності «acquis» ЄС⁵⁹⁹.

З огляду на аналіз вже прийнятої НРАА, що наводиться в підрозділі 4.1. цього розділу, варто наголосити, що у ньому доцільно було б врахувати результатами проміжної та критичної оцінки, про яку йшлося вище. Також, у вказаній НРАА потрібно врахувати інструменти динамічного відслідковування прогресу гармонізації та змін елементів «acquis» у митній сфері, пріоритизацію та більш деталізовану етапність, фінансові, адміністративні та технічні ресурси, необхідні для гармонізації та практичного застосування впроваджених норм, механізми оцінки ефективності та координації, а також (як було підсумовано у Розділі 2) розглядати секторальний вимір «митної сфери», а не концентруватись лише на «митному союзі». Саме повернення до стратегічного підходу у плануванні може допомогти виправити тенденції, що описані у цьому Розділі та Розділах 2 і 3 цього дослідження.

4.4.3. Більш інтенсивне використання інструментів Угоди

Як ми вже згадували у першому розділі цього дослідження, у митній сфері, Угода уже зараз є інструментом вступу, й її механізми можуть й надалі успішно використовуватись у межах вступу – проте, певні механізми Угоди варто вдосконалити, з огляду на набуття Україною статусу кандидата, й відповідно зміну ролі Угоди.

Так, доцільно змінити підхід до формулювання зобов'язань у митній сфері (шляхом більш динамічного їх опису). Таким чином, замість визначення конкретних зобов'язань для України в кожному Звіті чи за результатами діяльності Підкомітету з митних питань, оновлення Угоди у цьому контексті

⁵⁹⁹ Кабінет Міністрів України, 'Міжвідомча робоча група затвердила Національну програму адаптації законодавства України до права ЄС' (Кабінет Міністрів України, 30 грудня 2025) <<https://www.kmu.gov.ua/news/mizhvidomcha-roboccha-hrupa-zatverdyla-natsionalnu-prohramu-adaptatsii-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-ies>> дата звернення 10 березня 2026 р.

може слугувати постійним зобов'язанням «йти в ногу» з «acquis» ЄС – більш гармонійно та планово. Як згадувалось у Розділі I цього дослідження, у процесі внесення змін, практичним рішенням може бути відхід від номерів статей чи назв акту у конкретний момент і наведення більш узагальнених норм, а також відхід від розподілу норм на такі, що потребують впровадження до певної дати і на основі принципу «найкращих зусиль». Доцільним також є об'єднання їх в динамічний перелік, що включатиме будь-які поправки до цих законодавчих актів та їхні наступні редакції (чи заміни), а також відповідні делеговані та імплементаційні акти.

Схожий підхід уже застосований у контексті нещодавнього оновлення Угоди⁶⁰⁰. Водночас, на відміну від нещодавнього оновлення, елементом обумовленості виступатиме не доступ до ринку, а вступ в ЄС і інші елементи, що застосовуються до України в контексті вступу (див. Розділ II). В такому випадку, завданням Підкомітету (його, аналогічно, доцільно уточнити, у порівнянні з поточною редакцією Регламенту діяльності підкомітету⁶⁰¹ у частині рішень та рекомендацій, що їх приймає Підкомітет, та регулярності засідань) буде регулярний проміжний моніторинг стану виконання зобов'язань. Такий підхід дозволить відійти від необхідності визначення специфічних зобов'язань у митній сфері у кожному звіті, відслідковування динаміки змін у митному законодавстві Підкомітетом, що виявилось (як демонструє II розділ цього дослідження) – досить неефективним підходом. При цьому, для зміни відповідного додатку – необхідне лише рішення Комітету асоціації Україна–ЄС у торговельному складі, а не зміна тексту Угоди (як це вже відбулось із Додатком XV).

⁶⁰⁰ Decision No 3/2025 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 14 October 2025 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22025D0003>> дата звернення 10 березня 2026 р.

⁶⁰¹ Decision No 1/2017 of the EU-Ukraine Customs Sub-Committee of 15 June 2017 adopting the Rules of Procedure of the Customs Sub-Committee [2018] OJ L38/36 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22018D0206>> дата звернення 10 березня 2026 р.

Висновки до розділу 4

У цьому розділі підсумовано спільні знаменники гармонізації з «acquis» ЄС, сформульовані за результатами попередніх розділів цього дослідження й продемонстровано, що вони зберігають свою актуальність в контексті чинних висновків та рекомендацій ЄС в контексті вступу.

Так, найновіший Звіт Єврокомісії щодо України свідчить про певне покращення планування гармонізації. Зокрема унаслідок прийняття української НРАА. Водночас, рекомендації ЄС у митній сфері й надалі поєднують одночасно загальні та специфічні вимоги, що не в повній мірі відповідає з'ясованим знаменникам (зокрема, ознакам «acquis» у митній сфері). В першу чергу – такі рекомендації (як елементи «acquis вступу») не враховують належною мірою індивідуальні характеристики України як кандидата, а також можливість практичного застосування впроваджених норм.

У великій мірі, мова про необхідність прийняття оновленого Митного кодексу України у 2026 році, що мав би ґрунтуватись на МКС та одночасно інших актах ЄС у митній сфері. Такий підхід піднімає низку проблемних питань з точки зору практичної реалізації.

По-перше, значна частина негармонізованих норм МКС не може бути застосована до вступу в ЄС, оскільки регулює питання, характерні виключно для членства. По-друге, досвід інших держав, зокрема, Польщі, Болгарії, Хорватії, а також Молдови та Грузії свідчить, що ані попередні хвилі розширення, ані поточні кандидати не стикались із такою специфічною вимогою щодо гармонізації. Зазвичай, прийняття нового Митного кодексу відбувалось одночасно з вступом і з урахуванням прямої дії норм МКС. І, на останок, об'єднання норм МКС, делегованих та імплементаційних регламентів та інших актів в один законодавчий акт ускладнить динамічне відслідковування змін у «acquis» ЄС з врахуванням більшої динамічності змін інших актів, у порівнянні з кодексом. Крім того, прийняття нового кодексу виглядає недоцільним також через те, що в момент вступу МКС матиме пряму

дію і «новий» кодекс у великій мірі втратить чинність. Водночас, на практиці Україна стикнеться з кількома підряд перезавантаженнями митного законодавства без раціональної цілі.

Ситуацію додатково ускладнює реформа митного законодавства ЄС, пропозиція щодо якої була фіналізована 26 березня 2026 року. Реформа передбачатиме низку суттєвих змін до митного регулювання в ЄС, зокрема, створення Митного органу ЄС, Хабу митних даних. Деякі з новацій, зокрема зміни щодо оподаткування міжнародних експрес-відправлень, підлягатимуть впровадженню уже в 2026 році. Це означає, що виконуючи відповідні рекомендації ЄС, Україна здійснюватиме «перезавантаження» митного кодексу на основі МКС, окремі положення якого одночасно змінюватимуться в ЄС. При цьому, інструменти моніторингу та відслідковування прогресу гармонізації (за винятком (побічно) питань функціонування ІТ-систем) не відображають відповідної проблематики.

З огляду на це, у завершальній частині розділу коротко сформульовано три можливі альтернативні кроки для покращення ситуації: (1) проведення проміжної та критичної оцінки стану гармонізації із застосуванням більш холістичного підходу до митної сфери та орієнтацією на практичне застосування норм, а не їх впровадження (на основі механізмів Угоди); (2) удосконалення НРАА із врахуванням результатів проміжної оцінки, секторального виміру митної сфери та інших типових ознак цього інструменту планування; (3) вдосконалення механізмів Угоди через більш динамічне формулювання зобов'язань із відходом від статичних посилань на конкретні норми МКС та посилення ролі Підкомітету з митних питань.

ВИСНОВКИ

Як країна-кандидат на вступ до ЄС та сторона Угоди про Асоціацію, Україна має низку зобов'язань щодо гармонізації у митній сфері, і, при цьому, у процесі вступу повинна буде повністю прийняти та дотримуватися «всього комплексу норм права ЄС або ж «acquis» ЄС.

Попри широку доктринальну дискусію щодо змісту «acquis», поняття «acquis вступу» у літературі залишається не повністю розкритим, зокрема у контексті митної сфери. На наше переконання, «acquis вступу» є окремою категорією, що хоч і базується на «acquis», водночас стосується зобов'язань, що впливають із зовнішньої дії ЄС, при цьому будучи ширшим поняттям (з можливістю його подальшого розширення органами ЄС). Крім того, виокремивши поняття «acquis Угоди», ми досягли висновку, що воно є частиною «acquis вступу», а гармонізація з «acquis вступу» у митній сфері має бути логічно узгодженою із зобов'язаннями, що виникають за Угодою.

Виходячи з цього, було виокремлено низку ознак зовнішнього виразу «acquis вступу» (у митній сфері) та процесу гармонізації з ним:

- гнучкість та динамічність;
- врахування індивідуальних характеристик країни-кандидата;
- орієнтованість на практичну імплементацію в конкретній країні, а не лише на впровадження норм;
- орієнтованість на практичну імплементацію не тільки до моменту вступу, а й у продовжуваній формі – після вступу;
- гармонізація з «acquis вступу» повинна відбуватись не після виконання вимог Угоди, а одночасно (і логічно узгоджено) із «acquis Угоди»;
- практичне визначення елементів «acquis» буде найефективнішим, якщо воно буде холістичним (на противагу статичному визначенню норм та строків впровадження);

— повна гармонізація з «acquis вступу» відбудеться лише в момент приєднання і не вимагатиметься під час переговорів.

Також ми дійшли висновку, що під «митною сферою» у контексті вступу варто розуміти секторальний «acquis вступу» – підкатегорію, що охоплює митну політику ЄС і є ширшою за «митне законодавство» та норми про «митний союз». Такий підхід має прямий вплив на коректність та ефективність гармонізаційних зусиль.

Крім того, додатково проаналізувавши застосування механізмів Угоди в контексті вступу, ми вважаємо, що за умов більш динамічного підходу до формулювання елементів «acquis» у митній сфері, Угода зможе стати основним або ефективним другорядним «інструментом» у процесі вступу.

В подальшому нами було проаналізовано результати гармонізації з «acquis» у митній сфері з моменту набуття чинності Угодою, а також після здобуття Україною статусу кандидата на вступ. Перш за все – планування, що, на нашу думку, можна вважати обов'язковим в процесі гармонізації та є передумовою її ефективності. Виходячи з іноземного досвіду, попри індивідуальність підходів інших держав, було виокремлено низку спільних закономірностей (розробка «НРАА», інтеграційна перспектива ще до набуття статусу кандидата, й типові елементи планування (обсяг «acquis» у митній сфері, графіки виконання зобов'язань, пріоритизація, необхідні ресурси, механізми координації й оцінки результативності тощо)). До типових системних недоліків таких інструментів, з досвіду інших держав, водночас, можна віднести концентрацію на «митному союзі» у вузькому розумінні.

В Україні протягом досліджуваного періоду до набуття статусу кандидата та майже чотирьох років після – відсутній єдиний стратегічний документ планування гармонізації з «acquis» у митній сфері (наявні ж інструменти планування були фрагментарними, нединамічними, недостатньо деталізованими та, часто, взаємосуперечливими). Це мало вкрай негативний вплив на результати гармонізації за Угодою та в процесі вступу.

У межах цього дослідження аналіз результатів гармонізації здійснено у розрізі трьох етапів. Перший, т. зв. «факультативний» – можна охарактеризувати як фрагментарний, непослідовний та хаотичний. І у зв'язку із динамічною зміною «acquis» ЄС у митній сфері (прийняття МКС), уже на цьому етапі можна констатувати недостатність наявних засобів моніторингу та оновлення положень Угоди.

На другому етапі – із набуттям чинності зобов'язуючими положеннями Угоди у митній сфері і до набуття Україною статусу кандидата до ЄС, ключовою проблемою апроксимації залишалась невідповідність вимог Угоди поточному регулюванню митної сфери в ЄС. Попри певні успіхи (впровадження норм щодо митного режиму спільного транзиту та програми «АЕО») та поглиблення моніторингу, результати залишались хаотичними і непоступовими, часто базувались на політичному діалозі, а не на прямих зобов'язаннях, що випливають з Угоди, й не дозволяли виявити закономірностей щодо пріоритизації певних елементів «acquis». Крім того, цей період не характеризувався застосуванням інструментів обумовленості.

Окрім відсутності системного й продовжуваного планування апроксимації, причинами таких результатів також визначено слабкість інструментів обумовленості, до набуття Україною статусу кандидата, статичний характер Угоди у частині митної сфери, амбітні цілі, поставлені у питаннях гармонізації з «acquis Угоди», недоліки моніторингу результатів, й, що дуже важливо, невчасне оновлення Угоди сторонами в частині митної сфери.

На третьому етапі, у період з набуття Україною статусу кандидата відбулось значне просування у контексті виконання Угоди. В першу чергу, завдяки посиленню застосування обумовленості та оновленню Додатку XV до Угоди, а також появі додаткових інструментів моніторингу.

Водночас, впровадження низки норм відбулось шляхом впровадження кількох «fast-track» законопроектів. Через такий підхід, в умовах відсутності

якісних змін в процесі планування, результати й надалі часто були фрагментарними й непослідовними. Також, на цьому етапі можна наголосити на кількох парадоксальних тенденціях:

— наголошенні на практичній імplementації при одночасному формулюванні рекомендацій, які видаються майже нереалістичними у частині практичного виконання;

— більш динамічному відслідковуванні змін митного «acquis» в ЄС і, водночас, їх неврахуванні у подальших рекомендаціях;

— посиленні практичної ролі Угоди в контексті вступу, проте, водночас, неврахування її ролі при формулюванні рекомендацій й поступовий, але не узгоджений підхід до виконання зобов'язань за Угодою;

— комбінації водночас загальних та дуже вузьких та специфічних рекомендацій;

— оцінці досягнень на основі вузького розуміння понять «митна сфера» й «митний союз».

Водночас, виходячи з того, що, на наше переконання, процес гармонізації можна вважати завершеним лише у випадку належного застосування на практиці, було проаналізовано кілька ілюстративних сфер митного «acquis» на предмет їх застосування. Це продемонструвало (на прикладі програми «АЕО», режиму спільного транзиту, норм щодо захисту прав інтелектуальної власності, досвіду імplementації Регіональної конвенції Пан-Євро-Мед, а також змін у контексті відповідальності за митні правопорушення), що імplementація певних норм у національне законодавство у вказаних випадках не означає виконання гармонізаційних зобов'язань. Відповідно, потрібно скептично розглядати і інші результати моніторингу за аналізовані періоди.

Всі ці результати і складають спільні характеристики (знаменники) гармонізації з «acquis» ЄС у митній сфері, що їх доцільно врахувати і в майбутні періоди як «трафарет» або ж «застороги» у подальшому процесі.

Екстраполювавши результати дослідження на поточні виклики у митній сфері, можна також підсумувати, що, попри покращення планування гармонізації, актуальні (на 2026 рік) рекомендації ЄС у митній сфері й надалі поєднують одночасно загальні та специфічні вимоги й недостатньо враховують індивідуальні характеристики України як кандидата, а також можливість практичного застосування впроваджених норм.

У великій мірі, мова про необхідність прийняття оновленого Митного кодексу у 2026 році. Значна частина негармонізованих норм МКС не може бути застосована до вступу в ЄС, а об'єднання норм МКС, делегованих, імплементаційних та інших актів в один законодавчий акт ускладнить динамічне відслідковування змін у «acquis». Крім того, прийняття нового кодексу виглядає також недоцільним через пряму дію МКС і пов'язаних актів після потенційного вступу, не говорячи вже й про практичну складність кількох підряд перезавантажень митного законодавства.

При цьому, досвід низки держав свідчить, що досягнення позитивних результатів гармонізації у митній сфері під час вступу не зумовлено обов'язковим прийняттям нового законодавчого акту у митній сфері. І навпаки – таке прийняття, часто, якраз і зумовлено успішним вступом до ЄС.

Ситуацію додатково ускладнює реформа митного законодавства ЄС, проєкт якої фіналізований у 2026 році. Вона передбачає низку суттєвих змін до митного регулювання в ЄС, зокрема, створення Митного органу ЄС, Хабу митних даних, змін щодо оподаткування міжнародних експрес-відправлень тощо. За такого підходу, Україна здійснюватиме «перезавантаження» митного кодексу на основі МКС, окремі положення якого одночасно змінюватимуться в ЄС. На жаль, інструменти моніторингу гармонізації (за невеликим винятком) не відображають відповідної проблематики.

З огляду на це, у завершальній частині дослідження коротко сформульовано три можливі альтернативні кроки для покращення ситуації: (1) проведення проміжної та критичної оцінки стану гармонізації із

застосуванням більш холістичного підходу до митної сфери та орієнтацією на практичне застосування норм; (2) удосконалення «НРАА» із врахуванням результатів такої проміжної оцінки та секторального виміру митної сфери, а також інших типових ознак цього інструменту планування; (3) вдосконалення механізмів Угоди через більш динамічне формулювання зобов'язань та посилення ролі Підкомітету з митних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук Н І, 'Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу' (2025) 87(2) *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*: серія «Право» 40 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>> дата звернення 27 січня 2026 р.
2. Вавринчук А С, 'Значення *acquis communautaire* для формування сучасного законодавства України' (2023) 12 *Юридичний науковий електронний журнал* 117 <<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/117>> дата звернення 27 січня 2026 р.
3. Генеральний секретаріат Ради Європейського Союзу, 'Вербальна нота щодо часткового застосування на тимчасовій основі положень Угоди про асоціацію' (SGS14/12029, 30 вересня 2014) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b50/en#Text> дата звернення 14 березня 2026 р.
4. Державна митна служба України, '23 листопада в Україні розпочинає роботу попередня оціночна місія ЄС щодо готовності України до приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту' (22 листопада 2021) <<https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/23-listopada-v-ukrayini-rozpochinaie-robotu-poperednia-otsinochna-misiia-ies-shchodo-gotovnosti-ukrayini-do-priiednannia-do-konventsii-pro-protseduru-spilnogo-tranzitu-702>> дата звернення 27 березня 2026 р.
5. Державна митна служба України, 'Відбулося фахове обговорення положень проєкту нового Митного кодексу України для його узгодження з правом ЄС' (24 листопада 2025) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/vidbulosia-fakhove-obgovorennia-polozhen-proiektu-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini-dlia-iogo-uzgodzhennia-z-pravom-ies-2597>> дата звернення 27 березня 2026 р.

6. Державна митна служба України, 'Євроінтеграція: Україна прагне отримати новий Митний кодекс на основі Митного кодексу ЄС у 2026 році' (25 березня 2025) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/ievrointegratsiia-ukrayina-pragne-otrimati-novii-mitnii-kodeks-na-osnovi-mitnogo-kodeksu-ies-u-2026-rotsi-2083>> дата звернення 27 березня 2026 р.

7. Державна митна служба України, 'Митницями Держмитслужби розпочато видачу сертифікатів з перевезення товару EUR.1 або EUR-MED на експорт товарів українського походження до країн ЄС та ЄАВТ із застосуванням діагональної кумуляції' (22 вересня 2020) <<https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/mitnitsiami-derzhmitsluzhbi-rozpochato-vidachu-sertifikativ-z-perevezennia-tovaru-eur-1-abo-eur-med-na-eksport-tovariv-ukrayinskogo-pokhodzhennia-do-krayin-ies-ta-ieavt-norvegiia-islandiia-shveitsariia-ta-likhtenshtein-iz-zastosuvanniam-diagonalnoyi-kumuliatsiyi-190>> дата звернення 16 січня 2026 р.

8. Державна митна служба України, 'Нова митниця почала тестувати NCTS' (28 червня 2022) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/nova-mitnitsia-pochala-testuvati-soft-ncts-84>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

9. Державна митна служба України, 'Посадові особи митних органів пройшли тренінговий курс з питань захисту прав інтелектуальної власності' (28 серпня 2024) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/posadovi-osobi-mitnikh-organiv-proishli-treningovii-kurs-z-pitan-zakhistu-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-2384>> дата звернення 10 березня 2026 р.

10. Державна митна служба України, 'Представник компанії PUMA: «Українська митниця входить до десятки лідерів серед європейських митниць по затриманню підроблених виробів»' (23 травня 2023) <<https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/predstavnik-kompaniyi-puma-ukrayinska-mitnitsia-vkhodit-do-desiatki-lideriv-sered-ievropeiskikh-mitnits-po-zatrimanniu-pidroblenikh-virobiv-1165>> дата звернення 10 березня 2026 р.

11. Державна митна служба України, 'Результати моніторингу застосування процедури спільного транзиту у липні 2023 року' (серпень 2023) <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/rezultati-monitoringu-zastosuvannia-protseduri-spilnogo-tranzitu-u-lipni-2023-roku-1244> дата звернення 10 березня 2026 р.

12. Державна митна служба України, 'Україна приєдналася до програми «Митниця» для співробітництва у митній сфері з ЄС' (6 червня 2024) <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/ukrayina-priednalasia-do-programi-mitnitsia-dlia-spivrobitnitstva-u-mitnii-sferi-z-ies-940> дата звернення 10 березня 2026 р.

13. Державна митна служба України, 'Шлях до ЄС: Митна сфера України отримала високу оцінку від Єврокомісії' (2024) <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/shliakh-do-ies-mitna-sfera-ukrayini-otrimala-visoku-otsinku-vid-ievrokomisiyi-1842> дата звернення 10 березня 2026 р.

14. Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, Лист № 14-18/29348 від 12 листопада 2025 https://firstchairlegalgroup-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/op_firstchair_legal/IQC-DIUgV2HZQoL2gR3VTj3lAbe-Xa0tuOGlshFi4164_90?e=p3apk4 дата звернення 20 грудня 2025 р.

15. Деркач Е М, 'Правові питання запровадження інституту авторизованого економічного оператора' (2021) 63(4) *Economics and Law* 39 <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.04.039> дата звернення 10 березня 2026 р.

16. Дір І Ю, 'Основні характеристики «Acquis Communautaire» Європейського Союзу' (2023) 78(2) *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право* 56 <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.56> дата звернення 27 січня 2026 р.

17. Дорофеева Л М, 'Імплементация положень Митного кодексу Європейського Союзу в українське митне законодавство' в *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи* (Liha-Pres 2023) <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-28> дата звернення 10 грудня 2025 р.

18. Ємець М, 'Качка розповів про наступний етап євроінтеграції після скринінгу, що закінчиться у вересні' (*Європейська правда*, 26 вересня 2025) <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/26/7221104/> дата звернення 10 березня 2026 р.

19. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України' від 6 вересня 2018 р. № 2530-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19#Text> дата звернення 10 березня 2026 р.

20. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС' від 15 серпня 2022 р. № 2510-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-IX/ed20220815#Text> дата звернення 17 грудня 2025 р.

21. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил, уточнення порядку виконання окремих митних процедур та усунення термінологічних неузгодженостей' від 2025 р. № 4323-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4323-20#Text> дата звернення 15 листопада 2025 р.

22. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів'

від 18 вересня 2019 р. № 141-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20/ed20191002#Text> дата звернення 7 грудня 2025 р.

23. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України' від 17 жовтня 2019 р. № 202-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-IX#Text> дата звернення 7 грудня 2025 р.

24. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу' від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20> дата звернення 10 березня 2026 р.

25. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються у міжнародних поштових відправленнях та міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування' від 25 січня 2022 р. № 1999-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1999-20#Text> дата звернення 20 грудня 2025 р.

26. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку визначення країни походження товару у відповідність з угодами України про вільну торгівлю' від 14 липня 2023 р. № 3261-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3261-20#Text> дата звернення 10 січня 2026 р.

27. Закон України 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо врегулювання процедури складання митних декларацій на товари, які класифікуються у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД, відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу' від 27 липня 2022 р. № 2458-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-IX#Text> дата звернення 15 листопада 2025 р.

28. Закон України 'Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану' від 1 квітня 2022 р. № 2173-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#n103>> дата звернення 10 березня 2026 р.

29. Закон України 'Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо перегляду ставок акцизного податку на тютюнові вироби' від 4 грудня 2024 р. № 4115-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4115-20#Text>> дата звернення 10 березня 2026 р.

30. Закон України 'Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу' від 18 березня 2004 р. № 1629-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>> дата звернення 13 листопада 2025 р.

31. Закон України 'Про Кабінет Міністрів України' від 27 лютого 2014 р. № 794-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>> дата звернення 10 березня 2026 р.

32. Закон України 'Про Митний тариф України' від 19 жовтня 2022 р. № 2697-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

33. Закон України 'Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження' від 8 листопада 2017 р. № 2187-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2187-19#Text>> дата звернення 16 січня 2026 р.

34. Закон України 'Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи' від 12 вересня 2019 р. № 87-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-20#Text>> дата звернення 7 грудня 2025 р.

35. Законопроект 'Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС)' (реєстр. № 3444 від 10 листопада 2015)

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57013 дата звернення 11 березня 2026 р.

36. Законопроект 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині звільнення від сплати ввізного мита' (реєстр. № 5810 від 20 липня 2021) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72581 дата звернення 15 грудня 2025 р.

37. Законопроект 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо врегулювання процедури складання митних декларацій на товари, які підпадають під різні товарні підпозиції згідно з УКТЗЕД, відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу' (реєстр. № 4517 від 18 грудня 2020) <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/5062> дата звернення 15 листопада 2025 р.

38. Законопроект 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України' (реєстр. № 3681 від 21 грудня 2015) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57488 дата звернення 11 березня 2026 р.

39. Законопроект 'Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування ПДВ операцій із ввезення на митну територію України товарів фізичними особами у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі' (реєстр. № 3470 від 13 листопада 2015) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57077 дата звернення 11 березня 2026 р.

40. Звягінцев С, 'Пріоритетна черга перетину кордону в рамках проекту «Е-черга» буде поширена на підприємства зі статусом АЕО'

(Державна митна служба України, 7 листопада 2024)

<https://customs.gov.ua/news/aeo-59/post/prioritetna-cherga-peretinu-kordonu-v-ramkakh-proiektu-e-cherga-bude-poshirena-na-pidpriemstva-zi-statusom-aeo-sergii-zviagintsev-1849>> дата звернення 20 грудня 2025 р.

41. Зелді Р, 'Україна ризикує отримати митне законодавство, що лише формально відповідає європейському' (ZN.ua, 30 січня 2026) <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajina-rizikuje-otrimati-mitne-zakonodavstvo-shcho-lishe-formalno-vidpovidaje-jevropejskomu.html>> дата звернення 10 березня 2026 р.

42. Іванишина О, Лекарь С та Купріянова А, 'Розвиток інституту митних брокерів та їх значення у процесі євроінтеграції України' (2025) 37(65) *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Економіка»* 43 [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37\(65\)-43-49](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37(65)-43-49)> дата звернення 10 березня 2026 р.

43. Ігнат'єв М, 'Виклики та перспективи адаптації митної системи України до Європейських стандартів' (2025) 4 БІЗНЕСІНФОРМ 82 <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-82-89>> дата звернення 10 березня 2026 р.

44. Інститут аналітики та адвокації, 'Тіньовий звіт щодо прогресу України у наближенні до розділу 29 «Митний союз»' (2025) <https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report2/>> дата звернення 10 березня 2026 р.

45. Кабінет Міністрів України, 'Угода про асоціацію' (*Урядовий портал*, 2014) <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/jevrolejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>> дата звернення 14 березня 2026 р.

46. Кабінет Міністрів України, 'Міжвідомча робоча група затвердила Національну програму адаптації законодавства України до права ЄС' (*Урядовий портал*, 30 грудня 2025) <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhvidomcha-robocha-hrupa-zatverdyla->

[natsionalnu-prohramu-adaptatsii-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-ies](#)> дата звернення 10 березня 2026 р.

47. Кабінет Міністрів України, 'Митний огляд: українська митниця: розвиток попри війну за II квартал 2025 року' (*Урядовий портал*, 24 липня 2025 року) <<https://www.kmu.gov.ua/news/mytnyi-ohliad-ukrainska-mytnytsia-rozvytok-popry-viinu-za-ii-kvartal-2025-roku>> дата звернення 10 березня 2026 р.

48. Кабінет Міністрів України, 'Підготовка до переговорів про вступ до ЄС: Мінфін повністю імплементував 742 акти права ЄС' (*Урядовий портал*, 26 грудня 2023 року) <<https://www.kmu.gov.ua/news/pidhotovka-do-perehovoriv-pro-vstup-do-ies-minfin-povnistiu-implementuvav-742-akty-prava-ies-46-vid-usikh-implementovanykh-ukrainoiu>> дата звернення 10 березня 2026 р.

49. Кабінет Міністрів України, Постанова 'Про затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)' від 1 квітня 2026 р. № 438 <<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-natsionalnoi-prohramy-adaptatsii-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-t10426>> дата звернення 10 квітня 2026 р.

50. Кабінет Міністрів України, Постанова 'Питання проведення планування, моніторингу та оцінки результативності виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони' від 31 травня 2017 р. № 447 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2017-%D0%BF#Text%5C>> дата звернення 10 квітня 2026 р.

51. Кабінет Міністрів України, Розпорядження 'Середньостроковий план заходів з досягнення цілей реформування митних органів у рамках реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року' від 4 серпня 2025 р. № 835-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2025-p#Text>> дата звернення 27 березня 2026 р.

52. Кабінет Міністрів України, 'Українська митниця в горизонті 2030: мета – підготовка до вступу до Митного союзу та ЄС' (*Урядовий портал*, 17 липня 2024 року) <<https://www.kmu.gov.ua/news/ukrainska-mytnytsia-v-horyzonti-2030-meta-pidhotovka-do-vstupu-do-mytnoho-soiuzu-ta-ies-kolonka-iuriia-drahanchuka-dlia-nv>> дата звернення 10 березня 2026 р.

53. Кириєвський О Б, 'Апроксимація митного законодавства України до acquis ЄС в умовах реформи європейського митного права' в Розвиток правової системи України в контексті євроінтеграційних прагнень: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю для молодих вчених, присвяченої тижню права (м Луцьк, 10 грудня 2025 р) (Луцький національний технічний університет 2025) 451–457.

54. Кириєвський О Б, 'Ключові виклики гармонізації митного законодавства з acquis ЄС' в Імплементация норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках європейської інтеграції: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м Ірпінь, 6 жовтня 2025 р) (Державний податковий університет 2025) 42–47 <https://dpu.edu.ua/images/2025/Photo_dlya_novyn_2025/Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/10%20zovten%20Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/Zbirnik%20materialiv%20kruglogo%20stolu_6_10_2025.pdf> дата звернення 1 квітня 2026 р.

55. Кириєвський О Б, 'Найпоширеніші міти про митницю та їх спростування' (*Економічна правда*, 17 грудня 2024) <<https://pravda.com.ua/experts/nayposhirenishi-miti-pro-mitnicyu-ta-jih-sprostuvannya-800982/>> дата звернення 10 березня 2026 р.

56. Кириєвський О Б, 'Що таке статус АЕО і навіщо він бізнесу' (*NV Бізнес*, 26 жовтня 2020) <<https://biz.nv.ua/ukr/experts/aeo-shcho-ce-i-yak-dopomagaye-eksporteram-ta-importeram-sproshchennya-mitnih-perevirok-novini-ukrajini-50120056.html>> дата звернення 10 березня 2026 р.

57. Кириєвський О та Панахид О, *Посібник з набуття преференційного походження: особливості для малого і середнього бізнесу в Грузії, Молдові та Україні* (GIZ EasTnT 2025)

<https://storage.googleapis.com/b2match-as-1/5ngMxSh2YNcoQRmU6fTgVvk4h>

дата звернення 15 січня 2026 р.

58. Інститут аналітики та адвокації та Технології прогресу, 'Тіньовий звіт щодо приведення митного законодавства та діяльності митної служби України у відповідність до вимог Глави 29 *acquis* ЄС' (ІАА, 15 липня 2024)

<https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report-on-alignment-of-ukraines-customs-legislation-and-customs-administration-operations-with-requirements-of-chapter-29-of-the-eus-acquis/>

дата звернення 20 грудня 2025 р.

59. Конституція України від 28 червня 1996 р. 254к/96-ВР <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> дата звернення 10 березня 2026 р.

60. Кормич А, Завальнюк В, Тодошак О та Уляньов О, 'Ukraine's Europeanization of Public Administration and Harmonizing Customs Legislation: Exploring a Pluralistic Approach' (2024) 10(4) *Lex Portus* <https://doi.org/10.62821/lp10402> дата звернення 15 листопада 2025 р.

61. Кормич Б А, 'Customs Procedures in Ukrainian Legislation: The Issues of Concept, System and Europeanization' в Альбул С В та ін (ред), *Legal Scholarly Discussions in the XXI Century* (Liha-Pres 2021) 124 <https://doi.org/10.36059/978-966-397-121-6/124-148> дата звернення 15 листопада 2025 р.

62. Кормич Б А, 'Митні режими або митні процедури: європейські стандарти термінології та класифікації' (2017) 2 *Lex Portus* 142 https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2017/kormych_b_a_mytni_rezhymy_abo_mytni_protседury_yevropeiski_standart_y_terminolohii_ta_klasyfikatsii.pdf дата звернення 10 березня 2025 р.

63. Костюченко Я М, 'Доктрина *acquis* у праві Європейського Союзу та її відображення в правовій системі України' (2019) 6 *Право України* 86.

64. Міністерство розвитку громад та територій України, Лист № 1171/2025 від 08 грудня 2025 https://firstchairlegalgroup-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/ok_firstchair_legal/IQCYfUWeRa-cTbi9BevB7xhPAZWR7kmU8MKurn9E_UtGdhs?e=8Jx38x> дата звернення 10 квітня 2026 р.

65. Міністерство фінансів України, 'Захист прав інтелектуальної власності митними органами: Мінфін запрошує до обговорення змін' (mof.gov.ua, 6 січня 2026) https://www.mof.gov.ua/uk/news/zakhist_prav_intelektualnoi_vlasnosti_mitnimi_organami_minfin_zaproshuie_do_obgovorennia_zmin-5531> дата звернення 10 березня 2026 р.

66. Міністерство фінансів України, 'Проект Митного кодексу України' (mof.gov.ua, 29 серпня 2025) https://mof.gov.ua/uk/news/rozpochato_konsultatsii_shchodo_proiektu_novogo_mitnogo_kodeksu_ukraini-5297> дата звернення 27 березня 2026 р.

67. Міністерство фінансів України, 'Уряд підтримав проєкт нового Митного кодексу України, який направляється на оцінку Єврокомісією та для консультацій з бізнесом' (mof.gov.ua, 27 серпня 2025) https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_pidtrimav_proiekt_novogo_mitnogo_kodeksu_ukraini_iakii_npravliaietsia_na_otsinku_ievrokomisiieiu_ta_dlia_konsultatsii_z_biznesom-5295> дата звернення 27 березня 2026 р.

68. 'Мін'юст запусив розробку Національної програми адаптації законодавства до права ЄС' (*Урядовий портал*, 8 травня 2025) <https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-zapustyv-rozrobku-natsionalnoi-prohramy-adaptatsii-zakonodavstva-do-prava-ies>> дата звернення 10 березня 2026 р.

69. 'Митна інтеграція України з ЄС: прогрес виконання зобов'язань та технологічна сумісність' (*NV Бізнес*, 2025)

<https://biz.nv.ua/ukr/economics/mitna-integraciya-ukrajini-z-yes-progres-vikonannya-zobov-yazan-ta-tehnologichna-sumisnist-50551707.html>

дата звернення 10 березня 2026 р.

70. Музика-Стефанчук О, 'До питання про митні процедури (порівняння положень Митного кодексу України та законодавства ЄС)' (2023)

2 Право та державне управління 334 <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.48>

дата звернення 10 березня 2026 р.

71. Набок В, 'Прогрес із багатьма застереженнями: як митна сфера адаптується до вимог ЄС' (*Європейська правда*, 5 серпня 2025)

<https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/08/5/7217319/>

дата звернення 10 березня 2026 р.

72. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України 'Про затвердження Правил черговості прибуття вантажних автомобілів до міжнародних та міждержавних пунктів пропуску через державний кордон України з використанням електронної системи «Електронна черга перетину кордону»' від 20 червня 2025 № 1028

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1116-25#Text>

дата звернення 10 березня 2026 р.

73. Наказ Міністерства Фінансів України 'Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України' від 09 червня 2020 № 281

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0549-20#Text>

дата звернення 15 грудня 2025 р.

74. Наказ Міністерства Фінансів України 'Про внесення змін до Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону' від 09 червня 2020 № 282

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0548-20#Text> дата звернення 15 грудня 2025 р.

75. Наказ Міністерства фінансів України 'Про затвердження Особливостей виконання митних формальностей під час застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням» та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України' від 29 червня 2023 р. № 355 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-23#Text> дата звернення 15 листопада 2025 р.

76. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України 'Про затвердження Переліку міжнародних та міждержавних пунктів пропуску через державний кордон України з використанням електронної системи, які беруть участь в експериментальному проєкті' від 20 грудня 2024 р. № 1459 <https://mindev.gov.ua/npas/pro-zatverdzenia-pereliku-miznarodnix-ta-mizderzavnix-punktiv-propusku-cerez-derzavnij-kordon-ukrayini-z-vikoristanniam-elektronnoyi-sistemi-iaki-berut-ucast-v-eksperimentalnomu-proekti>

77. Павленко І та Панахид О, 'Оновлена Конвенція ПЄМ: експорт товарів з преференціями у 2025 році' (*Ліга:Закон Бізнес*, 13 березня 2025) https://biz.ligazakon.net/analitycs/234749_onovlena-konventsya-pm-eksport-tovarv-z-preferentsyami-u-2025-rots дата звернення 15 січня 2026 р.

78. Пархоменко Н М, 'Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види' (2012) 1 *Часопис Київського університету права* 338 http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2012_1_86.pdf > дата звернення 16 лютого 2026 р.

79. Пацурківський П С та Гаврилюк Р О, 'Імплементція Україною фінансового acquis ЄС' (2025) 87(3) *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету (Серія: Право) 15 <<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.15>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

80. Петров Р А, *Транспозиція «acquis» Європейського Союзу у правові системи третіх країн* (Істина 2012) <<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5be54353-2e49-4d3b-aea-a7c9c5f01151/content>> дата звернення 10 березня 2026 р.

81. Петров Р А, 'Peculiarities of a Transposition of "an acquis" of the EU in the Legal System of Ukraine: Energy and Customs Sectors' (2020) 2(22) *Lex Portus* 42 <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2020/roman_petrov_peculiarities_of_a_transposition_of_an_acquis_of_the_eu_in_the_legal_system_of_ukraine_energy_and_customs_sectors.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

82. Петрова І П, 'Митна реформа Європейського Союзу: досвід, корисний для України на шляху до Євроінтеграції' (2025) 3 *Аналітично-порівняльне правознавство* 345 <<https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.54>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

83. Пипяк М та Кокарча Ю, 'Реформування митного законодавства України в умовах євроінтеграції' (2022) 6(2) *Нове українське право* 104 <<https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.2.16>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

84. Підкомітет Україна–ЄС з питань митного співробітництва, Рішення № 1/2023 від 16 листопада 2023 року про внесення змін до Протоколу І «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845_002-23#Text> дата звернення 16 січня 2026 р.

85. Постанова Верховної Ради України 'Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції' від 29 липня 2022 р. № 2483-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text>> дата звернення 14 березня 2026 р.

86. Постанова Кабінету Міністрів України 'Деякі питання функціонування авторизованих економічних операторів' від 29 липня 2020 р. № 665 [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2020-п#Text>](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2020-п#Text) дата звернення 7 грудня 2025 р.

87. Постанова Кабінету Міністрів України 'Деякі питання реалізації положень Митного кодексу України щодо надання авторизацій' від 27 вересня 2022 р. № 1092 [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-п#Text>](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-п#Text) дата звернення 10 березня 2026 р.

88. Постанова Кабінету Міністрів України 'Порядок проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС)' від 9 лютого 2023 р. № 189 [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-п#Text>](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-п#Text) дата звернення 1 березня 2026 р.

89. Постанова Кабінету Міністрів України 'Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони' від 25 жовтня 2017 р. № 1106 [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-п#Text>](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-п#Text) дата звернення 20 січня 2026 р.

90. Постанова Кабінету Міністрів України 'Про реалізацію експериментального проєкту з впорядкування черговості прибуття автомобільних транспортних засобів до міжнародних та міждержавних пунктів пропуску через державний кордон України з використанням електронної системи «Електронна черга перетину кордону»' від 5 грудня 2024 р. № 1411 [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1411-2024-п/ed20241205#Text>](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1411-2024-п/ed20241205#Text) дата звернення 20 грудня 2025 р.

91. Пояснювальна записка до проєкту Закону України 'Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу' (Проект № 10411 від 16 січня 2024)

<https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43539> дата звернення 10 березня 2026 р.

92. Протокол І «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (27 червня 2014)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/26/f431629n45.doc> дата звернення 15 січня 2026 р.

93. Расторгуєва Н О, 'Інтеграція *acquis communautaire* в правову систему України: історико-правовий аспект' (Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2025) https://univd.edu.ua/files/councils/137/dysertatsiia_rastorhuieva_no.pdf дата звернення 27 січня 2026 р.

94. Расторгуєва Н О, 'Становлення та розвиток *acquis communautaire* у Франції, Німеччині та Швейцарії: порівняльно-правовий аналіз' (2024) 3(94) *Право і безпека* 97 <https://doi.org/10.32631/pb.2024.3.09> дата звернення 27 січня 2026 р.

95. Рішення № 1/2018 Підкомітету Україна–ЄС з питань митного співробітництва від 21 листопада 2018 про заміну Протоколу І «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_003-18#Text дата звернення 15 січня 2026 р.

96. Розпорядження Кабінету Міністрів України 'Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік' від 16 лютого 2024 р. № 137-р

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2024-p#Text> дата звернення 15 листопада 2025 р.

97. Розпорядження Кабінету Міністрів України 'Про затвердження середньострокового плану заходів з досягнення цілей реформування митних органів у рамках реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року' від 4 серпня 2025 р. № 835-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2025-p#Text> дата звернення 15 листопада 2025 р.

98. Розпорядження Кабінету Міністрів України 'Про імплементацію Угоди про асоціацію' від 17 вересня 2014 року № 847-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-p/ed20140917#Text> дата звернення 12 березня 2026 р.

99. Розпорядження Кабінету Міністрів України 'Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року' від 27 грудня 2023 р. № 1218-р (*Офіційний вісник України* 2024 № 11 ст. 722)

100. Розпорядження Кабінету Міністрів України 'План заходів з імплементації розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на 2016–2019 роки' 17 вересня 2014 р. № 847-р https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/AP_DCFTA_2016-2019_FINAL.pdf дата звернення 10 березня 2026 р.

101. Спільний Комітет Регіональної Конвенції Про Пан-Євро-Середземноморські Преференційні Правила Походження, Рішення № 2/2024 від 12 грудня 2024 року (ратифіковане Законом № 4414-IX від 01 травня 2025) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_014-24#Text дата звернення 15 січня 2026 р.

102. Сьох К Я та Гультай М М, 'Імплементація нормативно-правових актів Європейського Союзу у національне законодавство України' (2022) 6 *Юридичний науковий електронний журнал* 82 <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/125c127a-32b1-4ec5-9f5c-c1414dd36740/content> дата звернення 10 березня 2026 р.

103. Теремецький В І, 'Acquis Communautaire як чинник трансформації правової парадигми України (на прикладі публічних закупівель і виробництва оборонної продукції)' (2025) 3(110) *Вісник ХНУВС* 58 <<https://www.researchgate.net/publication/396454881>> дата звернення 27 січня 2026 р.

104. Трихліб К О, 'Зміст та обсяг acquis communautaire' в Мельник Р С (ред), *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 червня 2018)* (Гельветика 2018) 84.

105. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (27 червня 2014).

106. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, Додаток XV 'Наближення митного законодавства' (27 червня 2014) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/26/f431629n19.doc>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

107. Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *'Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: січень – жовтень 2015 року'* (2015) <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/aaaag_goei_report_january-october_2015_final_version_011215_071215_0.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

108. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції, Офіс Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році* (2017) <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/pro-vikonannya->

[ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf](#)>

дата звернення 20 січня 2026 р.

109. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2018 (2018)* <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf>

дата звернення 20 січня 2026 р.

110. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік (2019)* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>>

дата звернення 10 січня 2026 р.

111. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 2015–2020 (2020)* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/aa-implementation-report-2015-2020-ukr-final.pdf>>

дата звернення 7 грудня 2025 р.

112. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік (2022)* <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/euua_report_2021_ukr-2.pdf>

дата звернення 10 березня 2026 р.

113. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 рік (2024)* <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit-pro-vykonannia-ua-za-2023_UA_2.pdf>

дата звернення 15 грудня 2025 р.

114. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції України, «Звіт про виконання Угоди про асоціацію за 2024 рік»

(2025) <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E/zvit-pro-vikonannia-ugodi-pro-asociaciiu-za-2024-rik.pdf>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

115. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції України, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік* (2026) <<https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2025-r.pdf>> дата звернення 27 березня 2026 р.

116. Урядовий офіс координації євроінтеграційної та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, Міністерство фінансів України та Державна фіскальна служба України, 'Дорожня карта приєднання України до спільної транзитної процедури ЄС/ЄАВТ' (2 жовтня 2018) <<https://ips.ligazakon.net/document/MUS30734>> дата звернення 10 березня 2026 р.

117. Устименко В, *Адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу: основи, критерії, виміри стійкості*: монографія (НАН України, Академперіодика 2025) <<https://hozpravoreposit.kyiv.ua/bitstream/handle/765432198/256/Ustymenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

118. Хома М та Грицюк М, 'АЕО та NCTS. Що маємо зараз та чого очікувати в майбутньому?' (*Ліга:Закон Бізнес*, 15 листопада 2024) <https://biz.ligazakon.net/analitycs/231422_aeo-ta-ncts-shcho-mamo-zaraz-ta-chogo-ochkuvati-v-maybutnomu> дата звернення 20 грудня 2025 р.

119. Штефан А, 'Концепція Acquis Європейського Союзу' (2025) 1(45) *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія*

«Юридичні науки» 314 [<http://doi.org/10.23939/law2025.45.314>](http://doi.org/10.23939/law2025.45.314) дата звернення 27 січня 2026 р.

120. *Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part* [2014] OJ L261/4 [<https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2014/494/oj>](https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2014/494/oj) дата звернення 10 березня 2026 р.

121. *Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part* [2014] OJ L260/4 [<https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2014/492/oj>](https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2014/492/oj) дата звернення 10 березня 2026 р.

122. Baert P, 'Establishing an EU Customs Data Hub and an EU Customs Authority' (European Parliamentary Research Service Briefing PE 753.931, July 2024) [<https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753931/EPRS_BRI\(2023\)753931_EN.pdf>](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753931/EPRS_BRI(2023)753931_EN.pdf) дата звернення 27 березня 2026 р.

123. Barburska O, 'Poland on the Road to the European Union' in Adamczyk A (ed), *Poland in the European Union: Adjustment and Modernisation Lessons for Ukraine* (Centre for Europe, University of Warsaw, 2012) [53] [<https://www.academia.edu/34189428/Poland_in_the_European_Union_Adjustment_and_Modernisation_Lessons_for_Ukraine>](https://www.academia.edu/34189428/Poland_in_the_European_Union_Adjustment_and_Modernisation_Lessons_for_Ukraine) дата звернення 13 грудня 2025 р.

124. Börzel T A, Dimitrova A and Schimmelfennig F, 'European Union Enlargement and Integration Capacity: Concepts, Findings, and Policy Implications' (2017) 24(2) *Journal of European Public Policy* 157 [<https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1265576>](https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1265576) дата звернення 10 березня 2026 р.

125. Cambridge Dictionary, 'Holistic' <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/holistic>> дата звернення 30 березня 2026 р.

126. *Carinski zakon* (Narodne novine 78/1999, 23 July 1999) (Croatia) <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_78_1392.html> дата звернення 27 березня 2026 р.

127. Cherkunov O, 'Customs Administrations in the EU Countries and Ukraine: Comparative Legal and Functional Analysis' (2025) 62(3) *Review of European and Comparative Law* 59 <<https://doi.org/10.31743/recl.18588>> дата звернення 10 березня 2026 р.

128. Commission Decision of 13 December 2006 establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Bulgaria to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption and organised crime [2006] OJ L354/56

129. Commission Decision of 13 December 2006 establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Romania to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption [2006] OJ L354/58

130. Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code [2015] OJ L343/1 (Corrigendum [2016] OJ L87/35)

131. Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) No 952/2013 [2015] OJ L343/558

132. Commission Regulation (EC) No 1891/2004 of 21 October 2004 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EC) No 1383/2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights [2004] OJ L328/16

133. *Consolidated Version of the Treaty on European Union* [2008] OJ C115/13

134. *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union* [2016] OJ C202/47

135. *Convention between the European Economic Community, the Republic of Austria, the Republic of Finland, the Republic of Iceland, the Kingdom of Norway, the Kingdom of Sweden and the Swiss Confederation, on a common transit procedure* [1987] OJ L226/2 [≤https://eur-lex.europa.eu/eli/convention/1987/415/oj/eng>](https://eur-lex.europa.eu/eli/convention/1987/415/oj/eng) дата звернення 15 січня 2026 р.

136. Corrigendum to Commission Delegated Regulation (EU) 2016/341 [2019] OJ L96/55

137. Council Decision 98/261/EC of 30 March 1998 on the accession partnership with Romania [1998] OJ L121/11 [≤https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31998D0261&qid=1772761882015>](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31998D0261&qid=1772761882015) дата звернення 10 грудня 2025 р.

138. Council Decision 98/263/EC of 30 March 1998 on the Accession Partnership with the Republic of Latvia [1998] OJ L121/46 [≤https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1998/263/oj/eng>](https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1998/263/oj/eng) дата звернення 10 грудня 2025 р.

139. Council Decision 98/264/EC of 30 March 1998 on the Accession Partnership with the Republic of Estonia [1998] OJ L121/26 [≤https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:121:0026:0030:EN:PDF](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:121:0026:0030:EN:PDF) ≥ дата звернення 10 грудня 2025 р.

140. Council Decision 98/268/EC of 30 March 1998 on the accession partnership with the Republic of Slovenia [1998] OJ L121/46 [≤https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:121:0046:0050:EN:PDF](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:121:0046:0050:EN:PDF) ≥ дата звернення 10 грудня 2025 р.

141. Council of the EU, Conclusions on Enlargement (doc 16983/24, 17 December 2024)

142. Council of the European Union, 'EU Customs Authority: Council and Parliament Agree Procedure to Select a Host City' (Press Release, 25 February 2026)

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/02/25/eu-customs-authority-council-and-parliament-agree-procedure-to-select-a-host-city/> дата

звернення 27 березня 2026 р.

143. Council of the European Union, 'EU Customs: Council and Parliament Agree on Landmark Reform' (Press Release, 26 March 2026)

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/03/26/eu-customs-council-and-parliament-agree-on-landmark-reform/> дата звернення 27 березня

2026 р.

144. Council of the European Union, 'Notice of Meeting and Provisional Agenda: Working Party on Customs Union' CM 5388/23 (21 November 2023)

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/CM-5388-2023-REV-1/en/pdf>

дата звернення 3 грудня 2025 р.

145. Council of the European Union, '*General EU Position. Ministerial Meeting Opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Negotiating Framework Section CONF-UA 2/24*' (25 June 2024)

<https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf> дата звернення 1 березня 2026 р.

146. Council Regulation (EC) No 1186/2009 of 16 November 2009 setting up a Community system of reliefs from customs duty [2009] OJ L324/23

147. Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights [2003] OJ L196/7

148. SC Zes Zollner Electronic SRL v Direcția Regională Vamală Cluj – Biroul Vamal de Frontieră Aeroport Cluj Napoca, Case C-640/21 (8 June 2023) ECLI:EU:C:2023:457

149. J. P. Mali Kerékpárgyártó és Forgalmazó Kft. v Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága, Case C-653/22 (23 November 2023) ECLI:EU:C:2023:912.

150. *Customs Act* (State Gazette No 15/6 February 1998, effective 1 January 1999) (Bulgaria) https://www.minfin.bg/upload/36658/Customs_Act.pdf дата звернення 27 березня 2026 р.

151. Czuczai J, 'Accession to the EU, but to which EU? The Legal Impact of the Constantly Evolving EMU acquis on the EU Enlargement Process' in *The European Union in the World* (Brill Nijhoff 2014) [589] https://doi.org/10.1163/9789004259140_034 дата звернення 10 березня 2026 р.

152. Czyżowicz W W, 'Harmonization of the Polish Customs Law with the European Union Customs Regulations' (2001) *5 Yearbook of Polish European Studies* 145 https://journalse.com/pliki/pw/y5-2001_Czyzowicz.pdf дата звернення 27 березня 2026 р.

153. Darvas Z, Dabrowski M, Grabbe H and others, 'Ukraine's Path to European Union Membership and Its Long-Term Implications' (*Bruegel Policy Brief*, 2024) <https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraines-path-european-union-membership-and-its-long-term-implications> дата звернення 27 січня 2026 р.

154. Decision No 1/2017 of the EU-Ukraine Customs Sub-Committee of 15 June 2017 adopting the Rules of Procedure of the Customs Sub-Committee [2018] OJ L38/36 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22018D0206> дата звернення 10 березня 2026 р.

155. Decision No 1/2022 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 25 October 2022 as regards the update of Annex XV (Approximation of customs legislation) to the Association Agreement [2022] OJ L307/1

156. Decision No 3/2025 of the EU-Ukraine Association Committee in Trade Configuration of 14 October 2025 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22025D0003>> дата звернення 10 березня 2026 р.

157. Delcourt C, 'The *acquis communautaire*: Has the concept had its day?' (2001) 38 *Common Market Law Review* 829

158. Delcour L and Wolczuk K, 'Ukraine and the EU at the Time of War: A New Paradigm' (*LibMod Policy Paper*, Zentrum Liberale Moderne, January 2023) <https://libmodredaktion.fra1.digitaloceanspaces.com/wp-content/uploads/20240905142747/LibMod_Ukraine_CandidateStatus.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

159. Denysenko S and Dudchenko V, 'Customs Legislation EU in the Field of Simplification of Customs Procedures as a Basic Legal Model for Further European Integration of Ukraine' (2020) 3(31) *Knowledge, Education, Law, Management* 175 <<https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.30>> дата звернення 10 березня 2026 р.

160. Directorate-General for Transport, *Guide to the Transport Acquis* (European Commission, October 1999)

161. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law [2017] OJ L198/29

162. Doix V, 'Fragmented Regulation of Trade and EU Customs Law' (2025) 20(9) *Global Trade and Customs Journal* 615

163. Dragneva R and Wolczuk K, 'Integration and Modernisation: EU's Association Agreement with Ukraine' in Rabinovych M and Pintsch A (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_3> дата звернення 15 листопада 2025 р.

164. Eidenmueller H and others, 'Towards a Revision of the Consumer-Acquis' (2011) 48(6) *Common Market Law Review* 1077

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1807943> дата звернення 16 лютого 2026 р.

165. Ekman P and others, 'Reconsidering the Depth and Size of the EU in View of Enlargement in a Time of War' in Ekman P and others (eds), *The Depth and Size of the European Union in a Time of War* (Palgrave Macmillan 2025) https://doi.org/10.1007/978-3-031-83441-7_11> дата звернення 10 березня 2026 р.

166. Emerson M and Blockmans S, 'A Redynamised EU Enlargement Process, but Hovering Between Accession and the Alternatives' (*SCEEUS Guest Report* No 1, 28 January 2025) https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/other-publications/a_redynamised_eu_enlargement_process_but_hovering_between_accession_and_the_alternatives_report_sceeus_2025.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

167. EU Project 'Association4U' and Government Office for Coordination of European and Euro-Atlantic Integration, 'Guidelines for the Ukrainian Public Administration on the Approximation of Ukrainian Legislation to EU Law' (Association4U, October 2018) https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/a4u_legal_approximation_guidelines_en_2018.10.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

168. EU–Ukraine Customs Sub-Committee, 'Operational Conclusions of the 6th EU–Ukraine Customs Subcommittee Meeting' (videoconference, 30 November 2022)

169. EU–Ukraine Customs Sub-Committee, '8th Meeting of the Customs Sub-Committee' (8 October 2024)

170. EuroCommerce, 'Press Release on Joint Industry and Trade Statement on the EU Customs Reform' (10 December 2024) <https://www.eurocommerce.eu/2024/12/joint-industry-and-trade-statement-on-the-eu-customs-Reform/>> дата звернення 27 березня 2026 р.

171. European Commission, '2001 Regular Report on Poland's Progress Towards Accession' (Commission Staff Working Document SEC(2001) 1752, 13 November 2001) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/6c6e6c42-a439-40b9-84d5-e1cf56e8e7a8_en?filename=pl_en.pdf дата звернення 8 грудня 2025 р.

172. European Commission, '2004 Regular Report on Bulgaria's Progress towards Accession' (Commission Staff Working Document SEC(2004) 1199, 6 October 2004) https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/rr_bg_2004_en.pdf дата звернення 27 березня 2026 р.

173. European Commission, 'Analytical Report: Commission Opinion on Ukraine's Application for Membership of the European Union' (Commission Staff Working Document SWD(2023) 30 final, 1 February 2023) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/59c236e7-5cc3-421e-b254-50ee2a9454b4_en?filename=SWD_2023_30_Ukraine.pdf дата звернення 15 листопада 2025 р.

174. European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2016) 446 final, 9 December 2016) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016SC0446> дата звернення 29 листопада 2025 р.

175. European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2017) 376 final, 14 November 2017) https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/association_implementation_report_on_ukraine.pdf дата звернення 20 січня 2026 р.

176. European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2022) 202 final, 22 July 2022) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implem>

[entation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf](#)> дата звернення 7 грудня 2025 р.

177. European Commission, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2018) 462 final, 7 November 2018) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/2018_association_implementation_report_on_ukraine.pdf> дата звернення 20 січня 2026 р.

178. European Commission, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2019) 433 final, 12 December 2019) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2019_433_fl_joint_staff_working_paper_en_v4_p1_1056243.pdf> дата звернення 7 грудня 2025 р.

179. European Commission, 'Association Implementation Report on Ukraine' (Joint Staff Working Document SWD(2020) 329 final, 27 November 2020) <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/2020_ukraine_association_implementation_report_final.pdf> дата звернення 7 грудня 2025 р.

180. European Commission, 'Bosnia and Herzegovina 2024 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2024) 691 final, 30 October 2024) <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/451db011-6779-40ea-b34b-a0eeda451746_en?filename=Bosnia+and+Herzegovina+Report+2024.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

181. European Commission, 'Chapters of the acquis' (European Commission) <https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en> дата звернення 12 листопада 2025 р.

182. European Commission, 'Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union' (European Commission, 17 June 2022) <<https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

183. European Commission, 'Commission Staff Working Document Accompanying the Proposal for a Council Implementing Decision on the Approval of the Assessment of the Ukraine Plan' (Commission Staff Working Document SWD(2024) 93 final, 15 April 2024) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/bc86fb24-d6a2-4486-aa29-b84596f52ed1_en?filename=SWD_2024_93_1_EN_autre_document_travail_service_part1_v4_1.pdf дата звернення 15 грудня 2025 р.

184. European Commission, 'Commission Welcomes Historic Agreement to Reform EU Customs Union' (Press Release IP/26/735, 26 March 2026) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_26_735 дата звернення 27 березня 2026 р.

185. European Commission, 'Communication on Further Strengthening the Rule of Law within the Union -- State of Play and Possible Next Steps' COM(2019) 163 final

186. European Commission, 'Croatia 2009 Progress Report' (Commission Staff Working Document SEC(2009) 1333, 14 October 2009) https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/hr_rapport_2009_en.pdf дата звернення 27 березня 2026 р.

187. European Commission, 'Croatia 2010 Progress Report' (Commission Staff Working Document SEC(2010) 1326, 9 November 2010) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/83e5cb29-64c0-43d1-b84c-a8a385143615_en?filename=hr_rapport_2010_en.pdf&prefLang=it дата звернення 27 березня 2026 р.

188. European Commission, 'Croatia 2011 Progress Report' (Commission Staff Working Document SEC(2011) 1200 final, 12 October 2011) https://enlargement.ec.europa.eu/croatia-progress-report-2011_en дата звернення 27 березня 2026 р.

189. European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 'EU Customs Data Model (EUCDM)' (European Commission)

https://taxation-customs.ec.europa.eu/online-services/online-services-and-databases-customs/eu-customs-data-model-eucdm_en дата звернення 27 березня 2026 р.

190. European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 'Importation and Exportation of Low Value Consignments – VAT e-Commerce Package "Guidance for Member States and Trade" (TAXUD/A2, Revision 1 Final, 04 May 2021) https://vat-one-stop-shop.ec.europa.eu/system/files/2022-01/guidance_on_import_and_export_of_low_value_consignments_en.pdf дата звернення 20 грудня 2025 р.

191. European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 'Mutual recognition of AEOs' (European Commission) https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/authorised-economic-operator/mutual-recognition_en дата звернення 15 листопада 2025 р.

192. European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 'Transitional rules of origin applicable in the pan-Euro-Mediterranean (PEM) area' (European Commission) https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/international-affairs/pan-euro-mediterranean-cumulation-and-pem-convention_en#transitional-rules-of-origin-applicable-in-the-pan-euro-mediterranean-pem-area дата звернення 16 січня 2026 р.

193. European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 'UCC – Legislation' (European Commission) https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/union-customs-code/ucc-legislation_en дата звернення 27 березня 2026 р.

194. European Commission, 'EU climate cooperation with neighbouring countries' (European Commission) https://climate.ec.europa.eu/eu-action/international-action-climate-change/eu-engagement-climate-action-non-eu-countries/eu-climate-cooperation-neighbouring-countries_en дата звернення 16 лютого 2026 р.

195. European Commission and Government of Ukraine, 'Priority Action Plan for Enhanced Implementation of the EU-Ukraine DCFTA 2025-2026' (2025) <<https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/10d63ead-6bd4-4173-9986-d74c664e45e5/details?download=true>> дата звернення 14 березня 2026 р.

196. European Commission, 'Priority Action Plan for Enhanced Implementation of the EU-Ukraine DCFTA in 2023-2024' <<https://circabc.europa.eu/rest/download/f3a2634c-f484-4874-a72d-be088c94d1e8>> дата звернення 3 грудня 2025 р.

197. European Commission, 'Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC as regards VAT rules relating to taxable persons who facilitate distance sales of imported goods' COM(2023) 262 final (17 May 2023)

198. European Commission, 'Proposal for a Council Implementing Decision on Establishing the Satisfactory Fulfilment of the Conditions for the Payment of the First Instalment of the Non-Repayable Financial Support and of the Loan Support under the Ukraine Plan of the Ukraine Facility' COM(2024) 321 final (17 July 2024) <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52024PC0321>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

199. European Commission, 'Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EEC) No 2658/87 and Regulation (EC) No 1186/2009 as regards the elimination of the customs duty relief threshold' COM(2023) 259 final (17 May 2023)

200. European Commission, 'Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Establishing the Union Customs Code and the European Union Customs Authority, and Repealing Regulation (EU) No 952/2013' COM(2023) 258 final (17 May 2023)

201. European Commission, 'Georgia 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 757 final, 4 November 2025)

https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3089ad4-26be-4c6a-84cc-b9d680fe0a48_en?filename=georgia-report-2025.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

202. European Commission, 'Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine: Progress in 2014 and recommendations for actions' (Joint Staff Working Document SWD(2015) 74 final, 25 March 2015) https://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/2015/ukraine-enp-report-2015_en.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

203. European Commission, 'Mission Letter to Maroš Šefčovič' (2024) https://commission.europa.eu/document/download/7a761fa9-3727-4591-b844-240cdd42904a_en?filename=mission-letter-sefcovic.pdf> дата звернення 13 листопада 2025 р.

204. European Commission, 'Republic of Moldova 2023 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2023) 698 final, 8 November 2023) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d8ef3ca9-2191-46e7-b9b8-946363f6db91_en?filename=SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

205. European Commission, 'Republic of Moldova 2024 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2024) 698 final, 30 October 2024) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en?filename=Moldova%20Report%202024.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

206. European Commission, 'Republic of Moldova 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 758 final, 4 November 2025) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf> дата звернення 27 березня 2026 р.

207. European Commission, 'Romania: Customs Administration – Screening Report' (DG Enlargement, 1998)

https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/ee352314-13b8-45fb-99c5-76ccf418d998_en?filename=ro9804-02-customs-admin.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

208. European Commission, 'Ukraine 2023 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2023) 699 final, 8 November 2023) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

209. European Commission, 'Ukraine 2024 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2024) 699 final, 30 October 2024) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024SC0699>> дата звернення 15 грудня 2025 р.

210. European Commission, 'Ukraine 2025 Report' (Commission Staff Working Document SWD(2025) 759 final, 4 November 2025) https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf> дата звернення 15 листопада 2025 р.

211. European Commission, 'White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union' COM(95) 163 final (3 May 1995) http://www.cvce.eu/obj/white_paper_on_the_preparation_of_the_associated_countries_of_central_and_eastern_europe_for_integration_into_the_internal_market_of_the_union_com_95_163-en-f3207cf5-df8b-475a-bd06-6fc7d80b0c9e.html> дата звернення 12 грудня 2025 р.

212. European Court of Auditors, *Special Report on Authorised Economic Operators: Solid customs programme with untapped potential and uneven implementation* (No 13/2023, 2023) https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-13/SR-2023-13_EN.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

213. European Parliament, 'Future EU Customs Authority to Be Headquartered in Lille, France' (Press Release, 25 March 2026) <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20260323IPR38814/future-eu-customs-authority-to-be-headquartered-in-lille-france> дата звернення 30 березня 2026 р.

214. European Parliament, 'Treaty of Accession: April 2003' https://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/treaty/default_en.htm дата звернення 15 листопада 2025 р.

215. European Union, 'EU acquis' (Glossary of summaries, EUR-Lex) <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary.html> дата звернення 2 травня 2025 р.

216. European Union and Ukraine, 'Agenda of the 2nd Meeting of the EU–Ukraine Customs Subcommittee' (2 July 2018).

217. European Union and Ukraine, 'Report of the 3rd Meeting of the EU–Ukraine Customs Subcommittee' (11 July 2019).

218. European Union and Ukraine, 'Report of the 4th Meeting of the EU–Ukraine Customs Subcommittee' (23 September 2020).

219. European Union and Ukraine, 'Report of the 5th Meeting of the EU–Ukraine Customs Subcommittee' (22 September 2021).

220. Ghincea M and Pleșca L, 'From Transformation to Demarcation: Explaining the EU's Shifting Motivations of the Enlargement Policy' (2025) 32(12) *Journal of European Public Policy* 2999 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2025.2498033> дата звернення 10 березня 2026 р.

221. Government Office for European and Euro-Atlantic Integration, *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2016 році* (2016) https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/zvit_2016_ukr-1.pdf дата звернення 20 січня 2026 р.

222. Government Office for European and Euro-Atlantic Integration, Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 'Report on Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union 2022' <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/report_2022_-1.pdf> дата звернення 15 грудня 2025 р.

223. Government Office for European Integration, *Report on Implementation of the Association Agreement* (February 2015) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vidkonannya/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

224. Government of Montenegro, 'National Program for Integration 2008–2012' (Government of Montenegro, June 2008) <https://www.esiweb.org/pdf/montengro_National%20Program%20for%20Integration%202008%202012.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

225. Government of the Republic of Serbia, 'National Programme for Integration of the Republic of Serbia into the European Union' (Ministry of European Integration, Belgrade, October 2008) <https://www.mei.gov.rs/upload/documents/NPI/NPI_2008.pdf> дата звернення 16 березня 2026 р.

226. 'Government approves the Plan of Implementation of the Association Agreement with the EU' (*Government Portal*, 17 September 2014) <<https://www.kmu.gov.ua/en/news/247610061>> дата звернення 14 березня 2026 р.

227. Grabbe H, 'A Partnership for Accession? The Implications of EU Conditionality for the Central and East European Applicants' (*RSC Working Paper No 99/12*, EUI 1999) <<https://www.researchgate.net/publication/252489498>> дата звернення 27 січня 2026 р.

228. Grabbe H, 'How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity' (2001) 8(6) *Journal of European Public*

Policy 1013 <<https://doi.org/10.1080/13501760110098323>> дата звернення 27 січня 2026 р.

229. Grabbe H, *The EU's Transformative Power: Europeanization through Conditionality in Central and Eastern Europe* (Palgrave Macmillan 2006)

230. Haletska N, 'Legal Aspects of EU-Ukraine Bilateral Trade Relations During the Full-Scale War: More Trade Liberalisation, but Under Conditions' in Rabinovych M and Pintsch A (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_8> дата звернення 15 листопада 2025 р.

231. Harpaz G and Herman L, 'Approximation of Laws by Non-EU Countries to the EU Acquis: Setting the Scene' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* 357

232. Herdina A, 'Approximation of Laws in the Context of the European Neighbourhood Policy: A View from Brussels' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* 501

233. Hille P and Knill C, "'It's the Bureaucracy, Stupid": The Implementation of the Acquis Communautaire in EU Candidate Countries, 1999-2003' (2006) 7(4) *European Union Politics* 531 <<https://doi.org/10.1177/1465116506069442>> дата звернення 21 листопада 2025 р.

234. Hughes J, Sasse G and Gordon C, 'Conditionality and Compliance in the EU's Eastward Enlargement: Regional Policy and the Reform of Sub-national Government' (2004) 42(3) *Journal of Common Market Studies* 523

235. Inglis K, 'The Union's Fifth Accession Treaty: New Means to Make Enlargement Possible' (2004) 41(4) *Common Market Law Review* 937

236. International Chamber of Commerce, 'ICC Recommendations on Authorised Economic Operator Programmes' (ICC, May 2024) <<https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2016/05/2024-ICC-Recommendations-on-AEO-programmes.pdf>> дата звернення 14 березня 2026 р.

237. Jaćimović D and Shaipova A, 'A New Approach to EU Enlargement: Applying the Staged Integration Model' (*European Liberal Forum Discussion Paper* No 6, November 2023) <https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2023/11/Discussion-Paper-6-New-Approach-to-EU-Enlargement-Applying-the-Staged-Integration-Model.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

238. Knill C and Tosun J, 'Post-accession transposition of EU law in the new member states: a cross-country comparison' in Schimmelfennig F and Trauner F (eds), (2009) 13 *European Integration Online Papers* (Special Issue 2, Art 18) <http://eiop.or.at/eiop/texte/2009-018a.htm> дата звернення 21 листопада 2025 р.

239. Kochenov D, 'EU Enlargement Law: History and Recent Developments: Treaty – Custom Concubinage?' (2005) 9(6) *European Integration Online Papers* <http://eiop.or.at/eiop/texte/2005-006a.htm> дата звернення 27 січня 2026 р.

240. Komitet Integracji Europejskiej, *Narodowa Strategia Integracji* [National Integration Strategy] (1997) https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/narodowa_strategia_integracji.pdf дата звернення 12 грудня 2025 р.

241. Komarova T and Łazowski A, 'Switching Gear: Law Approximation in Ukraine After the Application for EU Membership' (2023) 19 *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 105 <https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/554/281> дата звернення 21 листопада 2025 р.

242. Králiková M, 'Importing EU Norms: The Case of Anti-Corruption Reform in Ukraine' (2022) 44(2) *Journal of European Integration* 245 <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1872559> дата звернення 27 січня 2026 р.

243. Kril R, 'Common Transit Procedure and NCTS Implementation: the Case of Ukraine' (2021) 7(3) *Lex Portus* 32 <https://lexportus.net.ua/arkhiv-2/172->

[uncategories/ctati-vypuska-3-2021/470-kril-2021-732](https://doi.org/10.54648/gtcj2025007)> дата звернення 15 грудня 2025 р.

244. Kyryievskyi O, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* 68 <<https://doi.org/10.54648/gtcj2025007>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

245. Kyryievskyi O, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 3 *Lex Portus* <<https://lexportus.net.ua/en/220-uncategories/ctati-vypuska-3-2025/567-kyryievskyi-1131>> дата звернення 12 листопада 2025 р.

246. Kveliashvili I M, Yedynak V Y and Plyatsuk V A, 'Certain Aspects of Customs Transformation in the Context of Ukraine's Accession to the EU' in *Features of Public Management and Administration in the Context of Globalization* (Baltija Publishing 2024) <<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-487-0-8>> дата звернення 10 березня 2026 р.

247. Lacatus C and Sedelmeier U, 'Does monitoring without enforcement make a difference? The European Union and anti-corruption policies in Bulgaria and Romania after accession' (2020) 27(8) *Journal of European Public Policy* 1236 <<https://doi.org/10.1080/13501763.2020.1770842>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

248. Laftili J, 'Legal Challenges in the Approximation Process of Domestic Legislation with EU acquis: Albanian case' (2024) *International Journal of Legislative Drafting and Law Reform*

249. Langbein J and Wolczuk K, 'Convergence without membership? The impact of the European Union in the neighbourhood: evidence from Ukraine' (2012) 19(6) *Journal of European Public Policy* 863 <<https://doi.org/10.1080/13501763.2011.614133>> дата звернення 10 березня 2026 р.

250. Lasinski-Sulecki K, 'Is Soft Law Making Hard Law Too Hard?' (2022) 17(4) *Global Trade and Customs Journal* 171

<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Global+Trade+and+Customs+Journal/17.4/GTCJ2022022#>> дата звернення 21 лютого 2026 р.

251. Lehne S, Nechev Z and Grieveson R, 'Access Before Accession: Rethinking the EU's Gradual Integration' (*Carnegie Europe*, August 2025) <https://carnegieendowment.org/research/2025/08/access-before-accession-rethinking-the-eus-gradual-integration>> дата звернення 10 березня 2026 р.

252. Lohse E, 'The Meaning of Harmonisation in the Context of European Community Law – a Process in Need of Definition' in Andenas M and Andersen C B (eds), *Theory and Practice of Harmonisation* (Edward Elgar 2012) 282

253. Lux M and Wemmer B, 'Administrative Customs Sanctions under the Proposed EU Customs Reform' (2025) 20(5) *Global Trade and Customs Journal* 332

254. Lyons T, *EU Customs Law* (3rd edn, OUP 2018)

255. Magen A, 'Transformative Engagement Through Law: The Acquis Communautaire as an Instrument of EU External Influence' (2007) 9 *European Journal of Law Reform* <https://www.academia.edu/81241834>> дата звернення 27 січня 2026 р.

256. Mak V, 'Review of the Consumer Acquis – Towards Maximum Harmonisation?' (*TICOM Working Paper on Comparative and Transnational Law* No 2008/6, 2008) <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1237011>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

257. Mattelaer A, 'Exploring the Boundaries of Conditionality in the EU' (*Egmont European Policy Brief* No 51, June 2018) <https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2018/06/EPB-51-Conditionality-in-the-EU.pdf>> дата звернення 10 грудня 2025 р.

258. Matlak M, Schimmelfennig F and Woźniakowski T P (eds), *Europeanization Revisited: Central and Eastern Europe in the European Union* (European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies 2018) <https://doi.org/10.2870/675963>> дата звернення 27 січня 2026 р.

259. Mihai F C, Apostol L, Chelaru D A and Ursu A, 'EU acquis compliance on urban waste management. Case study: Piatra Neamț, Romania' in *13th International Multidisciplinary Scientific GeoConference on Ecology, Economics, Education and Legislation (SGEM 2013): Conference Proceedings*, vol 1 (2013) 423 <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/62378/1/MPRA_paper_62378.pdf> дата звернення 10 березня 2025 р.

260. Ministry for Europe and Foreign Affairs of the Republic of Albania, 'National Plan for European Integration 2022–2024' (Government of Albania, 2022) <https://integrimi-ne-be.punetegashtme.gov.al/wp-content/uploads/2022/02/NPEI_2022-2024_EN-.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

261. Ministry of Foreign Affairs of Romania, 'Chronology of Romania–EU Relations' (MAE) <https://www.mae.ro/sites/default/files/file/userfiles/file/pdf/chronology_romania_ue.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

262. Ministry of Integration of the Republic of Albania, 'The National Plan for the Implementation of the Stabilisation and Association Agreement 2007–2012' (Council of Ministers of Albania, September 2007) <<https://www.esiweb.org/pdf/albania%20-%20National%20Plan%20for%20the%20Implementation%20of%20the%20SAA%202007%202012.pdf>> дата звернення 14 березня 2026 р.

263. Mosiej G, 'Pojęciowo-definicyjne zagadnienia polityki celnej w teorii i praktyce' (2004) 15 *Ekonomia (Warszawa)* 136 <<https://ekonomia.wne.uw.edu.pl/ekonomia/getFile/603>> дата звернення 16 лютого 2026 р.

264. Mosley P, Harrigan J and Toye J, *Aid and Power: The World Bank and Policy-Based Lending*, vol 1 (Routledge 1991)

265. Myroshnichenko O, 'Aspects of planning for implementation of the EU-Ukraine New Enhanced Agreement' (Ukrainian-European Policy and Legal Advice

Centre)

https://www.nispa.org/files/publications/newsletter/Aspects_of_planning_for_implement_EU-Ukraine.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

266. Nakrosis V, *Assessing Governmental Capabilities to Manage European Affairs: The Case of Lithuania* (EUI Robert Schuman Centre Working Paper, 1999)

267. Öberg M-L, 'Internal Market Acquis as a Tool in EU External Relations: From Integration to Disintegration' (2020) 47(2) *Legal Issues of Economic Integration* 151 <https://doi.org/10.54648/leie2020007>> дата звернення 27 січня 2026 р.

268. Ostriкова T, 'AEOs' Institution Development in the EU and Ukraine: Common Standards in Different Perceptions' (2021) 7(5) *Lex Portus* 69 <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.5.2021.4>> дата звернення 10 березня 2026 р.

269. Papadimitriou D and Gateva E, 'Between Enlargement-led Europeanisation and Balkan Exceptionalism: an appraisal of Bulgaria's and Romania's entry into the European Union' (*Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe* No 25, LSE 2009) <http://eprints.lse.ac.uk/24197/>> дата звернення 15 листопада 2025 р.

270. Petrov R, '"Accession acquis" as a Component of the European Union Law Phenomenon' (2012) 1 *European Law* 54

271. Petrov R, 'Legislative Approximation and Application of EU Law in Ukraine' in P Van Elsuwege and R Petrov (eds), *Legislative Approximation and Application of EU Law in the Eastern Neighbourhood of the European Union: Towards a Common Regulatory Space?* (Routledge 2014) 137.

272. Petrov R, 'The Dynamic Nature of the Acquis Communautaire in EU External Relations' (2006) 18(2) *Revue Européenne de Droit Public* 741 <https://hdl.handle.net/1814/8252>> дата звернення 13 листопада 2025 р.

273. Petrov R, 'The External Dimension of the Acquis Communautaire' (*EUI Working Papers MWP* 2007/02, EUI 2007)

<https://cadmus.eui.eu/server/api/core/bitstreams/99f21678-724e-52e3-8f5c-5e7c2e120867/content> дата звернення 1 грудня 2025 р.

274. Petrov R, 'Exporting the *acquis communautaire* into the legal systems of third countries' (2008) 13(1) *European Foreign Affairs Review* 33 <https://doi.org/10.54648/eerr2008002> дата звернення 12 листопада 2025 р.

275. Petrov R and Hillion C, "'Accession through War" – Ukraine's Road to the EU' (2022) 59(5) *Common Market Law Review* 1289 <https://kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals%5CCOLA%5CCOLA2022092.pdf> дата звернення 1 березня 2026 р.

276. Petrov R and Holovko-Havrysheva O, 'Resilience in the Context of the Implementation of the EU-Ukraine Association Agreement' (2021) 7 *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* 1 <https://ssrn.com/abstract=4059428> дата звернення 15 листопада 2025 р.

277. Petrov R, Van der Loo G and Van Elsuwege P, 'The EU-Ukraine Association Agreement: A New Legal Instrument of Integration Without Membership?' (2015) 1 *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* 1 <https://doi.org/10.18523/kmlpj52678.2015-1.1-19> дата звернення 15 листопада 2025 р.

278. President of Ukraine, President of the European Council and President of the European Commission, 'Joint Statement following the 23rd EU-Ukraine Summit' (12 October 2021) <https://www.president.gov.ua/en/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-23-go-samitu-ukrayina-yevropejsk-71037> дата звернення 14 березня 2026 р.

279. Prime Minister's Office of the Republic of Albania, 'Plani Kombëtar për Integrimin Evropian (PKIE) / National Plan for European Integration (NPEI)' (Kryeministria, 2022) <https://www.kryeministria.al/en/plani-kombetar-per-integrimin-evropian-pkie/> дата звернення 14 березня 2026 р.

280. Rabinovych M, 'EU Enlargement Policy Goes East: Historical and Comparative Takes on the EU's Rule of Law Conditionality vis-à-vis Ukraine'

(2024) 16 *Hague Journal on the Rule of Law* 715
<<https://link.springer.com/article/10.1007/s40803-024-00223-6>> дата звернення 1 березня 2026 р.

281. Rabinovych M and Pintsch A, 'Ukraine's Thorny Path to the EU – From "Integration without Membership" to "Integration through War"' in Rabinovych M and Pintsch A (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) 3
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_1> дата звернення 15 листопада 2025 р.

282. Rada Ministrów, 'Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej' (przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 4 maja 1999 roku) (Druk nr 1194, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej III kadencja*, Warsaw, 17 June 1999)
<[https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/\\$file/1194-1.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/$file/1194-1.pdf)> дата звернення 8 грудня 2025 р.

283. Rada Ministrów, 'Raport z realizacji w 2000 roku Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej' (dokument przyjęty przez Radę Ministrów 20 kwietnia 2001 roku) (Druk nr 2868, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej III kadencja*, Warszawa, 2 maja 2001)
<[https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2868/\\$file/2868.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2868/$file/2868.pdf)> дата звернення 8 грудня 2025 р.

284. Rats O and Alfimova A, 'Current Approaches of the EU Countries to Customs Risk Management and Their Implementation in the Customs Activities of Ukraine' (2024) *Business Navigator* <https://business-navigator.ks.ua/journals/2024/77_2024/13.pdf> дата звернення 10 березня 2026 р.

285. Regulation (EC) No 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code) [2008] OJ L145/1

286. Regulation (EC) No 648/2005 of the European Parliament and of the Council of 13 April 2005 amending Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code [2005] OJ L117/13

287. Regulation (EU) No 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003 [2013] OJ L181/15

288. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast) [2013] OJ L269/1

289. Regulation (EU) 2021/444 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2021 establishing the Customs programme for cooperation in the field of customs [2021] OJ L87/1

290. Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2021 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items (recast) [2021] OJ L206/1

291. Regulation (EU) 2022/2399 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 establishing the European Union Single Window Environment for Customs and amending Regulation (EU) No 952/2013 [2022] OJ L317/1

292. Regulation (EU) 2023/956 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 establishing a carbon border adjustment mechanism [2023] OJ L130/52

293. Regulation (EU) 2023/1115 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on the making available on the Union market and the export from the Union of certain commodities and products associated with deforestation and forest degradation [2023] OJ L150/206

294. *Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin* [2013] OJ L54/4 [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2013:054:FULL>](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2013:054:FULL) дата звернення 15 січня 2026

p.

295. Republic of Estonia, 'National Programme for the Adoption of the Acquis 2001' (State Chancellery, Office of European Integration, 2001) <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/220366d7-f6a7-4b36-af13-0cb6c880e719/content> дата звернення 10 грудня 2025 р.

296. Rijo J, *Customs Law in the European Union: Legal, Doctrinal and Jurisprudential Framework* (Kluwer Law International 2021)

297. Ristevska Jordanova M and others, *Republic of Macedonia: Adoption of EU Norms – Inertia in Limbo* (European Policy Institute – Skopje 2012) https://epi.org.mk/docs/npa_analysis_english_final_for_publication.pdf дата звернення 10 березня 2026 р.

298. Rogmann A, 'Impact of International Law on the EU Customs Union' (2019) 12 *Erasmus Law Review* 233 <https://repub.eur.nl/pub/126819/ELR-D-18-00021.pdf> дата звернення 16 лютого 2026 р.

299. Rovetta D, 'If That's What It Says, Then That's What It Says: Recent ECJ Rulings in Customs Matters' (2009) 4 *Global Trade and Customs Journal* 303

300. Schippers M, 'Proposals to Reform the EU Customs Union' (2023) 32 *EC Tax Review* 253

301. Schramm H J, 'Who Benefits Most From AEO Certification? An Austrian Perspective' (2015) 9(5) *World Customs Journal* <https://doi.org/10.55596/001c.93984> звернення 16 лютого 2026 р.

302. Schulze K, 'Exporting the Energy Acquis: The External Agenda Shaping Power of the EU' in Tosun J, Biesenbender S and Schulze K (eds), *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda* (Springer 2015) 63 https://doi.org/10.1007/978-1-4471-6645-0_4 дата звернення 10 березня 2025 р.

303. Sedelmeier U, 'After conditionality: post-accession compliance with EU law in East Central Europe' (2008) 15(6) *Journal of European Public Policy* 806 <https://doi.org/10.1080/13501760802196549> дата звернення 21 листопада 2025 р.

304. Sloat A, 'Legislating for Equality: The Implementation of the EU Equality Acquis in Central and Eastern Europe' (*Jean Monnet Working Papers*, 2004) <https://www.researchgate.net/publication/46460604> дата звернення 10 березня 2025 р.

305. Steunenberg B and Dimitrova A, 'Compliance in the EU Enlargement Process: The Limits of Conditionality' (2007) 11(5) *European Integration Online Papers*

306. Stubb A C-G, 'Flexible integration and the Amsterdam Treaty: Negotiating differentiation in the 1996-97 IGC' (PhD thesis, London School of Economics and Political Science 1999) <https://www.proquest.com/openview/1e923c9c18cce39b499d9e9379e0ac0e/1> дата звернення 28 березня 2026 р.

307. Stubb A C-G, 'Finland's President, Alexander Stubb, on Why Europe Needs Flexible Integration' (Chatham House, 17 March 2026) <https://www.chathamhouse.org/events/all/standard-event/finlands-president-alexander-stubb-why-europe-needs-flexible-integration> дата звернення 28 березня 2026 р.

308. Transparency International Bosnia and Herzegovina, 'Planning of EU Alignment in BiH: Regional Perspectives and Way Forward' (TI BiH, 2024) <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2025/04/Planning-of-EU-alignment-in-BiH-regional-perspectives-and-way-forward.pdf> дата звернення 14 березня 2026 р.

309. *Treaty of Accession of the Republic of Bulgaria and Romania* [2005] OJ L157/11 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOL_2005_157_R дата звернення 14 грудня 2025 р.

310. Trauner F, 'Post-accession compliance with EU law in Bulgaria and Romania: a comparative perspective' (2009) 13 *European Integration Online Papers* (Special Issue 2) Art 21 <http://eiop.or.at/eiop/texte/2009-021a.htm> дата звернення 15 листопада 2025 р.

311. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 'Raport z realizacji w 1998 roku Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej' (przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 25 maja 1999 roku) [https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/\\$file/1194-2.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/0/CB478BA562586329C125685D003B1867/$file/1194-2.pdf) дата звернення 8 грудня 2025 р.

312. Valantiejus G, 'Application of Soft Law Instruments in International Economic Law: Insights on Lithuanian Practice on the Legal Regulation of Customs Duties' (2016) <https://www.researchgate.net/publication/330103886> дата звернення 21 лютого 2026 р.

313. Valantiejus G and Katuoka S, 'Uniformity of Application of the EU Customs Law: Problematic Aspects in the Baltic States' (2019) 16(2) *Economics and Culture* 21 <https://doi.org/10.2478/jec-2019-0019> дата звернення 15 листопада 2025 р.

314. Van der Loo G, *The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration without Membership* (Studies in EU External Relations vol 10, Brill Nijhoff 2016)

315. Van Elsuwege P, 'Towards Further Enlargement of the European Union: Legal Pathways to the Gradual Integration of Candidate Countries' (2025) 30(4) *European Foreign Affairs Review* 483 <https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Foreign+Affairs+Review/30.4/EEER2025033> дата звернення 10 березня 2026 р.

316. Van Elsuwege P, 'Revisiting the EU-Ukraine Association Agreement: A Crucial Instrument on the Road to Membership' in Rabinovych M and Pintsch A (eds), *Ukraine's Thorny Path to the EU* (Palgrave Macmillan 2025) https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_4 дата звернення 15 листопада 2025 р.

317. Van Elsuwege P and Chamon M, *The Meaning of Association under EU Law: A Study on the Law and Practice of EU Association Agreements* (European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs,

February 2019) PE 608.861
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2019\)608861](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2019)608861)

≥ дата звернення 15 листопада 2025 р.

318. Vassileva R, 'Threats to the Rule of Law: The Pitfalls of the Cooperation and Verification Mechanism' (2020) 26(3) *European Public Law* 741
<https://doi.org/10.54648/EURO2020062> дата звернення 15 листопада 2025 р.

319. Vervoort A and others, 'The Evolution of Post-Accession Conditionality Mechanisms: A Legal and Political Analysis' (LLM dissertation, Ghent University 2014) https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/163/367/RUG01-002163367_2014_0001_AC.pdf дата звернення 15 листопада 2025 р.

320. Villante V and Rovetta D, 'Harmonization of Customs Law Penalties in the European Union: Have the EU Institutions at All Realized It Is a Multilevel, Multisource Complex System? Some Reflections Based on the Italian Case' (2018) 13 *Global Trade and Customs Journal* 343

321. Vykhryst S, 'Implementation of water sector acquis in Ukraine' (2022) *ELNI Review* 40 <https://doi.org/10.46850/elni.2022.007> дата звернення 16 лютого 2026 р.

322. Wolczuk K, 'The Development of an Institutional Framework for the Implementation of the Association Agreements in Georgia, Moldova and Ukraine: A Comparative Perspective' (European Parliament, Policy Department for External Relations, September 2018) PE 603.879
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603879/EXPO_STU\(2018\)603879_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603879/EXPO_STU(2018)603879_EN.pdf) дата звернення 10 березня 2026 р.

323. World Customs Organization, *Compendium of Authorized Economic Operator Programmes* (2020) <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/aeo-compendium.pdf?db=web> дата звернення 10 березня 2026 р.

324. *World Trade Organization Trade Facilitation Agreement* (adopted 27 November 2014, entered into force 22 February 2017)

<https://notifications.wto.org/en/notification-requirements/trade-facilitation-agreement>> дата звернення 17 лютого 2026 р.

325. Yurynets O, Melnyk O and Kira S, 'Free Movement of Goods: Monitoring and Evaluation of the Implementation of the Agreement on Association Between Ukraine and the EU' (2024) 11(4) *Bulletin of Lviv Polytechnic National University: Legal Sciences* 362 <https://doi.org/10.23939/law2024.44.362>> дата звернення 10 березня 2026 р.

326. *Zakon o carinskoj službi* (Narodne novine 68/2013) (Croatia) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_68_1346.html> дата звернення 27 березня 2026 р.

327. *Zakon o provedbi carinskih propisa Europske unije* (Narodne novine 54/2013) (Croatia) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_54_1077.html> дата звернення 27 березня 2026 р.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Kyryievskiy O, 'Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized' (2025) 20(1) *Global Trade and Customs Journal* <<https://doi.org/10.54648/GTCJ2025007>>

2. Kyryievskiy O, 'Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine' (2025) 11(3) *Lex Portus* <<https://doi.org/10.62821/lp11301>>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кириєвський О Б, 'Ключові виклики гармонізації митного законодавства з *acquis* ЄС' в *Імплементация норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках європейської інтеграції: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м Ірпінь, 6 жовтня 2025 р)* (Державний податковий університет 2025) 42–47 <https://dpu.edu.ua/images/2025/Photo_dlya_novyn_2025/Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/10%20zovten%20Erasmus%20ta%20Jean%20Monnet%20Modules/Zbirnik%20materialiv%20kruglogo%20stolu_6_10_2025.pdf> дата звернення 01 квітня 2026 р.

2. Кириєвський О Б, 'Апроксимація митного законодавства України до *acquis* ЄС в умовах реформи європейського митного права' в *Розвиток правової системи України в контексті євроінтеграційних прагнень:*

матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю для молодих вчених, присвяченої тижню права (м Луцьк, 10 грудня 2025 р) (Луцький національний технічний університет 2025) 451–457

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Кириєвський О Б та Панахид О Т, *Посібник з набуття преференційного походження: особливості для малого і середнього бізнесу в Грузії, Молдові та Україні: навчальний посібник* (GIZ EasTnT 2025) <<https://storage.googleapis.com/b2match-as-1/5ngMxSh2YNcoQRmU6fTgVk4h>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

2. Кириєвський О Б, 'Найпоширеніші міти про митницю та їх спростування' (*Економічна правда*, 2024) <<https://pravda.com.ua/experts/nayposhirenishi-miti-pro-mitnicyu-ta-jih-sprostuvannya-800982/>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

3. Кириєвський О Б та Павленко І О, *Набуття товарами преференційного походження в Україні: навчальний посібник* (2023) <<https://bit.ly/4v7BArk>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

4. Кириєвський О Б, 'Режим спільного транзиту — крок до імплементації європейського митного законодавства' (*NV Бізнес*, 2022) <<https://biz.nv.ua/ukr/experts/mitniy-bezviz-z-yes-shcho-zminilos-dlya-ukrajinskih-pidpriyemciv-ostanni-novini-50284993.html>> дата звернення 01 квітня 2026 р.

ДОДАТОК Б

**ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ ПЕРВИННОЇ ТА ОНОВЛЕНОЇ РЕДАКЦІЙ ДОДАТКУ XV ДО РОЗДІЛУ V
ГЛАВИ IV УГОДИ**

Сфера наближення	Додаток XV (первинна редакція)	Додаток XV (оновлена редакція)
Митний кодекс (ЄС)	<p>Регламент (ЄС) № 450/2008 Європейського парламенту та Ради ЄС від 23 квітня 2008 року, який запроваджує Митний кодекс Співтовариства (Модернізований Митний Кодекс)</p> <p>Графік: положення згаданого вище Регламенту, за винятком статей 1-3,10, 13 п. 3, 17, 25, 26, 28, 33-34, 39, 55, 69, 70, 77, 78, 93, 106, 133, 146,-147, 183-187, будуть впроваджені до законодавства України протягом трьох років з дати набрання чинності цією Угодою згідно з Кореляційними таблицями, наведеними в додатку до Регламенту (ЄС) № 450/2008 та відповідно до роз'яснень, доданих до цього додатку.</p>	<p>Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу.</p> <p>Графік: положення згаданого вище Регламенту, за винятком статей 1, 2, 4 та 26, пункту 3 статті 42, пунктів 3 та 5-7 статті 46, статей 49-50 та статей 64-68, підпункту (с) статті 88, абзаців другого та третього пункту 2 статті 112, абзаців другого та третього пункту 1 статті 114, статті 136, статей 179-181, статті 204, підпункту (b) статті 206, статей 208-209, статті 234 та статей 278-288, повинні бути впроваджені в законодавство</p>

		<p>України протягом чотирьох років з дати набрання чинності цією Угодою.</p> <p>Наближення положень статей 5-8, 16, 17, статей 18-21, статей 52-55, 56, 57 та статей 77-87, підпунктів (а) та (b) статті 88, статей 89-111, пунктів 1, 3, 4 та першого абзацу пункту 2 статті 112, статті 113, абзацу першого пункту 1 та пунктів 2, 3, 4 статті 114, статей 115-126, 133-135, 137, 138 та статей 182-187, пунктів 3 та 4 статті 203, статті 205, статей 211-213, 218, 219, статей 222-225, 254, 255, 261, 262, статей 263-276 та статті 277 Регламенту (ЄС) № 952/2013 має відбуватися на основі найкращих зусиль.</p>
<p>Спільний Транзит та ЄАД</p>	<p>Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 року</p> <p>Конвенція про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 року зі змінами</p>	<p>Конвенція від 20 травня 1987 року про спрощення формальностей у торгівлі товарами</p> <p>Конвенція від 20 травня 1987 року про процедуру спільного транзиту</p>

	<p>Графік: положення цих Конвенцій будуть впроваджені до законодавства України протягом 1 року з дати набрання чинності цією Угодою.</p>	<p>Графік: положення зазначених вище Конвенцій, у тому числі шляхом можливого приєднання України до цих Конвенцій, повинні бути впроваджені в законодавство України протягом чотирьох років з дати набрання чинності цією Угодою.</p>
Звільнення від мит	<p>Регламент Ради (ЄС) № 1186/2009 від 16 листопада 2009 року про заснування режиму Співтовариства щодо звільнення від сплати мита</p> <p>Графік: Розділи I і II цього Регламенту як узгоджено між Сторонами будуть впроваджені до законодавства України не пізніше трьох років з дати набрання чинності цією Угодою.</p>	<p>Регламент Ради (ЄС) № 1186/2009 від 16 листопада 2009 року про заснування режиму Співтовариства щодо звільнення від сплати мита</p> <p>Графік: розділи I та II зазначеного вище Регламенту повинні бути впроваджені в законодавство України не пізніше чотирьох років з дати набрання чинності цією Угодою.</p>
Захист прав інтелектуальної власності	<p>Регламент Ради (ЄС) № 1383/2003 від липня 2003 року щодо митних дій проти товарів, підозрюваних в порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що</p>	<p>Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності</p>

	<p>порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності</p> <p>Регламент Комісії (ЄС) № 1891/2004 від 21 жовтня 2004 року, який встановлює положення для імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 від липня 2003 року щодо митних дій проти товарів, підозрюваних в порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності.</p> <p>Графік: положення зазначених вище Регламентів будуть впроваджені до законодавства України протягом трьох років з дати набрання чинності цією Угодою.</p>	<p>Графік: положення зазначеного вище Регламенту, за винятком статті 26, повинні бути впроваджені в законодавство України потягом трьох років з дати набрання чинності цією Угодою.</p> <p>Зобов'язання щодо наближення положень Регламенту (ЄС) № 608/2013 само собою не створює жодних зобов'язань для України застосовувати заходи, якщо право на інтелектуальну власність не захищене її основними законами та нормативними актами про інтелектуальну власність.</p>
--	---	---

Положення	Додаток XV (первинна редакція)	Додаток XV (оновлена редакція)
<p>Пояснювальна записка</p>	<p>щодо наближення законодавства України до Регламенту (ЄС) № 450/2008 Європейського парламенту і Ради від 23 квітня 2008 року, який встановлює Модернізований Митний кодекс Співтовариства (ММК) .</p> <p>Ця записка містить три категорії положень ММК:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ті, що застосовуються виключно до країн-членів ЄС і не мають відношення до гармонізації, 2. положення щодо гармонізації на основі принципу найкращих зусиль (principle of best endeavour), 3. положення, які повинні бути впроваджені. 	<p>Для цілей цього Додатка «наближення» слід розуміти як зобов’язання України інкорпорувати в законодавство України та імплементувати на постійній основі положення законодавства ЄС відповідно до статті 84 Угоди</p> <p>Для цілей цього Додатка «наближення на основі найкращих зусиль» слід розуміти як зобов’язання України інкорпорувати в законодавство України та імплементувати на постійній основі відповідні положення законодавства ЄС у максимально можливому обсязі та там, де це практично можливо, для досягнення цілей, встановлених у статті 76 Угоди.</p>

ДОДАТОК В

ФАКУЛЬТЕТ
ПРАВА

вул. Іл. Свенціцького, 17, в. 201
м. Львів, 79011, Україна
law.uku.edu.ua

ДОВІДКА
про використання результатів дисертаційної роботи
на здобуття ступеня доктора філософії
Кириєвського Олега Борисовича
на тему «Гармонізація митного законодавства України
та Європейського Союзу в процесі вступу України до ЄС»

Ключові положення, наукові висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи Кириєвського Олега Борисовича використано під час розробки та викладання освітньої дисципліни «Митне право і міжнародна торгівля» в межах освітньо-професійної програми другого рівня вищої освіти (магістр).

Зокрема, результати дослідження інтегровано до таких тематичних блоків курсу: «Основи митного регулювання: митні формальності, митні режими, митні спрощення»; «Угоди про вільну торгівлю учасницею яких є Україна. Походження товарів. Регіональна Конвенція ПЕМ»; «Угода про Асоціацію з ЄС та гармонізація митного законодавства з acquis ЄС».

Розроблені автором підходи до оцінки рівня відповідності національного митного законодавства acquis ЄС, зокрема щодо статусу Авторизованого Економічного Оператора (АЕО), застосування Конвенції ПЕМ, а також відповідальності за порушення митного законодавства, стали основою для впровадження відповідних практичних завдань у межах курсу.

Крім освітнього застосування, результати дисертаційної роботи використано при формуванні переліку рекомендованих джерел курсу, включно з авторськими публікаціями Кириєвського О.Б., які відображають актуальний стан і тенденції розвитку митного права України в контексті євроінтеграції.

Дисертаційна робота Кириєвського Олега Борисовича вирізняється новизною та практичною цінністю для підготовки фахівців у сфері митного права і міжнародної торгівлі в умовах євроінтеграційних процесів.

Завідувач кафедри права
факультету права УКУ

Юлія Навроцька

Юлія НАВРОЦЬКА

ПІДПИС *Навроцької Юлії*
ПОСВІДЧУЮ
ФАХІВЕЦЬ ВІДДІЛУ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ *Микола Голуб*

Документ підписано у сервісі Вчасно (продовження)
PhD_Thesis_Kyryievskiy_final_130526.pdf

Документ відправлено (16459396): 15:22 14.05.2026
Документ отримано (16459396): 15:22 14.05.2026
Документ переглянуто (16459396): 15:27 14.05.2026

Відправник документу

Електронний підпис

15:22 14.05.2026

Ідентифікаційний код: 3358101076

Кириєвський Олег Борисович

Власник ключа: Кириєвський Олег Борисович

Час перевірки КЕП/ЕЦП: 15:22 14.05.2026

Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє

Серійний номер: 10FF6F932221FA00CEF4150000000012DD49B1D

Тип підпису: удосконалений

Тип сертифікату: кваліфікований